تارىم

6

1993

بىزنىڭ ئەدىبلىرىمىز

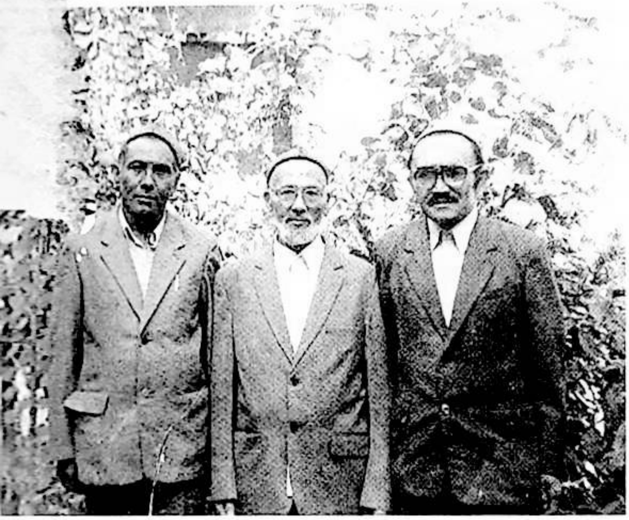

ئۇ (ئوڭدىن بىرىنچى كىشى) مەرھۇم ئەھمەد زىيائىي بىلەن بىللە.

ھاجى مىرزاھىد كېرىمى كۆزگە كۆرۈنگەن شائىرلىرىمىزنىڭ بىرى. ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرى 1956 - يىلى ئېلان قىلىنغان. ھازىرغىچە ئۇنىڭ «ئالتۇن ئاچقۇچ»، «قاناتلانغان تىلەك»، «ھېيتگاھتا ھېيت كۈنى»، «سۈزۈك تاراملار» قاتارلىق شېئىر ۋە داستانلار توپلىمى نەشر قىلىندى. 3 قىسىملىق «جۇدالىق» ناملىق رومانىنى يېزىپ پۈتتۈردى. بۇ رومانىنىڭ 1 - قىسمى نەشردىن چىقتى. ھازىر «زەرەپشان تۇمانلىرى» ناملىق رومانى ئۈستىدە ئىشلىمەكتە.

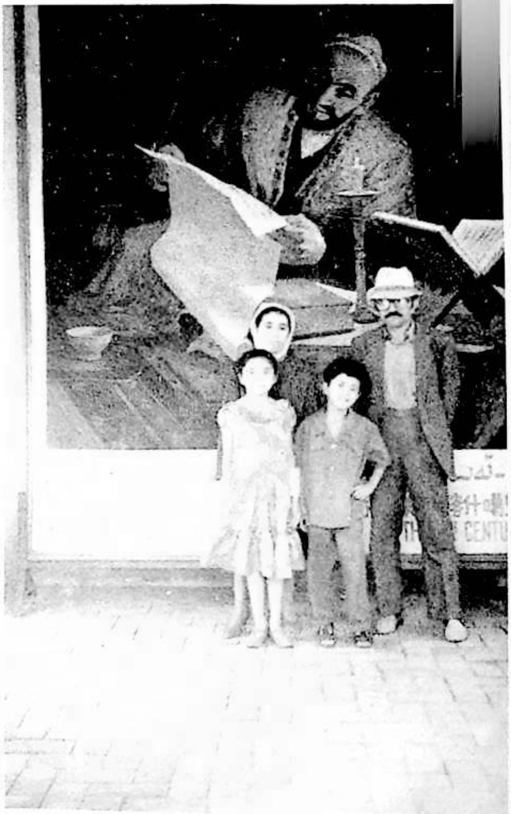

ئۇ قەلەمداشلار بىلەن يۈسۈپ خاس ھاجىپ قەبرىگاھىدا.

ئۇ ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن بىللە.

تارىم

ئايلىق ئەدەبىي ژۇرنال

43-يىل نەشرى

6

1993

باش مۇھەررىر
مۇھەممەت شاۋۇدۇن
مۇئاۋىن باش مۇھەررىر
ئارسلان، ئەنۋەر ئابدۇرېھىم

تەھرىر ھەيئەتلەر
(ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە)
ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر، ئابدۇسالام
توختى، ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر،
ئابدۇراخمان ئەبەي، ئارسلان،
ئالىمجان ئىسمايىل، ئەنۋەر
ئابدۇرېھىم، تۇرسۇنئاي ھۈسەيىن،
خالىدە ئىسرائىل، زوردۇن سابىر،
قەييۇم تۇردى، مۇھەممەت
شاۋۇدۇن، مۇختار مەخسۇت،
ئوسمانجان ساۋۇت، ئىمىن
تۇرسۇن.

نەسرىي ئەسەرلەر

سەيپىدىن ئەزىزى .... نەسرلەر 24
ھەسەن ئوسمان .... ئاھ، ئاق پەرىشتە (نەسر) 28
ئابدۇللا ساۋۇت .... تۇمان باسقان مەھەللە (ھېكايە) 35
مۇھەممەت باغراش .... جەزىرە (پوۋېست) 60

شېئىرلار

توختى سابىر .... ماناس تۈيغۇلىرى 48
ئابدۇكېرىم مەخسۇت .... ئىككى شېئىر 50
ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر .... يۈرەك كۈيلىرى 51
ئۆمەر مۇھەممەتئىمىن .... شېئىرلار 53
زۇمرەت قېيۇم .... چۈشۈمدە يەنىلا شۇ «تەقدىر» كۈيى 55
نۇرگۈل يۇنۇس .... شېئىرلار 56
ئالىم تۇرسۇن .... ئىككى شېئىر 58
ھوشۇر روزى .... بەخت ھەققىدىكى خىيال 59

بالىلار ئەدەبىياتىدىن

سۇلتان ھاشىم .... يىلانلىق قورۇق (فانتازىيىلىك پوۋېست) 4
تۇرسۇنمۇھەممەت پەخىردىن .... شېئىرلار 20
مەھەممەت روزى .... بالىلار شېئىرلىرى 22

گۈلىستاندىن گۈل دەستە

ماھىرە ئابلاجان .... ئاھ، تەقدىر شۇنداقمىدۇ (ھېكايە) 81
بەختىيار پازىل .... مومامنىڭ كالچى (ھېكايە) 90
نۇرمەھەممەت ئىسمائىل .... تۇزاق (ھېكايە) 93
نۇرمەھەممەت سايىم .... شېئىرلار 97
دىلشات ئابلىمىز .... شېئىرلار 99

مۇسا ئەھەد ...... شېئىرلار 100
تۇرسۇن ئىمىن ...... سەن پۈتمەس بىر سۆيگۈ، مۇقەددەس قىبلە (شېئىر) 103
ئابدۇكېرىم ئەھەت ...... سەندىن (شېئىر) 105
ئابدۇغېنى ئوسمان ...... ئىككى شېئىر 107

مۇھاكىمە

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر ...... «قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ شېئىرىي قىممىتى توغرىسىدا 108

ئەسەر ۋە باھا

ئابدۇللا مەتقۇربان ...... بالىلىرىمىز مۇشۇنداق ئەسەرگە موھتاج 131

كۇرسانتلار ئەسەرلىرىدىن

مەريەم تۇردى ...... يوقاپ كەتكەن ئايال (ھېكايە) 136
ئابلىكىم ئابلىمىت ...... يېتىملىك (ھېكايە) 146
ئەھەد ئابدۇراخمان ...... تەھرىر تاغامغا خەت (ھېكايە) 148
ئايمەمەت سايىپ ...... دوپپا (ھېكايە) 151
پاشاگۇل ئىسمايىل، ئالىم ياۋا، گۈلباھار مۇسا، ئابابەت روزى، ھۆرمەتلى، ئامانگۇل ئېلى، رەيھانگۈل غوجابدۇل، چوپانى، ئەنۋەر ياقۇپ، تۇرسۇنتوختى مەتتوختى (شېئىرلار)
شۆكۈر يالقىن ...... يېڭى لەتىپىلەر 160

رەسسام ۋە خەتتات: مەھەممەت ئايۇپ

يىلانلىق قورۇق

سۇلتان ھاشىم

(فانتازىيىلىك پوۋېست)

زېمىن كۆيمەكتە، دەھشەتلىك گۈرۈلدەپ، قاراسلاپ يېرىلغان يېرىقلاردىن، فونتاندەك ئېتىلىپ چىقىۋاتقان ئوت تۈۋرۈكلىرى ئاسمانغا يالماشتى ۋە چېچىلىپ، ئېيىد-لىپ غايەت زور ئوت قايىنىمىنى ھاسىل قىلاتتى؛ ئاسماننى قاپلىغان قويۇق تۈتۈن ھەممىلا ياقنى يالماپ كېلىۋاتقان شىددەتلىك يانغىننىڭ شولىسىدىن قىزىرىپ، گويا ئاسمانمۇ كۆيۈۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى. ئاسمان - زېمىن گۈركىرەيتتى، ھەممە ياق قانغا بويالغاندەك قىزىرىپ كەتكەنىدى.

ئۇ قارا تەرگە چۆمۈپ، جان ھەلقۇمغا كەلگەندە پەيدا بولىدىغان تەلۋىلىك بىلەن ئالدىدا غۇۋا كۆرۈنگەن چوققىغا قاراپ جېنىنىڭ بارىچە يۈگۈرەيتتى. ھەيۋەتلىك ھەم غەزەپلىك يانغىن ھەر تەرەپكە سوزۇلغان ئۇزۇن قىزىل تىللىرى بىلەن ئۇچرىغان نەرسىنى كۈلگە ئايلاندۇرۇپ بوسۇپ كەلمەكتە ئىدى. ئۇ جان - جەھلى بىلەن چوققىغا ياماشتى. ئۇنىڭ يۈز - كۆزى، پۇت - قولى قانغا بويالدى، لېكىن ئۇ ئاغرىقنى سەزمەيتتى، ئۇ پەقەت چوققىغا چىقىۋېلىپ، يانغىننىڭ كۆيدۈرۈپ كۈل قىلىۋېتىشىدىن ساقلىنىپ قېلىشنىلا ئويلايتتى.

ئۇ چوققىغا چىقىۋالدى ۋە ھالسىراپ كەتكەنلىكتىن ئۆرە تۇرالماي ئۆزىنى يەرگە تاشلاپ ئوڭدا ياتتى، لېكىن شۇ ھامان بەدىنىنىڭ قىزىپ كېتىۋاتقانلىقىغا چىدىيالماي، ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتى؛ يانغىن چوققىغا يامىشىپ، ئۇنىڭ ئەتراپىدا قويۇندەك ئورلىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتى. ئۇ بارغانسېرى تارىيىۋاتقان ئوت مۇھاسىرىسىگە قاراپ ئۈمىدسىزلەندى. ئايلىنىۋاتاتتى. ئۇ بارغانسېرى تارىيىۋاتقان ئوت مۇھاسىرىسىگە قاراپ ئۈمىدسىزلەندى. شۇ ئەسنادا «ئاھ خۇدا، ماڭا رەھىم قىل» دېدى ئۇ قوللىرىنى كۆتۈرۈپ ئاسمانغا قاراپ. شۇ ئەسنادا نېمىدۇر ئۇنىڭ قولتۇقلىرىدىن يېنىككىنە قىسىپ تۇتۇۋېلىپ، ئۇنى كۆتۈرۈپ ساماغا ئېلىپ چىقىپ كەتتى. ئۇ يۇقىرىغا قارىيالمايتتى، ئەمما بىر تۇرۇپ قېقىلغان قانات ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك، بىر تۇرۇپ چىرايلىق بىر قىزنىڭ سىماسىنى كۆرگەندەك بولاتتى. ھېلىلا يەر - جاھاننى قاپلىغان يانغىندىن ئەسەرمۇ قالمىغانىدى. ئۇنىڭ ئاستىدا يېشىل - لىنقا پۈركەنگەن كەڭ ۋادا نامايان بولدى. «قۇتۇلدۇم،— دېدى ئۇ ئىچىدە،— لېكىن مېنى كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقان نەرسە نېمىدۇر.» ئۇ ئاخىرىنى ئويلاشقا ئۈلگۈرمىدى، ئۇنى قىسىپ تۇتۇپ تۇرغان قول بوشاپ كەتتى. ئۇ يەرگە قاراپ ئېتىلغان ئوقتەك چۈشۈپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ ۋارقىرايتتى، جارقىرايتتى، پۈتى يۇمشاق چىملىققا يېنىك تەگكەندىمۇ، خۇدىنى بىلمەي تىپچەكلەيتتى...

ئوسمان ئەپەندى ئىككى قولى مەيدىسى ئۈستىدە كىرىشتۈرۈلگەن، بېشى ياستۇق-تىن چۈشۈپ كەتكەن ھالەتتە چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى. ئۇ دەرھال ئۆزىگە كېلەلمەي تورۇسقا تىكىلگىنىچە بىردەم ياتتى، يۈرىكى قاتتىق سوقۇۋاتاتتى. ئۇ ئۆز ئۆيىدە— كارىۋىتىدا ياتقانلىقىنى بىلىپ، دوزاخ ئازابىدىن قۇتۇلغاندەك چوڭقۇر ئۇھ تارتتى، ئاندىن جەينەكلىرىگە تايىنىپ كۆتۈرۈلۈپ ئولتۇردى.

— قارا بېسىپتۇ، قولۇم يۈرىكىمنىڭ ئۈستىدە بولۇپ قاپتۇ،— دېدى ئۇ ئۆي ئىچىدىكى غۇۋا قاراڭغۇلۇققا قاراپ،— زاۋال ۋاقتىدا ئاسان قارا باسىدۇ دەپ ئاڭلىغىدىم، ئۆزۈممۇ بىمەھەل ئۇخلاپ قاپتىمەن.

ئۇ ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ چىراغنى ياقتى. پۇت - قوللىرى ھېلىھەم تىترەپ تۇراتتى، پۈتۈن ئەزايى تەرلەپ كەتكەنىدى. ئۇ يۇيۇنۇش ئۆيىگە كىرىپ، سۇنى شارقىرىتىپ قويۇۋېتىپ يۇيۇندى. سوغۇق سۇ ئۇنىڭ نېرۋىلىرىنى سەگىتىپ ئەسلىگە كەلتۈردى. ئۇ كۆڭلىكىنى كىيىپ، يېزىق ئۈستىلىنىڭ ئالدىدىكى ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇردى.

ئۇ ئۈستەلنىڭ بىر چېتىدە رەتلىك دەستىلەپ قويۇلغان دەپتەرلەرنىڭ ئەڭ ئۈستىدىكىسىنى ئېلىپ ۋاراقلاپ، كېرەكلىك بەتنى تاپقاندىن كېيىن تەكشىلەپ، ئەمدىلا كۆز يۈگۈرتۈپ تۇرۇشىغا ئىشىك ئاستا قېقىلدى. ئۇ دەپتەردىن كۆز ئۈزۈپ، ئاۋاز چىقارماستىن مېڭىپ ئىشىك تۈۋىگە كەلدى ۋە كۆزنەكتىن ئەينەكتىن قارىدى، لېكىن كۆزنەكتە ئالىمىنىشلىقتىن باشقا نەرسە كۆرۈنمىدى. ئىشىك يەنە قېقىلدى. ئۇ، ھازىر ھەممىلا ئادەمگە تاشقايماس كېسەلدەك يېيىلىۋالغان ئېھتىياتچانلىق تۇيغۇسى بىلەن زەنجىرنى تۆت ھالقىنىڭ ئېچىلىدىغان قىلىپ توغرىلاپ ئىشىكنى قىيا ئاچتى.

— سىز ئوسمان ئەپەندى بولسىڭىزغۇ دەيمەن،— دېدى بەدىنىنىڭ يېرىمىلا كۆرۈن-

www.uyghurkitap.com

گەن بىر ئايال.

— شۇنداق، مەن ئوسمان ئەپەندى بولىمەن، خانىم.

— كەچۈرىسىز، خانىم ئەمەس خېنىم،— دەپ تۈزەتتى بىر قىز. ئۇنىڭ ئاۋازى يېقىملىق ئىدى،— سىز بىلەن كۆرۈشمەكچى ئىدىم، كىرسەم بولامدۇ؟

— ئەلۋەتتە بولىدۇ، قېنى، مەرھەمەت.

ئوسمان ئەپەندى ئايال كىشىدىن شۇنچە ئېھتىيات قىلىپ كەتكىنىگە ئىچىدە ئۆزىدىن رەنجىدى، خىجىللىقنى بىلىندۈرمەسلىك ئۈچۈن ئىشىكنى ئىتتىك ئېچىپ، ھۆرمەت بىلەن بىر چەتكە ئۆتۈپ تۇردى.

زىلۋا قامەتلىك يېشىل گۈللۈك رەختە ئەڭ يېڭى مودىدا تىكىلگەن يارىشىملىق كۆڭلەككە لىسسىدە كەلگەن قىز كۆلۈمسىرەپ كىرىپ كەلدى. ئوسمان ئەپەندى ئالدىراپ قالدى، لېكىن جايىدىن قىمىرلىيالمىدى. قىزنىڭ ئاجايىپ گۈزەللىكى ئۇنى ئەس ‐ ھوشىنى يوقىتىپ قويغۇدەك ھالەتكە كەلتۈرۈپ قويغانىدى.

— سىزنى ئاۋارە قىلىپ قويدۇم، ئوسمان ئەپەندى،— دېدى قىز ئۇنىڭ بېشىدىن ‐ ئايىغىچە ئىتتىك كۆز يۈگۈرتۈپ. ئۇنىڭ شېشىدەك پارقىراپ تۇرغان يۈزىگە ئۆزىدىن قانائەتلەنگەنلىكىنى ئىپادىلەيدىغان تاتلىقلىقنى بىر كۆلۈمسىرەش قوندى،— كەچۈرىسىز، ئۆزۈمنى تونۇشتۇرماپتىمەن. ئىسمىم زەمىرە، «قىزىقارلىق خەۋەرلەر» گېزىتىنىڭ مۇخبىرى بولىمەن.

قىز قولىدىكى ئالىقانچىلىك قاپچۇقتىن يېشىل كىنىشكىنى چىقىرىپ سۇندى. ئوسمان ئەپەندى قىزنىڭ پۈتۈن تەقى ‐ تۇرقى ئۇنىڭ مۇخبىر ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ تۇرغاندەك، كىنىشكىغا قارىماستىنلا تەكەللۇپ قىلدى:

— ھاجەت ئەمەس، زەمىرە خېنىم... ئۇنىڭسىزمۇ ئىشىنىمەن... مەن «قىزىقارلىق خەۋەرلەر» نى ئەڭ ياقتۇرۇپ ئوقۇيدىغانلارنىڭ بىرى...

— ئولتۇرسام بولامدۇ، ئوسمان ئەپەندى.

— كەچۈرۈڭ، تامامەن ئۇنتۇپتىمەن ... قېنى، مەرھەمەت زەمىرە خېنىم.

زەمىرە خېنىم ئوسمان ئەپەندى تەكلىپ قىلغان ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇردى.

— ئېھتىمال سىز، بۇ خېنىم كەچ كىرىپ قالغاندا مېنى قانداق ئىش بىلەن ئىزدەپ كەلگەندۇر، دەپ ئويلاۋاتقانسىز، شۇنداقمۇ؟ — دېدى قىز مۇخبىرلىق كىنىشكىسىنى قاپچۇققا سېلىۋېتىپ.

ئوچۇق ‐ يورۇقلۇق بىلەن ئېيتىلغان بۇ سۆز ئوسمان ئەپەندىنىڭ ھودۇقۇشىنى كۆتۈرۈۋەتكەندەك بولدى.

— ئۇنداق ئەمەس خېنىم، ئەكسىچە ناھايىتى خۇشالمەن. سىزنى بۇرۇن كۆرۈپ باقمىغان بولساممۇ، سىز بىلەن تونۇشۇپ قېلىش شەرىپىگە ئىگە بولغىنىمغا ئىنتايىن مىننەتدارمەن،— دېدى ئۇ ئورنىغا كېلىپ ئولتۇرۇۋېتىپ.

— سىزدىن ئىلتىماسىم، مېنى خېنىم دېمەي ئاددىيلا قىلىپ زەمىرە دەپ ئاتىسىڭىز.

— ئەگەر شۇنداق ئاتاش سىزنى خۇشال قىلسا، ئىلتىماسىڭىزنى رەت قىلالمايمەن. ئەمما مېنىمۇ ئاددىيلا قىلىپ ئوسمان دەپ ئاتىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن.

— شۇنداق بولغىنى ياخشى، كىشى ئۆزىنى ئەركىن چاغلايدۇ، ئەمىسە كېلىشۋالدۇق - ھە.

— كېلىشۋالدۇق.

— كەچۈرىسىز ئۇسمان، — دېدى قىز خۇشاللىق بىلەن كۈلۈمسىرەپ، — بىز مۇخبىرلار مانا مۇشۇنداق ھەرقانداق يەرگە — مەيلى قارشى تەرەپ قارشى ئالسۇن، ئالمىسۇن — ئۇسۇپ كىرىشكە ئادەتلىنىپ كەتكەنمىز. كىرىۋالساقلا مۇخبىرلىق كېسىلىمىز قوزغىلىپ ئارام بەرمەيدۇ، مېنى بۇ نەرسىلەر، — قىز ئېگىمكى بىلەن ئۈستەلدىكى دەستىلەنگەن دەپتەرلەرنى ئىما قىلدى، — قىزىقتۇرۇپ قالدى. مېنىڭچە، سىز چوڭىراق بىر ئەسەر يېزىۋاتقاندەك تۇرىسىز. سوئالىم ئارتۇقچە بولسا جاۋاب بەرمىسىڭىزمۇ رەنجىمەيمەن.

— سىز مېنى خاتا چۈشىنىپ قاپسىز، زەمىرە. مەن يازغۇچى ئەمەس، ئوقۇتقۇچىمەن.

— بۇنى بىلىمەن. لېكىن يازغۇچىلىقىمۇ قولىڭىزدىن كېلىدۇ. «سىرلىق سىگنال» نى ئوقۇغانمەن، بۇ ھېكايە ھەجمى جەھەتتىن كىچىك بولسىمۇ، لېكىن بۇ ئەسىرىڭىز بىلەن پەن - تېخنىكا ساھەسىگە ھەقىقەتەنمۇ بىر سىگنال بەردىڭىز.

— مەن بىرلا قېتىم يېزىپ باقتىم، بەلكىم ئاخىرقىسىمۇ شۇ بولۇپ قېلىشى مۇمكىن. خىيالىمغا كەلگەن بىر پىكىر قولۇمغا قەلەم ئېلىشقا مەجبۇر قىلغانىدى. سىز قىزىققان بۇ دەپتەرلەر ئوقۇغۇچىلارنىڭ تاپشۇرۇق دەپتىرى.

— تاپشۇرۇق دەپتەر؟!

— خاتا ئاڭلىمىدىڭىز، زەمىرە.

— تاپشۇرۇق دەپتەر! — زەمىرە ھەيران قالغانلىقتىن ئورنىدىن تۇرۇپ دەپتەرلەرنى بېسىپ قويدى، — قىزىق، ناھايىتى قىزىق. ئىلىم - پەن كامالەتكە يەتكەن 21 - ئەسىردە ياشاۋاتقان ئادەمگە 19 -، 20 - ئەسىرلەردىكى ئوقۇش - ئوقۇتۇش ئۇسۇللىرىغا سىڭىپ كەتكەن ئادەتنى ئۇچرىتىش ناھايىتى قىزىق بىلىنىدىكەن. ھازىر بىزدىكى ئوقۇش - ئوقۇتۇش ئىشلىرى تېلېۋىزور، ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسى ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلىۋاتىدۇ. يۈزلىگەن ئوقۇغۇچى - ئوقۇتقۇچىنى بىر يەرگە يىغىۋالدىغان، يەنى ئۇنۇمى تۆۋەن، ۋاقتىمۇ ئىسراپ بولىدىغان ئىشلارنىڭ تۈگىگىنىگە ئۇزۇن يىللار بولىدى. ئەجەبا، سىز يەنە كەينىگە چېكىنمەكچى بولسىڭىز ...

— چېكىنىش دېدىڭىزمۇ، ياق، مەن بۇ پىكىرىڭىزگە قوشۇلالمايمەن، — ئۇسمان ئەپەندى ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ، سەل قىزىشقان ھالەتتە ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىشقا باشلىدى، — ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسى ھازىر يۇقىرى سەۋىيىدە تەرەققىي قىلىپ ئومۇمىيۈزلۈك قوللىنىلىشقا باشلىدى. بۇنى بىزنىڭ ھازىرقى ئىلىم - پەن تاكامۇللاشقان دەۋرىمىزنىڭ غولى دېيىشكە بولىدۇ. ئەمما مائارىپشۇناسلار ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسى ئوقۇغۇچىلارنىڭ، بولۇپمۇ باشلانغۇچ، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ زېھنىنى ئېچىشقا توسالغۇ بولۇۋاتىدۇ، دەپ قاراپ، ياشلار، ئۆسمۈرلەر ئارىسىدا بۇ ماشىنىنى ئىشلەتمەسلىكنى، ئۇلارنىڭ قول - مېڭىسىنى ئىشلىتىپ ئوقۇتۇش زۆرۈرلۈكىنى تەشەببۇس قىلىۋاتىدۇ. ئويلاپ بېقىڭ، بۇ خۇددى مەشىق قىلمايلا ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسىغا تايىنىپ سەييارىلەر ئارا ئۇچىمەن دېيىش بىلەن ئوخشاش ئەمەسمۇ.

ئەكسىچە، بىزنىڭ ئالەم ئۇچقۇچىلىرىمىز قاتتىق مەشىق ۋە سىناقلارنى بېشىدىن ئۆتكۈزىدۇ.

زەمىرە كۈلۈپ كەتتى. ئۇنىڭ كۈلكىسى يۈرەكنى لەرزىگە سالىدىغان يېقىملىق مۇزىكىغا، كۈلكىدىن ئېچىلىپ كەتكەن نۇرلۇق چىرايى گۈللەر بۈككىدە ئېچىلىپ كەتكەن گۈلزارلىققا ئوخشايتتى. ئۇنىڭغا مەپتۇن بولۇپ قالغان ئوسمان ئەپەندى كۈلكىدىن بىلىنەر - بىلىنمەس تەۋرەنگەن ئەۋرىشىم قامەتتىن كۆزىنى ئۈزەلمەي قالدى.

— مەن سىز بىلەن مۇنازىرىلەشمەكچى ئەمەسمەن، ئوسمان. مېنىڭ بۇ ساھەدە بىلىدىغانلىرىم ناھايىتى ئاز، — دېدى زەمىرە كۈلكىدىن توختاپ، — مېنىڭ ئېسىمدە قېلىشىچە، دۇنيادا بىرىنچى ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسى 1946 - يىلى ئامېرىكىدا دۇنياغا كەلگەن. ئۇنىڭ ھەجمى 300 كۇب ئىنگلىز چىسى، ئىگىلىگەن يېرى 170 كۋادرات مېتىر، ئېغىرلىقى 30 توننا بولغان، ئۇنىڭغا 18800 دانە ۋاكۇئۇم لامپا ئورنىتىلغان. ئەمدى كۆز ئالدىڭىزغا كەلتۈرۈپ بېقىڭ، شۇنىڭدىن كېيىنكى بىر ئەسىرگە يېقىن ۋاقىت ئىچىدە بۇ ماشىنىنىڭ سىڭىپ كىرمىگەن ساھەسى قالمىدى. ئۇ جەمئىيەتنى تەرەققىي قىلدۇردى. بىزگە ھازىر 20~30 يىل بۇرۇنقى ئىشلار ئېپتىدائىي نەرسىلەردەك تۇيۇلىدىغان بولۇپ قالدى. مەن كۆرگەن ھېسابلاش ماشىنىسىنىڭ ئەڭ كىچىكى قوناقتەك كېلىدۇ، ئېھتىمال ئۇنىڭدىن كىچىكلىرىمۇ باردۇر. ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسىدىكى بۇ تەرەققىياتنى تېلېۋىزور ھەم ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىلىرى ئارقىلىق ئوقۇغان ئوقۇغۇچىلاردىن يېتىشىپ چىققان ئالىملار ۋۇجۇدقا چىقاردى. دېمەكچى بولغىنىم شۇكى، ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسى ئىنسانلارنىڭ تەپەككۇر ئىقتىدارىنىڭ، سىزنىڭ گېپىڭىز بويىچە ئېيتقاندا، ياش - ئۆسمۈرلەرنىڭ زېھنىي كۈچىنىڭ ئېچىلىشى، تەرەققىي قىلىشىنى توسۇيالمىدى.

ئوسمان ئەپەندى مېڭىشتىن توختاپ قالغانىدى. ئۇنىڭ نەزىرىدە مودىلىق كىيىم تاللاش، گۈزەللىكى بىلەن يىگىتلەرنى ئۆزىگە جەلپ قىلىشتىن ھۇزۇرلىنىش، بوش ۋاقىتنى ئالىي دەرىجىلىك تانسىخانىلاردىكى رەڭدار چىراغلار ئاستىدا تولغىنىپ ئويناپ ئۆتكۈزۈشتىن باشقىنى بىلمەيدىغاندەك كۆرۈنىدىغان بۇ قىزنىڭ ئۆتكۈر گېپى، ئەستە ساقلاش خاتىرىسى ئۇنى ھەيران قالدۇرغانىدى.

— جىم بولۇپ قالدىڭىزغۇ ئوسمان، — دېدى قىز ئۇنىڭغا قىيا بېقىپ، — ياكى سۆزۈم سىزنى خاپا قىلىپ قويدىمۇ؟

ئوسمان ئەپەندى زەمىرەنىڭ ئالدىغا كېلىپ كۆزلىرىگە تىكىلدى:

— مەن سىزدىن مۇنداق گەپلەرنىڭ چىقىشىنى زادىلا كۈتمىگەن ئىكەنمەن، سۆزلىرىڭىز قايىل قىلىش كۈچىگە ئىگە بولسىمۇ، مەن بۇنىڭلىق بىلەن ئۆزۈمنى مۇنازىرىدىن قاچۇرۇش نىيىتىگە كەلگىنىم يوق. مېنىڭچە، بۇنىڭدىن كېيىن ئىككىمىزنىڭ يەنىمۇ چوڭقۇرراق تونۇشۇپ ئۆزئارا چۈشىنىش ھاسىل قىلىشىمىزغا مۇشۇ ماۋزۇنىڭ ئۆزىلا يېتەرلىك ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىدۇ. بىز يەنە كۆرۈشۈپ تۇرىمىزغۇ زەمىرە، مېنىڭدىن بىزارلىق ھېس قىلمىسىڭىز.

— سىز ناھايىتى كەمتەر ئىكەنسىز، قىزلاردىكى كەمتەرلىك كىشىنى ئۆزىگە تېخىمۇ

جەلپ قىلىدۇ. ئەمدى سورىسام كۆڭلىڭىزگە كەلمەس، سىز بۇ يەرگە تاپشۇرۇق دەپتەرلىرىنى كۆرۈشكە كەلمىگەن بولسىڭىز كېرەك.

— «سىرلىق سىگنال» نى ئوقۇغىنىمدىن كېيىن، سىز بىلەن تونۇشۇشنى ئويلاپ يۈرەتتىم. ئۇنىڭدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان پىكىر مېنى قىزىقتۇرۇپ قالغانىدى. مانا، تونۇشۇپمۇ قالدىم، ھازىر ئۆزۈمنى ئۆزۈم ئويلىغاندىنمۇ ئارتۇق كۆڭۈللۈك چاغلاۋاتىمەن. چۈنكى سىز مېنى يەنە يېڭى بىر پىكىر — تاپشۇرۇق دەپتەرلىرىگە ئىگە قىلدىڭىز.

— پەقەت قىزىقىش يۈزىسىدىنلا ...

— ھەممە ئىش قىزىقىشتىن باشلىنىدۇ.

— كەچلىك تاماق يېمىگەنسىز؟

— بىر پارچە تورت بولغان بولسا ياق دېمەيتتىم.

— ناھايىتى ئەپسۇس، بويتاقمەن. ئادەتتە كەچلىك تاماقنى ئاشخانىدىن يەيمەن. شۇڭا بىللە تاماقلانساق، قارشى ئەمەسسىز.

— ...

— ناھايىتى ياخشى، بىر مىنۇت كۈتۈپ تۇرۇڭ، كىيىمىمنى ئالماشتۇرۇۋالاي.

2

ئۇزۇن كارىدورنى بويلاپ كېتىۋاتقان كۆزەتچى تۇيۇقسىز قەدىمىنى ئاستىلىتىپ، كۆزنەكە چېلىققان يوچۇققا قاداپ قالدى. ئۇ بۇ يەردە ئىشىك بارلىقىنى بىلەتتى. ئارىسىغا قېلىنلىقى 50 مىللىمېتىرلىق پولات تاختا ئېلىنىپ، ئالدى-ئارقىسى قاتتىق بېتونلانغان بۇ ئىشىك بەكمۇ مۇستەھكەم ئىدى. سىرتتىن قارىغاندا قاپارتما گۈل چىقىرىلىپ سۇۋالغان كارىدور تېمى بىلەن بىر گەۋدە بولۇپ، ئادەتتە يوچۇقنى پەرق قىلغىلى بولمايتتى.

كۆزەتچى كارىدورنىڭ باش-ئاخىرىغا تەشۋىشلىنىپ قاراپ قويۇپ، يانچۇقىدىن خەۋەرلىشىش ئاپپاراتىنى ئالدى.

— سىز پروفېسسورمۇ، بۇ مەن — يەر ئاستى ئۆيى ئىككىنچى قەۋەتنىڭ كۆزەتچىسى. 3-نومۇرلۇق ئۆينىڭ ئىشىكى ماڭا ئاجراپ قالغاندەك كۆرۈندى، يوچۇق 2~3 مىللىمېتىرچە بار. ياق، قول تەگكۈزگىنىم يوق. بولىدۇ، سىز كەلگۈچە بۇ يەردىن ئايرىلمايمەن.

پروفېسسور كېچىكمىدى. ئۇنىڭ يېنىدا تەتقىقات ئورنىنى مۇھاپىزەت قىلىش ۋەزىپىسىگە تەيىنلەنگەن، يېڭىدىن كەلگەن ھەربىي باشلىق نۇرۇل شاڭۋېيمۇ بار ئىدى. يوچۇقنى كۆرگەن پروفېسسورنىڭ چىرايى ئۆزگىرىپ كەتتى.

— سىز بۇنى ھازىرلا بايقىدىڭىزمۇ؟ — دەپ سورىدى ئۇ كۆزەتچىدىن.

كۆزەتچى سائەتكە قاراپ قويۇپ جاۋاب بەردى:

— نۆۋەت ئالماشتۇرغىنىمىزغا توققۇز مىنۇت بولدى، سىز يېتىپ كەلگۈچە بەش مىنۇت

www.uyghurkitap.com

ئۆتتى. دېمەك، مەن بۇنى نۆۋەتچىلىكنى ئۆتكۈزۈپ ئالغان تۆت مىنۇت ئىچىدە بايقىغان بولىمەن. ئېخى كارىدورنىڭ ئۇ بېشىغا يېتىپ بارغۇدەك بولمىدىم.

— جاۋابىڭىزدىن كۆڭلۈم تولمايدىغانسىز؟

— مەن ئۆز ۋەزىپەمنى ئېنىق بىلىمەن، ھۆرمەتلىك پروفېسسور.

— بۇنى كېچىلىك نۆۋەتچىدىن ئېنىقلىغىلى بولىدۇ، — دېدى پۇقراچە كىيىنگەن، قەددى - قامەتلىك كېلىشكەن نۇرۇل شاكۆيى ئېغىز ئېچىپ، — ئەگەر، ھۆرمەتلىك پروفېسسور، سىز بۇ ئۆيدە چوقۇم بىرەر ئەھۋال يۈز بەرگەن دەپ قارىسىڭىز، ئەڭ ياخشىسى بىز ئىشكنى ئېچىپ كىرەيلى.

— مەن كېسىپ ئېيتالايمەن شاكۆيى، ئەھۋال يۈز بەرگەن، يەنە كېلىپ ناھايىتى ئېغىر ئەھۋال يۈز بەرگەن، — پروفېسسور ئىشىك يوچۇقىغا بارمىقىنىڭ ئۇچىنى تىقىپ كۆرسەتتى، — ئېغىرلىقى 3～4 توننا كېلىدىغان، تام بىلەن ھەم جىپسىلىشىپ تۇرىدىغان مۇنداق مۇستەھكەم ئىشكنى بىر تەرەپكە كۆزگە چىلىقىغۇدەك قوزغىتىش ئۈچۈن ناھايىتى زور كۈچ كېتىدۇ. بۇ يەردە قوزغىتىش دېگەن سۆزنى قوللىنىش مۇۋاپىق ئەمەس، ياكى ئىشىك قىسىلغان، ياكى تام.

— سىزنىڭ دېگىنىڭىزچە بولغاندا، نېمە ئۈچۈن ئىشىك ياكى تام سۇۋاقلىرى چۈشۈپ كەتمىگەن؟

— مۇنداق بولۇشى ئىشىك ياكى تامنىڭ زىچلىقىغا مۇناسىۋەتلىك. يوچۇق بۇنىڭدىن چوڭراق بولغان بولسا، ئېھتىمال، بىز يەرگە چۈشكەن سۇۋاقلارنى كۆرگەن بولاتتۇق، — پروفېسسور يانچۇقىدىن بەكسىنى ئېلىپ ئېچىپ، يوچۇقنىڭ قىرىغا تىقىپ قوزغاتتى. دەرۋەقە، بىرنەچچە پارچە سۇۋاق ئىشىكتىن ئايرىلىپ توكۇرلاپ چۈشتى، — كۆردىڭىزمۇ، مەن ھېچقانچە كۈچىمىدىم. يوچۇقنىڭ يۇقىرىدىن تۆۋەنگىچە ئوخشاشلىقىغا قاراپ، تەسىر كۆرسەتكەن زەربە كۈچىنى تەكشى تەسىر قىلغان ۋە مەلۇم چەككە بارغاندا كونترول قىلىنغان دەپ ئېيتىشقا بولىدۇ. ئىنتايىن مۇرەككەپ تېخنىكا...

پروفېسسور گېپىنىڭ ئاخىرىنى چۈشۈرمەيلا شارتتىدە بۇرۇلۇپ، «ئىنتايىن مۇرەككەپ ...»، «ناھايىتى قورقۇنچلۇق» دېگەن سۆزلەرنى تەكرارلىغىنىچە بىرىنچى قەۋەتكە چىقىدىغان پەلەمپەي تەرەپكە قاراپ مېڭىپ كەتتى. نۇرۇل شاكۆيى ئۇنىڭ نېمە قىلماقچى ئىكەنلىكىنى چۈشەندى. ئىشىك ئاچىدىغان مەخپىي نومۇر قۇرۇلمىسى بىرىنچى قەۋەتتىكى ئايرىم خانىدىكى بىخەتەر ئىشكاپقا ئورۇنلاشتۇرۇلغانىدى.

پروفېسسور ناھايىتى تېزلا قايتىپ كەلدى، ئۇنىڭ تۇرقىدىن قاتتىق ساراسىمىگە چۈشۈپ قالغانلىقى چىقىپ تۇراتتى. ئۇ بىردەم قوللىرىنى ئۇۋۇلايتتى، ئېڭىكىنى سىلايتتى، كاستيۇمىنىڭ پەشلىرىنى تارتىپ قوياتتى. تاقەتسىزلەنگەن نۇرۇل شاكۆيى ئېھتىيات بىلەن سورىدى:

— ئېچىلمايدىغۇ، ئىشىك بۇزۇلغانمۇ نېمە؟

— يەنە 25 سېكۇنتتىن كېيىن ئېچىلمىسا سىز دېگەن خۇلاسىگە كەلسەك بولىدۇ، — دېدى پروفېسسور ئۇنىڭغا قارىمايلا.

ۋاقىت توشتى. ئىشىك ئاۋازسىز قوزغىلىپ، ئۈستى تەرىپى تامدىن ئاجرالدى. بىر پارچە قېلىن پولات بېتون تاختا خۇددى يەرگە كىرىپ كېتىۋاتقاندەك پەسلەشكە باشلىدى. ئۇنىڭ ئۈستى تەرىپى پول يۈزى بىلەن تەكشىلەشكەندە، ئىشىك پەسلەشتىن توختىدى.

ئىشىكتىن بىرىنچى بولۇپ كىرگەن پروفېسسور قاتتىق چۆچۈپ كەتتى. ئۇنىڭ چىرايى تاتىرىپ كەتكەنىدى. ئۇ تۆت ئەتراپىغا چەكسىز ئەجەبلىنىش ۋە قورقۇنچ بىلەن نەزەر تاشلايتتى. تامغا تاقاپ قويۇلغان ئوتتۇرا چىدامىلىق بىخەتەر ساندۇق - ئىشكاپلارنىڭ بىرىمۇ كۆرۈنمەيتتى. ئۆي ئىچى بۇرۇنقىدەكلا پاكىز بولۇپ، پەقەت ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر ئادەم ئەتەي سۈپۈرۈپ يىغىپ قويغاندەك، ئىككى - ئۈچ ئوچۇم كەلگۈدەك كۈل دۆۋىسى تۇراتتى.

— ئاھ خۇدا، بۇ نېمە كارامەت، بۇ نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق كۆرۈنۈش، — پروفېسسور ئەقلىدىن ئېزىپ قالغاندەك ئۇ تامدىن - بۇ تامغا يۈگۈرەيتتى، تامنى سىلايتتى، تورۇسقا تىكىلەتتى. ئاخىرى ئۇ كۈل دۆۋىسىنىڭ يېنىغا كېلىپ زوڭزىيىپ ئولتۇردى، — كۈل، ھەممىسى كۈلگە ئايلىنىپ كېتىپتۇ، بىزگە قالغىنى مانا شۇ. مۇشۇنداق زور پاجىئەنى بىزنىڭ شۇنچە سەزگۈر ئاپپاراتلىرىمىز سېزەلمىگەن بولسا!

ئىشىكتىن كىرىپلا ئۆرۈلگەن ئىشكاپ - ساندۇقلارنى، قالايمىقان چېچىلغان ماتېرىياللارنى كۆرىمەن دەپ ئويلىغان نۇرۇل شاكۈپى پروفېسسورنىڭ زارلىنىشىدىن جىددىيلىشىپ قالدى.

— سىز بۇ ئىشنى يۇقىرى تېخنىكا بىلەن قوراللانغان ئادەملەر قىلغان دەپ ئويلامسىز، — دېدى ئۇ پروفېسسورنىڭ تاقىر بېشىدا پەيدا بولغان تەر تامچىلىرىغا قاراپ.

— ئادەملەر ئەمەس، مۇنداق ئىش ئىنسان بالىسىنىڭ قولىدىن كەلمەيدۇ، — پروفېسسور كۈلدىن بىر چىمدىم ئېلىپ ئالىقىنىغا تۆكتى، — ئۆي ئىچىدىكى شۇنچىۋالا نەرسىنى، تام - تورۇسلارنىڭ بىر قىسمىنى شەپە چىقارماي، ئىس - تۈتەكمۇ تارقاتماي ئىككى ئوچۇم كۈلگە ئايلاندۇرۇپ قويۇش — تېخى بىزدە كۆرۈلۈپ باقمىغان ھادىسە. قاراڭ، ئۇلار ئىشىككە چېقىلمىغان، ئەمما كۆچىنى نامايىش قىلغاندەك تەكشى يوچۇق ئېچىپ قويغان، —

www.uyghurkitap.com

پروفېسسور ئالىقىنىدىكى كۈلنى تۆكۈۋېتىپ ئورنىدىن تۇردى، — لابوراتورىيەدىكىلەر كۈلنى تەكشۈرۈپ، خۇلاسىسىنى ئەكېلىپ بەرسۇن. ئىككىمىز قوشنا ئىككى ئۆيگە قاراپ باقايلى. خۇدا بىلىدۇ، يەنە نېمە ئىشلارنى كۆرۈمىزكىن. بۇرنىمىزنىڭ ئۇچىدا يۈز بەرگەن ھادىسىنى سەزمىگەن بىزگە ئەمدى بۇ يەردە تۇرۇشنىڭ ھاجىتى قالمىدى. ئادەملىرىڭىزگە ئېيتىڭ، بىز بىر خۇلاسىگە كەلگىچە ھېچكىمنى بۇ يەرگە يولاتمىسۇن.

پروفېسسور ئىشخانىسىغا كىرگەندىن كېيىنمۇ خېلىغىچە تىنچلىنالمىدى. ئۇنىڭ تاقىر بېشى ۋە پېشانىسىدىكى قويۇقلىشىپ قالغان تەر تامچىلىرى ئەتىگەنكى قۇياش نۇرىدا پارقىرايتتى. ئۇ، پۇت-قوللىرىنىڭ تىترىشىنى بېسىش ئۈچۈن دىۋانغا كېلىپ ئولتۇردى، لېكىن يەنە بەدىنىگە بىر نېمە سانجىلغاندەك تەرىنى تۈرۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. ياش بولۇشىغا قارىماي كۆپ ئىشلارنى بېشىدىن كەچۈرگەن، ئۆزىنى كەسپىگە مۇناسىپ ھالدا تەمكىن تۇتۇشنى بىلىدىغان نۇرۇل شاڭۋېي ئۇنىڭ تىنچلىنىشىنى كۈتۈپ جىمغىنا ئولتۇردى.

— مەن سىزگە مۇنداق تۇيۇقسىز پارتلىتىش، يەنى ۋەيران قىلىش ئادەم بالىسىنىڭ قولىدىن كەلمەيدۇ دېدىم. شۇنداقمۇ، — دېدى پروفېسسور شاڭۋېينىڭ ئالدىدا توختاپ. شاڭۋېي، شۇنداق دېگەندەك قىلىپ باش لىڭشىتتى، — بىز مۇنداق زەربىگە ئىككىنچى قېتىم دۇچ كېلىۋاتىمىز. مەن ئۆز پەرىزىمنى ئېيتىشتىن ئاۋۋال، سىزگە بىر ماتېرىيال بېرىمەن. سىز يېڭىدىن كەلگەچكە، بۇ يەردىكى ئىشلاردىن تولۇق خەۋەردار بولۇپ كېتىشكە تېخى ئۈلگۈرەلمىدىڭىز. ماتېرىيال سىزنى بىز بىرىنچى قېتىم يولۇققان ۋەقەنىڭ جەريانى بىلەن تەمىنلەيدۇ، — پروفېسسور ئىش ئۈستىلىنىڭ تارتمىسىنى تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن تارتىپ ئاچتى، — مەڭ، ئوقۇپ چىقىڭ، كۆپ ۋاقتىڭىزنى ئالمايدۇ.

نۇرۇل شاڭۋېي 12 بەت كېلىدىغان بۇ ماتېرىيالنى بىر دەمدىلا كۆرۈپ بولدى. لېكىن ئۇنىڭ چىرايى تۇيۇقسىز كۈچلۈك رەقىبىگە دۇچ كېلىپ قالغاندەك بىردىنلا ئۆزگىرىپ كەتتى.

— مانا ئەمدى سىز بىلەن مېنىڭ نېمىدىن گۇمانلانغانلىقىم ئۈستىدە بىمالال سۆزلەشكىلى بولىدۇ، — دېدى ئۆزىنى بىرئاز بېسىۋالغان پروفېسسور، — بىرىنچى قېتىمقى ۋەقەنىڭ سادىر بولغىنىغا بىر ئايچە بولۇپ قالدى، شۇ چاغدا تەتقىقات ئورنىمىز مۇۋەپپەقىيەتلىك ياساپ چىققان قولىمىزدىكى «شەپەق — 301» نىڭ لايىھىسى ئوغرىلىنىپ، شەھەر سىرتىدىكى «يىلانلىق» دەپ ئاتىلىدىغان تاشلاندۇق قورۇققا يوشۇرۇپ قويۇلغان. لايىھە باشقىلار تەرىپىدىن ئېلىپ كېتىلىشتىن ئاۋۋال، تاسادىپىي بىر ئەھۋالدا يەنە بىزنىڭ قولىمىزغا قايتىپ كەلدى، لېكىن شۇنى ئېتىراپ قىلماي بولمايدۇكى، لايىھە ئوغرىلىنىپ يەنە قولىمىزغا كەلگىچە، بىز بۇ ئوغرىلىنىش ئەھۋالىنى سەزمىدۇق. بىخەتەرلىك ئىشكاپىدا قول تەگكەن ئىزمۇ كۆرۈنمىدى. بۇ ئىش بىز ئۈچۈن يەشكىلى بولمايدىغان سىر بولۇپ قالدى. بۈگۈن ئىككىنچى قېتىم شۇنىڭغا ئوخشىشىپ كېتىدىغان ئەھۋالغا يەنە ئۇچرىدۇق.

نۇرۇل شاڭۋېينىڭ قوشۇمىسى تۈرۈلدى. ئۇ بىر نېمىنى ئەسلەشكە ئۇرۇنغاندەك بار-

ماقلىرى بىلەن پېشانىسىنى سىلاپ ئويلىنىپ قالدى. بىرئاز جىملىقتىن كېيىن بېشىنى كۆتۈرۈپ سورىدى:

— ھۆرمەتلىك پروفېسسور، ماتېرىيال ھەم سىزنىڭ ئېيتىپ بەرگەنلىرىڭىز بىر ئىشنى ئېسىمگە چۈشۈرۈۋاتىدۇ. مەن يېقىندا بالىلار ژۇرنىلىغا بېسىلغان بىر فانتازىيىلىك ھېكايىنى ئوقۇپ قالدىم، ھېكايىنىڭ نامى — «سىرلىق سىگنال». ئۇنىڭدا، ئىسمى يادىمدا قالماپتۇ، بىر بالىنىڭ كونا بىر رادىئونى رېمونت قىلىۋېتىپ، كۆتۈلمىگەندە باشقا بىر دولقۇننى قوبۇل قىلىپ گۇمانلىق گەپلەرنى ئاڭلىغانلىقى، شۇ گۇمان بويىچە «يىلانلىق» دېگەن يەرگە بېرىپ، تەتقىقات تېمىسى بىزنىڭكى بىلەن ئوخشىشىپ كېتىدىغان ناھايىتى مەخپىي بىر ماتېرىيالنى تېپىۋالغانلىقى، كېيىن ھېلىقى «يىلانلىق» نىڭ ئاسمانىدىن چۈشكەن غەيرىي ئادەملەر تەرىپىدىن پارتلىتىۋېتىلگەنلىكى سۆزلەنگەن. بۇ بىر تاسادىپىي ئوخشىشىپ قالغانلىقمۇ — قانداق؟ سىزمۇ ھازىر «يىلانلىق» دەيدىغان جاي ئىسمىنى ئاتىغاندەك قىلدىڭىز، ماتېرىيالدىمۇ...

پروفېسسور سىپايىلىق بىلەن «ئالدىرىماڭ» دېگەندەك قىلىپ قولىنى كۆتۈردى:

— بۇ ھېكايىنى فانتازىيە دېگىلى بولمايدۇ. ئۇنىڭدا سۆزلەنگەن ۋەقەلىك بەئەينى توقۇلمىلار بىلەن ئانچە-مۇنچە ئۆزگەرتىلگەن بولسىمۇ، ماھىيەتتە شۇ قېتىمقى سىرلىق ۋەقە ئەينەن بايان قىلىنغان. تاسادىپىي ئەھۋالدا ماتېرىيالنى قولغا چۈشۈرگەن بالا مېنىڭ ئوغلۇم بولىدۇ.

— ئوغلۇم دېدىڭىزمۇ؟! — ھەيرانلىقىنى يوشۇرالمىغان نۇرۇل شاگۇيى ئىختىيارسىز ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

— شۇنداق، مېنىڭ ئوغلۇم، — پروفېسسور شاگۇيىنىڭ ھەيران قېلىشىدىن ئوڭايسىزلىنىپ ئىزاھ بەردى، — 52 ياشتا ئۆيلەنگەنىمەن، ئوغلۇم ھازىر 14 كە قاراپ ماڭدى...

نۇرۇل شاگۇيى كۈلۈمسىرىدى.

— مېنىڭ ئورنىمدىن تۇرۇپ كەتكىنىمنى باشقىچە چۈشىنىپ قاپسىز، ئۇنداق ئەمەس ھۆرمەتلىك پروفېسسور. ھازىر ئالىملىرىمىزنىڭ كۆپىنچىسى كېچىكىپ تويى قىلىۋاتىدۇ، ئۆيلەنمەي ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلارمۇ ئاز ئەمەس، مېنىڭچە بۇنى چۈشىنىشكە بولىدۇ. ئوغلىڭىزنىڭ شۇ ئىشقا ئارىلىشىپ قالغانلىقى ماڭا ناھايىتى تۇيۇقسىزلىق ھېس قىلدۇردى.

— بۇمۇ بىر تاسادىپىيلىق. ئەمما بۇ تاسادىپىيلىق بىزنى ئىنتايىن زور يوقىتىشتىن ساقلاپ قالدى.

— ھېكايىنىڭ ئاپتورى سىلەرگە تونۇشلۇقمۇ؟

— ئۇ ئوغلۇمنىڭ مۇئەللىمى، ئىسمى ئوسمان.

— دېمەك، ئوغلىڭىز بۇ ۋەقەنى ئوسمان ئەپەندىگە ئېيتىپ بەرگەن، شۇنداققۇ دەيمەن.

— مەخپىيەتلىك ئىدارىسى شۇ كۈنى سەھەردىلا «يىلانلىق» قا بېرىپ، يۈز بەرگەن ۋەقەدىن ئىز قالدۇرمىدى، مەخپىيەتلىك قاتتىق ساقلاندى. كېيىن ئوغلۇم بالىلىق قىلىپ بۇ ئىشنى مۇئەللىمىگە ئېيتىپ قويغان. بىز بۇنى ھېكايە ئېلان قىلىنغاندىن

www.uyghurkitap.com

كېيىنلا بىلدۇق.

— ئوسمان ئەپەندى بىلەن سۆزلىشىپ باقتىڭلارمۇ؟

— هاجەتسىز ئىدى. سۆزلەشسەك گەپ كۆپىيىپ مەخپىيەتلىكنىڭ ئاشكارىلىنىپ قېلىشىغا يوچۇق ئېچىلىپ قالغان بولاتتى. مۇخبىرلارنى بىلىسىز، ئۇلارنىڭ «پۇراش» سېزىمى ئالاھىدە يۇقىرى. بىز سۈكۈت قىلدۇق. فانتازىيە شەكلى بىلەن يېزىلغان بۇ رىۋايەت ۋەقە كىشىلەردە فانتازىيىلىك تەسىرلا قالدۇرالدى. بۇ ھەقتە ھازىرغىچە باشقىچە ئوي-پىكىردە بولغان ئەھۋال سېزىلمىدى.

— ئەمما بۈگۈن...

— كەچۈرىسىز شاگۋېي، گېپىڭىزنى بۆلۈۋەتتىم. مۇنداق شەپىسىز ھەرىكەت، ئۈنسىز پارتلىتىش، — پروفېسسور دېرىزە ئارقىلىق ئاسماننى ئىشارەت قىلدى، — پەقەت شۇلارنىڭلا قولىدىن كېلىدۇ. مېنىڭچە، بۈگۈن سادىر بولغان ۋەقە «يىلانلىق» تا يۈز بەرگەن ۋەقەنىڭ داۋامى، ھەر ئىككى ۋەقەنىڭ يىلتىزى بىر. لېكىن ئۇلار يەنە يېڭىلدى. 3 - نومۇرلۇق ئۆيگە قويۇلغىنى «شەپەق — 301» نىڭ ئەسلى نۇسخىسى ئەمەس، ئۆزگەرتىپ كۆچۈرۈلگەن نۇسخىسى. ئەسلى لايىھە دەسلەپكى ۋەقەدىن كېيىنلا يۆتكەپ كېتىلگەن. ھازىر «بوغدا» نىڭ يەر ئاستى تەجرىبىخانىسىدا «شەپەق — 301» ياسىلىپ تەق قىلىپ قويۇلدى. بىز ئۇچار تەخسىنىڭ كېلىشىنى كۈتۈۋاتىمىز.

نۇرۇل شاگۋېي ئويلىنىپ قالدى. پروفېسسورنىڭ كېيىنكى گەپلىرى ئۇنىڭ خېلىلا خاتىرجەم قىلغان بولسىمۇ، ئەگەر ئالدى ئېلىنمىسا بۇ خاتىرجەملىكنىڭ ئۇزۇن داۋاملاشمايدىغانلىقى ئۇنىڭغا ئايان بولۇپ قالغانىدى. لايىھەنى ئوغرىلاشقا ئىككى قېتىم ئۇرۇنغان بۇ غايىب ئادەملەر ئۇچىنچى، تۆتىنچى قېتىممۇ ھەرىكەت قىلىشى مۇمكىن ئىدى. شۇنىسى روشەنكى، ئۇلارمۇ خاتالىشىدىكەن، بۇ ئۇلارنىڭمۇ ئاجىزلىق تەرەپلىرى بارلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرەتتى.

نۇرۇل شاگۋېي كۆچىنىپ ئويلايتتى، ئويلىرىنىڭ ئاخىرىغا يېتەلمەيتتى. ئۇنىڭغا پەقەت بىرلا نەرسە ئېنىق ئىدى. ئۇ بولسىمۇ، مۇندىن كېيىن، ياق، ھازىردىن باشلاپ ھوشيار بولۇش، ھەر بىر قەدەمنى ئويلاپ پۇختا بېسىش ئىدى.

3

ھەشەمەتلىك «سۇمۇرغ» مېھمانخانىسى كەڭ، دۈگىلەك كەلگەن تانسا مەيدانىنىڭ ئوتتۇرىسى، ئەتراپى قۇشلارنىڭ سۇغا قونۇش ئالدىدىكى تەسۋىرىي ھەيكەللىرى بىلەن توسۇلغان سۈنئىي كۆل بولۇپ، ئانچە ئېگىز بولمىغان فونتانلاردىن تېپىز شايىدەك يېيىلىپ ئېتىلىپ تۇرغان سۇ زال ئىچىدە سۇس يېنىپ تۇرغان رەڭدار چىراغلارنىڭ نۇرىدا ھۆپپىدە ئېچىلىپ كەتكەن نىلۇپەرلىكنى ئەسلىتىپ، كىشىگە ھۇزۇر، ئاراملىق بېغىشلايتتى.

دۇنياغا تۆرەلگىنىدىن بۇيان كىشىلەرنىڭ نازۇك ھېس-تۇيغۇلىرىنى ئويغىتىپ چەك-

سىن لەززەتتىن بەھرىمەن قىلىپ كەلگەن «كۆك دونايى» نىڭ يېقىملىق ئاھاڭى ئاخىرلىشىشى بىلەن ئوسمان ئەپەندى زەمىرەنىڭ تولۇق، ئاپئاق بىلىكىدىن يېنىككىنە تۇتۇپ، ئۆزلىرى تاماقلىنىۋاتقان خاس ئۆيگە قاراپ ماڭدى.

— كلاسسىك مۇزىكىلارنى ئاڭلاشنى ناھايىتى ياقتۇرىمەن، — دېدى ئوسمان ئەپەندى قىزغا بېشىنى سەل سىڭايان قىلىپ، — مۇنداق مەشھۇر مۇزىكىلارنىڭ يارىتىلىشى شۇ دەۋردىكى ئادەملەرنىڭ بۇلغانمىغان ساپ، تەبىئىي مۇھەببەتتە ياشىغانلىقى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولسا كېرەك.

— مېنىڭچىمۇ شۇنداق، — قىز ئۇنىڭ پىكرىگە قوشۇلدى، — مۇھەببەت، تەسەۋۋۇر، سېزىم مۇزىكا ئىجادىيىتىدە كەم بولسا بولمايدىغان مۇھىم ئامىل. كلاسسىك مۇزىكىلارنىڭ كىشى قەلبىنى لەرزان قىلىۋېتىدىغان سېھرىي كۈچكە ئىگە بولۇشىمۇ شۇنىڭغا باغلىق. ئەپسۇس، ھازىر مۇھەببەتنىڭ بۇلغىنىشى بىزنىڭ ھەرقانداق تەدبىرلەرنى قوللىنىشىمىزغا قارىماي مۆلچەردىكىدىن تېز بولماقتا. ئەگەر جەمئىيەت تەرەققىياتى مۇشۇ سۈرئەت بىلەن داۋاملاشسا، بىر ئەسىرگە يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە بىز تەبىئىي مۇھەببەتنى كۆرگەزمىخانىلاردىلا كۆرۈدىغاندەك تۇرىمىز. بۇنىڭ ئاقىۋىتى ئىنسانلارنىڭ ھالاكىتىنى تېزلەشتۈرەمدۇ-قانداق، دەپ ئويلىنىپ قالىدۇ كىشى.

— قويۇڭ، كۆڭۈل خۇش چاغدا دىلنى غەش قىلىدىغان گەپلەرنى قىلىشمايلى، — ئوسمان ئەپەندى قىزنى خاس ھۇجرىغا باشلاپ كىرىۋېتىپ دېدى، — مەن بۈگۈن ناھايىتى خۇشالمەن. سىزنى جەز مۇزىكىلىق تانسىخانىلارغا تەكلىپ قىلماسلىقىمدىكى سەۋەب، ئۇ يەردە كىشىنىڭ مېڭىسى ئېلىشىپ قالىدۇ. بار ئاۋازى بىلەن ۋارقىرايدىغان ناخشىچىلار، كەچكىچە ئىچىپ مەست بولۇپ قالغان بىكارچىلار ئالدىڭىزغا كېلىۋېلىپ ئارامىڭىزنى قويمايدۇ. بۇ يەر ناھايىتى تىنچ، بولۇپمۇ يېڭىدىن تونۇشقانلار ئۈچۈن، — ئۇ قىزغا مەنىلىك قاراپ قويدى، — شۇنداق، يېڭىدىن تونۇشقانلار ئۈچۈن ئارامخۇدا سۆھبەتلىشىپ ئولتۇرۇشقا ئەپلىك جاي.

زەمىرە گەپ قىلىشقا تەمشىلىپ تۇرۇشىغا يەقىشلەنگەن تامغا ئەتىرگۈل دەستىسىدەك ئورنىتىلغان كانايدىن كۈتكۈچىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

— خېنىم، ئەپەندىم، خىزمىتىڭلارغا تەييارمەن، بىرەر نەرسە لازىممىكىن؟!

ئوسمان ئەپەندى زەمىرەگە سوئال نەزىرى بىلەن قارىدى. قىز ئۈستەلدىكى يېمەكلىكلەرنى ئىما قىلىپ، ھېچنېمىنىڭ لازىمى يوقلۇقىنى بىلدۈرۈپ باش چايقىدى.

— رەھمەت، — دېدى ئوسمان ئەپەندى تامغا قاراپ، — لازىم بولغاندا ئۆزىمىز خەۋەر قىلىمىز.

— رەھمەت، ئەپەندى.

ئوسمان ئەپەندى زەمىرەنىڭ ئۈستەلنى ئىما قىلغاندىكى شوخ، ئويناق كۆزلىرىدىن، باش چايقىغاندا بوچۇق، ئاپئاق بويۇنلىرىغا يېيىلىپ چۈشكەن دولقۇنلۇق قوڭۇر چاچلىرىدىن كۆزىنى ئۈزەلمەي قالدى. ئۇ ئۈچ كۈندىن بېرى مۇشۇ ساھىبجامال

www.uyghurkitap.com

قىز بىلەن كەچكى تاماقتا بىللە ئىدى. كېيىنىشكە ئالاھىدە دىققەت قىلىدىغان بۇ مۇخبىر قىزغا ھەرقانداق رەڭ ۋە ھەرقانداق مودىدىكى كىيىم ئاجايىپ يارىشاتتى. ئوسمان ئەپەندى قىز بىلەن ھودۇقۇش ئارىلاش خۇشاللىق بىلەن كۆرۈشكەندە، ئالدىدا يېڭىلا ئېچىلغان بىر تاللا قىزىلگۈل تۇرغاندەك بىلىنەتتى. قىزدىن تارقىلىپ تۇرغان خۇش پۇراقتىن بېشى قېيىپ، كۆزلىرى خۇمارلىشاتتى. زەمىرە ئۇنى گۈزەللىكى بىلەنلا ئەمەس، گەپ - سۆزلىرىنىڭ ئورۇنلۇقلۇقى بىلەنمۇ ئۆزىگە جەلپ قىلىۋالغانىدى.

— نېمانچە تىكىلىپ قارايسىز، — دېدى زەمىرە ئۆزىگە ياراشقان بىر خۇلق بىلەن.

بىزنى ماڭا يولۇقتۇرغان قىسمەت سىزگە شۇنداق قاراشنى بۇيرۇغان، — دېدى ئوسمان ئەپەندى كۈلۈمسىرەپ.

ئەگەر مۇشۇنداق قارىشىپ ئۆلتۈرىدىغان بولساق، بىز قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار قېلىپ قالارمىكىن.

مەيلى، كېيىن تولدۇرۇۋېلىشقا ئۈلگۈرىمىز. ياق، مەن ئۇنداق قارىمايمەن، مەن تۈپەيلى سىزنىڭ ئىشلىرىڭىزنىڭ ئۈزۈلۈپ قېلىشىنى خالىمايمەن، — زەمىرە خاپا بولغانلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن، چىرايىغا پاسالسىما چىلدىيلىك ئېلىپ چەتكە قارىۋالدى. قىزنىڭ خاپىخان چىرايىمۇ ئۆزىگە شۇنچە يارىشاتتى. «ئۇنىڭغا يىغلاشمۇ يارىشىدىغۇ دەيمەن» دەپ كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى ئوسمان ئەپەندى.

— مېنىڭ سىزنى خاپا قىلىش ئويۇم يوق. مەيلى، ئىمكانىيەتىڭىز بارىچە سىزگە تىكىلمەسلىككە تىرىشىمەن، — دېدى ئۇ قىزدىن بىردەملىك كۆزىنى ئۈزۈپ. ئاندىن سوغۇق ئىچىملىك قۇيۇپ قىزغا تەڭلىدى.

زەمىرىنىڭ يۈزىدىكى يىلىنما ئىچىدىنلىكىنى تەبەسسۇم ئىگىلىدى:

— مەن سىزنىڭ بولۇپمۇ باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىغا ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسى ئىشلىتىشنىڭ زىيانلىقى ھەققىدىكى قاراشلىرىڭىزنى رەتلەپ يېزىپ چىقتىم.

— شۇنداق تېز - ھە!

— مەن ھەرقانداق ئىشنى ئۆز ۋاقتىدا قىلىشنى ياخشى كۆرىمەن.

— يارايسىز، — ئوسمان ئەپەندى رازىمەنلىك بىلەن قوللىرىنى ئۇۋۇلىدى، — مەن سىزگە نېمە دەپ رەھمەت ئېيتىشىمنى بىلمەيمەن. قېنى، مېنىڭ بۇ كۆز قاراشلىرىم «قىزىقارلىق خەۋەرلەر» دە بېسىلىپ چىقسۇن، جەزملەشتۈرۈپ ئېيتالايمەنكى، چوقۇم جامائەتچىلىك ئارىسىدا غۇلغۇلا پەيدا قىلىدۇ.

— بۇنىڭدا شۇبھە يوق. سىزنىڭ ئوي - پىكىرلىرىڭىز دەسلەپتە ماڭىمۇ كۈلكىلىك تۇيۇلغانىدى. كېيىن مېنى قايىل قىلدىڭىز. ماقالىنى ئىلھام - ئىشتىياق بىلەن يازدىم. ئادەملەرمۇ دەسلەپىدە غەلىتىلىك ھېس قىلىشى مۇمكىن، ئەمما ئۇزۇن ئۆتمەيلا ئۇنىڭ قەدرىگە يەتمەي قالمايدۇ.

— ماقالىنىڭ ماۋزۇسى قانداق قويۇلدى، ئورىگىنالنى كۆرۈپ باقسام بولامدۇ؟

— ئەا ۋەتتە كۆرۈپ چىقىسىز، ئاندىن كېيىن ماۋزۇ ئۈستىدە بىرلىكتە ئويلىشىمىز.

زەمىرە ئورىگىناللارنى ئېلىشقا ئالدىرىمىدى. ئۇنىڭ ئويچان تۇس ئالغان چىرايىدا بىردىنلا قانداقتۇر بىر ئىشنى ئېيتىش - ئېيتماسلىق ئۈستىدە ئىككىلەنگەندەك بىر ھالەت پەيدا بولدى. ئىزدىكى ئۆزگىرىشنى سەزگەن ئوسمان ئەپەندى ئالدىراپ سورىدى:

— سىزگە نېمە بولدى زەمىرە؟

— ھېچنېمە...

— ھېچنېمە! — ئوسمان ئەپەندى نارازى بولغان ھالدا ئۇنىڭ سۆزىنى تەكرارلىدى، — سىزدىكى مەيۇسلۇك مېنى قاتتىق بىئارام قىلىدۇ، زەمىرە. مەن سىزنى مېنىڭدىن كۆڭلىدىكىنى يوشۇرىدۇ دەپ ئويلىمىغانىدىم. ئەپسۇس، تېخىچە ماڭا ئىشەنمىسىگىز.

— ئىشەنمىسىگىز دېدىگىزمۇ؟ — زەمىرە ھىلال ئايدەك قاشلىرىنى ئۈچۈرۈپ، ئۇنىڭغا لەپپىدە قاراپ قويدى، — مەنغۇ سىزگە ئىشىنىمەن، ئىشەنگەنلىكىم ئۈچۈن ئۆزۈمنى خالاپ ئالدىڭىزغا كەلگەنمەن. لېكىن سىزنى مېنى گۇماندا قالدۇرۇپ قويارمىكىن دەپ قورقىمەن.

— مەندىن شۇنداق بىر نېمىنى بايقىدىڭىزمۇ؟

— ھازىرچە ياق. بىراق... بىراق بۇنى ھازىرلا بىلىمەن.

— چۈشەنمىدىم، زەمىرە. ئەمما نېمىلا بولمىسۇن سىزنى ئىشەندۇرۇشكە ھەرقاچان تەييارمەن، — ئوسمان ئەپەندى پۈتۈن ئىختىيارىنى قىزغا تاپشۇرغان بىر قىياپەت بىلەن تەلمۈردى.

— سىز «سىرلىق سىگنال» نى فانتازىيە دەپ ئېلان قىلدىڭىز، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق.

— ئەگەر، مەن ئۇنى فانتازىيە ئەمەس، تەخمىنەن بىر ئاي ئىلگىرى بىزگە يېقىنلا بىر جايدا يۈز بەرگەن رېئال ۋەقە دېسەم، بۇنى رەت قىلمايدىغانسىز.

ئوسمان ئەپەندىنىڭ ئاغزى ئېچىلىپ قالدى. ئۇنىڭ چىرايىدىكى ئۆزگىرىشتىن بىر خىل تېڭىرقاش، ئەندىكىشنى كۆرۈۋالغىلى بولاتتى. بۇنى باپقاپ قالغان قىز ئىستىھزا بىلەن كۈلدى:

— ئىشەنچ ھەققىدىكى گەپنى مەن ئەمەس سىز قوزغىدىڭىز، مەن پەقەت شۇنى ئىسپاتلىماقچىمەن.

دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتكەن ئوسمان ئەپەندى پىچىرلاپ دېگۈدەك سورىدى:

— ئۇنى ھەقىقىي ۋەقە دېيىشكە قانداق ئاساسىڭىز بار؟

زەمىرە كۈتۈلمىگەندە قاتتىق كۈلۈۋەتتى. كۈلكىنىڭ تەۋرىتىشىدىن ئۇنىڭ كۆڭلىكىنىڭ ئۈچۈق ياقىسىدىن كۆرۈنۈپ تۇرغان يېرىم ئۇچۇق يۇمران كۆكسى دولقۇنلىنىپ كەتتى. بىرا شېرىن سېزىمدىن ئوسمان ئەپەندىنىڭ كۆزلىرى قىسىلدى، بېشى قايغاندەك بولدى. بۇ ئاجايىپ كېلىشكەن قامەت ئۈچ كۈندىن بېرى ئۇنى ھەم ئەقلىدىن ئازدۇ-

راتتى، ئەمما خۇشخۇيلۇقنى كەلتۈرەلمىدى. [illegible]
ھەممىسى ئىشقا ئىچكىرىگە ئۆتۈشتىم، ئۇ چۈنكى ئىسپات تەلەپ قىلىشىڭىز تامامەن بۇنىڭغىمۇ
رازى، — زەمىرە كۈلكىسىنى توختىتىپ ئورنىدىن تۇردى، — ئۇنداق بولسا ئاڭلاڭ، بىر نەچچە
يىلدىن بۇيان ئۇ كۆرسەتكۈچ يازمىسى كۆرسەتتى. ماڭا بىر كۈنى شەھەر ئەتراپىدىكى
بىر يېزىلىك دېھقاننىڭ بىر رەسىملىك نامى كېرەك بولۇپ قالدى. مەن ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش
ماشىنىسى كۆرسەتكەن بىر ئۇچۇر ئارقىلىق ئىزدەپ «يىلانلىق» دېگەن بىر قورۇق
نىڭ ئىسمىنى كۆرۈپ قالدىم. دەسلەپتە ئېرەن قىلمىدىم، كېيىن ئېنىقلاشقا، بۇ ئىسىم
ماڭا تونۇشتەك بىلىندى. ئاخىرى ئېسىمگە كەلدى. سىز يازغان ھېكايىدە بايان قىلىنغان
ۋەقە مۇشۇنداق نامى بار بىر قورۇقتا يۈز بەرگەنىدى. بۇ يەردىكى خاتالىق شۇكى، ھېكا-
يىڭىزدا «يىلانلىق» بىلەن شەھەر ئارىلىقى 35 كىلومېتىر دېيىلگەن، مېنىڭ كۆرگىنىمدە
بولسا، بۇ ئارىلىق 72 كىلومېتىر ئىدى، شەھەردىن 35 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى جايدا
ھازىر ئاشلانغان قورۇق ئەمەس، ئالىملارنىڭ ئىلمىي تەكشۈرۈش يېرى يوق. سىز بۇ نۇقتىغا دىققەت
قىلمىغانسىز. ئىككىنچىدىن، — زەمىرە ئوتتۇرا بارمىقىنى چىقىرىپ جوپلىدى، — مەن مۇھ-
ەررىرىمىزنىڭ ئەنە شۇ خاتالىقنى تۈزىتىۋېتىشىنى ئويلىدىم. مەن ھېكايىڭىزدىكى «يىلانلىق» بىلەن
بىز دەسسەپ تۇرغان زېمىندىكى «يىلانلىق» نى تاسادىپىي ئوخشىشىپ قالغانلىق دەپ
قارىدىم. لېكىن نېمىلا قىلماي بۇ ئوخشاشلىقنى خىيالىمدىن نېرى قىلالمىدىم. ئاخىرى
ماشىنام بىلەن «يىلانلىق» قا باردىم، كونا ئۆلچەم بويىچە بەش مو كېلىدىغان بۇ يەر-
نى ئىككى سائەت قايتا - قايتا ئايلىنىپ تەكشۈردۈم. قورۇقنىڭ ئورنى تۈزلىۋېتىلگەنىدى،
يەرنى، كونا ئۆيلەرنى تۈزلىۋېتىش نېمىگە ھاجەت بولۇپ قالدى؟ قانداقتۇر بىر ئىزنى
دەرھال يوق قىلىۋېتىش زۆرۈرىيىتى تۇغۇلمىسا، بۇ يەر بىلەن ھېچكىمنىڭ كارى بول-
مايتتى. مەن يېقىن ئەتراپتىكى دەرەخلەرنىڭ شۇ تەرەپكە قارىغان شاخ - يوپۇرماقلىرى-
نىڭ قۇرۇپ كەتكەنلىكىنى بايقىدىم. مەن يەرنى چۇخچىلاپ خېلى ۋاقىت ئاۋارە بولدۇم.
كۈتۈلمىگەندە چوڭ بىر پارچە داڭگالنىڭ ئاستىدىن بىر سىقىم كەلگۈدەك كۈل تېپىۋ-
ۋالدىم. ئېسىڭىزدە باردۇر، سىز ھېكايىڭىزدا ۋەقە يۈز بەرگەن چاغنى تومۇز كۈنلىرى
دېگەنىدىڭىز. مېنىڭ بارغان ۋاقتىم تومۇز كۈنلىرىنىڭ ئاخىرىغا توغرا كېلىدۇ، بۇنداق
چاغلاردا يامغۇرمۇ ئانچە كۆپ يېغىپ كەتمەيدۇ، مەن تېپىۋالغان كۈل شۇنىڭ ئۈچۈن
ساقلىنىپ قالغان بولسا كېرەك. گېپىمنى قىسقارتاي، كۈلنى لابوراتورىيىدە تەكشۈرتتۈم.
مەن: «كۈل - تۇپراق، ئۆسۈملۈك ۋە جان - جانىۋارلارنىڭ (يىلان ھەممىدىن كۆپ) كۆيۈ-
شىدىن ھاسىل بولغانىكەن. كۆيۈشنى پارتلاش كەلتۈرۈپ چىقارغان، ئەمما پارتلات-
قۇچنىڭ تەركىبىنى ئېنىقلىغىلى بولمىدى» دېگەن جاۋابقا ئېرىشتىم.

زەمىرە گېپىنى تۈگىتىپ، قول سومكىسىدىن ئالقاندەك بىر پارچە قەغەزنى ئېلىپ ئۇنىڭغا
سۇندى. ئوسمان ئەپەندى قەغەزگە ئىتتىك كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتى. بۇ قەغەز لابوراتورىيىلىك
تەكشۈرۈشنىڭ خۇلاسىسى بولۇپ، زەمىرەنىڭ توغرا ئېيتقانلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرەتتى.

ئوسمان ئەپەندى ئالدىدا تۇرغان قىزنى بىرىنچى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك خېلىغىچە
كۆز ئۈزمەي قاراپ كەتتى. ئۇ، قىزنىڭ سەزگۈرلۈكىگە، كەسپىگە بولغان مۇھەببىتىگە، يولۇققان

مەسىلىلەر ئۈستىدە ئىنچىكە پىكىر يۈرگۈزىدىغانلىقىغا، يۈكسەك ئىرادىسىگە زوقلانغانىدى.

— سىزگە بۇ ۋەقەنى بىلىش نېمىگە زۆرۈر بولۇپ قالدى؟ — دېدى ئۇ تۇرۇقىنى ئۆزگەرتمەي.

— نېمىگە زۆرۈر بولۇپ قالدى؟! — زەمىرە ئۇنىڭ سۆزىنى تەكرارلىغىنىچە، شەھەرنىڭ كەچلىك مەنزىرىسى روشەن كۆرۈنۈپ تۇرغان كەڭ دېرىزە ئالدىغا كېلىپ توختىدى ۋە تېترىتىپ قارىغىنىچە سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئىنسانلارنىڭ تاشقى پلانېت ئادەملىرىگە بولغان دىققىتى ئۆتكەن ئەسىردىن باشلاپ قوزغالدى. بۇ ھەقتە بېرمودا ئارىلىغا مۇناسىۋەتلىك سىرلىق ۋەقەلەرنى ئەسلىتىپ قويۇشنىڭ ئۆزى كۇپايە قىلار. ئۇچار تەخسە ئۆزى خالىغان چاغدا يەر شارىنىڭ ئاسمان بوشلۇقىغا ئۇسسۇپ كىرىپ، بىزنىڭ ھەربىي ھەرىكىتىمىزنى تەكشۈرۈپ، يەنە ھېچقانداق قارشىلىققا ئۇچرىماي قايتىپ كېتىۋاتىدۇ. تەكسىچە ئۇ پەيدا بولغاندا شۇ رايوندىكى شۇ شەھەرنىڭ رادىئو - تېلېۋىزىيە، قاتناش، پوچتا - تېلېگراف ئورۇنلىرى پالەچ ھالغا چۈشۈپ، ناھايىتى زور زىيان - زەخمەتكە ئۇچرىماقتا. مۇنداق ئاجىزلىقتىن پۇخرالار قاتتىق ۋەھىمىگە چۈشۈپ ئازابلانماقتا ھەم بۇ ئەھۋال ھازىرغىچە مۇشۇنداق داۋاملىشىپ كېلىۋاتىدۇ. ئەجەبا، بىزنىڭ ئالىملىرىمىز ئۇچار تەخسىنىڭ ھەرىكىتىنى توسۇيالايدىغان كەشپىياتنى ياراتسۇنۇ، ئۇنى ئوچۇق ئېلان قىلىپ خەلقنى ۋەھىمىدىن ئازاد قىلىشنىڭ ئورنىغا سىر تۇتۇپ مەخپىي ساقلاپ يۈرسۇن. بىر نەرسە قانچىكى سىر تۇتۇلسا، ئۇنىڭ كۆشەندىسى شۇنچە كۆپ بولىدۇ. «يىلانلىق» تىكى ۋەقە بۇنى بىزگە ئىسپاتلاپ بەردى...

زەمىرە بىردىنلا ئارقىسىغا بۇرۇلدى. ئۇنىڭ شەھلا كۆزلىرى چاقناپ كەتكەنىدى. بۇ چاقنىغان كۆزلەردىن ھېلىلا ئۇ ئېيتقان ئىنسانلارنىڭ تەقدىرىگە ئالاقىدار ئالەمەتلەر ئەمەس، ئىشق - مۇھەببەتنىڭ ئۇچقۇنلىرى چاچراپ تۇراتتى. ئۇ ئاستا مېڭىپ ئوسمان ئەپەندىگە يېقىنلاشتى. ئوسمان ئەپەندى خۇددى بىر پارچە ئوت كېلىۋاتقاندەك پۈتۈن بەدىنىنىڭ بوشاپ كېتىۋاتقانلىقىنى سەزدى. قىز ئۇنىڭ ئالدىدا توختاپ، قوللىرىنى ئۇنىڭ كەڭ مۈرىسىگە ئالدى. قىزنىڭ قولىنىڭ ئۇچىدىمۇ تۇتۇشقا جۈرئەت قىلالمايۋاتقان ئوسمان ئەپەندىنىڭ تىترەك تولاشقان بەدىنىگە قىزنىڭ يېنىپ تۇرغان بەدىنى چاپلاشتى.

— سىز ماڭا ئىشىنىشىڭىز، ھەندىن سىر يوشۇرماسلىقىڭىز كېرەك، سۆيۈملۈكۈم، — دېدى زەمىرە كۆزلىرىنى خۇمارلاشتۇرۇپ.

ئوسمان ئەپەندى ئاجايىپ بىر ئېلىلىق سېزىمدىن سېھىرلەنگەندەك مەست بولدى. ئۇنىڭدا قىزنىڭ ھەرقانداق تەلەپلىرىنى قاندۇرۇشتىن باشقا ئىستەك قالمىدى.

(داۋامى كېيىنكىساندا)

مەسئۇل مۇھەررىر: ئەنۋەر ئابدۇرېيىم

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

تۇرسۇن مەھەممەت پەخرىدىن

شېئىرلار

مەن سۇ ئىچكەن بۇلاقلار

ئەمدى ئېسىمنى بىلگەن چاغلىرىم،
كۈنلەر ئۆتەتتى ئارزۇ ئىلكىدە.
كۆڭلۈم تارتمايتتى ئويۇنچۇقلارغا،
بولسىمۇ ئۇلار مەندە جىققىدە.
كەچلىرى دادام كېزىت ئوقۇسا،
بىردىن يېنىدا ئولتۇرۇۋالاتتىم.
قوشۇما تۇرسە ۋە ياكى كۆاسە،
ئېگەكنى تۇتۇپ قاراپ قالاتتىم.
گويا سەزگەندەك ئويۇمنى دادام
ئوقۇغىنىنى سۆزلەپ بېرەتتى.
ئارزۇلىرىمنىڭ ئۇرۇقلىرىنى
ئاۋۇتۇپ يەنە دىلغا تېرەتتى.
گېزىتنى ئېلىپ مەنمۇ شۇ هامان،
دادامنى دوراپ «ئوقۇپ» كېتەتتىم.
دادام پىخىلداپ قىلمىسا ئىما،
تەتۇر تۇتقىنىمنى نەدىن بىلەتتىم.
قېشىدىغا تارتىپ، ئوخلا بالام، دەپ
مومام بىچارە باشلايتتى چۆچەك.
ئېلىپبەرىمنى سىلاپ قوياتتىم
ئۇسسۇزلۇقلىرىم قانمايۋاتقاندەك،
ئۆزۈم خەت بىلسەم، ئۆزۈم ئوقۇسام
قانداق كۆڭۈللۈك دەيتتىم ئىچىمدە.

سومكا ئېسىشىپ يۈرگەن باللار
كىرىپ تۇراتتى ھەتتا چۈشۈمگە.
ھەپتىلەر، ئايلار ئۆتتى قوغلىشىپ،
كۈتكەن كۈنۈممۇ كەلدى ئاخىرى.
بىلىم بېغىغا تاشلىدىم قەدەم
نۇرلىنىپ كەتتى بەختىم ئاپتىپى.
شۇنىڭدىن بېرى غەشلىكىم تۈگەپ،
كىتاب، قېرىنداش بولدى ھەمراھىم.
ئۇستازلىرىممۇ بىلىمدىن شىرنە
ئىچكۈزۈپ تۇردى ماڭا ھەر دائىم.
چۈشەندىم ھايات گۈزەل، چەكسىزكەن،
باغچە، مەكتەپلەر ئانىلىدەك ئۆز.
دەردىمگە دەرمان بولماقتا مېنىڭ
شېرىن بۇلاقلار ئىچىپ سۈزۈك كۆز.
زېھنىم قۇۋۋىتى ئاشۇ بۇلاقلار:
(ئەجرى، شەربىتى پۈتمەس، بىھېساب):
بىرى ئائىلەم، بىرى مەكتىپىم،
بىرى بىلىمنىڭ خەزىنىسى كىتاب.
شۇ بۇلاقلاردىن سۇ ئىچىپ يەنە
ھايات قوينىدا ئىزدەنمەكتىمەن.
دەركەن بۇلاقلار: بارىم ئايلانسۇن،
ئەۋلادلار ئۆسسە، يېتىلسە تېمەن!

تۆت پەسىل

قىش

گويا قارلىق چوقىلاردەك
ئەتراپ تۇگەل ئاقارغان.
ئاق تون كىيگەن ئىشىك ئالدى،
دەرەخ، لەمپە، پاكار تام.
ماڭدى رەيهان مەكتىپىگە
تىزىغىچە قار كېچىپ.
هېچنېمىگە پەرۋا قىلماي
قىلىن قاردا يول ئېچىپ.
سىنىپ ئىچى ئوت تەپتىدىن
ئىسسىپ كەتتى گۈپۈلدەپ.
ئۇستەل، پارتا هەممە رەتلىك
قالتىس تازا كەتمەس گەپ.

باهار

يوللار ئەكچىپ قاردىنان،
جالا ئاسقان سۆگەتلەر.
كۈننىڭ ئىللىق نۇرلىرىغا
چۆمگەن هەممە تەرەپلەر.
نەلەردىندۇر كېلىپ قۇشلار
سايراپ قانات قېقىشار.
ئېرىقلاردا سۈزۈك سۇلار
قوشاق قېتىپ ئېقىشار.
كوچىلارنى جانلاندۇرغان
هايات كۆركى — بالىلار.
رەڭدار چېچەك، مايسا هىدى
دىماغلارغا ئۇرۇلار.
يېشىل لىباس كىينۋالغان
مەكتەپىمىزنىڭ مەيدانى.
دوستلار خۇشال ئويۇن قىلار
چاڭ كەلتۇرۇپ هەريانىنى.
يەكشەنبىدە ساۋاقداشلار
كۆچەت تىكتى دالىدا.
قىزغىن ئىشلەپ بولدى رەيهان
بۇ ئىشتىمۇ ئالدىدا.

ياز

مېۋە، گۈللەر هىدى كېلەر
گۈزەل چىمەن باغلاردىن.
هەممە ئەركىن نەپەس ئالار
بۇ يېشىللىق چاغلاردىن.
ئۆرۈك، ئالما، شاپتۇلىلار
داستىخانغا ياراشقان.
بۇلبۇل، كاككۇك، بۆدۈنىلەر
خەندان ئۇرۇپ سايراشقان.
ساۋاقداشلار قىزىل، يېشىل،
بولۇپ كەتكەن گۈل - غۇنچە.
قۇياش نۇرى چۈشكەن يۈزى
ئانار كەبى ئۇز شۇنچە.
دىللىرىدا يانار ئارزۇ
يېقىنلاشقان ئىمتىهان.
رەيهان بارلىق دەرسلەردىن
ئالدى يەنە يۈز، توقسان.
ئۇستازلارنىڭ ئىللىق مېهرى،
ئەجرىدىن ئۇ شادلاندى.
يازلىق ئارام — كانىكۇلمۇ
مانا خۇشال باشلاندى.
چوڭ ئاپىسى بار يېزىغا
چىقىپ رەيهان دەم ئالدى.
لېكىن بولدى ئوقۇشىدا
ئىشتىياقى، ئەس - يادى.
گۈزەل باغلار، قوغۇنلۇقلار
بېغىشلىدى يېڭى زوق.

ۋاقىتنى ئۇ ئالتۇن بىلىپ
ئىشلىۋالدى تاپشۇرۇق.
ياز نىشانى قىلىپ يەنە
ئۇ قۇرۇتقان قاقمۇ بار.
يېزىدىن ئۇ قايتقان كۈنى
كېلىشتى ساۋاقداشلار.
ئۇلار شېرىن ئېمەتلەرگە
ئېغىز تەگدى گەپ ئارا.
تۈگىمەيتتى سۆزلىگەنچە
شادلىقلىرى زادىلا.

دەرەخلەردىن ئۈچۈپ چۈشەر
ئاندا-ساندا يوپۇرماق.
باغ-بوستاندا توختاپ قالغان
بۇلبۇللارنىڭ ئۈنىمۇ.
سۆيۈندۈرۈپ كەلدى مانا
يېڭى ئوقۇش كۈنىمۇ.
مەكتىپىگە ماڭدى رەيھان
سومكا ئېسىپ، گۈل ئېلىپ.
گۈلنى تۇتتى ئۇستازىغا
ئانىسىدەك ئۆز بىلىپ.
ساۋاقداشلار يىغىلىشتى
يەنە بىلىم بېغىدا،
ئىلىم-ھېكمەت شېرىنىسىنى
تولدۇرۇشقا دىلىغا.
ئالتۇن دەملەر زوق بېغىشلاپ
ئۆتتۇشمەكتە ئېسىل، ساز.
بىلىم خۇمار رەيھانلارغا
ئوخشاش كۈز، قىش، باھار، ياز!

كۈز

سالقىن شامال يۈز-كۆزلەرنى
سىلىغاندەك سۇس ئۆتەر.
مەي بولۇشۇپ پىشىپ كەتكەن
كۈزلۈك شېرىن مېۋىلەر.
ئۆي-ئۆيلەردە قوغۇن، تاۋۇز،
ئېتىزلاردا ئىش قايناق.

مەھەممەت روزى

بالىلار شېئىرلىرى

جاۋاب بەردى چېكەتكە

چىرت - چىرت - چىرت
چاقىرىدۇ چېكەتكە مېنى:
«ئورمان سېنى سېغىنىدى،
قۇشلار سېنى سېغىنىدى،
تېز ئورنىڭدىن تۇر، قېنى.»
مەن ئورمانغا يۈگۈردۈم،
ھەم يۈگۈردى بوينىقىم.
يۈگۈردى دەل-دەرەخلەر،
ھەم كەپتىرىم ئامرىقىم.
بارسام ئورمان تىپتىنچ،
قۇشلارنىڭمۇ بىرى يوق،
بىلەلمىدىم بۇنى ھېچ.
چىرت - چىرت - چىرت...
جاۋاب بەردى چېكەتكە:
«يانچۇقۇڭدا تاش ئۇرغۇن،
ئوق قولۇڭدا رەگەتكە.»

كەپتىرىم

باردۇر ئىككى كەپتىرىم،
شۇنچە ئامراق ئىدىم مەن.
بىللە ئوخلاپ ھەر كۈنى،
بىللە تاماق يېدىم مەن.

بىر كۈنى تاڭ سەھەردە،
ئۇچتى ئۇلار ئوينا قىلىپ
يايراپ كەتتى يۈرىكىم،
ئويۇن قويسا موللاقلاپ:

بىردىن لاچىن بىرىنى
تۇتۇپ كەتتى يىراققا.
تۇرۇپ قالدىم ئامالسىز،
زارى كىردى قۇلاققا.

يەنە بىرى كەچقۇرۇن
يېنىپ كەلدى ئۆيۈمگە.
ئۇنى مەھكەم قۇچاقلاپ،
ياش ئالدىم مەن كۆزۈمگە.

مومام ئېيتقان چۆچەكتە

مومام ئېيتقان چۆچەكتە
بار ئاجايىپ تىلسمات.
ھەممىدىن يەك قىزىقى،
ئۇچۇدىغان ياغاچ ئات.

شادلىنىمەن شۇنداق ئات
ياشاشنى بىر ئويلىسام.
يۇلتۇزلارغا بىر بېرىپ
مېھمان بولۇپ ئوينىسام.

تەنھا ئاي

ئۆزۈڭ يالغۇز تۇرسەن
نۇر ياغدۇرۇپ ئاسماندا.
يوقمۇ سېنىڭ ھەمراھىڭ
ئوينايدىغان ئاخشامدا.

سەييارىلاردەك يول يۈرۈپ،
تاغ كەينىگە چۆكۈسەن.
ئېيتقىن كىمگە خىلۋەتتە،
سىرلىرىڭنى تۆكۈسەن؟

سەندەك يالغۇز ئەمەسمەن،
دوستلىرىم بىلە يەك ئىناق.
يايراپ كېتەر دىلىمىز،
دوستلار بىرگە ئوينىساق.

گەر زېرىكسەڭ پەسكە چۈش.
بىرگە ئوينا مەن بىلەن.
دوستلىرىمنى چاقىراي،
دوست بولايلى سەن بىلەن.

توۋۇن ئاي

ھەر ئاخشىمى بۇلاقتا،
ئۈزۈپ يۈرەر تولۇن ئاي.
تۇتۇۋالاي دېگۈچە،
قېچىپ كېتەر توختىماي.

تۇتۇۋالسام مەن ئۇنى،
يۈرىكىمگە باساتتىم.
ئىشلىگەندە تاپشۇرۇق،
چىراغ قىلىپ ئاساتتىم.

بۇلۇتلار

ئەي بۇلۇتلار سىلەرگە
بىر گېپىم بار دەۋالاي.
يەغلايسىلەر نەھەمىشە،
چوڭ تۇرۇپمۇ ئويىمىاي.

شوخلۇق قىلىپ قويساڭلار،
ئۇرادۇ يا ئاناڭلار؟
يىغلىمايمەن سىلەردەك،
مانا مەنمۇ قاراڭلار.

دوستلار

دېدى ئۇچقۇر قارلىغاچ:
«كۆكتە بىللە ئۇچايلى.
يۇلتۇزلارنى ئارىلاپ،
كۆڭلىمىزنى ئاچايلى.»

بولدۇم ھاۋا ئەركىسى.
شوخ كۆيلەرنىڭ سەركىسى.
قۇچاقلىشىپ سۆيۈشتى.
قۇش، دوستلارنىڭ ھەممىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سەيپىدىن ئەزىزى

ئەسىرلەر

يىغلاپ تۇرەلدىم، كۈلۈپ كېتىمەن

(تۇغۇلغانلىقىمنىڭ 77 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن)

قانداقتۇر بىر روھىي كۈچ مېنى يەڭگىل تەۋرىتىپ ئۇيقۇدىن ئويغاتتى. سەھەرنىڭ بۇ شېرىن ئۇيقۇسىدىن ئويغاتقان كىمدۇ، دەپ ئويلىدىم ۋە تەتۈر قارىۋېلىپ ياتتىم. بىر پەستىن كېيىن، كۆزۈڭنى ئېچىپ تاشقىرىغا قارا، بوۋاي! قەدىناس دوستۇڭ يەنە سېنى يوقلاپ كەلدى، دېدى بىرى دېرىزىنى چېكىپ.

ئېرىنچەكلىك بىلەن كۆزۈمنى ئۇۋۇلاپ بېرىپ دېرىزە پەردىسىنى ئاچسام، جاھانغا قىزغۇچ نۇرىنى چاچقان قۇياش كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپتۇ.

قارا سېنى، سەن ئۈچۈن قەدىرلىك بولغان مۇشۇ سائەت ـ مىنۇتلاردا قانداقمۇ ئۇيقۇڭ كەلسۇن، دەيتتى ئۇ گويا ماڭا تەنبىھ بەرگەندەك.

شەپەق نۇرىغا قارىغاچ كارىۋاتتا ئويلاپ ياتتىم: توغرا دېدىڭ قۇياش، ئاشۇ نۇرلۇق سەھەردە دۇنياغا كۆز ئاچقانلىقىمنى قانداقمۇ ئۇنتاي. ئاشۇ مىنۇتتا بىرىنچى بولۇپ سەن كۆزۈمنى يورۇتقان ئەمەسمىدىڭ! ئاشۇ مىنۇتتا ئىڭگە دەپ دۇنياغا كەلگەن يەنە بىر ئادەم بالىسىنى سەن كۈلۈپ قارشى ئالغان ئەمەسمىدىڭ! ئۇنىڭ كىندىكى كېسىلىپ، بىرىنچى قان تامچىسى ئانا ماكانىنىڭ قەدىرلىك تۇپرىقىغا تامغانلىقىنى سەن كۆرۈپ تۇرغان ئەمەسمىدىڭ! ئانىسى باغرىغا بېسىپ، تۇنجى سۈت بەرگەندە تېخى كۆز ئاچمىغان بوۋاقنىڭ ئىشتىھا بىلەن ئەمگەنلىكىنى سەن كۆرۈپ تۇرغان ئەمەسمىدىڭ!

شۇنداق، ئاشۇ مىنۇت ـ سائەتلەر ماڭا قەدىرلىك، بولۇپمۇ ئاشۇ بىرىنچى مىنۇت!

ئاشۇ بىرىنچى مىنۇت — مېنىڭ ئۆمۈر تارىخىمنىڭ باشلىنىشى، ئۆمۈر داستانىمنىڭ بىرىنچى بېتىنىڭ، بىرىنچى ھەرپىنىڭ باشلىنىشى ئىدى. ئاشۇ بىرىنچى مىنۇت بولمىسا، ئۇنىڭدىن كېيىنكى 670520 سائەت ۋە 28105 كۈن ھەم 77 يىل بولمىغان بولاتتى.

مۇشۇلارنى ئويلىغىنىمدا ئۆمۈر تارىخىم كۆز ئالدىمدىن تىزىلىپ ئۆتتى.

بالىلىق ۋاقىتلىرىم، مەكتەپكە ماڭغان تۇنجى كۈن، ئاتلىق تىغ كۆتۈرۈپ جەڭگە كىرىش، ئوقۇتقۇچىلىق، چەت ئەلدە ئوقۇش، خىزمەت، يەنە جەڭ ـ كۈرەش... ئاندىن كېيىنكى كۈرەشچان يېڭى دەۋرلەر...

باشتىن كەچۈرگەن بۇ كۈنلەر خاپىلىق ـ خۇشاللىق، غالىبىيەت ـ مەغلۇبىيەت، يەنە غالىبىيەت ـ ئىلگىرىلەشلەر بىلەن تولغان ئۆمۈر داستانى ئىدى. مۇشۇ ئۆتمۈش جەريانلىرىنى ئويلىغىنىمدا بىرسىنىڭ: يەنە ئارمىنىڭ بارمۇ ـ يوق؟ دېگەن سوئالى ئاڭلاندى. بۇ سوئالغا ھە دېگەندىلا جاۋاب بېرىش ئاسان بولمىدى. ئاز بولمىغان ئارزۇ ـ ئارمانلىرىم ئەمەلگە ئاشتى ـــ خەلقىم كۈلدى، مەنمۇ كۈلدۈم. ئەمما خەلقىمنىڭ مەندىن كۈتكەن ئۈمىدىنى تولۇق ئادا قىلالمىدىم. مادارىم تۈگىگىچە داۋاملىق تىرىشىمەن!

دۇنيادا ئارمانسىز كىشى بولماس. بىر ئارمانى تۈگىسە، يەنە يېڭىسى تىزىلىپ كېلىۋېرىدىكەن، دۇنيانىڭ كۈرەش يولى قانۇنىيىتى مۇشۇنداق بولىدىكەن. توختىماي جۇرئەت بىلەن ئالغا بېسىش كېرەك ئىكەن. مانا شۇلارنى ئويلاپ، ئىلگىرى يازغان مۇنۇ رۇبائىيلار يادىمغا كەلدى:

بىر ئۆمۈر يولىنىڭ چىقىنى باستىم،
يۇرت كەزدىم، سۇ كەچتىم، داۋانلار ئاشتىم.
قارىسام ئالدىمدا يەنە يۈز داۋان،
يانمىدىم، مەردانە ئىلگىرى باستىم.

يىغلاپ تۇرۇلدىم، كۈلۈپ كېتىمەن،
قالدىسىنى ئەۋلادقا قويۇپ كېتىمەن.
كۈرەش يولى مۇشكۈل، بىراق نىشان پارلاق،
كۆڭلۈم توق، خاتىرجەم بولۇپ كېتىمەن.

پەللىگە يېتەلمەي، قالسىمۇ قەبرەم،
مەنزىلدىن ـ مەنزىلگە باسىدۇ نەۋرەم.
ئەجدادلار ئىزلىرى ـــ قالغان يول بىلەن
پەللىگە يەتكۈسى تۇمەنمىڭ چەۋرەم.

1992 ـ يىل 3 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنى

ناباتاتنىڭ بىلرالىقىمۇ كۈرەشتە

جانسىز نەرسىدە قانداقمۇ كۈرەش بولسۇن؟ دەيسىز بەلكىم.

ئەگەر كۈرەش كۈچى بولمىسا، بوران ـ چاپقۇن، يامغۇر ـ يېشىندا كەڭ ئورمانلىقتىن تارتىپ ئەڭ كىچىك گۈلگىچە قانداق ياشىغان بولاتتى؟!

بىر كۈنى كەچقۇرۇن يامغۇر يېغىۋاتقاندا، تەبىئەت مەنزىرىسىگە نەزەر سېلىپ پې-شايۋاندا ئولتۇراتتىم، ئىككى يېرىم ياشلىق نەۋرەم چىقىپ: «دادا، قاراڭ، ئاۋۇ گۈللەر ئۇسسۇل ئويناۋاتىدۇ» دەپ تەشتەكتىكى گۈلنى كۆرسەتتى. تەشتەكتىكى لەۋەپپىدە ئېچىل-غان قىزىل گۈللەر يامغۇر ئاستىدا ئۇسسۇل ئويناۋاتاتتى. ئۇلار باشلىرىنى يەڭگىل ئېگىپ، بىر - بىرىگە تەزىم قىلاتتى. كېيىن باشلىرىنى تىك كۆتۈرۈپ، گويا قېنى كۈچۈڭ بولسا كەل، دېگەندەك يامغۇرغا كىنايە قىلاتتى.

مەن بارغانچە قىزىقىش بىلەن گۈللەرنىڭ تاماشىسىغا قاراپ ئولتۇردۇم. يامغۇر كۈ-چەيمەكتە، گۈللەر ئۇسسۇلى قىزىماقتا...

قاراڭغۇ چۈشتى. گۈللەرنىڭ تەقدىرى قانداق بولار، دېگەنلەرنى ئويلاپ ئۆيگە كى-رىپ كەتتىم. ئەتىسى ئەتىگەندە چىقسام، گۈللەر كۈندىكىدىنمۇ پارقىراپ كېتىپتۇ. گۈللەر ماڭا قاراپ قانداق، دەپ كۈلۈمسىرەۋاتقاندەك تۇيۇلدى.

قايىلمەن، غەيرىتىڭلارغا بارىكاللا، كۆرەشچان روھىڭلارغا بارىكاللا. ئاباتاتنىڭ بار-لىقىمۇ كۆرەشتە ئىكەن، دېدىم ئىچىمدە.

1992 - يىل 7 - ئاي بېيىدەيخې

ئەسلى بىلەن ماھىيىتىنى ئاكاڭ ئۆزى بىلىدۇ

«ئەسلى بىلەن ماھىيىتىنى ئاكاڭ ئۆزى بىلىدۇ» دېگەن بۇ سۆز مۇشۇ ئەسىرنىڭ يىگىرمىنچى يىللىرىدا ئاتۇشتىكى «قۇۋان سارىڭ» ئىسىملىك ئادەمنىڭ ئېيتىپ يۈرىدى-غان سۆزى ئىدى.

ئەجەب ئىش؟ مۇنداق مەنىلىك سۆزنى يەنە كېلىپ بىر «سارىڭ» ئېيتىپ يۈرىدى-كەن؟! ئەھۋالدىن قارىغاندا «سارىڭ» دېمەمۇ «ئالىم»لا چىقىدىغان ئوخشايدۇ - ھە؟

«ئالىم» دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى «بىلگۈچى» بولىدىغۇ؟ بىلىم ئالىي مەكتەپلەردە ئوقۇپ چىققان ئادەملەردىلا بولاتتى ئەمەسمۇ؟!

شۇنداق. ئەمما، تۇرمۇشتىن چىققان، تۇرمۇش تەجرىبىلىرىدىن ھاسىل بولغان ساددا، لېكىن چوڭقۇر بىلىملەر — تۇرمۇش پەلسەپىلىرى، ھېكمەتلىك سۆزلەرمۇ ئاز ئەمەس - تە. شۇنداقمۇ دەيلى، ئەمما ئۇ ئادەمنىڭ «سارىڭ» بولغىنى نېمىسى؟!

«سارىڭ» دېگەن بۇ نامنى قۇۋاندىن يىرگىنىدىغان «ئالىيجاناب»لار قويغان. تۆ-مەنلىكەن «قۇۋان»لار بولسا ئۇنىڭغا ھېسداشلىق بىلەن «جاھان سارىڭى» دەپ باھا بېرەتتى. كىشىلەر نەزىرىدە قۇۋان «سارىڭ» ئەمەس، خەلقنىڭ دوستى ئىدى.

قۇۋان ئادەتتىكى بىر دىۋانە. ھەسسۇلتان مازىرى ئارقىسىدىكى بىر ئېغىز ۋەيرانە ئۆيى، پاخال ئۈستىدىكى كونا كىگىز ئۈستىگە سېلىنغان يىرتىق كۆرپە، بىر كونا داڭقان، ئىككى ھېجىر، بىر ئۇۋرىق — مانا بۇلار قۇۋاننىڭ بارى - يوق مۈلكى. ئۇنىڭ قەدىردان دوستى بولسا يولۋاس دەپ ئاتالغان سالپاڭ قۇلاق ئىتى ئىدى. ئۇ دائىم چەندە - كۈلا كېيگەن ھالدا يولۋاس بىلەن كىشىلەر ئارىسىدا پەيدا بولاتتى.

قۇۋاننىڭ بېشىدىن نۇرغۇن ئېغىر سەرگۈزەشتىلەر ئۆتكەن. ئۇ كىچىكىدە ئۈچ - تۆت

يىل دىنى مەكتەپتە ئوقۇغان بولسىمۇ، مەكتەپنىڭ پالىقىغا چىدىماي چىقىپ كەتكەن. دا-دىسىدىن كىچىك قېلىپ، كوچىدا سەرسان بولۇپ يۈرگەن. ئاخىرى دىۋانىچىلىك يولىغا كىرىپ كەتكەن.

سەرگەردانلىق تۇرمۇش ئۇنىڭ ئالدىغا بىرمۇنچە مەسىلىلەرنى قويدى:

بۇ دۇنيا نېمىشقا تەڭسىز يارىتىلغان؟ نېمىشقا كەمبەغەللەر ئاچ - زار، باي - خوجام-لار باياشاد ياشايدۇ؟ نېمىشقا ئاخۇنلار بايلارنىڭ سۆزىنى قىلىدۇ؟ ھەممە يەردە قازاننىڭ قۇلىقى تۆت ئىكەن. خۇدا شۇنداق ئادالەتسىزمىدۇ؟

تۇيۇقسىز قۇۋاننىڭ پېشانىسىدىن تەر چىقىپ چۆچۈپ كەتتى. خۇدادىن گۇمانلىنىدى-غان بۇ سۆزنى بۇندىن كېيىن ئېيتماسلىققا تىرىشتى. ئاخىرى «ئاكاڭ ئۆزى بىلىدۇ» دې-گەن سۆز بىلەن ئۆز كۆڭلىنى ئۆزى جۇۋۇتىپ يۈردى.

بىر كۈنى قۇۋان بىر يېزىدىن ئۆتۈپ كېتىپ بارسا، بىرنەچچە دېھقان پاراڭ سې-لىشىپ ئولتۇرغانىكەن. ئۇمۇ بېرىپ ئولتۇرۇپتۇ. گەپنىڭ مەزمۇنىغا قارىسا، ئۇلارمۇ زامانى-دىن زارلىشىپ ئولتۇرغانىكەن. سۆزلەۋاتقان بىر دېھقان قۇۋاننى كۆرۈپ «كەلسىلە مېھمان» دەپ ئورنىدىن قوزغىلىپ قويۇپ سۆزىنى داۋام قىلىپتۇ:

— كۆڭلۈمدىكىنى ئېيتسام، ئاغىنىلەر، خۇدا دۇنيانى بۇنداقمۇ تەتۈر يارىتارمۇ؟! — دەپتۇ.

— ئاغزىڭغا تاش - تۇپراق ئاداش، گەپ باشقا ياققا كېتىپ قالدى جۇمۇ، — دەپتۇ يەنە بىرى ئۇنى ئاگاھلاندۇرۇپ.

يەنە بىر دېھقان قولىدىكى كەتمىنىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ:

— راستىنى ئېيتقاندا دۇنيانى يارىتقان مۇشۇ كەتمەن، — دەپتۇ.

— ئەللىك سەر گەپ قىلدىڭ ئاداش، — دەپتۇ يەنە بىرى، — كەتمەن بولمىسا نان يوق، نان بولمىسا ئادەم يوق، ئادەم بولمىسا دۇنيا نەدىن بولاتتى؟ قانداق دېدىم، مېھمان؟

— ماھىيىتى بار گەپلەر ئىكەن ئاغىنىلەر، — دەپتۇ قۇۋان. ئۇ كۆڭلىدىكى سۆزنى ئېيتالماي قالغان بولسا كېرەك، ئازراق توختاپ، — ئەسلى بىلەن ماھىيىتىنى ئاكاڭ ئۆزى بىلىدۇ، — دەپتۇ - دە، جەندىسىنى دولىسىغا سېلىپ كېتىپ قاپتۇ.

قۇۋان «ئەسلى بىلەن ماھىيىتى» نى غۇۋا بىلگەندەك قىلسىمۇ، ئەمما ئۇنى ئاش-كارا ئېيتالمايتتى. مۇھىمى، باشقا ياققا تىل تېگىپ كېتىشىدىن قورقاتتى. ئۇ ئۆزى زار-لىغان بۇ دۇنيانى قانداق قىلىپ ئۆزگەرتىشنىمۇ بىلمەيتتى. ئۇ پەقەت بىر «جاھان سا-رىڭى» ئىدى. ئۇ ئىنقىلاب قىلالمىدى. دائىم تەكرارلايدىغان ئاشۇ بىر جۈملە سۆز ئۇنىڭ كاللىسىدىكى ئىنقىلاب ئۇندۇرمىسى ئىدى، خالاس.

قۇۋان زاماندىن زارلاپ تۈمەنلىگەن زامانداشلىرى بىلەن ئارماندا دۇنيادىن كەت-تى. ئەمما، ئۇنىڭ ئارمانىنى كېيىنكى ئەۋلادلىرى — تۈمەن مىڭلىغان قۇربان تولۇم، تۇردى قاسىملار ئەمەلگە ئاشۇردى.

1986 - يىل 5 - ئاي بېيدەيخې

مەسئۇل مۇھەررىر كامىل تۇرسۇن

ھەسەن ئوسمان

ئاھ، ئاق پەرىشتە

(نەسىر)

ئاڭلىغىن گۈل، ئالدىڭدا نالە قىلىپ ساڭا تەلمۈرۈپ ياتقان بىچارە قوزاڭنىڭ پەريادىغا قۇلاق سالغىن! رەھىمسىز تاپانلارنىڭ ئاستىدا چەيلىنىپ قان ـ زەرداب بولغان يۈرەكنىڭ ئىڭرىشىغا قۇلاق سالغىن! ۋاقىتسىز غازاڭ بولغان ياشلىقنىڭ نىداسىغا قۇلاق سالغىن! بىلەمسەن؟ سەن مېنىڭ بەختىمنى ـ پاك مۇھەببىتىمنى ھەتتاكى پۈتۈن ئۆمرۈمنى، بارلىقىمنى نابۇت قىلدىڭ. سەن ئۆزۈڭنىڭ ئاشۇ رەھىمسىزلىكىڭ، باغرى تاشلىقىڭ بىلەن قەلبىمدە ئەمدىلا بىخ سۈرگەن مۇھەببەت مايسىسىنى ئۆز قولۇڭ بىلەن يۇلۇپ ئېلىپ، قايناپ تۇرغان سېسىق سازلىقنىڭ كۆزىگە ياۋۇزلارچە پاتۇرۇۋەتتىڭ. بىلسەڭ ئىدىڭ، سەن مېنىڭ ئۈمىدۋارلىق، سۆيگۈ ـ مۇھەببەتكە تولغان قەلبىمنى روھىم بىلەنلا جىسمىمدىن ئاجرىتىپ ئېلىپ كەتكەن ئىكەنسەن. مېنى سەن بىلەن ئۇچراشتۇرغان تەقدىرگە لەنەت!

گۈل! ئەمدى بىلدىم. مەن ئەمدى سەن ئۆزۈڭ بىلەنلا ئېلىپ كەتكەن، ئىنسان ئۆز ھاياتىدا مەڭگۈ قايتا ئېرىشكىلى بولمايدىغان نەرسىنى ـ دۇنيادىكى ئەڭ پاك، ئەڭ سەمىمىي مۇھەببىتىمنى مەڭگۈ قايتۇرۇپ ئالالمىغۇدەكمەن. ئاھ، گۈل! ئېسىڭدىمۇ، خۇدا بىزنى ئۇچراشتۇرغان ئاشۇ كۈن... قىزىرىپ ـ تاتىرىپ ئۆزۈمگە پۈتۈنلەي ناتونۇش بولغان سىنىپقا كىرگىنىمدە خۇددى تەگرى بارلىق ئىشلىرىمنى ئالدىن ئورۇنلاشتۇرۇپ قويغاندەك، ئەڭ ئالدىدىكى بىرلا ئورۇن بوش تۇراتتى. مەن ئاستاغىنە شۇ يەرگە بېرىپ ئولتۇردۇم. بىردەمدىن كېيىن سىنىپقا سەن كىرىپ كەلدىڭ. ئاھ! سەن نېمىدېگەن چىرايلىق، خۇددى يۇقىرى ماھارەتلىك رەسسامنىڭ قولىدا سىزىلىپ چىقىلغان بەدىئىي سۈرەتنىڭ ئۆزى ئىدىڭ.

قاپقارا چاچلىرىڭنى يېيىپ تۇرغان ئاپئاق ياغلىقىڭ، چېكەڭدە كەلگەن يارىشىملىق ئاپئاق كۆڭلىكىڭ ھەتتاكى قانىڭ ئىدارىمۇ بولمىغان ئاپئاق يۈزلىرىڭ... ھەممىلا يېرىڭ ئاپئاق، خۇددى ئاپئاق ئېچىلغان ئەتىر گۈلنىڭ ئۆزى ئىدىڭ...

سەن ئاستاغىنە مېڭىپ مېنىڭ قېشىمغا كېلىپ بوش ئورۇندا ئولتۇردۇڭ. بېشىڭنى يەردىن ئالمايتتىڭ. خۇددى قېشىڭدا ھېچكىم يوقتەك، ماڭا پەرۋا قىلمايتتىڭ. نىھايەت، بىر چاغدا ئاندىن يېنىڭدا بىر چاقىرىلمىغان مېھماننىڭ بارلىقىنى سەزگەندەك بۇرۇلۇپ

ياڭا قارىدىڭ. كۆزلىرىمىز ئۇچراشتى.
ئاھ، سېنىڭ كۆزلىرىڭ كىشىگە ئانىمىدىن ئايرىلغان بوتىلاقنىڭ ئۇنسىز بوزلىشىنى
ئەسلىتەتتى. كۆزلىرىڭ ھىمايىسىز قالغان بىچارە قوزىنىڭ كۆزلىرىدەك شۇ قەدەر مىسكىن
ئىدى. ئاھ، شۇ كۆزلىرىڭدىن ئۆزۈمنىڭ بەختسىز ئۆتكەن كۆدەك چاغلىرىمنى كۆرگەندەك
بولدۇم.
بىلسەڭ ئىدىڭ، مەن بۇ قاراشىڭ. بۇ ھالەتىڭنىڭ تېخىمۇ ئۇزۇنراق داۋاملىشىشىنى
قانچىلىك ئارزۇ قىلاتتىم؟ لېكىن سەن ماڭا بىرلا قارىدىڭ - يۇ، شۇ ھامان باشقا ياققا قار-
ۋالدىڭ. بىلدىم، سەن مېنىڭ يۈزلىرىمنى، يۈزلىرىمدىكى ئاشۇ خۇدا ماڭا «سېخىيلىق» بى-
لەن بەرگەن چېچەكلىرىمنى كۆرۈپ يىرگەنگەندىڭ.
شۇنىڭدىن كېيىن ئىككى كۈنگىچە ماڭا گەپ - سۆزمۇ قىلمىدىڭ. ھەتتا قاراپمۇ قويـ-
مىدىڭ. پەقەت بۇ دۇنيادا سەن ئۆزۈڭلا باردەك، يەككە - يېگانە يۈرەتتىڭ. بېشىڭدا يەنە
شۇ ئاق ياغلىقىڭ، ئۈستۈڭدە ئاپئاق كۆڭلىكىڭ، يەنىلا شۇ قان دىدارى يوق ئاپئاق يۈز-
لىرىڭ... مەن ئۇقتۇم، يېقىندا سېنىڭ ئاناڭ توگەپ كېتىپ قارىلىق ئۈستىدە ئىكەنسەن.
ئاھ، ئىككىمىز تەقدىرداش ئىكەنمىز ئەمەسمۇ، ساڭا ئىچىم ئاغرىدى. قەلبىم پارە - پارە
بولدى. شۇ تەرىقىدە ئىككى كۈن ئۆتۈپ كەتتى. ئىلگىرىكى ھالەت داۋاملاشماقتا. سەن
يەنىلا مەندىن بىزار بولۇۋاتقاندەك...
3 - كۈنى سىنىپنىڭ كەينىدىن بىر ئورۇن بوشىدى. مەن يەنە مۇشۇ تەرىقىدە ئولتۇ-
رۇۋېرىشكە چىداپ تۇرالمىدىم. كىتابلىرىمنى يىغىشتۇرۇپ ھېلىقى ئورۇنغا كەتمەكچى
بولدۇم. ئەنە شۇ چاغدىلا سەن ماڭا 2 - قېتىملىق ئىلتىپاتىڭنى ئاتا قىلدىڭ، بۇرۇلۇپ
ماڭا قارىدىڭ. ئاھ، يەنە شۇ غەمكىن كۆزلىرىڭ...
— نەگە بارماقچىمىز؟
ئاخىر بۇ سېنىڭ ئاۋازىڭ ئىدى. نېمە دېيىشىمنى بىلمەيتتىم. تىلىمنى خۇددى
ئېغىر بىر نەرسە بېسىۋالغاندەك مىدىرلىتالمايتتىم.
— كېتەيمىكىن دەيمەن، — دېيەلىدىم ئارانلا.
— نەگە؟... ئۆزۈم يالغۇز غېرىبسىنىپ قالىدىكەنمەن - دە ئاخىر... — سەن شۇنداق دې-
دىڭ - دە، ئاپئاق قوللىرىڭنى سوزۇپ سومكامنى ئېلىپ، پارتامغا سېلىپ قويدۇڭ. ئۆزۈم-
مۇ بىلمىگەن ھالدا جايىمغا ئولتۇرۇپ قالدىم.
«يالغۇز غېرىبسىنىپ قالىدىكەنمەن!» ئاۋازىڭ قۇلاق تۈۋىمدە قايتا - قايتا جاراڭ-
لايتتى. ئاپئاق قوللىرىڭ كۆز ئالدىمدا قايتا - قايتا گەۋدىلىنەتتى.
دېمەك، ئۇ مېنىڭسىز غېرىبسىنىدىكەن... خۇشاللىقتىن، ھاياجاندىن يۈرىكىم شىددەت
بىلەن سوقاتتى. ئورنىمدىن سەكرەپ تۇرغۇم، سىرتقا چىقىپ خۇشاللىقىمنى پۈتۈن دۇنياغا
ئاڭلاتقۇم كېلەتتى. شۇ كۈندىن باشلاپ مەن سېنىڭ تەنھالىقىڭنى، مىسكىن - غېرىب ھا-
لىتىڭنى ئۆزگەرتىش قارارىغا كەلدىم. گەپ قىلمىساڭمۇ گەپ قىلاتتىم. كۈلمىسەڭمۇ، ھېچ-
قانداق ئىپادە بىلدۈرمىسەڭمۇ توختىماستىن چاقچاق قىلاتتىم. لېكىن مېنىڭ بۇ ئۇرۇنۇش-
لىرىمنىڭ ھەممىسى بىكارغا كەتتى. سەن خۇددى مەن كىچىك چاغلىرىمدا چۆچەكلەردە

كۆرگەن — گەپ - سۆزلىرىڭنى، سىرلىرىڭنى، خۇشاللىقىڭنى ئۇنتۇتۇپ خىيالىغا تاپشۇرۇپ، ئۇلار ئۆمۈرلۈك غەم - قايغۇ ئىچىدە يەككە - يېگانە ئۆتۈشكە بەل باغلىغان قارا كۈنلىرىمنىڭ راھىبە- لىرىنىڭ ئۆزگىرىشىگە يەنە قايتا ئوخشىشالايدىغانلىقىنى بىلگەچكە ئاشۇ قىلغانلىقىڭ ئۈچۈن ئەپسۇسلان- غان ئىدىڭ. كۆز ئالدىمدىن تاكى ئەمدى يوقالماي ئاق يەرلىك ئويغىتىپ، سۆيگۈ بىرلىكىنى ئەسلەيمەن.

قىسقىسى، سەن بارغانسېرى تولغىنىپ كېتىۋاتاتتىڭ. ئاناڭنىڭ ئۆلۈمى ساڭا شۇنچىلىك يېقىندىن تەسىرلىك قىلغانىدى. سېنىڭ بۇ ھالىتىڭگە مەن ئېچىنىپ تۇرالمىدىم.

— قىزىل گۈل، — دېدىم بىر كۈنى، — سەن نېمە ئۈچۈن مۇنچىلا ھەسرەت چېكىسەن؟ خۇشاللىقىڭ ئاز بولسا كېلىپ ئۆتۈپ كېتىدۇ. ئويلا، سەن تېخى ياش، ئالدىڭدا ئۇزۇن ھايات بار. ئۆزۈڭنىڭ ئازابلىق ئەسلىمىلىرىڭنى، بەختسىزلىكنى ئۆتكەنكى ئالەمدە قالدۇرۇپ، سۆزلەپ بېرىپ يەڭگىلىلەش، ئويلاپ باقمىغان ياخشى كۈنلەر ئالدىڭدا تۇرىدۇ. ئاتاڭ بۇ دۇنياغا كېتىپ قالغان بولسىمۇ، مەن كېيىن سېنىڭ قايغۇلىرىڭنى كۆردۈم.

ماڭا بىر ئىلتىماسىڭ بارمۇ؟ بۇ گەپلىرىمنى ياقتۇرامسەن؟ ... ئاشۇنداق كۈنلەر بىلەن ئۆتۈشنى كۆرۈپ تۇردۇم. كۆزلىرىڭدە ياش... سېنىڭ بۇنچىلىك ...

— تاكى ياشىغان كۈنلىرىمدىن ئۈمىدسىزلەنگەن ئىدىم، ئۈمىدلىرىم قايتا بىخلىدى. كۆڭلۈمدە ئۆكۈنۈش بىلەن ئۆتۈپ كەتكەن ياشلىقىمنىڭ قەدرىگە يېتىپ، ئۆمرۈمنى قەلبىمدىكى قىزغىن ئوت بىلەن ياشاشقا ئاتىدىم. دەردلىرىمنى ئۆزۈم بىلىمەن، ئاتامغا پەقەت تىنماي ئىنتىلىمەن.

قىزىل گۈل شۇ چاغدا ئېغىر بولۇپ، سۆزلىمەي قالدى. سۆزلىمەي تۇرۇپ قالدى... — سەن ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلاپ كەتتىڭ.

— قىزىل گۈل، ئادەم بۇ دۇنيادا ياشىغانىكەن، قايسى ئىشلىك بىلەن قەتئىي ئىرادە بىلەن باتۇرانە ياشىشى كېرەك. تۇرمۇش ساڭا قانچە رەھىمسىز بولسا، سەن ئۇ تۇرمۇشقا شۇنچە رەھىمسىز بولغىن. مەن شۇنداق قارايمەن، مانا مۇشۇ يول ماڭا ئىلھام بېرىدۇ، كۈچ ئاتا قىلىدۇ، مېنى ھەقىقىي بىر ئادەم بولۇشقا ئۈندەيدۇ. ئاخىرىدا مەنمۇ ساڭا مۇشۇ يولنى تەۋسىيە قىلىمەن.

ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتتىم.

تويۇقسىز قوللىرىمنى دوستانىلارچە چىڭ سىقتىڭ. شۇ ھامان بېشىمدا چاقماق چېقىلغاندەك بولدى. ھوشۇمدىن كەتكۈدەك بولدۇم. سەن ماڭا تەسەۋۋۇرمۇ قىلىپ باقمىغان، چۈشۈمدىمۇ كۆرۈپ باقمىغان «ئەڭ چوڭ ئىلتىپات» نى سېخىيلىق بىلەن ئاتا قىلغانىدىڭ.

سېنىڭ ئاشۇ غەمكىن، مەيۈس كۆزلىرىڭ تۇنجى قېتىم ئۈمىد بىلەن چاقنىدى. ئاپپاق يۈزلىرىڭدە تۇنجى قېتىم قىزىللىقنى كۆرگەنىدىم. تىللىرىڭ ئارانلا گەپكە كېلەتتى:

— بۇرۇنقى قىلغانلىرىم ئۈچۈن مېنى كەچۈرگىن نۇر، رەھمەت. ماڭا ئىرادىسىزلىكىم، ئاجىزلىقلىم ئۈچۈن ئالدىڭدا خىجىلمەن. سەن ماڭا قايتىدىن ئۈمىد ئاتا قىلدىڭ، ھاياتلىق ئاتا قىلدىڭ... — يەنە نېمىلەرنىدۇر دېمەكچى ئىدىڭ، بىردىنلا سىنىپتىن يۈگۈرگەندەك چىقىپ كەتتىڭ.

كەينىڭدىن داڭقېتىپ تۇرۇپلا قالدىم.

— ئاھ، مېنىڭ ئاق پەرىشتەم

شۇنىڭدىن كېيىن بىز ھامان بىللە ئىدۇق. بىللە ئەرقىپ ئەتەكرى لايتتۇق، سىنىپقا بىللە كىرەتتۇق، بىللە قايتاتتۇق. شۇنداقتىمۇ ئېيتىشقىدۇر، چەمبى ھامان بىر قۇرت تاتىلايتتى. يېنىڭدا يۈرسەممۇ زادىلا خاتىرجەم بولالمايتتىم.

ئېسىڭدىمىكىن، بىر كۈنى مەكتەپتىن قايتىپ كېلىۋېتىپ يۈزۈڭگە قاراپ دوپپا ئالدىڭغان ھالقا ئالما مېنى ھەيران قىلىپ بىلەن سۈيۈشتۈردىم:

... گۈلەمەقسۇتنى ...

— ئېملەرنى دەۋاتىدىغانسەن نۇر؟ ھەيرانلىق بىلەن ماڭا قاراپ تۇردۇڭ. پەرىشتە ... يۈزلىرىمنى ... ئارانلا قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتىڭ، مۇدۇلۇملا كېلىپ كۆزلىرىمگە تىكىلدىڭ.

— ... نۇر؟ سەن بولمىغان بولساڭ مەن يەنە قانداق قىسمەتلەرنى كۆرەر ئىدىم؟ بەلكىم ھازىرغىچە ئانامنىڭ كەينىدىن كېتىپ قالغانمۇ بولار ئىدىم، ئەگەر سەن ماڭا ياشاش ئۈچۈن ئۈمىد چىرىغى ياندۇرۇپ بەرمىگەن بولساڭ. مەن سەن بىلەن قېلىشتىن ئادەم بولدۇم. شۇ كۈندىن باشلاپ سېنىڭ مۇشۇ قورايدەك قوللىرىڭ، چېچەكتەك باسقان يۈزلىرىڭ، ئىشقىلىپ ھەممىلا يېرىڭ ماڭا شۇنچە يېقىملىق، شۇنچە سۆيۈملۈك تۇيۇلدۇ... سەن كەتتىڭ. ماڭا يۈرەك سۆزلىرىڭنى دېگەنتىڭ.

بۇنىڭدىن ئارتۇق ئاراق جاۋابىنى مەنمۇ كىرەك قىلمايتتىم. يەنە ئەقلىم چېقىپ كەت- كەندەك تۇرۇپلا قالدىم...

— ئاھ؟ مېنىڭ ئاق پەرىشتەم...

— شۇ ۋاقىتتىن باشلاپ مەن سېنىڭ بىلەن بەختلىك ئىدىم، سېنى ئۆمۈرلۈك مەھ- بۇبەم ھېسابلايتتىم.

بىز ئالىي مەكتەپكە ئىمتىھان بېرىشتۇق. چاقىرىق كەلدى. بىراق ئىككىمىز ئىككى مەكتەپكە بۆلۈنگەنىدۇق. شۇنداقتىمۇ بىز يەنىلا شۇ قەدەر بەختلىك ئىدۇق. سەن قېشىمغا كېلەتتىڭ. مەن باراتتىم. بىر-بىرىمىز بىلەن كۆرۈشكىچە كۆزىمىز تۆت بولاتتى.

... لېكىن... كېيىنچە سەن پات-پات ئاغرىپ قالىدىغان بولۇپ قالدىڭ. مەن سەن- دىن بەكلا ئەنسىرەيتتىم. كېيىنچە سەن مېنىڭ يېنىمغا كېلەلمەيدىغان بولدۇڭ. دا- ئىملا مەن باراتتىم. ۋاقتىم چىقسىلا يېنىڭغا ئۇچاتتىم. ھەر قېتىم بارغىنىمدا ئاغرىق ئىكەنلىكىڭنى كۆرەتتىم. قاپىقىڭ ئېچىلمايتتى. چىرايىڭدىن كۈلكە دېگەندىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى.

مەن ئەتراپىڭدا پەرۋانە ئىدىم.

— بەكلا ياداپ كېتىپسەن، گۈل، ئۆزۈڭگە كۆپرەك دىققەت قىل.

— رەھمەت.
— ياتاقتا ئولتۇرۇپ زېرىكىپ كەتكەنسەن، ئايلىنىپ كېلەيلىمۇ؟
— ئىشلەيدىغان تاپشۇرۇقلىرىم بار ئىدى نۇر.
— ئۇنداقتا كەچتە كىنو كۆرۈشكە ۋاقتىڭ چىقامدۇ؟
— كەچۈرسەن، بېشىم بەكلا ئاغرىپ كېتىۋاتىدۇ.
— ئۇنداقتا ياخشىراق دەم ئالغىن.

تەقدىرنىڭ بىزنى قانداق ئۇچراشتۇرۇپ بىرلەشتۈرگەن بولسا شۇنداق ئايرىۋەتكىنىگە ھەيرانمەن. ئاھ، سېنىڭ «ئاغرىقلىق» باشقىچە ئاغرىق ئىكەن ئەمەسمۇ، شۇ لەنىتى كۈن مەڭگۈ ئېسىمدىن چىقمايدۇ.

شەنبە كۈنى ئىدى. مەن شۇ كۈنى سېنىڭ «ئاغرىق» ئىگدىن پۈتۈنلەي ساقىيىپ، ئالدىمغا كۈلۈپ چىقىشىڭنى نەقەدەر ئارزۇ قىلغانىدىم. سەن چىقتىڭ، ئويلىغىنىمنىڭ پۈتۈنلەي ئەكسىچە قاپىقىڭ تېخىمۇ سىلىنىپ، چىرايىڭدىن مۇز يېغىپ تۇراتتى. خۇش ياقمىغاندەك ئاستا مېڭىپ كەلدىڭ.

— ياخشىمۇ سەن گۈل؟ — يۈرەكسىزگىنە سورىدىم.
— قەدىر ئەھۋال.

بىلسەڭ ئىدىڭ، مەن سەنچۇ؟ دېگەن گەپنىگە قانداق تەشنا ئىدىم. بىراق سەن خۇددى قاتۇرۇپ قويغان بۇتقا ئوخشاش ھېچقانداق ئىپادىسىز تۇرۇۋەردىڭ.

— كۆرۈشمىگىلى ئىككى ھەپتە بوپتۇ، كۆرۈشۈپ قوياي، دەپ كەلدىم گۈل.
— ياخشى بوپتۇ، — دېدىڭ يەنىلا شۇ قىياپىتىڭ بىلەن.
— بىللە كىنو كۆرۈپ باقمىغىلىمۇ خېلى بوپتۇ، كىنو كۆرۈپ كېلەيلىمۇ؟
— ئۆزۈڭمۇ بىلىسەن، نۇر، ئاغرىقتىن بېرى كېلەلمەيۋاتىمەن. كەچۈرسەن، بۇنىمۇ بارالمايدىغان ئوخشايمەن، — دېدىڭ ئاشۇ قانداقتۇر سىرلار يوشۇرۇنغان كۆزۈڭنى ندىن ئەپقېچىپ.

نېمىمۇ دېيەلەيتتىم، تۇنجى قېتىم ساڭا قاتتىق ئاچچىقىم كەلدى. ئۈن-تىنسىزلا ئارقامغا بۇرۇلۇپ ماڭدىم. مېنى چاقىرىدۇ، مېنىڭدىن كەچۈرۈم سورايدۇ، دەپلا ئويلايتتىم. بىراق بۇ مېنىڭ شېرىن خىيالىملا ئىدى خالاس. ئارقامغا قارىسام قاراڭمۇ كۆرۈنمەيتتى. مېڭەمدىن تۈتۈن چىقىپ كەتتى. نېمە قىلىشىمنى بىلمەيتتىم. قاياققىدۇر مېڭىۋېرەتتىم. نەگە ماڭغانلىقىمنى بىلمەيتتىم. خۇددى شۇ مېڭىشىم بىلەن سەندىن، تارتىۋاتقان ئازاب، جەۋرى-جاپالاردىن بىراقلا قۇتۇلۇپ كېتىدىغاندەك.

— نەگە ماڭدىڭ نۇر؟ — بىرسىنىڭ ئۈنلۈك ئاۋازدا چاقىرىشىدىنلا ئېسىمگە كەلگەندەك بولدۇم. بۇرۇلۇپ قارىسام ساۋاقدىشىم دولقۇن ئىكەن.

— دوزاخقا، — ئۆزۈمنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىمنىمۇ ئۇقمايتتىم.

ئۇ چىرايىمغا بىرلا قارىدى-دە، قاتتىق چۆچۈپ كەتتى. قولۇمدىن تارتقىنىچە بىر ئاشخانىغا ئېلىپ كىردى. بىرئاز چاي ئىچىپ، سەل ئېسىمگە كەلگەندەك بولدۇم.

— زادى نېمه بولدى نۇر؟ ئېيتساڭچۇ؟

ئۇ ماڭا قاراپ تىت-تىت بولاتتى. مەندە ئۇنىڭغا جاۋاب بەرگۈدەك مادارمۇ يوق ئىدى.

— بولدى، دېگۈدەك كەلمىسە، مەنمۇ سورىمايلا قوياي، روھىي كەيپىياتىڭ بەكلا تۆۋەن. يۈر كىنو كۆرۈپ چىقايلى، — دولقۇن مېنى ئۇنىمىغىنىمغا قويماي سۆرىگەندەكلا ئېلىپ ماڭدى.

كىنوخانىغا كىردۇق. كاللام ئايىغى چىقماس ئويلار، پۈتمەس-تۈگىمەس زىددىيەتلەر بىلەن تولغانىدى. سېنىڭ نېمە ئۈچۈن بۇنداق قىلىدىغىنىڭنى زادىلا چۈشىنەلمەيتتىم. بەلكىم راستىلا ئاغرىقتۇ، مەنمۇ تولا كېلىۋېرىپ ئۇنى ئارامىغا قويمىغىنىم ياخشى بولمىغاندۇ، دەپ ئۆز-ئۆزۈمگە تەسەللى بېرىپ ئولتۇراتتىم. تۇيۇقسىز ئىشىككە قاراپ داڭقېتىپ قالدىم. ئاھ! بۇ ئويۇممۇ-چۈشۈممۇ؟ ئىشىكتىن ساۋاقدىشىمىز گۈلنار بىلەن سەن كىرىپ كېلىۋاتاتتىڭ. «ئاغرىق» لىقىڭدىن ئەسەرمۇ يوق، چىرايىڭدىن كۈلكە يېغىپ تۇراتتى. ئۈستىڭدە يەنىلا شۇ ئاق كۆڭلىكىڭ. پەردازسىز ئاپپاق يۈزلىرىڭ سۇس چىراغ يورۇقىدا تېخىمۇ چىرايلىق كۆرۈنەتتى. مەن سېنى خۇددى بىرىنچى قېتىم كۆرگەن چېغىمدىكىدەك، ھوشۇمنى يوقىتىپ ئولتۇرۇپلا قالدىم. ئىچ-ئىچىمدىن تولغىناتتىم.

دولقۇن سىلەرنى چاقىرماقچى بولۇپ تەمشىلىۋىدى، مەن كاپىلا قىلىپ ئۇنىڭ ئاغزىنى ئېتىۋالدىم. سىلەر كېلىپ بىزنىڭ ئالدىمىزدىلا ئولتۇردۇڭلار، شۇ پەيتتە مەن خۇدادىن بۇ سېنىڭ ئەمەس بولۇپ قېلىشىڭنىلا تىلەيتتىم. بىراق ئۆزۈمنى قانداق ئالدىغىنىم بىلەن بۇ يەنىلا سەن ئىدىڭ، سېنى ئارقىغا قارىۋەتمىسۇن دەپ چوڭراق تىنىشقىمۇ جۈرئەت قىلالمايتتىم.

تۇيۇقسىز تونۇش ئاۋازىڭ ماڭا ئېنىقلا ئاڭلىنىشقا باشلىدى:

— ھېلىقى نۇر دېگەن سەت چوقۇر يەنە كەپتۇ قارا، ئادەمنىڭ نومۇسىنى كەلتۈرۈپ. ئەجەبمۇ قۇتۇلالمىدىم ئۇ رودۇپايدىن. ساۋاقداشلىرىم يۈرگىنىڭ شۇمۇ دەپ سورىسا، يەرگە كىرىپ كەتكۈدەكلا بولىمەن.

مېڭەمدىن كىرگەن ئاغرىق پۈتۈن ئەزالىرىمنى كۆيدۈرۈپ، تاپىنىمدىن چىقىپ كەتكەندەكلا بولدى.

— گۈل! ئىپلاس!... — تۈك تەپكەندەك ئىككىڭلار چاچراپ ئورنۇڭلاردىن تۇرۇپ كەتتىڭلار. دولقۇننىڭ ساڭا ئۇزارتىلغان قوللىرى مېنىڭ كۈچلۈك ئىتتىرىشىم بىلەن ھاۋادا لەيلەپ قالدى. مەن يۈگۈرگىنىمچە زالدىن چىقىپ كەتتىم. ئۇدۇلدىكى بىر دۇكانغا كىردىم. ئۆزۈم ئەڭ نەپرەتلىنىدىغان، ئۆمرۈمدە ئېغىزىمغىمۇ ئېلىپ باقمىغان ئەڭ يىرگىنچلىك نەرسىنى بىر كۆتۈرۈشۈمدىلا قانداق تۈگەتكەنلىكىمنى بىلمەيمەن...

بىر چاغدا كۆز ئالدىمدا ئاپپاق بۇلۇتلار ئۈستىدە ئىككىيلەن نامايان بولدۇق. سەن يەنە شۇ ئاپپاق ياغلىقىڭ، ئاپپاق كۆڭلىكىڭ، ئاق نۇرانە چىرايىڭ بىلەن ئىدىڭ. سەن ماڭا ھەدەپ: «بىز جەننەتكە كېتىۋاتىمىز. جەننەت بەختىيارلارنىڭ ماكانى»

www.uyghurkitap.com

دەيتتىك. بىراق نىمىشقىدۇر جەننەتكە يېقىنلاشقانسېرى چىرايىڭدىن كۈلكە ئۆچۈپ، قاپاقلىرىڭ سىلىنىشقا باشلاپتۇ، جەننەتكە كەپتۇق. شۇ چاغدىلا سەن ماڭا زەھەر خەندىلەرچە: نۇر، ئالدى بىلەن سەن ئۆزۈڭنىڭ ئاشۇ پاناق بۇرنۇڭغا، چېچەك باسقان يۈزلىرىڭگە قارا. ئاندىن ئۆزۈڭگە لايىق تاپ... دەپلا مېنى مۇئەللەقتىن يەرگە ئىتتىرىۋېتىپسەن.

— ئاھ...

چاچراپ ئورنىمدىن تۇرۇپ كېتىپتىمەن. ئالدىمدا دولقۇن كۆزلىرىنى چەكچەيتكىنىچە قېتىپلا قاپتۇ. كۆزۈم جوزىدا تۇرغان بوتۇلكىغا چۈشتى. ئەمدىلا قول ئۇزارتىشىمغا دولقۇن بوتۇلكىنى ئالدىمدىن تارتىۋالدى:

— ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال نۇر، ئېسىڭدىمۇ؟ بىر چاغلاردا سەن بىزگە ئادەم بۇ دۇنيادا ياشىغانىكەن، قەيسەرلىك بىلەن، قەتئىي ئىرادە بىلەن باتۇرانە ياشىشى كېرەك، دەيتتىڭ. شۇ گەپلىرىڭنى ئۇنتۇپ قالدىڭمۇ؟ قارا سېنى... — دولقۇن قاتتىق - قاتتىق سۆزلەيتتى. ئۇنىڭ گەپلىرى ئورۇنلۇق ئىدى. توغرا، مەن نېمىدېگەن ھاماقەت - ھە؟ ئۆزۈمنىڭ ئىرادىسىزلىكىمدىن، ئاجىزلىقىمدىن نومۇس قىلىشقا باشلىدىم. خىجىللىقتىن دولقۇننىڭ ئالدىدا يۈزلىرىم، پۈتۈن بەدىنىم ئوت بولۇپ ياناتتى...

دولقۇننىڭ قوللىرىنى چىڭ سىقتىم. ئۇنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلىپ تۇرۇپ:

— رەھمەت دوستۇم، سەن ماڭا چىن دوستلۇقنى يەتكۈزدۈڭ، — دېيەلىدىم ئاراللا. سىرتقا چىقتۇق. يۈرىكىم قارت قىلىپ قالدى. ئالدىمىزدا خۇددى ئاسماندىن چۈشكەندەكلا سەن پەيدا بولدۇڭ. نېمىلەرنىدۇر دېمەكچى بولاتتىڭ، دېيەلمەيتتىڭ.

— چۈشەندۈرىمەن دەپ ئارتۇقچە ئاۋارە بولما، گۈل. ئەمدى ئوتتۇرىمىزدا قىلىشىدىغان يەنە نېمە گەپ بولسۇن، خەير... بەختلىك بولغىن...— دېدىم.

بىراق سەن خۇددى مىخلاپ قويغاندەك مىدىرلىماي تۇراتتىڭ.

— قايتىپ كەت!

بۇ مېنىڭ ساڭا تۇنجى قېتىم ۋارقىراپ گەپ قىلىشىم ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئاپئاق گەۋدەڭ بارا - بارا كۆزۈمدىن غايىب بولدى.

خەير - خوش، ئاھ! مېنىڭ نەپرەتلىك ئاق پەرىشتەم!

مەسئۇل مۇھەررىر: سارەم ئىبراھىم

ئابدۇللا ساۋۇت

تۇمان باسقان مەھەللە

(ھېكايە)

قۇياش بارا-بارا ئۈچۈشكە باشلىدى،
قېنىق ھاۋا رەڭدە تاۋلىنىپ تۇرغان ئېگىز
چوققىلار سۇس تۇمانلار ئارىسىدا غايىب بول-
دى. تاغ باغرىدىن باشلىنىپ چەكسىز
سوزۇلغان بىپايان دەشت ئادەمنى ۋەھىمى-
گە سالغۇدەك دەرىجىدە جىمجىت ئىدى،
مەن شالاڭ ئۆسكەن شاپ، كۇۋرۇك، چاكان-
دىلارنى ئارىلاپ كېتىۋېتىپ، ناخشا ئېيتىمەن:

خۇش كۇندۇر، بۇرادەرلەر،
كىشى جانانغا يەتسە.

...

ئاغزىم تالمايدۇ، ئاۋازىم پۈتمەيدۇ،
ناخشام تۈگىمەيدۇ. كېتىۋېتىپ ھەرخىل
ئوت-گىياھلارغا دىققەت بىلەن قارايمەن،
ئادراسمان ئىزدەيمەن. ئۇنى كۆرگەن ھا-
مان خۇددى گۆھەر تېپىۋالغاندەك خوشال
بولىمەن. دەشتتە مەندىن باشقا ئىنسى-جىن
يوق. كۆزۈمگە ھەممە نەرسە يەككە-يېگانە
كۆرۈنىدۇ. ئۆزۈممۇ يالغۇز-يېگانە ئادەممەن،
تەنھا ياشايمەن. ناخشا ئېيتسام ياكى يىغ-
لىسام، كۈلسەم... ئۆز ئەركىم.

تۇيۇقسىز ئۇلاغ قاپىقىم لەپىلداپ تار-
تىپ-كەتتى، بارا-بارا قاتتىق-تارتىشقا باش-
لىدى. شۇ ھامان ناخشىنى توختاتتىم، ئۇ-
يەر- بۇيەرگە يۇلۇپ تاشلاپ قويغان ئاد-
راسمانلارنى يىغىپ چىپتىغا سالدىم. تاغ شا-
ملى، دەشت جىمىلىقىنى بۇزۇپ- غۇيۇلداشقا
باشلىدى. ئېگىز-پەس سايدا، قىرلىق تاش-
لار ئۈستىدە ئىتتىك مېڭىش تەس ئىدى.
كۆڭلۈمنى چۇلغىۋالغان ئەنسىزلىك تۇيەيلى
پۇتلىرىممۇ تىترەپ، قەدەملىرىم قولاشمايۋا-
تاتتى. ئورمانلىرىمغا بىرەرسى مال قويۇۋەت-
تىمىكىن، ئاتلىرىمغا ئوغرى تەگدىمۇ-يە،
بالىلىرىمنىڭ بېشىغا خاپىلىق چۈشكەنمىدۇ؟
تاشلارغا پۇتلىشىپ مۈدۈرۈپ كېتىمەن. قەدى-
مىمنى بارغانسېرى ئاستىلاتتىم، قاپىقىم يەنە
تارتتى. يۈرىكىم بىر شۇملۇقنى سەزمەكتە
ئىدى. بەلكىم قاتتىق ھودۇقۇش، ساراسىمە
بېشىمنى قايدۇرۇۋاتسا كېرەك، ئايىغىم ئاس-
تىدىكى تاشلىق زېمىن تۈگمەن تېشىدەك
ئايلانماقتا. قانچىلىك ماڭغىنىمنى بىلمەيمەن،
تاش ئۆستەڭ بويىغا — چۇشۇرگىگە كېلىپ
قاپتىمەن. كۆپۈكلىنىپ شىددەت بىلەن ئېقى-
ۋاتقان سۇغا قاراپ، كۆز ئالدىم قاراڭغۇلاش-
قاندەك بولدى. چۇشۇرگىدىن مىڭ تەستە
ئۆتتۇم... ئاخىرى ئۆيگە يېتىپ كەلدىم، بايا
ئادراسمان ئىزدەۋېتىپ تۇتۇۋالغان ئاقيەر

www.uyghurkitap.com

يىلىنىنىڭ بېشى بىلەن قۇيرۇقىنى كېسىۋېتىپ، ئاپتاپ چۈشىدىغان يەرگە ئېسىپ قويدۇم، ئاندىن ئورمانلىرىمنى، باغنى بىر-بىرلەپ ئارىلاپ چىقتىم. ھەممە نەرسە ئۆز پېتى تۇرۇپتۇ. يۈرىكىم ئورنىغا چۈشتى. تېرەكلەر كۆككە بوي سوزۇپ تۇرىدۇ، نان جىگدىلەرنىڭ شاخلىرى مېۋىلىرىنى كۆتۈرەلمەي قاپتۇ. ئالمىلار كەچكى شەپەقتە ئوتقاشتەك تاۋلىنىدۇ، ھاياتنى، تەبىئەتنى قىزغىن سۆيىدىغان ئىنسان ئۈچۈن ئۆزى تىكىپ ئۆستۈرگەن كۆچەتلەرنىڭ، مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ غوللىرىغا، نازۇك شاخلىرىغا، ياپېشىل يوپۇرماقلىرىغا، بولۇق مېۋىلىرىگە ھەۋەس بىلەن سىنچىلاپ قاراپ تۇرۇشنىڭ ئۆزىمۇ بىر خىل ھۇزۇر ۋە بەخت ئىكەن. باراڭ ئاستىدىكى كارىۋاتتا ئولتۇرۇپ، تەمبۇرنى قولۇمغا ئېلىپ، تارلارنى بوش چېكىشكە باشلىدىم:

جاپانى كىم تولا تارتسا،
گۆھەرنى شۇ ئالار تاشتىن،
گۆھەر ئالغۇچە تاشتىن،
نى سەۋدالار ئۆتەر باشتىن.

ئۇڭ قاپىقىم يارىشايتتى، شۇڭا بىكاردىن-بىكار ئەنسىرەپ كېتىپتىمەن. مانا ئەمدى بايىقى دىشۋارچىلىقنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇش ئۈچۈن ناخشا ئېيتىۋاتىمەن. بىركەمدە نىمىدۇر بىر نەرسىنىڭ گۈركىرىگەن ئاۋازى ئاڭلانغاندەك بولدى. يۈرىكىم ئاسىقتى، ئەنسىزلىك ئىچىدە تىڭشىدىم، ماتور ئاۋازى يېقىنلاپ كېلىۋاتاتتى. ساي تۈگمەنلىك بىرى موتسىكلىتىنى ھەيدىگەن پېتى قورۇغا كىرىپ كەلدى:

— پاتىمە خانىم سىلىنى دەررۇ كەلسۇن، — دەيدۇ.

مانا ئۇڭ قاپىقىمنىڭ تارتقىنىنى بىكار ئەمەس، پاتىمە مېنى چاقىرتقان بولسا جەزمەن ئىش چاتاق... مەن موتسىكلىتنىڭ كەينىگە مىنگەشتىم، كۆڭلۈم چالما چۈشكەن كۆل سۈيىدەك چالغىشقا باشلىدى.

تاھىر ناھىيىلىك دوختۇرخانىغا ماڭغاندا مەن ئۇنى ئۈزىتىپ قويغانىدىم. ئۇ ماڭار ۋاقتىدا ماشىنىنىڭ كابىنكىسىنىڭ ئەينىكىدىن بېشىنى چىقىرىپ:

— خېلى بولدى، سەن بىلەن ئۇلپەتلەشمىگىلى، سەنغۇ ئىچىپ تۇردۇڭ، ئەمدى مەن ئۈچۈن ئىچىپ قويغىن! — دېگەنىدى.

ئۇنىڭ قورۇق باسقان مەڭزلىرىدە ياش تامچىلىرى بار ئىدى، ماشىنا چاڭ توزاتقىنىچە يۈرۈپ كەتتى. پاتىمە ئىككىمىز قالدۇق. ئازنا مەسچىت يېنىدىكى توپىلىق يولدا ئەمەت مەزىن كۆرۈنگەن ھامان پاتىمە بىلەن خوشلىشىپ يولۇمغا راۋان بولدۇم. ئەمەت مەزىن مەرھۇم تاغامنىڭ سىڭلىسىنىڭ ئېرى ئىدى. لېكىن ئۇ تاھىر بىلەن مېنى بەكمۇ يامان كۆرەتتى. بىزنى ناماز ئوقۇماسلىقتا، روزا تۇتماسلىقتا ئەيىبلەيتتى. كاپىرلار، دوزىخىيلار ... دەپ تىللايتتى.

پاتىمەنىڭ ئۆيى ئالدىدىن ئۆتتۈم، — دە، ناخشا ئېيتىشقا باشلىدىم، ناخشا مېنىڭ ھەمراھىم ئىدى. خۇشال بولغاندىمۇ، دەرد - ئەلەم تارتقاندىمۇ ناخشا ئېيتاتتىم، تەمبۇر چالاتتىم، ئادەم قېرىسا ھېسسىياتىمۇ قېرىيدۇ، مۇھەببىتىمۇ يوقىلىدۇ، دېگەنلەرگە ھەرگىزمۇ ئىشەنمەيمەن. چاچ-ساقاللىرىم ئۈچتەك ئاقارغان بولسىمۇ، روھىم تېتىك، كۆڭلۈم ياش. يۈرىكىمدىكى ئىنسانىي ھېس-تۇيغۇلار، ئارزۇ-ئارمانلار ئۆچكىنى يوق. بولمىسا ساي تۈگمىنىدىن ئۈچ-تۆت كىلومېتىر يىراق بولغان مۇشۇ دەشت چۆلگە

ئۆي سېلىنىپ باغ، ئورمان بىنا قىلارمىدىم.
ئۆيگە يېتىپ كەلدىم، قورسىقىمنىڭ نېرى-سى ئاچ، بېرىسى توق، نېمە ئۈچۈندۇر تاماق ئەتكۈم كەلمىدى. شۇنىڭ بىلەن قۇرۇتۇلغان ئاق يەر يېلىنى، قۇلۇلە، موزا، قاراموچ، ئىگىر، ھېلىلە قاتارلىقلارنى ھاۋانچىغا سېلىپ، باراڭ ئاستىغا كېلىپ ئولتۇردۇم. ئورغاقتەك ئاي گويا بېغىمىزنىڭ ئۈستىدە تۇرغاندەكلا بىلىنەتتى. غۇۋا ئاي نۇرىدا ئۆيىنىڭ ئىشىك تاملىرىغا چۈشكەن ئالا - بۇلىماچ سايىلار ھەرخىل شەكىلدە جىلۋىلىنىپ تۇراتتى.

ئاقتۇر، بىلىكىم ئاقتۇر، بېرىپ رەمچىگە
رەم باقتۇر،
رەمچى ئېيتىدۇ، نادان دەردىڭگە
داۋا يوقتۇر.

تېخى ناخشامنىڭ ئاخىرى تۈگىمەي سول قاپىقىم لىپىلدىدى، — ياراشتى، — دېدىم ئىچىمدە، — ماڭا خۇشاللىق بار ئىكەن، — ناخشىنىمۇ توختاتتىم، ھاۋانچىنىڭ تېشىنىمۇ تاشلىدىم. دېگەندەك ئاياغ تىۋىشى ئاڭلىنىپ ئارقىدىن پاتىمە قورۇغا كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ قولىدا بىر تۈگۈنچەك بار ئىدى. ئورنىمدىن تۇرۇپ ئۇنى ئۆيگە تەكلىپ قىلىۋىدىم، ئۇ كارىۋاتقا كېلىپلا ئولتۇردى. تۈگۈنچەكنى يەشتى. تېخى ھورى كەتمىگەن ئىسسىق مانتا ئىشتىھايىمنى قوزغىدى...
ئەمدىلىكتە پاتىمەنى ئاپىرىپ قويۇشقا توغرا كەلدى، ئاكىسى داۋالانغىلى كېتىۋاتسا، مەن پاتىمەنى ئۇزاق ئولتۇرغۇزۇۋالسام بولمايتتى، ئىككىمىز ئۈن-تىنسىز كېتىۋاتىمىز، ئاي بارغانسېرى روشەنلىشىپ، ئاسمان باغرىدا ئەركىن ئۈزمەكتە. بىپايان ساي ئاي نۇرىدا سۇس ئاقارغانىدى. ساي تۈگمەن تەرىپىدىن ئىتلارنىڭ قاۋاشلىرى ئاڭلىناتتى. يېنىمدا ياشلىقىمدا سۆيگەن ئادىمىم كېتىۋاتىدۇ، خۇشاللىق، ھاياجان ئىلكىدە ئاۋازىمنى بولۇشىچە قويۇۋېتىپ ۋارقىرىغۇم، ناخشا ئېيتقۇم كېلىدۇ، بىراق پاتىمەدىن ئۇيىلىمەن. كېچىسى ساي نېمىدېگەن خىلۋەت، نېمىدېگەن جىمجىت-ھە؟! ياشلىقىمىزدا بۇنداق ئۇچرىشىش پۇرسەتلىرى نېسىپ بولغانمىدىكىن، ھازىر ھەر ئىككىمىز ياش ئەمەس، بىزنىڭ مۇھەببەت، سۆيگۈ توغرىسىدا يېقىملىق پاراڭلارنى قىلىشىدىغان چاغلىرىمىز ئاللىقاچان ئۆتۈپ كەتكەن، پەقەت ھەمىنى يۈرىكىمىزلا سېزىپ تۇرىدۇ. پاتىمەنىڭ ئۆيىگىمۇ يېتىپ كەلدۇق. ئۇ مېنى ئۆيگە تەكلىپمۇ قىلمىدى. بۇسۇغا ئالدىدىلا خوشلىشىپ ياندىم. مېنى غېرىبلىق باستى، بۆك

ئورمان بىلەن قاراڭغۇلاشقان مەھەللە يولىدا ئۆلچىسىز قايتقان ئۇۋچىغا ئوخشاش روھسىز كېتىۋاتىمەن. بۇ ھالىنىڭ يۈز بېرىشىمۇ بىرىنچى قېتىملىق ئەمەس.

كېتىمەن يالغۇز ئۆزۈم،
يىراق دېمەي يول ئارىسى.
قالدىغۇ سېنىڭ بىلەن،
بىللە يۈرەكنىڭ پارىسى.

يىغانىم ئۆرلەپ، ئەلەمىمنى ئىچىمگە پاتۇرالماي قالدىم-دە، ناخشا ئېيتتىم. ئاۋازىم چەكسىز ئايدالىغا سىڭىپ كەتمەكتە. مەھەللە ئىتلىرى خېلى يەرلەرگىچە قاۋاپ، قوغلاپ كېلىپ قايتىپ كېتىشتى. بۇ ئۇلارنىڭ مېنى ئۇزىتىپ كەلگىنىمۇ ياكى مەھەللىدىن قوغلىغىنىمۇ، بىلمەيمەن. سايىدا كېتىۋاتىمەن، مۇڭ ۋە خىيالار قەلبىمنى ئەزمەكتە...

ئازنا مەسچىت ئالدىدىكى باغلىق ھويلا تاھىرنىڭ قورۇسى ئىدى. دەرۋازا ئالدىدا بەش-ئالتە ئادەم تۇراتتى، ھويلىدىن اتىمەنىڭ يىغا ئاۋازى ئاڭلاندى. يۈرىكىم بىگىز سانجىغاندەك قاتتىق ئاغرىپ كەتتى. تەقدىر ئاقىۋەت تاھىرغا ئۆز قىسمەتلىرىنى كۆرسەتكەنىدى. دەرۋازا ئالدىدىكىلەر بىلەن قىسقىلا سالاملىشىپ ھويلىغا كىرىشىمگە پاتىمە ئېتىلىپ كەلدى. ئۇ مۈرەمگە ئېسىلدى، مەيدەمگە بېشىنى قويۇپ، ھازا ئېچىشقا باشلىدى. مەنمۇ ئۆزۈمنى تۇختىتىۋالالمىدىم، دەرۋازا سىرتىدىن كىمنىڭدۇ بىرىنىڭ:

— ئۇنداق قىلمىسىلا خانىم، يات بىر ئەرگە ئېسىلىپ يىغلاش گۇناھ! قانداق گەپ بۇ؟ يا ئۇ كىشى سىلىنىڭ تۇغقانلىرى بولمىسا، — دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى. لېكىن بۇ، ئۇنىڭ قۇلىقىغا كىرمەيتتى. پاتىمە ھەدەپ ھازا ئاچاتتى. ماڭا تېخىمۇ مەھكەم ئېسىلىپ يىغلايتتى.

تاھىر ناھىيىلىك دوختۇرخانىدىن ۋىلايەتلىك دوختۇرخانىغا يۆتكەلگەندە پاتىمەمۇ ئاكىسىغا قاراش ئۈچۈن بىللە بارغانىدى، مەن ئۇنى يوقلاپ بارسام جىددىي قۇتقۇزۇش بۆلۈمىدە يېتىپتۇ. بۇرنىغا ئوكسىگېن خالتىسىنىڭ شلانكىسى بېكىتىلگىلىك ئىدى. پاتىمە قايغۇلۇق كۆزلىرىنى تىككىنىچە ئولتۇراتتى. تاھىرغىمۇ، پاتىمەگىمۇ ئىچىم ئاغرىدى. شۇتاپتا ئۇلارغا تەسەللى بەرمەكتىن باشقا نېمە ياردىمىم تەگسۇن. مەن قايتىدىغان چاغدا پاتىمە مېنى ئۇزىتىپ تالاغا چىقتى. مەن خىراجەت قىلارسىز، دەپ ئۇنىڭ قولىغا 100 يۈەن پۇل تۇتقۇزۇپ قويدۇم، ئۇ قولۇمنى يېنىككىنە ئىتتەردى، مەن پۇلنى ئۇنىڭ يانچۇقىغا سېلىپ قويدۇم. ئۇنىڭ كۆز يېشى ئەگىدى. يۈرىكىم شىددەت بىلەن سوقۇشقا باشلىدى. ئىككىمىز بىرنەچچە سېكۇنتقىچە ئۇندىمەي تۇرۇپ قالدۇق. كۆزلىرىمىزدە ئەينى چاغلاردىكىدەك ئاشىقانە بېقىشلاردىن ئەسەر يوق ئىدى. ئۇ ھازىر ئاكىسىنىڭ غېمىدىلا ئىدى. ئۇنىڭ تاھىردىن باشقا ئۇرۇق-تۇغقىنى يوق. ئايال كىشى دېگەن ئاجىز-دە!

پاتىمە تىرناقلىرىنى مۈرىلىرىمگە پاتۇرۇپ، ئۈن سېلىپ يىغلايتتى. مەنمۇ دوستۇمنىڭ ۋاپاتىغا قايغۇرۇپ كۆز يېشى قىلدىم. دەرۋازا سىرتىدىكىلەر بىرنەچچە قېتىم بويۇنداپ قاراشتى، نېمىلەرنىدۇر دەپ كۇسۇلداشتى. مەن پاتىمەگە تەسەللى ئېيتىپ ئايۋانغا كىردىم. ئاق رومالغا چۇمكەلگەن ئايالالار ماڭا يول بوشاتتى. ئۆينىڭ دېرىزە تەرىپىدىكى كارۋاتتا بۇ ئالەم بىلەن مەڭگۈ ۋىدالاشقان

تاھىر ياتاتتى. كىچىك ئوغلى يۈسۈپجان
دادىسىنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنى تاشلاپ يىغلاۋا-
تاتتى. تاھىرنىڭ چوڭ ئوغلى بىلەن قىزى
ئورۇمچىدە خىزمەت قىلاتتى. ئۇلار دادىسى-
نىڭ ئۆلۈم خەۋرىنى ئاڭلىسا نېمە بولۇپ
كېتەر. مەن يۈسۈپجاننى يۆلەپ تۇرغۇزدۇم،
تاھىرنىڭ ئۈستىگە يېپىلغان ئەن تاۋارنى
يۈزىگىچە تارتىپ قويدۇم. نامازشامغا يېقىن
ساي تۆگمەنلىكلەرنىڭ كۆپىنچىسى كېلىپ
پاتىمە ئوقۇپ قايتىشتى. بايا مېنى موتىسك-
لىتقا مىندۇرۇپ ئەكەلگەن يىگىتنى ناھىيىگە
ئەۋەتتىم. يەنە ئۈچ-تۆت يىگىتنى قوشنا مە-
ھەللىلەرگە ئەۋەتتىم. بىر يىگىتنىڭ قولىغا
پۇل تۇتقۇزۇپ، ئاخىرەتلىك رەخت ۋە ئىس-
قات ئۈچۈن سەرەڭگە، نان تەييارلاشقا بۇي-
رۇدۇم. يۈسۈپجان ياش، بېشىدىن ئىسسىق-
سوغۇق ئۆتمىگەن، پاتىمە بولسا ئايال كىشى.
ئۆلۈم ئۈستىدە بىر ئەر باش بولۇپ تۇرمى-
سا بولمايتتى. پاتىمەمۇ شۇ مەقسەتتە ماڭا
ئادەم ئەۋەتكەن تۇرسا...ئەمەت مەزىن خۇپ-
تەنگە ئەزان ئېيتقاندىن كېيىن پۈتكۈل
ساي تۆگمەن مەھەللىسى جەمجىتلىققا چۆم-
دى. يۈسۈپجان تولا يىغلاپ ھالىدىن
كەتكەندى. پاتىمە دەم ھويلىغا چىقاتتى
دەم ئۆيگە كىرەتتى، ئۇنىڭ ئاۋازى پۈتۈپ
كەتكەندى. مەن ھويلىدا پېشايۋان سۇپى-
سىدا ئولتۇرىمەن. قەلبىم تەشۋىشلىك،
ئازابلىق خىياللار ئىسكەنجىسىدە مۇجۇلماقتا.

تاھىر بىلەن كىچىكىمدىنلا دوست
ئىدىم. مەن تەمبۇر چالسام، ئۇ راۋاپ
بىلەن تەڭكەش قىلاتتى. مەن ناخشا ئېيت-
سام، ئۇ جور بولاتتى. قولىمىز ئىشتىن بو-
شىغان ۋاقىتلاردا مەھەللىدىكى تەڭتۇشلىرى-
مىز بىلەن ئېرىق بويىدىكى كۆك قوم ئۈس-
تىدە ئولتۇرۇپ ساز چېلىپ، ناخشا ئېيتاتتۇق.
ساي تۆگمەنلىك يىگىتلەرنىڭ كۆزى چۈشۈپ يۈر-
گەن نۇسرەت ئىككىمىزگە يېقىن ئولتۇرۇپ
ناخشا-ساز تىڭشايتتى. باشقىلار كەتكەندىمۇ
ئۇ يەنىلا ئولتۇرۇۋېرەتتى. ئۇ تاھىر بىلەن
ئىككىمىزنىڭ قايسى بىرىمىزنى ياخشى كۆ-
رىدىغانلىقىنى تاھىرمۇ، مەنمۇ بىلمەيتتۇق.
تاھىر 6-سىنىپنى پۈتتۈرۈپ يېزىلىق ھۆ-
كۈمەتكە خىزمەتكە كىردى. بىر يىلدىن كې-
يىن مەن دارىلمۇئەللىمىنگە ئوقۇشقا كەت-
تىم. مانا شۇ چاغدىلا نۇسرەتنى ياخشى كۆ-
رۈپ قالغانلىقىمنى ھەقىقىي ھېس قىلدىم.
شۇنىڭ بىلەن تەلىيىمنى سىناپ ئۇنىڭغا
خەت يازدىم. بىرنەچچە كۈننى دەككە-دۈك-
كىدە ئۆتكۈزدۈم. سول قاپىقىم تارتىشقا باش-
لىغاندىلا ماڭا خۇش خەۋەر كېلىدىغانلىقىغا
ئىشەندىم. خەت كەلدى، مەنمۇ جاۋاب خەت
يازدىم... تەتىللەردە ئۆيگە قايتقىنىمدا ئۇچرى-
شىپ، مۇھەببەتلىشىپ يۈردۇق. ئوقۇشنىڭ
ئاخىرقى يىلىنى شىنجاڭ شۆيۈەنىدە تامام-
لىدىم. تەقسىم قىلىنىش ۋاقتى يېقىنلاشقانسېرى
ئوڭ قاپىقىم تارتىۋەردى، باشقا يۇرتقا تەق-
سىم قىلىنىپ كېتەرمەنمۇ دەپ ئەنسىرىدىم،
بىراق تەلىيىم ئوڭىدىن كېلىپ يۇرتۇمغا
تەقسىم قىلىنىپ، ناھىيىلىك ئوتتۇرا مەك-
تەپكە بۆلۈندۈم. مەن بىر ھەپتىلىك رۇخ-
سەت ئېلىپ زور ئۈمىد بىلەن ساي تۆگ-
مەنگە كەلدىم. ئوڭ قاپىقىمنىڭ تارتقىنى
بىكار ئەمەسكەن. يېزىلىق ھۆكۈمەت
ئىتتىپاق كومىتېتىنىڭ شۇجىسى بولۇپ ئىش-
لەۋاتقان دوستۇم تاھىرنىڭ نۇسرەت بىلەن
توي قىلغىنىغا ئىككى ئاي بولغانىكەن. تۇن-
جى مۇھەببەتنىڭ يۈرىكىمگە سالغان دېغى
مېنى قاتتىق ئازابلىدى.

نۇسرەتنى ئۇچراتسام بولغان ئىشلارنى
يۈزىگە سېلىپ ئىچىمنى بوشىتىۋالسام، دەپ

uyghurkitap.com

ئويلايتتىم. بىر كۈنى ئۇنى ئىزدىدىم، بىراق ئۆيىگە كىرىشكە پېتىنالمىدىم. خۇپتەندىن كېيىن ئۇنىڭ ئىشىكى ئالدىدىن ناخشا توۋلاپ ئۆتتۈم:

مېنى يارىمدىن ئايرىغان،
ئۆزى ياردىن ئايرىلسۇن.
پۇتى باسماس، قولى تۇتماس،
ئېزىز جاندىن ئايرىلسۇن.

شۇھامان ئۇلۇك قاپىقىم لىپ-لىپ قىلىپ تارتتى-دە، يۈرىكىمگە قورقۇنچ چۈشتى. قەدەملىرىمنى تېزلەتتىم، بىراق ئىشىك جالاقلاپ ئېچىلدى-دە، تاھىر چىقىپ كەينىمدىن قوغلاپ كەلدى. مېنى نامەردلىكتە ئەيىبلىدى، تىللىدى. شۇندىن باشلاپ تاھىر بىلەن بولغان دوستلۇقىمىز ئۈزۈلدى. مۇھەببەتمۇ، دوستلۇقمۇ ماڭا ئەمدى غەلىتە، يات تۇيۇلىدىغان بولدى. ياندۇرقى يىلى يېڭى قوبۇل قىلىنغان سىنىپقا ئونجى قېتىم دەرسكە كىرگىنىمدىن باشلاپ يەنە بىر مۇھەببەت پەرىشتىسىنىڭ گۈزەل سىماسىغا كۆزۈم چۈشتى. شۇ ئاخشىمى تاڭ ئاتقۇچە ئۇخلىمىدىم.

بىر كۆرۈپ ھەسرەتتە قالدىم ئول پەرى رۇخسارىنى،
ئىككى كۆرسەم دەپ تىلەيمەن كۆزلىرى خۇمارىنى.

ئۇ پەرىشتە تاھىرنىڭ سىڭلىسى پاتىمە ئىدى. باللىق دەۋرىدە كۆزگە ئانچە پېقىشلىق كۆرۈنمەيدىغان بۇ قىز مانا ئەمدى رەڭ تۈزەپ، شۇنچىلىك گۈزەل ۋە نازاكەتلىك بولۇپ يېتىلگەنىدى. ئاشىقلىق ئوتى يۈرىكىمگە تۇتاشتى. كېچىچە ئۇنىڭ جادۇ كۆزىگە خىيالەن قاراپ چىقاتتىم. نېمە ئۈچۈندۇر ئۇ مەندىن ئانچە ھېيىقمايتتى، پات-پات ياتىقىمغا كىرىپ تۇراتتى. كىرىتابلىرىمنى يۇيۇپ بېرەتتى. بەزىدە مەن ئۇنىڭغا دۇتار، تەمبۇر چېلىپ بېرەتتىم. پاتىمەمۇ ساز-ناخشىنى پۈتۈن ئىشتىياقى بىلەن بېرىلىپ ئاڭلايتتى. قىسقىسى، ئۇنىڭغا كۆڭلۈم چۈشۈپ قالغانىدى. 23 ياشقا كىرگەن مەندەك بىر ئوقۇتقۇچىنىڭ يەنە توي قىلماي يۈرۈۋېرىشكە ھەددى يوقتە. شۇڭلاشقا پاتىمە بىلەن توي قىلىشقا ھەقلىق مەن، دەپ ئۆزۈمگە قاتتىق ئىشىنەتتىم. ئۇنىڭ ئۈستىگە پاتىمە ئاتا-ئانىسىنىڭ زورى بىلەن ئۆيىگە قايتىپ كەتتى. بۇمۇ بىر ھېسابتا ياخشى بولدى. بىراق تاھىر نېمەدەر؟

دادام پاتىمەنىڭ ئۆيىگە ئەلچى كىرگۈزدى، شۇملۇق ئېلىپ كېلىدىغان ئۇلۇك قاپىقىم يەنە تارتىپ قالدى. ئەلچىلەر قۇرۇق قايتىپ چىققانىدى. يېزىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى بولۇپ قالغان تاھىر ئوتتۇرىغا چىقىپ ئەلچىلەرگە سوغۇق سۆزلەپتۇ. پاتىمە بىلەن بىللە ئۆتكەن مۇھەببەتلىك كۈنلەر پەقەت ھايات خاتىرەمنىڭ بەتلىرىدە ئۆچمەس، يالقۇنلۇق قۇرلارنى قالدۇردى. مەكتەپتىكىلەرنىڭ سالا-سۇلىسى بىلەن ئاخىرى يېڭى ئوقۇش پۈتتۈرۈپ مەكتىپىمىزگە بۆلۈنگەن بىر قىزغا ئۆيلەندىم. تۇرمۇشىمىز گويائەرئۈچۈن چوقۇم بىر خوتۇننىڭ، خوتۇن ئۈچۈن چوقۇم بىر ئەرنىڭ بولۇشى لازىمدەك ھېسسىياتسىز ئۆتتى. ئائىلىدىن ئىبارەت بۇ قەپەستىن قۇتۇلۇپ چىقىشمۇ قولۇمدىن كەلمەيتتى. ئۈچ بالىغا ئاتا بولدۇم. ئۇلۇك قاپىقىم توختىماي تارتىشقا باشلىغانىدا، ھاياتىمدا جەزمەن بىر كېلىشمەسلىك يۈز بېرىدىغانلىقىنى سەزدىم. دېگەندەك ئۇزۇن ئۆتمەي ئايالىم ماشىنا ھادىسىسى بىلەن قازا تاپتى. شۇنىڭ بىلەن ئۈچ بالىنىڭ بارلىق ئېغىرچىلىقى

ماڭا قالدى. ئۆزۈم ھەر قانچە قىينالساممۇ
ئۇلارنى ئوقۇتتۇم. ئاخىرى ئۇچىلىسى خىز-
مەتكە چىقتى. لېكىن مېنىڭ سالامەتلىكىم
ياخشى بولماي پېنسىيىگە چىقتىم - دە، ساي
تۆگمەنگە قايتىپ كەلدىم. ئاتا-ئانامدىن قال-
غان ئۆي ۋە باغ ئورنىدا يېڭىدىن سېلىن-
غان ئازنا مەسچىتنىڭ ھەيۋەت بىلەن قەد
كۆتۈرۈپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ گاڭگىراپ
قالدىم. كەنت كادىرلىرىغا ئۆي توغرىسىدا
ئېغىز ئاچسام، «سىلىنىڭ ئۆي ئورنى مەس-
چىتكە باب ئىكەن، قانداق قىلغۇلۇق، باش-
قا يەرلەرنى تەقسىم قىلىۋەتكەن، پەقەت
ئاشۇ سايلا قالدى» دېيىشتى، مەن بۇنىڭغا
نېمە دېيەلەيتتىم، ئازنا مەسچىتنى چېقىۋې-
تىپ ئۆي ئورنىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش مۇم-
كىن ئەمەس - تە! ئۇلار ماڭا سەلەپ تاشقىن
سۇلار ئېقىتىپ يارداڭلىققا ئايلانغان يەرنى
ئۆي ئورنىغا كۆرسىتىپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن
يارداڭلىقنى تراكتور بىلەن تۈزلەتكۈزدۈم.
ھەر كۈنى كېسەك قويدۇرۇۋاتاتتىم، يەردىن
ئۈنگەندەكلا يېنىمدا تاھىر پەيدا بولۇپ
قالدى. شۇتاپتا ئۇنىڭ ئەلپازى ناھايىتى
يامان ئىدى.

— ساراڭ بولدۇڭمۇ؟ ئەقلىڭدىن ئاز-
دىڭمۇ؟ ناھىيىنىڭ ئۆزىدە تۇرۇۋەرسەڭ
بولمامدۇ. نېمە قىلىسەن بۇنچە جاپا تارتىپ.
مانا مەن سەندىن بىر يىل بۇرۇن
پېنسىيىگە چىقىپ ساي تۆگمەنگە
كەلدىم. نېمە ئۈچۈن؟ ياشانغان بولساممۇ
ئەقلىم، تەجرىبەم بار، ساي تۆگمەندەك
مۇشۇنداق چەت، قالاق يۇرتنى ئۆزگەرتىش-
كە تۆھپە قوشىمەن، دېھقانلارغا ئىلمىي
ئۇسۇلدا تېرىقچىلىق قىلىشنى ئۆگىتىمەن،
دەپ كەلسەم نەدىكىنى، ساي تۆگمەنلىكلەر
مېنىڭ گېپىمگە قۇلاق سالمىدىغان، ھەتتا
ئۇلار كەنت كادىرلىرىنىڭ سۆزىنىمۇ ئىككى
پۇلغا ئالمايدىكەن. مەسۇم خاتىپ بىلەن
ئەمەت مەزىن ھەممىگە خوجايىنلىق قىلىدى-
كەن. كادىرلار مەجلىس ئاچماقچى بولسا
ئادەم كەلمەيدىكەن. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار
مەجلىسنى ئىلاجىسىز جۈمە كۈنى جامە ئال-
دىدا ئاچىدىكەن، شۇمۇ ئىشمۇ؟ ساناپ باق-
سام ساي تۆگمەندە ئالتە مەسچىت سېلىنىپتۇ،
يەنە مەسچىت سېلىشقا تەرەددۇت قىلىۋاتقان-
لارمۇ بار. جاھان مۇشۇنداق بولۇۋەرسە ھەر
بىر ساي تۆگمەنلىك ھويلىسىغا بىردىن
مەسچىت سېلىۋېلىشتىنمۇ يانمايدۇ. مەكتەپ-
نى كۆرمىدىڭ، بېرىپ باق، دەرۋازىسىنىڭ
بىر قانىتى يوق. قورۇق تېمى زەيلەپ
ئۆرۈلۈپ چۈشۈپتۇ. سىنىپ دېرىزىلىرىنىڭ
ئەينەكلىرى چېقىق. بۇنىڭ بىلەن ھېچكىم-
نىڭ كارى يوق. تېخى خەقلەرنىڭ بالىلى-
رىنى مەكتەپكە بارغۇزماي مەسۇم خاتىپقا
تۇتۇپ بەرگىنىنى دېمەيسەن. ھە دېسە مې-
نى «بۇ تاھىر ئەمەس كاپىر» دەپ تىللاي-
دۇ. مەسچىتكە چىقمىدى، ناماز ئوقۇمىدى،
دەپ قارغايدۇ. ساي تۆگمەنلىكلەرمۇ مەندىن
قاچىدۇ، بىر داستىخاندا ئولتۇرمايدۇ. مەھەللى-
مىزدە كاپىر بولغاچقا رىزق - بەرىكەت كۆتۈ-
رۈلۈپ كېتىۋاتىدۇ، دەپ ئۆزلىرىنىڭ نامرات،
كەمبەغەللىكىنى مەندىن كۆرۈشۈۋاتىدۇ. قون-
قى باش تارتمىسىمۇ، بۇغدايغا ھال چۈشسىمۇ
مەن سەۋەبچى... ئەمدى مېنىڭ چىداپ
تۇرغۇچىلىكىم قالمىدى. مەن بىر كوممۇنىستقۇ؟
ئۆز بۇرچۇمنى ئادا قىلىشىم كېرەكمۇ ياكى
بولمىسا خەققە ئوخشاش سەللە يۆ-
گەپ، مەسۇم خاتىپنىڭ پېشىنى تۇتايمۇ؟
ياق، ياق! سەنچۇ؟ سەن نېمىشقا
كەلدىڭ؟ ئېسىڭ بارىدا ئېتىكىڭنى ياپ،
دەپتىكەن كونىلار. بىلمەمسەن سەنمۇ كوممۇنىست،

www.uyghurkitap.com

ئۇرغۇن بالىلارغا ئاتىسىز تەربىيىسى بەرگەن، سەنمۇ ناماز ئوقۇمايسەن. تېخى ھاراقتىن ئۆزۈڭنى تارتمىدىڭ، دېمەك سەن شۇ تۇرقىڭدا ئۆزۈڭ تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ماكانغا پاتمايسەن. بۇ يەردىن كەت! بۇ يۇرتتا تۇرما، بۇ چۆل - دەشتىنىڭ ئارزۇلىغۇدەك نېمىسى بار دەيسەن...

تاھىرنىڭ ئاغزىدىن ھاراق پۇراپ تۇراتتى. ھېلىقى چاغدا مېنى تىللاپ ئۇسال قىلغاندىن بۇيان شۇنچە يىللار ئۆتتى. بىز بىر يەرلەردە دوقۇرۇشۇپ قالساق باشقا ياققا قارىغان بولۇپ ئۆتۈپ كېتەتتۇق. نېمە ئۈچۈن بۈگۈنكى كۈنگە كەلگەندە تاھىرنىڭ ماڭا ھېسداشلىق قىلغۇسى كېلىپ قالدىكىن؟! مەن جاۋاب بەرمىگەندىن كېيىن ئۇ ماڭا قاراپمۇ قويماستىن، گۇس-گۇس دەسسەپ كېتىپ قالدى.

تاھىر يېزا ئىگىلىك ئىدارىسىنىڭ باشلىقى بولۇپ ئىشلەۋاتقان چاغلىرىدا ئايالى نۇسرەت ياشقىنە بىر تىجارەتچى بىلەن تۇتۇلۇپ قالدى. تاھىر نومۇس، ئەلەم ئىچىدە نۇسرەتنى قويۇۋەتتى. شۇندىن كېيىن تاھىردىن ئامەت قاچتى. ئۇ مۇئاۋىن ھاكىم نامزاتى بولۇپ سايلامدا چۈشۈپ قالدى، چۈنكى ئايالى ئۇنىڭ ئابرويىنى تۆككەن ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ پېنسىيىگە چىقىپ يېزىغا كەلگەن ئىدى. ئۇنىڭ دېگەنلىرى راست ئىدى. كۆز ئالدىمدىكى رېئاللىق مېنى كېتىشكە دەۋەت قىلاتتى. سەھرا تۇرمۇشىغا ئاسانلا كۆنۈپ كېتىمەن، بىراق خۇراپاتلىققا كۆنەلمەيمەن. ھەربىر كىشىنىڭ ئۆز ئالدىغا مەلۇم تۇرمۇش قارىشى، ئېتىقادى، غايىسى بولىدۇ. مەن ئويغا پاتتىم. ساي تۈگمەنلىكلەر مېنىمۇ ئۆز قوينىغا ئالماسمۇ؟ كېتىش كېرەكمۇ؟ ياق كۈچۈم بار ئىكەن، تېز تۇتۇش قىلىپ بۇ يەرلى-ياردالىقنى كۆكەرتىمەن، مەن خەقنىڭ ئىشلىرىغا ئارىلاشمىغاندىن كېيىن، خەقنىڭمۇ مەن بىلەن نېمە كارى، ئۆي سالغىنىم سالغان، ئاتا مىراس جايىمدا ئولتۇرالمىغان بولسامۇ بۇ سايمۇ يۇرتنىڭ تۇپرىقى ئەمەسمۇ؟ قوشنىلىرىمىز بولمىسىمۇ مەيلى، ئاخىرقى ئۆمرۈمدە...

بېشىدىن ئايىغىچە ئاق رومال بىلەن چۈمكۈلۈپ تۇرغان پاتىمە ئىچكىرىدىن چىقتى، خىيالىم بۆلۈندى.

— ئەپەندىم، بىردەم ئارام ئېلىۋالسىلا.

— رەھمەت، خانىم.

پاتىمە يەنە كىرىپ كەتتى. ئاستا ئورنىمدىن تۇرۇپ سىرتقا چىقتىم. ئازنامەسچىت ئىچىدە كىملەردۇر ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلىۋاتىدۇ، يەنە بىرلىرى بار ئاۋازى بىلەن زىكرى-سانا ئېيتىشىۋاتىدۇ. تالىپلاردىن بىرى قۇرئان تىلاۋەت قىلىۋاتىدۇ. تەلقىن-ھۆكمەت ئاۋازى ھەممىنى بېسىپ چۈشمەكتە. ھويلىغا قايتىپ كىردىم. ئىچكىرىدىن يۇسۇپجان بىلەن پاتىمەنىڭ بوش ئۆكسۈپ يىغلىغىنى ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ. مەن يەنە خىيالغا ئەسىر بولدۇم...

كېيىنكى كۈنلەردە تاھىر ئىككىمىز ئەپلىشىپ قالغانىدۇق. يېرىم ئايدا، بەزىدە بىر - ئىككى ئايدا بىر قېتىم ئۆتكۈزۈلىدىغان كەنت پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ تۇرمۇش يىغىنىدا بىز بىرگە بولاتتۇق، سۆزلىشەتتۇق. ئاخىرى بىز گاھىدا ئىچىشىدىغان، باردى-كەلدى قىلىدىغان بولدۇق، ئەمما ئۆتمۈش خاتىرىلىرىنى ھېچقايسىمىز ۋاراقلىمايتتۇق، ئۆيۈم پۈتكەندىن كېيىن ئۇ پات-پات ئىزدەپ كېلىدىغان بولدى. بۇنداق چاغلاردا ئۇنىڭ يانچۇقىدا چوقۇم بىر بوتۇلكا ھاراق كەم بولمايتتى. ئەتىياز پەسلىدە ئۇ ئاتايىن كېلىپ مېۋىلىك كۆچەتلىرىمنى ئۇلاپ بېرەتتى. ئاينىۋاتقان

باغ، ئورمانلىرىمىغا قاراپ، غەيرەت-شىجائىتىمگە ئاپىرىن ئېيتاتتى.

— مەن خەققە ئۇنى ئۆگىتىمەن، بۇنى قىلدۇرىمەن، دەپ يۈرۈپ، ئۆزۈمگە ھېچنېمە قىلالمىدىم، سەن بولساڭ نۇرغۇن ئىش قىلدىڭ. پۇختا نېمە جۇمۇ سەن، — دەيتتى ئۇ.

ئۆز ۋاقتىدىكى بۇ رەقىبىم مانا ئەمدى يۇرت ئىچىدە ئەڭ يېقىن دوستۇم، ئۇنپىتىم بولۇپ قالغانىدى. بىراق يەنىلا نېمە ئۈچۈندۇر پاتمەنى مەندىن قاچۇراتتى. ئىككىمىزنىڭ سۆزلىشىپ تۇرغىنىنى كۆرسە تۈكلىرى تەتۈر ياناتتى. يىللار ئۆتۈۋەردى، پاتمەنى ئۆيگە ئەكىلىۋېلىش ئارزۇسى قەلبىمنى تىنچىتمىدى. بۇ ھەقتە پاتمەگە تالاي قېتىم دېگەندىمەن، ئۇ پىسسىڭىدە كۈلۈپ قويغاندىن باشقا بىر ئېغىزمۇ جاۋاب بەرمەيتتى. يا ياق، يا ماقۇل دېمەيتتى. ئۇ ئاكىسىنىڭ كۆڭلىنى رەنجىتىشنى خالىماي، ئۇنىڭ رايىغا باققانىدى. شۇلارنى ئويلىسام تاھىرغا بولغان ئۆچمەنلىكىم كۈچىيەتتى. بىراق ئۇنىڭ قەلبىگە ئازار بېرىشنى خالىمايتتىم.

— قارا، ئەپەندى دوستۇم، ساي تۈگمەنلىكلەرنىڭ قىلىقىنى، ئۇلار بىرنەچچە قېتىم مېنى مەسچىتكە سۆرەپ چىقتى. تۇۋا... ئۇلار بارغانسېرى ئەسەبىيلىشىپ كېتىۋاتىدۇ. سېنىڭ ئەقلىڭ باركەن، مەھەللىدىن يىراق كېتىپ خويمۇ ئوبدان قىپتىكەنسەن. ئەمدى ساڭا بىر خوتۇنلا كېرەك، ھا... ھا... كۈلسەم، زاڭلىق قىلدى دېمە، بىلمەيمەن، نېمە ئۈچۈنكى سەن كۈندىن-كۈنگە ياشىرىۋاتىسەن. بەردەم تۇردۇڭ، خوتۇن ئالساڭ بولىدۇ، يالغۇزلۇق يامان، مەنچۇ؟ كۈندىن-كۈنگە زەئىپلەشتىم، ئىمامدىن باشلاپ تاكى كىچىك باللارغىچە ھەممىسى مېنى قارغايدۇ. يۇرتتىن چىقىپ كەتسۇن، دەپ چۇقان سېلىشىدۇ. بۇندىن كېيىن مەن ئاز ئىچەي، چىدىمىدىم، يۈرىكىم زەخىملەندى، يۇرتلۇقلار مېنى كېسەل قىلىۋەتتى. كەنت كادىرلىرىمۇ خاتىپ، مەزىن دېگەنلەرنىڭ ئالدىدا خوش-خوش، دەپ تۇرىدىكەن، تۇۋا. ئەمدى سەن بىلەن تەڭ ئىچەلمەيمەن. ماڭا بەك زورلىما جۇمۇ، ھەي، سېنى ئەخمەق دەپتىكەنمەن، ئەسلىدە ئۆزۈم... يەنە بىرنى قۇيغىنا، بولدى، قارا مەنمۇ سايغا ئۆي سالايمۇ؟ قوشنا بولىمىز، بولدى، ئەمدى ئىچمەي. يۈرىكىم... سەن ئەركىن ئادەم سەن.

تاھىر مەستلىكتە نۇرغۇن گەپلەرنى قىلاتتى، شۇنداق چاغلاردا پاتمەنى ئالسام ماقۇل دەمسەن، دەۋەتكىلى تاس قالاتتىم. پاتمە ئىككى قېتىم ياتلىق بولدى. ئىككىلىسىدىن تۇغماس دېگەن ئاتاقنى ئېلىپ ئاجراشتى. مەن پېنسىيىگە چىقىپ بۇ يەرگە كەلگىنىمدە ئۇنىڭ تۇل ئولتۇرغىنىغا خېلىلا بولغانىكەن. ئۇنى كۆرۈپ يۈرەكتىكى كونا جاراھەت قايتا قوزغالدى. كۆڭلۈم قۇشى ھەمىشە پاتمەنىڭ ئەتراپىدا ئايلىناتتى، قانات قاقاتتى. ئاۋازىم كۆڭۈل قۇشۇمنىڭ ھەسرەتلىك كۈيلىرىگە سىڭىپ كېتەتتى.

ئۈچ كۆرۈشكەندە سالۇرلار ئاي يۈزىگە خالىنى،
تۆت تېپىشقاندا سالۇرلار خەنجىرى تەييارىنى.

ياشلىقىمدا پاتمەنىڭ ئىشق-پىراقىدا ئېيتىپ يۈرگەن بۇ ناخشا ئەسلا يادىمدىن چىقمايتتى. تەمبۇرنى قولۇمغا ئالساملا مۇشۇ ناخشىنىڭ ئاھاڭىغا چالاتتىم. شۇ ھامان يۈرىكىمدىن ھەزىنتى نەۋائىنىڭ

مۇشۇ بېيىتلىرى ئېيتىلىپ چىقاتتى.

بەش كۆرۈپ ئالدىدا جان بەرسەم مۇدام،
ئالتە كۆرسەم دەپ تىلەيمەن قامىتى دىلدارنى.
يەتتە ئىقلىمدىن پۈتەرمىش سەندىكى نازۇك بەدەن،
سەككىز ئۈرگۈلسە بېھىشتىن كىم تاپار غەم خانىنى.

تاڭ ئاتتى. گۆر كولايدىغانلار كېلىپ، كەتمەن، گۈرجەكلەرنى ئېلىپ كېتىشتى. جىنازا ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىغا قويۇلدى. يۈسۈپجان ئىككىمىز بېلىمىزگە ئاق باغلاپ، بېشىمىزغا سەللە ئورىدۇق. بۇ قائىدىگە خىلاپلىق قىلىشقا بولمايتتى.

ئىككى ھازىدار جىنازىنى ئايلىنىپ يىغلاشقا باشلىدۇق. توپ-توپ كىشىلەر كېلىپ پاتىھە ئوقۇپ قايتىشتى. قۇياش كۆتۈرۈلگەن پەيتتە ناھىيىنىڭ باشلىقلىرى، ئىدارە ئورگانلاردىكى كادىرلار كەلدى. ئۇلار پاتىھەدىن كېيىن، جىددىي مەجلىس بولغاچقا، مەرھۇمنىڭ نامىزىغا تۇرالمايدىغان بولدۇق، ئەپۇ قىلىشسىلا، دەپ ئۆزرە ئېيتىشىپ، كېتىپ قېلىشتى. كۆڭلۈم بىر قىسىملا بولۇپ قالدى. ئەگەر ناھىيىدىن كەلگەنلەر تۇرۇپ بەرسە جامائەت كۆپرەك يىغىلغان، مېيىت نامىزى داغدۇغىلىق چۈشۈرۈلگەن بولاتتى. ئەپسۇسكى، ھويلىدا، دەرۋازا ئالدىدا ئادەملەر شالاڭ ئىدى. تاھىر ئۇزۇن يىل يېزا ئىگىلىكىگە مەسئۇل بولۇپ ئىشلىگەن. ناھىيە تەۋەسىدىكى نەچچە مىڭ مو ئېتىز، ئېرىق-ئۆستەڭ، ئامبار، چۈشۈرگىلەرگە ئۇنىڭ تەرى، يۈرەك قېنى تۆكۈلگەن. ناھىيە خەلقىگە بەخت يارىتىش يولىدا نۇرغۇن جاپا-مۇشەققەتلەرنى چەككەن. دەرۋەقە ئۇنىڭ خاتالىقلىرىمۇ بار. ئىشلىمىگەن ئادەمدە گۇناھمۇ، ساۋاپمۇ بولمايدۇ. باش چۆكۈرۈپ قاتتىق ئىشلىگەن ئادەمدە ئۇنداق-مۇنداق خاتالىق بولۇپمۇ تۇرىدۇ. تاھىرنىڭ مىجەزى چۇس ئىدى. پرىنسىپتا چىڭ تۇراتتى. دادىل ئىشلەيتتى، يۈز خاتىرە قىلمايتتى. تاھىر ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە ئۆز غايىسىدىن كەچكەن ئەمەس. قېرىغان چېغىدا ئېتىزلارغا بېرىپ دېھقانلارغا كېۋەزگە سۇلياۋ يوپۇق يېپىشنىڭ ئەھمىيىتىنى سۆزلەيتتى. خىمىيەۋى ئوغۇتنى بەلگىلەنگەن مىقداردا ئىشلىتىشنىڭ پايدىسىنى چۈشەندۈرەتتى. سورتلۇق ئۇرۇقلارنى تېرىش توغرىسىدا سۆزلەيتتى. لېكىن ئۇنىڭ سۆزلىرى ئاقمايتتى. ساي توگمەنلىكلەر مەسئۇم خاتىپنىڭ «ئۇرۇقنى يەرگە سال، رىسقىڭنى ئاللادىن تىلە» دېگەن سۆزلىرىگە ئىشىنەتتى. كەنتنىڭ مەدەنىيەت ئۆيى مەسئۇم خاتىپنىڭ دىنىي

مەكتىپى ئىدى. مەسۇم خاتىپ بىلەن ئەمەت
مەزىن دېھقانلارنىڭ ئۇنىئالغۇ، تېلېۋىزور
سېتىۋېلىشىنى توسۇيتتى. بۇ بىر نېمىلەر شەيـ
تان ساندۇقى، بەندىلەرنى ئازدۇرىدۇ، دېـ
يىشەتتى. تاھىر ئۇلار بىلەن زاكونلىشاتتى،
ئۆزى ئالدى بىلەن تېلېۋىزور سېتىۋېلىپ، ھەر
كۈنى كەچتە ھويلىدا تېلېۋىزور قويدى.
دەسلەپ ئۇششاق باللار، ياشلار كېلىپ كۆر-
دى. ئاز ئۆتمەي ئۇنىڭ ھويلىسىغا ھېچ-
كىم كەلمەس بولدى. مەسۇم خاتىپ بىلەن
ئەمەت مەزىنگە ئەگىشىپ يۇرگەنلەر ئا-
ھىرنى قارغاشتى. يۇرتتىن كەتسۇن! دەپ
چۇقان سېلىشتى. تاھىر ئاھانەت، قارغىش-
لارغا چىدىماي مېنىڭ ئۆيۈمنىڭ يېنىغا —
سايغا ئۆي سېلىپ كۆچۈپ كەلمەكچى بو-
لۇۋىدى، ئەمما تەقدىر ئۇنى مەقسىتىگە
يەتكۈزمەي، كېسەل ئىسكەنجىسىگە تاشلىدى.
ئۇ ئەسلىدىنمۇ چاچقۇن، تەرسا، دىلى نا-
زۇك ئادەم ئىدى. ھاقارەت، قارغىشلار ئۇنىڭ
روھىي دۇنياسىغا قاتتىق تەگدى. ئۆز يۇر-
تى، ئۆز خەلقى ئۇنى چۈشەنمىدى. ئۇنى
قاتارىغا ئالمىدى. يۈرەك مۇسكۇل تىقىلمى-
سى ئۇنىڭغا شۇ سەۋەبتىن چاپلاشقان بول-
سا كېرەك.

مېيىت سۇغا ئېلىندى. يۇيۇپ - تا-
رالدى. كېپەن تەييار قىلىندى. بىراق جا-
مائەت ئاز ئىدى. كەنت كادىرلىرى كېلىپ
جامائەتنى يىغدى. يەنە بىرقانچە قارىي،
موللا - خەلپىتلەرنى چاقىرىپ كەلدى. جاما-
ئەت قاتار ئولتۇرۇشتى. ئىسقات - ناماز ھەققى
ئۈلەشتۈرۈلدى، جىنازا جامائەت ئولتۇرغان
سەيناغا ئېلىپ چىقىلغاندا بولسا، كۆپ
ئادەم بولۇپمۇ، سەللىلىك كىشىلەر تىوپىلى-
رىنى قېقىپ كېتىپ قالدى. «ناماز، روزىنى
تارك قىلغان، خۇدانى ئۇنۇتقان، ھاراق-
كەش، پاسىقنىڭ نامىزىنى چۈشۈرۈش ئەمەس
ھەتتا قەبرىستانلىقىمىزدا قويۇشقىمۇ بول-
مايدۇ» مەسۇم خاتىپنىڭ بۇ پەتىۋاسى كۆپ-
چىنى كۆرسەتمەكتە ئىدى. مېيىت سېلىن-
غان جىنازا غېرىبانە بىر قىياپەتتە سەينا-
دا تۇراتتى. كەنت كادىرلىرى ھە - ھۇ
دەپ يۈرۈپ خاتىپنىڭ چۆنتىكىگە پۇل
سېلىپ قويۇۋىدى، خاتىپ شۇئان يۇمشاپ
جامائەتنى چاقىردى ۋە جىنازا يېنىغا كەلدى.
مېيىت نامىزى ئوقۇلدى. جىنازا ئارقىسى-
دىن جامائەت ئەگەشتى. پاتىمە قەھرى بى-
لەن يىغلاپ ياش تۆككىنىچە كېلىۋىدى،
بىرنەچچە ئايال كەينىدىن كېلىپ ئۇنى قاي-
تۇرۇپ كەتتى.

يۇسۇپجان جىنازا ئالدىدا ھازا ئېچىپ
ماڭماقتا. مەن جىنازا كەينىدىن كېتىۋاتى-
مەن، پاتىمەنىڭ يىغلاۋاتقان ئاۋازى ھېلى-
مۇ قۇلىقىم تۈۋىدە مۇڭ بىلەن ياڭرايدۇ.
ئۇ تۇغمىغاچقىمۇ ياكى ھاياتىدا پەۋقۇلئاددە
ئېغىر قىسمەتلەرگە ئۇچرىمىغاچقىمۇ
چىراييدىن كەتمىگەنىدى. كۆزىنىڭ
ئەتراپى ۋە پېشانىسىدىكى ئۇششاق
قورۇقلارمۇ ئۇنىڭ ھۆسنىگە نۇقسان يەتكۈ-
زەلمىگەنىدى. بىراق ئۇ ئاخشامدىن بې-
رى پۈتكۈل ھاياتىدا تۇرمۇش، ئائىلە مو-
رۇۋۋەتچىلىكلىرى ئېلىپ كەلگەن ھەسرەت
ئازابلىرى، ھەربىر قەدىمىدە كۆمۈلۈپ كې-
تىۋاتقان ئارزۇلىرى ئۈچۈن بىراقلا يىغلا-
ۋاتقاندەك قىلاتتى. بىر ئايال ئوقۇتقۇچى
ئۈچۈن ئىككى قېتىم نىكاھلىنىشقا، خەق
تاپقان «مىش - مىش» گەپلەرگە، غەيۋەت-شى-
كايەتلەرگە چىداپ، ھەممىنى ئىچىگە يۇ-
تۇپ ياشاشنىڭ، خىزمەت قىلىشنىڭ ئۆزىمۇ
ناھايىتى تەس ئىش - تە.

تۇزلۇك خىياللار ئىلكىدە جىنازا

كەيىندە مېڭىۋېرىپتىمەن، بىر كەمدە ئېسىمنى يىغىپ قارىسام سايىنىڭ كۆپ قىسمىنى بېسىپ بوپتۇق. ئۆيۈمگە يېقىنلىشىپ قاپتۇق. ئۇلار مېيىتنى نەگە قويىدىغاندۇ؟ ساي تۆگمەنلىكلەرنىڭ قەبرىستانلىقى ئارقىمىزدا قالدىغۇ؟ گۆر مېنىڭ ئۆيۈمنىڭ يېنىغا، باراقسان ئۆسكەن جىغانلار توسۇپ تۇرغان ئېرىقنىڭ نېرىغا — تاشلىق سايغا كولىنىپتۇ. ئاھ، تاھىرنىڭ جەسىتىمۇ ساي تۆگمەنلىكلەرنىڭ قەبرىستانلىقىغا پاتمايدىكەن-دە.

مېيىت گۆرگە ئېلىپ كىرىلدى. گۆرنىڭ ئاغزىغا يەتتە كېسەك قويۇلۇپ، ئارقىدىن يەتتە كەتمەن توپا تاشلاندى. ئادەت بويىچە تەرەت پەرزىنى سوراپ بولغاندىن كېيىن:

— دادام قانداقراق كىشىكەن؟ — دەپ سورىدى يۈسۈپجان.

مەسۇم خاتىپ جامائەتكە بىر قۇر قاراپ چىققاندىن كېيىن گېلىنى قىرىپ دېدى:

— تاھىراخۇن ئۆزى مۇسۇلمان تۇرۇپ ناماز ئوقۇمايتتى، روزا تۇتمايتتى، خۇدانىڭ پەرھىزلىرىنى، رەسۇلۇللانىڭ سۈننەتلىرىنى بەجا كەلتۈرمەيتتى. گۇناھلىق ئىشلارنى تولا قىلاتتى. مەشەرگاھقىمۇ نۇرغۇن گۇناھلارنى يۈدۈپ كەتتى. قالغىنىغا ياراتقان ئىگىسى بىر نېمە دەر، ئامىن! — دېدى.

— ھەممەيلەن مەسۇم خاتىپقا تەئەججۇپ بىلەن قاراشتى. يۈسۈپجان قېتىپ تۇرۇپلا قالغاندى. ئەمەت مەزىن ئەتراپتىكى پىچىرلاشلارنى ئاڭلاپ دەررۇ ئەئۇزۇ تارتتى ۋە سۈرە تابارەكنى نەچچە يەردە ئېزىپ، ئاران تۆگەتتى ...

كېچىچە ئۇيقۇم كەلمىدى. ئىشىككە چىقتىم. غىلاڭ سايدا چوقچىيىپ تۇرغان شېغىل تۇپراق يۈرىكىمگە ۋەھىمە سالىدۇ، ئىچىم تىتىلدايدۇ. ساي تۆگمەنمۇ، سايدىكى ماڭا تەۋە ئۆي، باغ-ئورمانلارمۇ كۆزۈمگە گۆردەكلا كۆرۈنمەكتە. مەن قەبرىنىڭ يېنىغا كەلدىم. ئەتراپ كىشىنىڭ تېنىنى شۈركۈندۈرگىدەك دەرىجىدە تىمتاس ئىدى. يېڭى قەبرە شۇنچىلىك سۈرلۈك ۋە قورقۇنچلۇق بولۇپ، مېنى ئۆز باغرىغا چىللاۋاتقاندەك قىلاتتى. مېنى بىردىن قورقۇنچ باستى...

— تاھىر ھايات ۋاقتىدا مۇشۇ سايغا ئۆي سېلىپ، مەن بىلەن قوشنا ئولتۇرماقچى بولۇۋېدى، ئۇنىڭ ئارزۇسى ئەمەلگە ئاشماي، مانا ئەمدى قەبرىسى ئۆيۈمگە يېقىن يەردىن ئورۇن ئالدى. ئۆمۈر بويى خەلق ئۈچۈن جان كۆيدۈرۈپ ئىشلىگەن بىر كوممۇنىست ئۆلسە، تەشكىل ئىگە بولۇپ دەپنە مۇراسىمى ئۆتكۈزمىسە، مەرھۇمنىڭ تۆھپىسى توغرىسىدا ئىككى ئېغىز لىللا گەپ قىلمىسا، بىر كوممۇنىستنىڭ، ئاتېزمچىنىڭ ھاياتىغا دىندارلار باھا بەرسە، يەكۈن چىقارسا، بۇ تازىمۇ بىمەنىلىك بولمامدۇ؟! مەنمۇ بىر كوممۇنىست. بىر ئۆمۈر ياش ئەۋلادلارغا ئاتېزىم تەربىيىسى بەردىم. ئەسلا شەرىئەت يولىنى تۇتمىدىم. ئەگەر مەن ئۆلسەممۇ يەنە شۇ ئىمام-مەزىنلەر باھا بېرەرمۇ؟ ھاياتىمدىن شۇلار خۇلاسە چىقىرارمۇ؟ ياق، ياق، بۇ ئىشلار ئۇزۇن داۋام قىلمايدۇ، يىراق، خىلۋەت ساي تۆگمەنمۇ، ئۇنىڭ كىشىلىرىمۇ ئۆزگىرىدۇ، دەۋرنىڭ قەدىمىگە يېتىشىۋالىدۇ، ئۆز قەدىر-قىممىتىنى تاپىدۇ...

ئاشۇ خىيالـلار بىلەن بەند بولـۇپ، تاڭنىڭ قاچان يورۇغانلىقىنى سەزمەپتمەن. تاھىـرنىڭ تۇپراق بېـشىدا ئۆرە تۇردۇم. ۋەھىملىك سۈكۈت ئىچىدە ئۆتكەن-كەچكەن ئىشلار قايتىدىن كۆز ئالدىمغا كەلدى. تويۇقسىز يېقىنلا يەردىن شىغىل تاشلارنىڭ شىرىقلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. كەينىمگە بۇرۇلدۇم. ئاپئاق رومال گويا كۆزۈمگە سۈبھىدىن تارالغان ھاياتبەخش نۇردەك كۆرۈندى. پاتىمە كېلىۋاتاتتى، ئاپئاق رومال ئۇنىڭ باش-كۆزىنى، گەۋدىسىنى يېپىپ تۇراتتى. ئۇ مېنى كۆرمىگەندەك ئۇدۇل كېلىپ ئاكىسىنىڭ تۇپراق بېشىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇردى-دە، ئۈن سېلىپ يىغلاشقا باشلىدى. مەن ھېلىمۇ ئۆرە تۇرغان پېتىم ئۇنىڭ يىغىسىغا قۇلاق سېلىۋاتىمەن. كۆڭلۈمگە مۇنداق بىر ئوي كەلدى. پاتىمەنىڭ يىغىسى تۈگىگىچە كۈتۈپ تۇراي، قاچانكىم ئۇ ئورنىدىن تۇرغاندا ئاندىن ئۆيۈمگە تەكلىپ قىلاي، ئالدىغا داستىخان سېلىپ چاي قۇياي، ئاندىن ... ئاندىن ئۇزۇندىن بۇيان يۈرىكىمدە يىغىلىپ قالغان سۆزلىرىمنى دەي. بۇ ئويۇمدىن دەررۇ يېنىۋالدىم. پاتىمە مۇسىبەت ئۈستىدە تۇرسا، مەن ئۇنىڭغا كۆڭۈل ئىزھار قىلىپ ئولتۇرسام ئۆلمەكنىڭ ئۈستىگە تەپمەك، دېگەندەك بولمامدۇ. دېمەك، يەنە سەۋر-تاقەت قىلىش، كۈتۈش كېرەك ئىكەن-دە، مەيلى، كۈتۈش ئازابى قانچىلىك ئېغىر بولسۇن، بەرىبىر پاتىمەگە بولغان ئىنتىلىشلىرىم، ئارزۇ-ئارمانلىرىم ھامان بىر كۈنى گويا ئاشۇ گۈزەل سۈبھىدەك پارلايدۇ... شۇلارنى ئويلاپ پاتىمەگە نەزەر سالدىم. ئۇنىڭ جامالىنى يوشۇرۇپ تۇرغان ئاق رومال ئاقارغان سۈبھى بىلەن ئوخشاش رەڭدە تاۋلىنىشقا باشلىدى. ساي تۈگمەن، چەكسىز دەشت، پۈتكۈل كائىنات كۆز ئالدىمدا تېخىمۇ گۈزەل، تېخىمۇ سۆيۈملۈك سىماسى بىلەن گەۋدىلەندى.

مەسئۇل مۇھەررىر كامىل تۇرسۇن

تۇختى سابىر

ماناس تۈيغۇلىرى

كۆز شامىلى

ياپراقلار تىترەيدۇ بەرگىدە تىنماي،
كۆز شامىلى كەلدى ياز پەسلى يېنىپ.
ئەندىكىپ تولغىنار ھەر تەرەپكە ئۇ،
غېرىبسىنىپ، گاھ ھەسرەتلىك تىنىپ.

چوشۇۋاتىدۇ بەزىسى شىلدىرلاپ يەرگە،
ئالتۇننىڭ رەڭگىدە سولاشقان يېتى.
مېنىمۇ قاپلىدى تەڭ بىر ئەنسىزچىلىك
شۇ دەمدە يوق ئىدى ئۆزۈمنىڭ ئېپى.

ھەر يىلى كەلسە كۆز تۆكۈلسە ياپراق،
بىر قېتىم يىرتىلار يۈرەكنىڭ قېپى.
باھارنىڭ ھىجرانى سالدى جاراھەت،
بىلمەيمەن تۈيغۇنىڭ يوقتەكلا چېكى.

زېمىستاندىن قورقامدۇ ۋە ياكى ئىنسان؟
كۆڭۈلگە سىغماس دەپ ئۇنىڭ دەھشىتى.
قورققانغا كەلمەي قالامدۇ كۆز، قىش،
تۇرمىسا جايىدا يازلار ئۆز پېتى.

كۆز شامىلى يېقىمسىز ئەمەس ئۇنچىلىك،
لېكىن تەتۈر ئۇنىڭ شوخ تەبىئىتى.
مۇزغا ئايلىنار زېمىندا بار جىلۋە،
مول بولسا كېرەك شۇڭا دىلنىڭ ھەسرىتى.

ناخشا

ناخشا ئېيتىدۇ كۈندە ئاخشىمى
ئىشتىن يانغاندا بىر ئىشچى يىگىت.
كىمگە ئاتالغان ئىكەن ناخشىسى،
تۇيىدۇ ھەسرىتى يۈرەككە تېگىپ.

ئۆرلەيدۇ ئۇنىڭ ئاۋازى تازا،
مۇشۇ مەھەللىدىن ئۆتكەندە يېنىپ.
جاۋابسىز قالسا ئىشارەتلىرى،
تۇرۇپ كېتىدۇ ئىچىگە تىنىپ.

كىمدۇر قىيىنغان مۇنچىلا ئۇنى،
كۆيۈك ئوتىدا ۋەسۋەسىگە سېلىپ.
ئۇ كىمگە كۆرسەتمەك ئىستەيدىكىنە
كۆيگەن يۈرەكنى قولىغا ئېلىپ.

سۆيگىنىڭنىڭ قېنى دېدىم بىر كۈنى
بۇ ساددا يىگىتنىڭ مۈرىسىن قېقىپ.
ياكى ئېيتامسەن قارىسىغىلا،
دېسەم، دەيدۇ ئۇ، قالدۇ چىدىقىپ.

سادىلىق يەتمىسە گۇگۇم مەزگىلى،
كەلسەڭ بولمامدۇ كۈندۈزى يېتىپ.
ئېيتقىنا يارىڭنى قاچان كۆرگەنتىڭ،
دېسەم، دەيدۇ ئۇ، چۈشۈمدە يېتىپ...

قاقاقلاپ كۆلدۈم جاۋابنى ئاڭلاپ،
شۇئان دېدىم مەن بۇ بىر رىۋايەت.
ئېلىشىپ قاپتۇ دېمەڭلار ئۇنى،
ھاياتتا كۆپتۇر بۇنداق ھېكايەت.

*　　*

بۈگۈن ئېيتتى ئۇ ناخشىنى يەنە،
مەھەللىمىزنى ئايلىنىپ يۈرۈپ.
ئاخىرى تاپتىڭ-دە جوراڭنى دېدىم،
پەسكە باققان بىر سايىنى كۆرۈپ.

ئېچىلسا بىر دىلنىڭ خۇش پۇراق گۈلى،
مەنمۇ كېتىمەن تەڭلا شادلىنىپ.
تۈگىمەس بەخت تىلەيمەن ئاڭا،
كەتسۇن قانلىرى ئۇزاق ئاپسۇنلانىپ.

دېھقانلار پەخرى

ساقال سېيپايدۇ خامانغا قاراپ،
پەخىرلەنگىنىدىن دېھقان مويسىپىت.
پەخىرلەنگىنى تاغدەك چەشمىدۇ،
ياكى تراكتور، سوقا ۋە يىگىت.

كۆلدى مويسىپىت قاقاقلاپ ئەمدى،
سوقا سۆرىگەن ئۆكۈز①نى كۆرۈپ.
دان چاچتى، ئەگىمگەن قۇشلار يېيىشتى
سەكرىشىپ، ئۇچۇشۇپ تالىشىپ يۈرۈپ.

پىچىرلايدۇ ئۇ ئۆزىگە ئۆزى،
بارماقنى ساناپ يانپاشقا ئۇرۇپ.
بىلدىم مەن ئۇنى پەخىرلىنىپتۇ،
ئۇنبەش ئۆكۈزگە② تەڭ «ئۆكۈزنى» كۆرۈپ.

ئۇستامنىڭ تەلىمى

مەنمۇ شاگىرت بولغان بىر زامانلاردا،
ئۇستام بېرەتتى تەلىم ھۈنەردىن كۆپ
دەيتتى ئۇ ئۆگەنمە يامان خۇيلارنى،
بولمىسا بولىسەن دەيۈزلەرگە جۈپ.

يامان خۇي دېگەن قىتىغۇرلۇقمۇ
ۋە ياكى قۇرۇق گەپ، پىتنىخورلۇقمۇ؟
دەمسىز يا خۇشامەت، قۇللۇقنى دېسەم،
كېتەتتى بېشىنى لىڭشىتىپ كۈلۈپ.

ھۈنەردىن باشقىسى چىن نەرسە ئەمەس،
قۇرۇق گەپ ساتىدۇ ساختىپەزلەر، بەس.
ھۈنەرگە كېرەكتۇر ئەقىل - پاراسەت،
دەيتتى ئۇ بىزلەرگە نەسىھەت قىلىپ.

بىلەمسەن ئىللەتنىڭ ئەڭ چوڭى نەدە؟
قۇمدەك چېچىلغان مىللەت بار يەردە.
ئۆمرۈمنى خۇن قىلدى ئەخمەق يۇرتۋازلار،
دېگەنتى بىر كۈنى ھەسرەتلىك تىنىپ.

ئۇستامغۇ كەتتى، ئالەمدىن يېنىپ،
بۇ ئۇلۇغ ھېكمەتنى ھامان باش بىلىپ.
ئۇنۇتما تەلىمنى دېگەنتى قايتا،
جان ئۈزۈش ئالدىدا كۆزگە ياش ئېلىپ.

ئۆگەنمە دېگەنتى ئۆگىنىپ بۈگۈن،
چىقتۇققۇ ئىش قىلىپ يات ئادەت تۈزۈپ.
ئۇستام سورىسا قانداق قىلارمىز؟
بارغاندا ئالدىغا بىزمۇ جان ئۈزۈپ.

---

① ئۆكۈز— تراكتور مەنىسىدە.
② ئۇنبەش ئات كۈچىگە، نىكە تراكتور.

www.uyghurkitap.com

يامغۇرلۇق كېچە

دېرىزەمگە قاراپ قاپتىمەن،
يامغۇر ياغقان ئاشۇ ئاخشىمى.
يەرگە سىڭىپ كېتىپتۇ سۇلار،
ئەينەكلەردە قاپتۇ مارجىنى.

*

كەلدى بۇلۇت دەۋرەپ، تۈرۈلۈپ
دەھشەت سالدى زېمىنغا سۈرى.
گۈلدۈرماما كەتتى گۈلدۈرلەپ
كۆكتە ياندى چاقماقنىڭ نۇرى.

ئۇلۇغ ئاچتىم دېرىزەمنى مەن،
چاچرىسىمۇ يامغۇرنىڭ سۈيى.
كۆزۈم چۈشتى ئىككى گەۋدىگە،
سەيلە قىپتۇ ئاخشامدىن بېرى.

چىڭ چۈپلەشكەن ئاشۇ گەۋدىلەر،
ياغە دەيتتى ھۆل بولغانىسېرى.
پىسەنت قىلماي تۇراتتى ئۇلار،
يامغۇردا ھۆل بولسىمۇ بويى.

يۇلتۇز ئۇچۇپ يورۇپ كەتتى تاڭ،
ئاڭلىنىدۇ ئەزاننىڭ ئۈنى.
جۈپ كۆلەڭگە مىدىرلىماقتا،
ۋە بولماقتا چىناردىن نېرى.

*

يۇلتۇز ئاينىڭ بالىسىمىدۇ
زەپ ئوخشايدۇ چاقنىغان رېڭى.
كۈننى كۆرسە ئاشۇ يۇلتۇزلار،
ئاتام دەرمۇ ئەگىشىپ تېخى.

* *

يامغۇر ياغدى دەپ كۈلسە دېھقان،
تۇتۇپ قاپتۇ شەلكىنىڭ خۇيى.
پاتقاق بولدى يوللىرىمىز دەپ،
بەزىلەرنىڭ ئاقاردى ئۆڭى.

تەبىئەتتە كېكەيسە ھەممەت
بىرلىرىنىڭ تاردىيار تېنى.
ئوخشاپ كەتسە ئېكىنلار قالتىس،
سازاڭ قۇرتىنىڭ قالمايدۇ جېنى.

ئابدۇكېرىم مەخسۇت

ئىككى شېئىر

ھېكمەتلەردىن يورۇسۇن كۆڭۈل

كەل دوستۇم يانمۇيان ئولتۇرايلى بىز،
مەيلى ئۈن - تىنىسىز سۆرەيلۇق خىيال.
مەيلى دۇنيا سىرلىرىدىن سورايلۇق سوئال،
مەيلى چاقچاقلاردا ئاقسۇن كۈلكىمىز.

مەيلى بالىلىقتا قىلايلى سەپەر،
بىر تال چىمەننى دەپ بۇتىناشقان قانچە.
قەيسەر جەڭچى بولۇپ ئوت ئاچقان قانچە
كۆزگە كۆرۈنمىگەن نە خەۋپۇ خەتەر.

سۆزلە تىللىرىڭدىن تۆكۈلسۇن ھېكمەت،
كۆڭلۈم ھېكمەتلەردىن يورۇسۇن بۇ دەم.
ھايات سەپىرىدە ھېكمەتلەر ھەمدەم،
زىنھار قىلما دوستلار ئۈستىدىن غەيۋەت.

ئېلىپ كېلەر مېنى بۇ يوللار

بۇ يولدا ماڭسەمۇ ھەر كۈن نەچچە رەت،
يىللىق چىرايلارغا بولۇپ يار، ئۈلپەت.
بەزىلەر باش ئېگىپ سالاملىشىدۇ،
بەزىلەر ئۆتىدۇ ئۈن - تىنسىز پەقەت.

سەپەرداش، تەقدىرداش ئۇلار بىلەن مەن،
كۆلكىسى ياشارتار جانغا جان قوشۇپ.
يۈرەكلەر تېپىشى ئوخشاش مۆھتەرەم،
ئۇلارسىز ياشارماس باغلار گۈل بولۇپ.

ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر

تونۇش كۆرۈنسىمۇ كۆزگە چىرايلار،
كۆڭۈل خانىدانى مەن ئۈچۈن مەۋھۇم.
ھەممىدە ئۆزگىچە ئارمان، ئىنتىلىش،
يوللاردا مۇشەققەت ئۆتەڭلەر گەۋجۇم.

لېكىن ئۇلار بىلەن يۈرۈپ يانمۇيان،
شەھەر ھاۋاسىدىن نەپەس ئالىمەن.
بەزەن قىستىلىشىپ ئاپتوبۇس ئىچرە
دىلكەش بولۇپ دوست بوپ قالىمەن.

ئادەملەر دەريادەك ئاقار ھەر تامان
ئۆرۈلۈپ، سوقۇلۇپ رەنجىشتىن يىراق.
قەدەملەر ۋەزنىدە بىر ئىزگۇ نىيەت
ھەممىدە ھاياتقا بار ئىشقى پىراق.

يۈرەك كۈيلىرى

ئەسسالام ئۆزبېكىستان

گۈل دەستە تىزىپ كەلدىم تەڭرىتاغدىن
ئەسسالام، ئۆزبېكىستان — قېرىنداشىم.
تاشكەنتتە ياڭرىغاندا ئۇيغۇر كۈيى،
شادلىقتىن كۆككە يەتتى مېنىڭ بېشىم.

ئۆتكۈزدۇق قانچە يىللىنى ئارمان بىلەن
سېغىنىش ئوتلىرىنى دىلغا پۈكۈپ.
ئېھ، بۈگۈن دىدارلىشىپ قۇچاقلاشتۇق،
چىن دوستلۇق مېھرىمىزدىن گۈللەر تۆكۈپ.

ئەجدادلار ئەزەلدىنلا قەلبىمىزگە
دوستلۇقنىڭ ئۇرۇقىنى تېرىپ كەلگەن.
قۇرقەتنىڭ قەلبىگە نۇر، ئىلھام بېرىپ،
تەجەللى دىل تارىنى چېكىپ كەلگەن.

ئارەزى ئېيتسا مۇڭلۇق غەزەللەرنى،
مۇقىمى كۈي ياڭراتقان دىلداش بولۇپ.
ھۇرلۇككە، سائادەتكە تەلپۈنۈشكەن
تۈنلەردە سىرداش بولۇپ، مۇڭداش بولۇپ.

ئاقىقاندا ئامۇ سۈيى شاۋقۇن سېلىپ،
تارىممۇ ئۆركەشلىدى نەغمە چېلىپ.
تىلىكىم، ئۈمىدىم شۇ بەيگىلەردە
تۇلپاردەك ئۇچساق بىللە كۆكنى يېرىپ.

1991 - يىل نويابىر، تاشكەنت.

كەچ كۈزدىكى خىيال

كەچ كۈز...
ئايلاندىم كوچىلارنى مەن
تۆكۈلگەن يوپۇرماق،

سارغايغان ئورمان.
ئۆمرۈمنىڭ كۈزىنى سېزىپ ئېسىمگە
بىردىنلا قەلبىمنى قاپلىدى پىغان...
قېنى ياشلىق باھارىم؟
قېنى گۈل پەسلىم؟
قېنى شوخ بۇلبۇللار
سايرىغان خەندان؟
ئېيتتىم قانچە يىل ياشلىق كۈيىنى
نەۋ باھار چاغلىرىم بولمىدى ئايان.
ھەسرەت بىلەن دېدىم: ئەلۋىدا!
كۆز يېشىم گويا بولدى بىر قىيان.
ئەسلىسەم ئۆمرۈمنىڭ جەننەت پەسلىنى
يانىدۇ يالقۇنلاپ يۈرەكتە ئارمان.

تاغقا چىقتۇق

تاغقا چىقتۇق تىرەكلىكتە بىرنەچچىمىز،
قانچە بەلنى ئاشتۇق چىداپ تەرلەپ، پىشىپ.
لېكىن بەكمۇ ئېگىز ئىكەن ئاقباش چوققا
يېتەلمىدۇق بىر كۈن مېڭىپ داۋان ئېشىپ.

ئىرادىمىز بويسۇندۇرار شۇ چوققىنى،
ئەتە - ئۆگۈن ئاشۇ مەنزىل بولار نېسىپ.
نىشان پارلاق، چوققا ئېگىز، لېكىن شۇ دەم،
غەيرىتىمىز قىيان سۇدەك بارار تېشىپ.

بىزگە مەدەت يېشىل تاغلار، قارىغايلار،
بىزگە مەدەت جىلغىلارنىڭ سادالىرى.
بىز يېتىمىز پەللىمىزگە ناخشا توۋلاپ،
بىزگە مەدەت ئىسلاھاتنىڭ ناۋالىرى.

يېڭى يول

بىر دوستۇم ماڭدى باشلاپ ئېگىز تاغقا
بۇندا نە كۆرۈنمەيتتى ئاياغ ئىزى.
بىز دېدۇق: باشلىمامسەن ئادەم ماڭغان
يول بىلەن، بۇ قانداق گەپ بولدى ئۆزى؟

ھېچ قۇلاق سالمىدى ئۇ گېپىمىزگە،
باشلىغان يولى بىلەن مېڭىۋەردى.
باقمىدى ئارقىسىغا توۋلىساقمۇ،
«ھارۋىكەش ناخشىسى» نى ئېيتىۋەردى.

مەنزىلگە يەتكەن چاغدا دېدى كۈلۈپ:
«يول دېگەن ئېچىلىدۇ ماڭسا ئادەم.
دوستلىرىم مېڭىۋەرسەڭ كونا يولدا
يۈرەتتۇق تاغ باغرىدا تۇتۇپ ئەلەم».

دوستۇمنىڭ سۆزلىرىگە قايىل بولۇپ،
ماڭدۇق بىز يېڭى يولدا كۆچكە تولۇپ.
يول ئاچقان باتۇرلارغا بارىكاللا،
ئۆرلەيلى پۈتىمىزغا سالماي قۇلۇپ.

دېڭىزغا قاراپ...

چايقىلار شىددەتتە
ھەيۋەتلىك دېڭىز
قاتمۇقات تاغنى
يۇتمەكچى بولۇپ.
بىراق، بۈيۈك تاغ
گوياكى شىردەك
دېڭىزغا يول بەرمەس
كۆكسىنى ئۇرۇپ.
بۇندا بار ھەقىقەت
ئاجايىپ ھېكمەت:
زىددىيەتتىن پۈتۈلگەن
چەكسىز تەبىئەت.

1992 - يىل ماي.

بىپايان ئاسمان

ئېھ، كۆك ئاسمان
كۆكسۈڭدە جىمىرلاپ سانسىز يۇلتۇزلار
تولۇن ئاي زوقلىنىپ قىلىدۇ جەۋلان.

قىستاڭلاردا،
ئىس - تۈتەك ئىچىدە دېمىم سىقىلىپ
قىسىلسا قەلبىم،
ساڭا باقسام، ئالىمەن ئارام.
چۈنكى سېنىڭ باغرىڭ بىپايان...

نامىڭنى ئۇلۇغلار ئەل - يۇرت

(مەرھۇم تېيىپجان ئېلىيوۋنى ئەسلەپ)

ئۈچكەندە شوخ بۇلبۇل ناۋاسى،
ياش تۆكتى ئەدەبىيات دۇنياسى.
ئاھ ئۇردى تارىمۇ تولغىنىپ
زېمىننى تەۋرەتتى نىداسى.
شائىرلار ھەسرەتتە دېيىشتى:
«سەن ئىدىڭ شېئىرنىڭ سىماسى.
ۋاقىتسىز ئېيپ كەتتى جۇرئىتى
سېنى شۇم ئەجەلنىڭ خۇداسى...»
يىغلىدۇق، زارلىدۇق ۋە لېكىن
كۆپ، ئىكەن بۇنىڭمۇ گۇناھى.

ئۆمەر مۇھەممەتئىمىن

تىنىچ ياتقىن، نامىڭنى ئۇلۇغلار
ئەل - يۇرتنىڭ ھۆرمىتى، رىزاسى.
1992 - يىل فېۋرال.

جەڭچى

ھاياتىم دەپ بۇ ئانا تۇپراق
بولدۇڭ ئاڭا نۇرلۇق كۆز - چىراغ.
قىلدىڭ ئەلنى ياۋلاردىن يىراق،
مېھرى چوغدەك قەھرىمان جەڭچى.

قارلىق تاغقا باغرىڭنى يېقىپ،
شۇۋىرغانلار تۇرسىمۇ چېقىپ.
كۆز يۇممىدىڭ ھەر يانغا بېقىپ،
قەلبى كۈندەك مېھرىبان جەڭچى.

تارىخىڭدىن ئاچتىڭ يېڭى بەت
قەدىمىڭدىن نۇر چاچتى خىسلەت.
ۋۇجۇدۇڭدىن ياغدى مۇھەببەت،
جەڭدە شىردەك پالۋان جەڭچى.

شېئىرلار

شەرقتىكى بىر بازار

مۇخەممەسنىڭ مىسراسىدەك سوزۇلغان رەستە،
قاپىيىدەك بىر - بىرىگە ئاھاڭداش بوتكا.
سودىگەرلەر كۆزلىرىگە تاشلايدۇ گۈلخان
ئادەم، ياساپ، ئادەم ئىزدەپ يۈرگەن بىر خازان.
كۆزلەر ئاقتۇرىدۇ كۆزلەردىن ئىشىك
كۆرۈنمەس يىپلاردا ئاقار قارىمۇق.
ھەر تىرىكنىڭ ئالدار كۆسا بولغۇسى كېلەر،

سېكۇنتلارنىڭ نومۇسىغا بولغانغان جايدا.
پەرۋازىنى يېگۈزەر ئالدار كۇسىغا
ئۆزىنىڭ جىسمىدىكى تالايلاپ ئۆزى.

ھەممە نەرسە تېپىلار بولدا، تېپىلماس
پۇرلاشقان قېنىمغا شىپادار ھېكىم.

كىرىش سۆز

ئەي مۇشكۇلات قولىدىكى نان
شارقىراتما بوغۇزىدىكى جان رامكىسى
چىقماي تۇرغىن ئىشىكتىن بىر پەس.
يىراق لەززىتىڭگە ئەڭ يېقىن جايدا،
كۈتۈپ تۇرار سېنى پېشانەڭ چېگرىسىدىلا
ھەسەلدە پاتلانغان خارابە باھار.

توختىساڭ،
ئوت بۇرنىغا تۇتاش ساھىلدا
قېنىڭغا كۈچۈكلار مۇز شاخارلىرى،
يېقىنلايسەن شەبنەم بەرباتلىقىغا.
ماڭساڭ،
ئۆمرۈڭ پىيالىسىدە دەزلەر چۈشەر قىمارغا
يىراقلايسەن قەبرىستان تىزىملىكىگە.

چىقما تالاغا،
شاماللار خەجىگە يەتمەس ئۇ چاڭگاڭ،
توزغاقلىشار بالىلىقىڭ شادىسى
داۋالغىشىڭ ھۇۋلىشىدا غايىب بولارپورت.
كىرمە ئۆيگە
يوق ئۇندا شاۋقۇنىڭ ئاچچىق لەززىتى
ساقايغان باھارنى كۆرۈپ باققان كۆز.

قەدىناس كۆي

يېتىپ كەلدىڭ يەنە قېشىمغا،
قارلىغاچنىڭ قاناتلىرىدىن،
ساقىپ چۈشكەن چېغى كۆزۈمگە

ئۆزۈم بېقىپ چوڭ قىلغان يېغىر.
تەمبۇرۇمنىڭ مەسۇم تارىدا
تومۇرىمغا باشلىدىڭ سەپەر،
كىرىۋالدىڭ شورىسىدىن ئۆمرۈمنىڭ.
كېتەلمىدىڭ تىلىمدىن نېرى،
شاھ! دەۋالدىڭ ئويۇندا خېلى.
تۇۋلاپ يۈرۈپ پەقەتلا سېنى،
ئۈۋۈلۈپ كەتتىم قوۋۇزۇڭدا نەچچە
چاڭگىلىمدا مۇساپەڭ كېلى.

قېنى كەلگىن، كۆرۈشۈپ قوياي،
يۈرىكىمنىڭ تېرىسىنى
سەن يېپىنىپ يېتىۋەر مەيلى،
ئاغزىڭغا دان قوسقان تىلىمدا
يۈرىكىڭگە ئېتىمنى ئوياي.

ھەر كىم قىلسا ئۆزىگە، دەپتۇ،
سېنى ئەلگە ئاڭلىتىمەن دەپ
ئۆزۈم تەنھا قالدىم يىگىنىدەك.
كۆنۈپ كەتتى دىلىم، دىلىڭنى
كۆندۈرەلمەي كەتتىما ئەجەب!؟

ھەيرەتنامە

(بۇ يىلقى ئالداش بايرىمىدا يەنە ئالدىنىپ قالدىم...)

ئۆچېيىڭگە مۆكۈپ چېيىمنىڭ
دەسسىۋالدىڭ ئىسىمنى يەنە.

بىز قوشكىزەك دېگەنتىلىڭ،
ياق، ياق
قوشكىزەككەن يارام سەن بىلەن،
كىردۋددىڭ كۆلدى ئۇ ئەنە.
رەسىمدە بولغان چېغى ئوسسىمىز
تېردېپتىدكەنمۇ دەيمەن. كالپىندار
ساڭا ئالداش، ماڭا ئالدىنىش.

كۆزۈڭدىكى قۇرۇم كېچىنى
ئالقىنىڭغا كۆچمەس دەپتىمەن.
قولۇمدىكى خاتا ۋىسالنى
كۆزلىرىڭگە تىقىپ ھىجرانىڭ،
خۇيۇمدەكلا ئوچۇق كۆزنەكتىن
كىرسە شامال ئۇسقىرتىپ سوغۇق
چىرىغىمنى ئۆچمەس دەپتىمەن.
قويۇپ قويدۇم ساڭا بىر چېكىت...

كىچىك بالا، ھەي كىچىك بالا،
خەرىتىسىنى قويۇپ يولۇڭنىڭ
پۈتلىرىڭنىڭ كۆزىگە قارا.

ئېھ، كەم دىدار ئالداش بايرىمى،
كېلىشىڭنى بىلىپ تۈنۈگۈن
كالپىندار مۈڭگۈزىگە باغلىغانتىم يىپ.
كۆنگەن يامان ئوخشايدۇ راستىلا،
بۈگۈن يەنە قالدىم ئالدىنىپ.

ئۇ دۇمۇم ئاچىلىپنىڭ مۇقاۋىسىدا
كۆرۈنمەيدۇ كوەپاس ھەيكىلى.
موخۇركامدىن ئاڭلىساممۇ تىل
چاپان ياپتىم بۇ قەدىناسقا،
ئاشىق بوپسەن ماڭىلا
ھەي ئالدىنىش، ئالدىنىش.
سەن ئۆيۈمگە باسماستىن ئاياغ
نەدىن بىلدىڭ بويتاقلىقىمنى؟

زۇمرەت قېيۇم

چۈشۈمدە يەنىلا شۇ «تەقدىر①» كۈيى

مۇڭ باسقان قەدىمىي تۇغراقلىق قىشلاق،
ئېھ ئانا، كۆڭلۈمگە ئەللەيدەك سىڭگەن.
يېگانە تۈن بىلەن سىرداشسام ھامان،
تالىشار بىر مېنى يۇلتۇز ئاي بىلەن.

پايانسىز ئۇپۇقتا تۇتاشقان ساھىل،
زەڭگەر دېڭىزلار، شاۋقۇنلۇق قىرغاق.
قەلبىم تارلىرى ئۈزۈلمىسۇن دەپ،
ئېھ دېڭىز سىلەردىن تۇرىمەن يىراق.

مەن كۆرگەن بۇ يوللار سۆيۈملۈك قەۋەت،
گىياھلار جىلۋىسى كۆلكەمگە جاۋاب.
شامالار مەن ئۈچۈن مەڭگۈ شوخ بىر كۈي،
قىلىدۇ دىلىمنى ھەمىشە تاۋاپ.

تاڭ بىلەن ياڭرىغان مۇڭلۇق ئاھاڭلار:
دەريانىڭ، تاغلارنىڭ، قۇشلارنىڭ ئۈنى.
ئاڭلىنار ھەممە يەر ماڭا كۈي بولۇپ،
چۈشۈمدە يەنىلا شۇ «تەقدىر» كۈيى.

---

① «تەقدىر» — بېتھوۋېننىڭ شۇ ناملىق مۇزىكىسى.

نۇرگۈل يۇنۇس

شېئىرلار

پويىز

قىيالاردا ئۆلگەن يۇلغۇننىڭ
چېچەكلىرى ئۈنسىز قىسىرلاپ
ئاقارغاندەك ئانا چاچلىرىڭ
ياز ئاخشىمى ئاخىرلاشقان دەم
پويىز كېلەر يەنە قۇپقۇرۇق.

مۇگدەك باسقان تەلۋە ئايدىڭدا
«خانلەيلۇن» نى تونۇلغان دېھقان
ئاۋازىدەك ئىزىك ئۈنلىرىم
ۋاگونلارغا لىقمۇلىق تولغان.
ئاھ ئانىجان سېنى ئەسلىتىپ
مۇڭلۇق يىغلاپ كېلىدۇ پويىز.

تاغ تېرىكى، ئاپئاق يۆگىمەچ
يىلتىزلاردا ئۇخلايدۇ يىلان
سۆيۈپ قويار نۇرلىرى بىلەن
ھوشسىزلانغان جاھاننى مەست ئاي!
قوناق سويۇپ ئولتۇرغانسەنمۇ؟
سۇۋاقلىرى چۈشكىلى تۇرغان،
ئاشۇ ئۇزۇن ئۆتەڭ يولدىكى
خىلۋەتكىنە كونا ھويلىدا.

كۈتمەكتىمەن بەلكىم كەپ قالار
پويىز بىلەن، سەن ياققان توقاچ.
ئېرىدىپ كەتسە يۈرىكىم بىردىن
غېرىبسىنىپ قالغان بېكەتتە
ئۈمىدلىرىم پىشار ئاقشۋەت.

ئەۋەتەرسەن ماڭا شوخ سۆيۈش،
ئانا سەندىن كەلمىسۇن تەشۋىش
قورقۇمسىراپ كۈتىمەن ھامان.
سەھەرلاردىن كەلگەن ئاھ پويىز!
ياشاڭغىراپ، نۇرسىزلانغان كۆز
ئۇتلۇقىنا تەلپۈنۈش بىلەن
قوناق سويۇپ ئولتۇرغانمىدۇ!؟
خەۋەر بەرگىن ئېھ قۇرۇق پويىز!

تەنھالىق

مەن كىم؟
ئېھ ئۇلار كىملەر ئېيتقىنا؟!
يىقىلىپ قالدىغۇ سوغۇق ئىز شۇ تاپ.
تىترىگەن كۆڭلۈمنى قۇچاقلاپ ياتقان
سۇنۇق ئورۇندۇق، شاۋقۇنلۇق جىملىق،
غېرىبلىق پەيتىگە كىم بەرگەن سېنى!؟
ئىگىسىز چېلىنغان ئەي قاردىكى كۈي
قۇلىقىم سىلەرنى تۇتماقچى ئاستا.
ھېچكىم بۇ يەردە چالماپتۇ دۇتار،
سەرگەردان ئۇچقۇنلار ئوينايدۇ ئۇسسۇل.
مىجىلغان نۇرلارنى يۇتقاندا كېچە،
مەڭزىمدە چاقنايدۇ ياش بىلەن ئاپتاپ.

يول،
پاتقاق، قار پاتقاقلىرى
سېغىنىش، كۆز يېشى سوغۇق ھاياجان.
سۇزۇك قاراڭغۇ، قۇياش مەڭزىنى
كۆيۈك لېۋىمدە سۆيىمەن بىر پەس.
قۇرۇق بولار ئورۇندۇق ھامان
مەن شېئىرغا ئاپلانغان بىر كۈن...

سوغۇق

ئېرىدىپ كەتتى يۈرىكىم قاچان؟
قاتتىق قوللۇق تەلۋە سەھەردە
ئېرىدىپ كەتتى بەلكىم قار گۈلى.

گۈل دەستىدەك جاھان بىر تۈتام
چاتقاللاردا سوغۇق بىر شادلىق.
ئىللىققىنا ھور كۆتۈرۈلگەن ئۆي،
ئاقۇچ پەيلىك ئاق قۇلارسىمان
ئۇچۇپ كەتتى كۆزۈمدىن يىراق.
ئېھ مەن كېرەك كىملەرگە شۇتاپ
سۆيۈملۈكتۇر كىملەر ھەم ماڭا؟!
ئېھ، سەرگەردان بوپ يۈرسەم بەلكىم
بىراۋ شۇنداق قار گۈلى ئارا،
ئىزدەپ كېلىپ مېنى پەرىشان
كېتىپ قالار قۇرۇق قول يەنە
قار گۈللىرى توزۇغان بىركۈن.

ئېيتالمىدىم ھېچكىمگە خوش دەپ،
لەۋلىرىمگە مۇز قاتتى رەت ـ رەت.
قۇچاقلىدىم سۆيگۈ دەپ سېنى
ياڭۋار كۈنى قۇلاقلىرىمغا
سۆيۈپ قاچقان ئەي ئاچچىق سوغۇق.
....
باھار بوپ چۈشۈمگە كىرمىسەڭ مەيلى
سۆيۈۋەر مۇز قاتقان سوغۇق لېۋىمگە
يوق زىنھار مەندىمۇ ئىللىق تەبەسسۇم،
ئەپسۇس مەن قەيەردە سەرسان بوپ يۈرەي
سەن ماڭا ئارامسىز ئىللىق سوغۇقسەن!

مۇراجىئەت

قەبرەمنى قاتۇرماڭ مەرمەر تاش بىلەن،
بىردەستە گۈلنىمۇ قويماڭ سېغىنىپ.

ئېھ ۋېنى!
باغرىمنى يارغان خۇشاللىق
ياش تۆككەن چاغلىرىم قالغان يىراق يەر
جەزمەن يوقلايدۇ، يوقلايدۇ بىركۈن.
شارقىراپ تۆكۈلگەن كۆز ياملغۇرىدا
ئۇنتۇپ كېتىشلار ھەممە، ھەممىنى!
ئۇنتۇپ كېتىمەن مەنمۇ سىلەرنى،
ئۇنتۇپ كېتىمەن سۆزلىرىمنى ھەم.

ئېچىرقاش

قۇشلار قاچان كەتتىكىن ئۇچۇپ؟
قانىتىمنى سىلاپ قوياتتىم
ئۇچماق بولغان شېرىن ئۈمىدتە.
سۈت پۇرىقى كەتمىگەن نەپەس
ئاھ ئېچىرقاپ قالىمەن بەزەن
سېغىنغاندا سېنى ئېھ قىشلاق.
ئاپئاق رەڭدە تويۇنغان ئۇپۇق
تومۇرلىرىم كۆبجىسە شۇتاپ
نەپسىم يالماپ كېتىدۇ سېنى.
مەن دېڭىزنى كۆرمىگەن ئەسلا
دېڭىزدەكلا خىياللىرىم بار
ئۇچۇپ كەتكۈم كەپقالدى ئەجەب
كۆز يەتكۈسىز قارشى قىرغاققا.

سېنى دەپ

سېنى دەپ قەدىمىم تېزلىدى بىردىن
ئۇنتۇلغان باھارمۇ چۈشۈمگە كىرىپ
قاپقارا تۈنۈمدە ياتىسەن ئۇخلاپ،
ئېھ سېنى، سېنى دەپ سالىمەن يىغلاپ.
باغرىمدا مۇڭلىنار دۇتار تارلىرى
بارمىقىم ئىگرايدۇ سەن ئۈچۈن تىترەپ
يوپۇرماق ناخشىسى قېتىپ قالغان دەم،
قەدىمىڭ مەن ئۈچۈن بېسىلماس ئەمما،

www.uyghurkitap.com

ئۆلۈپ كەت.
دۇئاغا كۆتۈرگەن قوللىرىم بىلەن
دېڭىزلار گىرۋىكى چايقالغان دەمدە
سەن ئۇچۇن كۆكسۈمگە ئۇرارمەن خەنجەر.
ئىھ كۆزلەر قەدرىنى بىلمىگەن پەيتىم،
سېنى دەپ
كۆز يېشىم تۆكۈلمەس زىنھار.

پەرىشتەم

بەلكىم مېنى چۈشەپ ئۆتەرسەن
قۇياش قونغان يىراق سەھرادا،

ئالىم تۇرسۇن

سۆيەلمەيمەن سېنى دىلىمدىن
خىيالىمدەك ساختا دۇنيادا،
سۆيەلمەيدۇ ھېچكىممۇ مېنى!

كۆز پەسلىدە يوپۇرماقلارنىڭ
ئۇنسىزگىنە چۈشۈشلىرىنى
ئاڭلىغاندا كېتەمسەن چۆچۈپ.
خىيالىمدا ساڭا ئېسىلىپ
ياشلىقىمدەك تەلۋە باھاردا
يىغلىغۇم بار قېنىپ بىر قېتىم.

ئىككى شېئىر

سالام، ئانا

ئىنتىلدۇ سېغىنىشتا ساڭا يۈرىكىم،
جېنىم ئانا، پەرزەنتىڭنىڭ كۆزلىرىدە ياش.
چۈشلىرىمدە باغاشلايسەن (شۇدۇر كۈتكىنىم)
ياراتقانمۇ ئىگەم سېنىڭ باغرىڭدىن قۇياش.

ياپراقلاردا توختاپ قالغان ياشنىڭ ئۇستىدە،
نۇرلار چېچىپ قىياپىتىڭ بولىدۇ ئايان.
مەكتۇپلىرىم ئۇچۇپ بېرىپ ئاق قۇلارسىمان،
ئىنتىزارلىق ئۆيلىرىمنى قىلامدۇ بايان؟

قەلبىڭدىكى باھارىڭدىن تۆكۈلۈپ يامغۇر،
قورۇق چۈشكەن يۈزلىرىڭنى ئاقامدۇ بويلاپ؟
ھاياجاندا كۆيلىرىمنى ئوقۇمسەن قۇر- قۇر،
چېكىلەمدۇ يۈرەك تارىڭ ئوغلۇڭنى ئويلاپ؟

كۆزلىرىڭدە يېنىپ قايتا ئۈمىدنىڭ شامى،
دەسلەپتىكى تۈيغۇلارغا بولامسەن سىرداش؟

يۈرىكىمگە سىڭىپ كەتكەن مۇڭلۇق ئەللەيلەر،
چاچار ئوتلۇق بىر مېھرىنى قۇياشقا ئوخشاش.

سەپ تارتىشقان تۇرنىلارنىڭ پەرۋازى يېتكەن،
ئەمما كۆڭلۈم قۇشلىرىنىڭ پەرۋازلىرى بار.
بارار ئانا قوچىقىڭغا قۇياشىڭ جەزمەن،
شۇندا قەلبىڭ باغلىرىدا ياشنايدۇ باھار.

بەلكىم

بەلكىم،
شۇندىن بېرى تۇرغاندۇرسەن مەڭگۈ ياش پېتى،
ھەر سەھەرنىڭ قۇياشىدەك ئىللىق نۇر چېچىپ.
قارىقاتتەك كۆزلىرىڭدىن ياشلىقنىڭ قېنى،
قانسىرىغان يۈرەكلەرگە تۇرغاندۇ ئېقىپ.
بەلكىم،
يوقتۇر سېنىڭ ئەسلىگۈدەك ھېچبىر ئۆتمۈشۈڭ.

خاتىرەڭگە قېنىق قىلىپ يېزىپ قويغۇدەك.
يوقتۇر ساتار ناۋاسىدەك ئۆزگىچە كۈيلۈك،
دەردمەنلەرنىڭ دىل تارىنى چېكىپ ئۆتكۈدەك.
بەلكىم،
مۆكچەيگەنسەن مومايلاردەك قېرىپ ۋاقىتسىز،
تۇرغاندۇرمەن ئەس - يادىڭدا مەڭگۈ ياش پېتى.
ئۆتمۈشىڭدىن قېپقالغاندۇ ئىزلار يېزىقسىز،
توشۇپ قېلىپ خاتىرەڭنىڭ ئاخىرقى بېتى.

ھوشۇر روزى

بەخت ھەققىدىكى خىيال

تەقدىر بىزنى ئاتتى يانىڭ ئوقىدەك،
چۈشتۇق مۇشۇ مۇنبەت يەرگە سىيرىلىپ.
ماكان تۇتتۇق، چېچەكلىدۇق باراقسان،
كۈنچىقىشتىن كۈنپېتىشقا يېيىلىپ.

بارخانلاردا چېچەكلىگەن يۇلغۇنلار،
يۇلغۇن ئەمەس لەپىلدىگەن رەڭدار تۇغ.
ئون مىڭ يىللىق تاش ئابىدە گۇۋاھچى،
سەلتەنەتلىك خانلار ئۆتكەن كۆپ ئۇلۇغ.

قويغىنا بۇ ئەپسانىنى دېمەيلى،
تومۇرلاردا شەيتان قۇتراپ يۈرمىسۇن.
ئۆزىمىزنىڭ ئەخمەقلىقى يېتەرلىك،
بىزگە ھېچكىم ئەپسۇن ئوقۇپ يۈرمىسۇن.

ۋاراقلىسام كىتابلارنى ئاختۇرۇپ،
بەخت دەيمىش ئاسماندىكى قۇياشنى.
بەخت ئىمىش گاھى يۇلتۇز ئايمۇ ھەم،
بىلسە ھەتتا ئادەم كۆكۆل ئوۋلاشنى.

بەخت ئىمىش ھەتتا چەكسىز مۇشەققەت،
ھاراق ئىچىپ مەست بولۇشمۇ زىيادە.
بىر چېكىشكە يارىمايدۇ ھەممىسى
دەيمىش بەڭگى: بەخت خىيال، خام نەشە.

بەخت نېمە بولسا بولسۇن گەپ تولا،
نەۋرىسىگە ئېيتىپ بەرسۇن مومايلار.
بەخت ئىزدەپ مەن ئاۋارە تېخىچە،
خىيال قىلار ياشلىقىنى بوۋايلار.

خىيالىمنى سالسام مەنمۇ شامالغا،
توزۇپ كەتتى قالدى پەقەت ئانا يەر.
قالدى بولۇپ ئاتا - ئانام قىبلىگاھ،
سۆيۈملۈكتۇر چەكسىز ئۇلۇغ شۇقەدەر.

چۈنكى ئۇلار كۆرۈپ سانسىز شېرىن چۈش،
بەخت ئۈچۈن سانسىز بەدەل تۆلىگەن.
ئۈممىدىنى باغلاپ ماڭا كەلگۈسى
ئارزۇلارنىڭ بۆشۈكىگە بۆلىگەن.

شۇڭا يۈردۈم شۇ خىيالىي ئالەمدە،
يامغۇر ياغقان چاغدىكىدەك ياشىرىپ.
كۆز يېشى يا قار ئاستىغا كۆمۈلگەن،
بىر پارچە يەر ياكى ئورمان ئاتىلىپ.

مۇھەممەد باغراش

جەزىرە

(پوۋېست) *

ئۇ خەقنىڭ توختىتىپ قويغان ماشىنىسىنى ئوت ئالدۇرۇپ قىزنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ ماڭدى. قىز ئانچە ئۇزاپ كەتمىگەنىدى. ئۇنى يانداپ كېلىپ ماشىنىنى توختاتتى.

— ماشىنىغا چىقىڭ، ئۆيىڭىزگە ئاپىرىپ قوياي.

قىز چۆچۈپ كابىنكىغا قارىدى ۋە سەل ئىككىلەنگەندەك بولدى. لېكىن ئۇ ئالدىدا سوزۇلۇپ ياتقان قاراڭغۇ كوچىغا تەشۋىش ئىچىدە قاراپ قويۇپ كابىنكىغا چىقتى. ماشىنا يۈرۈپ كەتتى. يىگىت دەسلەپتە ماشىنىنى شەھەرنىڭ چېتىگە قاراپ ھەيدىمەكچى بولدى. قىز ماشىنىغا چىققانىكەن، ماشىنا توختىمىغىچە ئۇ ماشىنىدىن چۈشەلمەيتتى. ماشىنىنى دەريا بويىغا تارتىپ ئاشۇ قويۇق ئورمانغا يېتىپلا ئالسا... لېكىن يىگىت يەنە ئويلاپ قالدى. بۇ قىز تانسا مەيدانىدا ئۇنىڭ كۆزىگە چىمىك دېگىچە پوك دەيدىغان قىزدەك كۆرۈنۈۋېدى. لېكىن ئەمدى قارىسا ئۇنچە ئاسان ئىندەككە كېلىدىغان قىز ئەمەس ئىكەن. ھاراقنىڭ كەيپىدە شۇنداق كۆرۈندىمىكىن... بۇ ئەلپازىدىن قارىغاندا ئۇنىڭغا زورلۇق بىلەن چېقىلىپ قويسا ئۇنىڭ قولىدىن ھەر بالا كەلسىمۇ كەلگۈدەك... ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ماشىنا ئېلىپ قاچتى. قاراپ تۇرۇپ ئوتقا سەكرىسە... ئىككى ئىشنىڭ بىرەرسى مەلۇم بولۇپ قالسا...

يىگىت ئۆزىدىن - ئۆزى چۆچۈپ قالدى. ھاراقنىڭ كەيپىدىن كېيىن بولىدىغان بىر خىل غەشلىك بىئارام قىلىشقا باشلىغانىدى. ئۇ ئاخىرى بايىقى نىيىتىدىن يېنىپ ماشىنىنى قىز كۆرسەتكەن يول بىلەن ھەيدەپ ماڭدى. ئەمدى ئۇنىڭ خىيالى قىزنى ئىتتىكرەك ئاپىرىۋېتىپ، ماشىنىنى جايىغا ئاپىرىپ قويۇشتىلا قالغانىدى.

---

* بېشى ئۆتكەن سانىدا

— سىز يېڭى شوپۇر ئوخشىمامسىز؟ — قىز يەگىتكە شۈبھە بىلەن تىكىلدى.

— يا... ياق... بەكمۇ يېڭى ئەمەس، ئىككى - ئۈچ يىل بولۇپ قالدى. نەمۇنىچى شوپۇرمەن، خاتىرجەم بولۇڭ، ئىش چىقمايدۇ.

قىز دەمىغىدا كۈلۈپ قويدى. قىزنىڭ كۈلكىسى يەگىتكە ئۆزىنى زاڭلىق قىلىنىۋاتقاندەك بىلىندى. ئۇ، ئۇنچىقماي گازنى كۆچەيتتى، ماشىنا كېچە قوينىغا قاراپ شۇڭغىدى. كابىنىكىنىڭ ئىچى جىمجىت ئىدى. قىز خاۋاتىرلەنگەندەك بولۇپ گاھ يىگىتكە، گاھ سائىتىگە پات - پات قاراپ قوياتتى. يەگىت قىزنىڭ روھىي ھالىتىنىڭ تەسىرى بىلەن تېخىمۇ كەيپسىزلىنىپ قالدى. ئۇنبەش - يىگىرمە مىنۇتلاردىن كېيىن ماشىنا چوڭ كوچىدىن قاتناش شىركىتى ئائىلىلىكلەر بىناسىغا قايرىلىدىغان دوقمۇشقا يېتىپ كەلدى.

— توختاڭ ئەمدى، يېتىپ كەلدۇق.

يىگىت ماشىنىنى توختاتتى.

— رەھمەت سىزگە، نەمۇنىچى شوپۇر ...

قىز شۇنداق دەپلا ئالدىراپ ماشىنىدىن چۈشۈشكە تەمشەلدى. يىگىت قىزغا ئۇزۇن چىقماي تىكىلدى. گىرىمسەن كابىنىكىدا ئۇنىڭ كۆزلىرى قورقۇنچلۇق پارقىرايتتى. شۇ بىر دەقىقە ئىچىدە، ئۇشتۇمتۇت قانداقتۇر بىر قىزغۇچ ھارارەت يۇپقا پەردە بولۇپ ئۇنىڭ كۆز ئالدىنى توسۇۋالدى. ئۇنىڭ كۆزى ئاشۇ نامەلۇم قىزىللىق ئىچىدە كۆرۈش ئىقتىدارىنى يوقاتتى. بۇ ھارارەت ئۇنىڭ مېڭىسىنىڭ ئىچىدىن ئېتىلىپ چىقىۋاتاتتى. بۇ ھارارەت ناھايىتى تېزلىكتە ئۇنىڭ كۆكرىكىنى قىسىۋالدى. ئاندىن ئۇنىڭ تېنىنىڭ تۆۋىنىگە قاراپ شىددەت بىلەن ئاقتى. ئۇنىڭ تېنى لاغىلداپ تىترەپ كەتتى. ئۇنىڭ جىنسى ئەزايى بىر خىل كۆيدۈرگۈ چىڭقىلىشتىن پارتلاش ھالىغا كېلىپ، نەپەسى بوغۇلۇپ تىنالماي قالدى. ئۇ شۇ تاپتا ھاۋادىن، جىنىدىن ئايرىلىپ قېلىۋاتقاندەك دەھشەتلىك ساراسىمىگە چۈشۈپ قالغانىدى. مۇبادا ئۇ يەنە بىر سېكۇنت كېچىكسە، ئۇ قىزنىڭ ئايىغى يەرگە تەگسىلا ئۇ ھەممىدىن — ھاۋادىن ۋە جىنىدىن ئايرىلىپ قالىدۇ...! ئۇ ئۆزىمۇ ئاڭقىرالمايدىغان بىر خىل قورقۇنچلۇق كۈچنىڭ يۇلقۇشى بىلەن تىترەپ كەتتى - دە، ئىشىكنىڭ روشكىسىنى قايرىۋاتقان قىزغا ئۇشتۇمتۇت ئېتىلدى ۋە ئۇنى مەھكەم قۇچاقلىغىنىچە سېدىنىلىكتىن يۇلۇپ ئېلىپ پوكىنىغا باستى. قىز قورققىنىدىن ۋارقىرىۋەتتى. قىز لاغىلداپ تىترەپ قالغانىدى. لېكىن يىگىت شۇ تاپتا ھېچنېمىنى ئاڭلىماس ۋە كۆرمەس ئىدى. ئۇ ئادەمچە ئويلاش ئىقتىدارىدىنمۇ قالغانىدى. ئۇ قىزنىڭ جان ئاچچىقىدا تىپىرلاشلىرىغا پىسەنت قىلماي ئۇنىڭ ئۇدۇل كەلگەن يېرىگە ئاچكۆزلۈك بىلەن سۆيەتتى. ئۇنىڭ مەڭزىنى، لەۋلىرىنى غالجىرلىق بىلەن شۈمەيتتى، شورايتتى، ئۇنىڭ ئالمىدەك چىڭ كۆكسىنى مۇجۇيتتى. ئۇنىڭ ئاغزىدىن ئاققان شال بىردەمنىڭ ئىچىدىلا قىزنىڭ باش - كۆزىنى، سەلكىنە ئوچۇق تۇرغان ئاپئاق مەيدىسىنى ھۆل قىلىۋەتتى. ئۇ ھاسىرايتتى، پىخىلدايتتى، ئىڭرايتتى. يەنە سۆيەتتى، مۇجۇيتتى، يالايتتى، شورايتتى، قىز يۇلقۇنۇپ، تىپىرلاپ ھالدىن كەتتى. ئۇ غالجىر گۆشخورنىڭ چاڭگىلىغا چۈشكەن توشقاندەك دىر - دىر تىترىگىنىچە، يىگىتنىڭ ئەلەسلىشىپ غىلايغان قورقۇنچلۇق كۆزلىرىگە چەكچىيىپ

www.uyghurkitap.com

قالغانىدى. ئۇنىڭ گۈزەل كۆك كۆزلىرى شۇ تاپتا ئۆلۈم قورقۇنچىدا قېتىپ قالغانىدى. يىگىتنىڭ ۋۇجۇدى تەردىن چىلىق - چىلىق ھۆل بولۇپ كەتتى. قىزنىڭ نەزەرىدە ئۇ شۇ تاپتا ئادەم ئەمەس، ھوشىنى يوقاتقان بىر غالجىر ھايۋان ئىدى. قىز يىگىتنىڭ ئەپتىگە قاراۋېرىشكە تاقەت قىلالماي كۆزلىرىنى مەھكەم يۇمغىنىچە ئىڭرايتتى. يىگىتنىڭ ئەسەبىيلىكى تېخىمۇ ئەۋجىگە چىقتى. ئەمدى ئۇنىڭ قولى قىزنىڭ نومۇسلۇق يەرلىرىگە سوزۇلدى. قىز قورقىنىدىن «لەپپىدە» كۆزىنى ئاچتى ۋە بوغۇلۇپ خىرقىرىدى.

— مەن... جېنىم ئاكا! مەن... قىز... ئۇنداق قىلماڭ، تىلەپ قالاي جېنىم ئاكا!

يىگىت ئاخىرى زۇۋان سۈردى:

— سىز قىز بولسىڭىز ... مەن ... مەنمۇ قول بالىسى يىگىت مەن ... يامىنى كەلسە توي قىلىمىز شۇ... !— ئۇنىڭ ئاھاڭى ھۆل، يېپىشقاق، شىلىمشىق، قىزغىن، كۆيدۈرگۈ ۋە يۈكلۈق ئىدى.

— ياق... ياق... مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىڭ...

قىز بىر ئامال قىلىپ تېگىدە بېسىلىپ قالغان بىر قولىنى بوشىتىۋالدى ۋە يىگىتنىڭ مولۇندەك ئۆمىلەپ كېتىپ بارغان قولىنى مەھكەم تۇتۇۋالدى.

قىز بىردىنلا ھوشىغا كەلگەندەك ئالدىراپ ئۈزۈپ - ئۈزۈپ سۆزلىدى:

— شۇ تاپتا سىزگە مېنىڭ كۈچۈم يەتمەيدۇ... لېكىن ئۆلۈمگە كۈچۈم يېتىدۇ، ئۆلۈۋالىمەن... مۇشۇ ياتقان پېتىمچىلا ئۆلۈۋالىمەن... ئۇ چاغدا سىز...سىز نېمىگە ئېرىشىسىز؟ ئۆزىڭىز نېمە بولىسىز؟ قاتىل، باسقۇنچى بولىسىز! سىزگە ھايات كېرەك ئەمەسمۇ؟ ئاتا-ئانىڭىز باردۇ، ئۇلار نېمە بولىدۇ؟ ئەتىنى ئويلاڭ، ئەتە نېمە بولارىڭىزنى ئويلاڭ، ئۆتۈنۈپ قالاي، ساراڭ بولماڭ! ماڭا ھەم ئۆزىڭىزگە ئىچىڭىز ئاغرىسۇن...

قىزنىڭ جامەدەك ئېچىلغان كۆزلىرىدىن ياش قۇيۇلدى. ئۇنىڭ چىرايلىق لەۋلىرى ئۇچۇچەيگەنىدى. قىزنىڭ تېنى قىسماقتا چۈشۈپ قالغان قۇشقاچنىڭ تېنىدەك لاغىلدايتتى.

يىگىت قىزنىڭ كۆزىگە قارىدى. ئۇنىڭ قولى ئۆمىلەشتىن توختاپ قالدى. ئاھ... قانداق گۈزەل، قانداق سەبىي كۆزلەر بۇ! ئاشۇ كۆزلەر ئۇنىڭدىن ئۆتۈنۈۋاتىدۇ! ئۇنىڭدىن تىلەۋاتىدۇ! بىچارىلەرچە ياش تۆكۈۋاتىدۇ...

يىگىتنىڭ يۈرىكى ئاغرىغاندەك بولدى. ئۇشتۇمتۇت بىر تۇيغۇ، بۇ جىنايەتقۇ؟ ئەخلاقنىڭ ئالدىدا، قانۇن ئالدىدا بىر چوڭ جىنايەتقۇ - بۇ! دېگەن جاراڭلىق بىر سادا ئۇنى ھوشىغا كەلتۈرگەندەك بولدى... يىگىت قولىنى ئاستا تارتتى. ئۇنىڭ يۈز - كۆزى چىمىلداپ كۆيۈشكە باشلىدى. ئاشۇ كۆك كۆزلەر ئۇنى ھوشىغا كەلتۈرگەن، ئۇنى ئويالدۇرغانىدى. لېكىن ئۇ ئاشۇنداق بىر خىل تۇيغۇ ئىچىدە تىترەپ تۇرۇپمۇ ئاشۇ گۈزەل كۆزلەردىن كۆزىنى ئۈزەلمەيتتى.

— ئە... ئەمىسە ئۆز ئىختىيارلىقىڭىز بىلەن بىر سۆيۈپ قوياي. پەقەت بىرنىلا...

قىز ئۇنىڭدىن سەسكەنگەندەك بولۇپ ياشلىق كۆزلىرىنى يوغان ئاچتى ۋە دەررۇ يۇمۇۋالدى.

— مېنى يۆلەڭ... — ئۇ ھالسىز شىۋىرلىدى.

يىگىت قىزنىڭ بېشىنى يۆلىدى. ئۇلارنىڭ تىنىقى بىر بىرىگە ئارىلىشىپ كەتتى.
يىگىت قىزنىڭ سۆيۈشىنى كۈتۈپ كۆزلىرىنى ئاستا يۇمدى. لېكىن قىز سۆيمىدى. ئورنى-
دىن تايىنىپ ئۆرە بولۇپ تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن كابىنكا روچكىسىنى قايرىپ
ئاچتى - دە، كابىنكىدىن ئالدىراپ چۈشۈپ كىرىمەن قاراڭغۇلۇقنىڭ قوينىغا ئۆزىنى
ئاتتى، يىگىت كابىنكا كۆزنىكىدىن قىزنىڭ قاراڭغۇلۇق قوينىدا بارا - بارا ئۇزاقلاۋاتقان
نازۇك گەۋدىسىگە تىكىلگىنىچە ئولتۇرۇپ قالدى. قىزنىڭ تۇفلىسىنىڭ سېمونت
يولدىكى ھەر بىر تاقىلدىشى ئۇنىڭ يۈرىكىگە گويا بولىقا بولۇپ ئۇرۇلماقتا
ئىدى. قىزنىڭ قارىسى ئاخىرى غايىب بولدى. يىگىت قوللىرى بىلەن چاچ-
لىرىنى قامالىغىنىچە پۈتۈن گەۋدىسى بىلەن رول گەردىشىگە ئۆزىنى تاشلىدى. بىر
ئەلەملىك يىغا ئۇنىڭ گېلىنى بوغدى. ئاھ... خۇدا! نېمە قىلدىمەن؟!

دۈشەنبە ئەتىگىنى يىگىتنى قاتناش باشقۇرۇش ئورگىنىغا ئېلىپ كېلىشتى. ئۇ ماشىنىنى
ئۆز ئورنىغا توختىتىپ قويۇپ، كابىنكىدىن چۈشۈشى ھامان قولغا چۈشۈپ قالغان ۋە
پەيچۇسونىڭ ئەسكى ئۆيىگە ئىككى كېچە قامالغانىدى. ئۇنىڭ شەنبىلىك ئالىپتەلكىدىن
ئەسەرمۇ قالمىغانىدى، چاچلىرى پاخپىيىپ، ئۆزى توپا - تۇمانغا مىلىنىپ شۇمشىيىپلا
قالغانىدى.

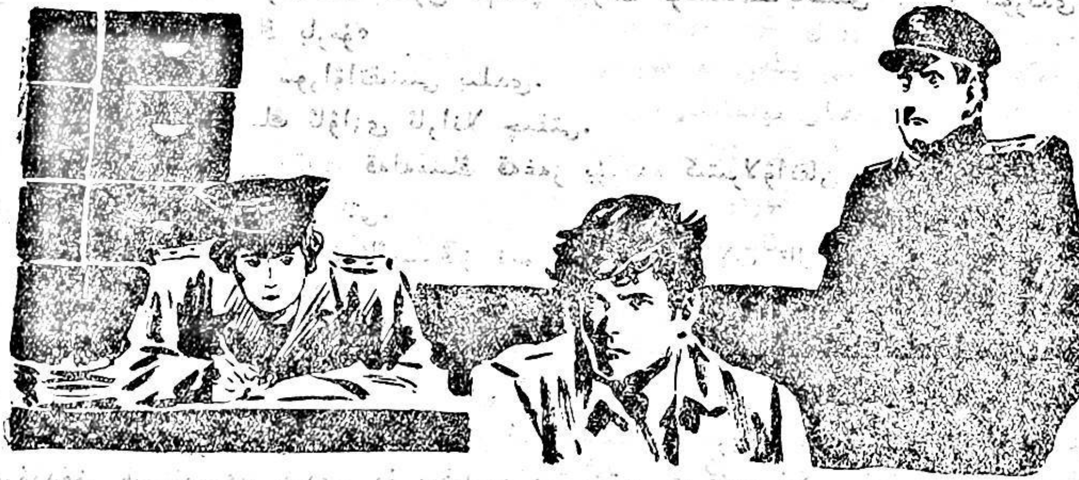

سوراق ئۇزۇن داۋام قىلمىدى. ئۇ ئۆزىنى «ئىش كۈتۈپ تۇرغان ياش» مەن دەپ
تونۇشتۇرۇۋالدى. راست ئىسمىنىمۇ ئېيتمىدى. ئۇ يېڭىلا ئىشقا چۈشكەن كالوندا «سېسىپ»
كېتىشتىن قورققانىدى. ئۇلار ئاخىردا قانۇنسىزلىق قىلغان بولسىمۇ ماشىنىنى بىرەر خېـ
يىم - خەتەرگە ئۇچراتماي ئەسلىدىكى جايىغا ئېلىپ بارغىنى، ئارىلىقتا پەقەت 20 مى-
نۇتلا ۋاقىت ئۆتكەنلىكىنى، ئۇنىڭ ياش ۋە پوزىتسىيىسىنىڭ ياخشىلىقىنى نەزەردە تۇتۇپ
تەنقىد - تەربىيە بىلەن بىر تەرەپ قىلىنىدىغانلىقىنى، جەرىمانە ئۈچۈن ئەللىك سوم پۇل
تۆلىشى كېرەكلىكىنى ئېيتىشتى.

ــ مۇبادا، يەنە شۇنداق قىلساڭ ئۆزۈڭنى تۈرمىدە كۆرىسەن،ــ دېدى قاتناش

www.uyghurkitap.com

باشقۇرۇش فورمىسىنى كىيگەن، يوغان قورساق، پالكوز، بەستلىك كەلگەن باشلىق. ئۇ چارلاشقان بېشىغا قىيشايتىپ كىيىۋالغان فۇراژكىسىنىڭ كوزىرىكى ئاستىدىن ئۇدۇللا سالپىيىپ ئولتۇرغان يىگىتكە ئوغرىغا قارىغاندەك گوللىيىپ قارىدى.

يىگىت ئۆزىنى مىڭلارچە كايىيتتى. ھېلىمۇ ئۇنىڭ تەلىيى بار ئىكەن. سولاپ قويۇشمىدى. پۇل بىلەنلا تۈگىسە، كاللۇن بىلمەي قالسا، ساۋاقدىشى ھەسەن پولۇدەكلەرنىڭ زەھەرلىك شاگىخولىرىغا قالمىسىلا مەيلىغۇ، نېمە ئۇ، ئەللىك كوي دېگەن!

ئۇ بولۇمنىڭ ئىشىكىگە ئارقىسىنى قىلغىنىچە بېشىنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇرۇپ شۇلارنى ئويلىدى. بىر كەمدە ئىشىك ئېچىلىپ كىمەۋر كىرىپ كەلدى. ئاياغ تىۋىشىدىن قارىغاندا كىرگىنى ئاياللەدەك قىلاتتى. يىگىت بېشىنى كوتۈرمىدى، چۈنكى ئۇ ئۆزىنى تونۇيدىغان بىرەرسىنىڭ ئۇنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى كورۇپ قېلىشىدىن قورقۇپ ئولتۇرغانىدى.

— چاقىرتىپتىكەنسىز؟

ئايالنىڭ ئاۋازى شۇنچە زىل، مۇلايىم ۋە يېقىملىق...

يىگىت بېشىنى كوتۇرۇپ قاراپ باقماقچى بولدى - يۇ، پېتىنالمىدى. ئۇ پەقەت باشلىقنىڭ يۈزلىنىپ تۇرغان فورما كىيگەن قىزنىڭ ئارا پاشنىلىق ئاق توفلىيىنىلا كورەلىدى.

— 50 كوي جەرىمانىگە تالون كېسىپ بېرىڭ ئۇنىڭغا، — باشلىق ئۇلاپلا سورىدى:

— يېنىڭىزدا پۇلۇڭ بارمۇ؟

يىگىت ئۆزىدىن سوراۋاتقىنىنى بىلدى.

— بار... — ئۇنىڭ ئاۋازى ئارانلا چىقتى.

بولۇم ئىچىدە پەقەت قەلەمنىڭ قەغەز يۈزىدە كىتىرلاۋاتقان ئاۋازىلا ئاڭلىناتتى. ھېلىقى قىز تالون يېزىۋاتاتتى.

— مانا... پۇلنى تاپشۇرۇڭ، — قىز نېمىشقىدۇر دۇدۇقلاپ قالدى. يىگىت شۇ چاغدىلا بېشىنى كوتۇردى ۋە داڭقېتىپ قالدى. ئۇ دەل ھېلىقى قىز — مۇشۇ پاراكەندىچىلىككە سەۋەب بولغان كوك كوزلۇك قىز ئىدى. يىگىت چوچۇپ كەتتى. يۈرىكى دۇپۇلدەپ سالاتتى. ئاھ... خۇدا! ئۇيات تۇيغۇسى ئۇنى ئالاقزادە قىلىۋەتتى. ئۇ نېمە قىلارىنى بىلمەي ئۇنسىز چەكچەيگىنىچە ئولتۇرۇپ قالدى. ئىشخانىنىڭ تاملىرى پىرقىرايتتى، ئۇ ئولتۇرغان ئورۇندۇق قىيشايماقتا ئىدى. ئۇ يىقىلىپ كېتىشتىن قورقۇپ ئىككى قولى بىلەن ئورۇندۇقنىڭ گىرۋىكىنى مەھكەم قامالاپ گەۋدىسى بىلەن يولەنچۈككە تايىنىۋالدى. راستىنلا شۇ قىز ئىدى. قاتناش فورمىسى ئۇنىڭ زىلۋا قامىتىگە چىپپىدە كەلگەن ۋە شۇنچىلىك ياراشقانىدى. ئۇنىڭ گۈزەل كوك كوزلىرى ھەيرانلىق، تېڭىرقاش، ئاچچىق ۋە قاتتىق مەسخىرە ئوتلىرى بىلەن يېنىپ ئۇنىڭغا تىكىلگەنىدى. ئۇنىڭ سېرىق بۇدۇر چاچلىرى سەلگىنە قىيشايتىپ كىيىۋالغان فۇراژكىسىغا پاتماي قالغانىدى.

يىگىتنىڭ يۈرىكى ئەنسىز تىپىرلايتتى. ئۇنىڭغا ھاۋا يېتىشمەيۋاتقاندەك، نەپىسى بوغۇلۇپ قالدى. يۈز - كوزى ئوت بولۇپ كويەتتى. ئۇ، قىزنىڭ سوراق، تەئەججۇپ ۋە ئاچچىق مەسخىرە چىقىپ تۇرغان نەشتەردەك كوزلىرىدىن كوزىنى قاچۇرۇپ يەرگە قارد-

ۋالدى. شۇ تاپتا كىرىۋالغۇدەك بىرەر تۆشۈك بولسا، ھېچ نەرسىگە قارىماي ئۆزىنى ئاشۇ تۆشۈككە ئاتار ئىدى. ئاھ خۇدا، نېمە كارامەت بۇ؟

— قېنى پۇلنى تاپشۇرۇپ، بۇنىڭغا قول قويۇڭ!

قىز ئاخىرى زۇۋان سۈردى. ئۇنىڭ ئاھاڭىدىن كەمسىتىش ۋە زەردە چىقىپ تۇرسىمۇ يىگىت ئىچىدە ئۇھ! دەۋالدى. چۈنكى قىز «ھەي لوكچەك، ئەمدى قىلە قىلىدىغىنىڭنى!» دەپ ئۇنىڭ بوغۇزىغا چاڭ سالمىغانىدى.

ئەزايىنى مۇزدەك تەر بېسىپ، ساراسىمە ئىچىدە قالغان يىگىت تىترەپ تۇرغان قولدا تۆش يانچۇقىدىن پۇلنى چىقاردى ۋە ئورنىدىن تەسلىكتە تۇرۇپ ئۈستەل ئالدىغا كېلىپ باشلىقنىڭ ئالدىدىكى قەلەمنى قولىغا ئالدى.

قىزنىڭ كۆزلىرى ئۇنىڭغا تىكىلگەنىدى.

— ئەمدى كەتسەڭ بولىدۇ، — باشلىق «ئىش تۈگىدى» دېگەندەك قىلىپ ئورنىدىن تۇردى.

— رە... رەھمەت...! — يىگىت باشلىققا قاراپ دەرمانسىز پىچىرلىدى. شۇ چاغدا ئۇنىڭ كۆزى قىزنىڭ كۆزى بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالدى.

— ئەمدى ئىبرەت بولسۇن جۇمۇ! نەمۇنىچى شوپۇر! — قىز زەھەردەك چېقىۋالدى.

يىگىت نومۇستىن پۇچىلىنىپ كەتتى. ئۇ لېۋىنى چىشلەپ، قىزغا چىدىماسلىق بىلەن ھومايدى. قىزنىڭ گۈزەل كۆك كۆزلىرى غالىبانە تۇيغۇدا پارلاپ كەتكەنىدى. شۇ تاپتىكى تەكەببۇرلۇق ھالىتى بىلەن بۇ كۆزلەر تېخىمۇ جەزىبىلىك كۆرۈنەتتى. بۇنداق كۆزلەرنى ئەبەدىي ئۇنۇتقىلى بولمايتتى.

يىگىت دېمىنى ئىچىگە يۇتۇپ ئارقىسىغا ئۆرۈلدى. شەپقەتسىز، مەككار ۋە گۈزەل كۆزلەر... سېنى ئەبەدىي كۆرەرگە كۆزۈم يوق...

قۇياش پاتتى. چۆل ئاسمىنى كۈڭگالاشتى. سېرىق تۇمان توزۇپ كەتتى. نەلەرگە يوقالدىكىن؟ ئېرىپ كەتتىمىكىن ياكى ئاشۇ ئوتلۇق قۇياش بىلەن كېتىپ قالدىمىكىن؟ شۇنداق، سېرىق تۇمان ئاشۇ قۇياشتىن كەلگەنىدى. ئۇ قۇياش، پۇرقىغان ھارارەت ئىدى. ئۇ ئۆزى ئىگىلىگەن پايانسىز بوشلۇقنى دەسلەپتە كۈمۈش رەڭ، كېيىن كۆل رەڭ، ئەمدىلىكتە بولسا قاپقارا تۇمانغا بوشىتىپ بېرىپ ئۆزى قۇياش بىلەن بىللە كېتىپ قالدى. نەلەرگە يوقالدى؟ راست قۇياش نەگە كەتكەندۇ؟ نەگە كېتىدىغاندۇ؟ ئۇنىڭ ماكانى نەدىدۇر؟ يەرنى يۇملاق دېيىشىدىكەن، شۇنداق ئوقۇغان ئىدۇق — يەر تۇخۇمغا ئوخشارمىش، ئەگەر تۇخۇمغا ئوخشىسا كۆل، دەريا، دېڭىز-ئوكيانلاردىكى لىپمۇلىپ سۇ يەر شارىدىن تۆكۈلۈپ ئالەمگە — بوشلۇققا ئېقىپ كەتمەمدۇ؟ قېنى، شۇنداق دېگەنلەر تۇخۇمنىڭ تېشىدا بىر تامچە سۇنى توختىتىپ كۆرسۇنچۇ؟!... تۇخۇمدەك دېگىنى يالغان! بىز پەقەت بىر تېزلەكدە، بىر چەكسىز تەكشىلىكتە ياشايمىز، دەريالار پەقەت مۇشۇنداق تەكشىلىكتىلا ئاقالايدۇ. تۇخۇمدەك بولسا... مەكتەپتە ئوقۇغان چاغدا ئەجەب مۇشۇنداق سوئالنى ئويلىمىغان ئىكەنمەن، توغرا، ئۇ چاغدا كىمنىڭ چولىسى؟ لېكىن بۈگۈن، ياق مۇشۇ قېتىملىق سەپەر ئۈستىدە ئويلاپ قېلىۋاتىمەن، نېمىشقا ئۆزۈمچىلا يەر-زېمىن توغرىسىدا، يەنە... يەنە

ئادەملەر توغرىسىدا، روزىكام ئەمەسمۇ، كۆك كۆز گۈزەل، ئادىمىكام، ھەسەن پولو، چۆل-
دىكى ئېشەكچى، شۇۋىرغاندا قېلىپ قارغا كۆمۈلۈپ قالغاندا يول ئېچىپ ماڭغان ئۇستام،
قار ئاستىدا قېلىپ ئۆلگەن شوپۇرلار، يەنە ھېلىقى يول ئۈستىگە تاۋۇز شاپىقى قويۇپ
كەتكەن نامەلۇم شاپائەتچى، ھېلىقى ئىككى ئامىرىكىلىق... يەنە... ياق، راست، مېنىڭ
كۆزۈمگە يەر يۈزى تەپتەكشى كۆرۈنگەن بىلەن، راستىنلا بىر تەرىپى ئېگىز ئوخشايدۇ...
ياق، ھايات ئەسلىدىكى ھالىتىدە بىر تەرىپى ئېگىز، بىر تەرىپى تۆۋەن ئىكەن، ئادەملەر
ھاياتنىڭ تۆۋىنىدە تۇغۇلۇپ، يۇقىرىسىغا قاراپ يامىشىدىكەن، بىر ئۆمۈر... شۇنىڭ ئۈچۈن-
مۇ ھايات، ياشىماق بەك مۇشكۈل، بەك قىيىن، بەك جاپالىق ئىكەن. جاننى ئالىقانغا
ئېلىپ قويۇپ، تۇمشۇقنى يەرگە تىرەپ تىرىشىپ - تىرماشمىسا ياشىغىلى بولمايدىكەن... راست،
زېمىننىڭ، ياق ھاياتنىڭ بىز تىرىشىپ يەتمەكچى بولغان بىر تەرىپى — ئاشۇ ئۈپۈق تەرەپ
بەك ئېگىز ئوخشايدۇ! روزىكام ئەمەسمۇ، ھېلىقى تاۋۇزنىڭ ئىگىسى يەتمەكچى بولغان
تەرىپى... مانا، بۈگۈنكىدەك ياشايدىغان گەپ ئىكەن - دە! ئىلگىرىمۇ ياشىغان، لېكىن
كۈتۈپ، پەقەت كۈتۈپلا... بىرسىنىڭ مۇشەققەت ئىچىدىن مېنى لىككىدە كۆتۈرۈپ بىر
راھەت باغقا يۆتكەپ قويۇشنى كۈتۈپلا يۈرۈپتىمەن. ھېلىقى ئۇستام، قۇلىقى ئۈششۈپ
قالغان ئۇستام مېنى، ياق بىزنى ئاشۇنداق قۇتقۇزۇپ قالغانىدى، ئەمدى مانا بۈگۈنمۇ
مېنى يەنە نۇرغۇن ئادەملەر قۇتقۇزۇپ قالدى — روزىكام ئەمەسمۇ، ھېلىقى تاۋۇز شاپىقى-
نىڭ ئىگىسى، ھېلىقى مۇز داۋانىدا قۇلىقى ئۈششۈپ قالغان ئادەم!... يەنە ھېلىقى كۆك
كۆزلۈك گۈزەل... مېنى قۇتقۇزۇپ قالدى. ھېلىقى ئامىرىكىلىقلارنىمۇ ھەم... ئاپلا، ئۆزۈم-
نىڭ ئەھۋالى چاتاق، جېنىم تۇمشۇقىمغا كېلىپ قالدى، ماشىنام تېخى يېرىم جان،... ياق،
مۇشۇنداق ئويلىسامىلا، ھوشۇمدىن كەتمەيمەن، ئۆلۈپ قالمايمەن. مۇشۇلارنى ياق، ئاشۇ-
لارنى ئويلاشنى ئۆگىنىۋالدىم. مانا ماشىناممۇ بىر ئۇيېدىن مېڭىۋاتىدۇ... بىر قەدەم، بىر
قەدەمدىن بولسىمۇ مېڭىۋاتىدۇ. بىز مېڭىۋاتىمىز...! ياشىسۇن مېڭىش! چاق چۆگىلەپلا
بەرسە، ئۆلۈم بىلەن مېنىڭ ئارىلىقىم ئۇزىرايدۇ، كالون بىلەن مېنىڭ ئارىلىقىم قىسقىراي-
دۇ،... لەنەتكەردى چۆلنىڭ جېنى ئاجىزلاپ ئۆلىدۇ. چۆل ئۆلىدۇ، مەن ئۆلمەيمەن، مەن
دېگەن ۋاقىتتا، بەلگىلەپ بېرىلگەن سائەتتە كالونغا ئۈنىمەن! چوققىدا... چوققىدا پەيدا
بولىمەن... ھەسەن پولو يامىشىۋاتقان چوققىدا... ماشىنامنىڭ يۈرۈشى يەڭگىللەپ قالدى،
قاراماي يولىغا ئۇلىشىپتىمەن، ئاھاي! قاراماي يول! سالام قاراماي يول، ئوماق، گۈزەل
قاراماي يول! مېنىڭ قېرىندىشىم، ئاغىنەم، دوستۇم قاراماي يول! ياشىسۇن قاراماي
يول!

ئەمدى كاتاڭ يولنىڭ جازاسىدىن قۇتۇلدۇم، ئەمدى... ئەمدى مېڭىشىمنى كۆر!
ياشىسۇن قاراماي يولدا مېڭىش!

مەن سايغا قارىدىم، قارا تۇمان يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتىدۇ. ئەمدى چۆلنىڭ نېرىسىنى
كۆرگىلى بولمايدىغان بولۇپ قالغانىدى. ھاۋامۇ خېلىلا سالقىنلاپ قالدى. چۆل
كېچىسى سوغۇق بولىدىكەن. ئەتىگەندىن بۇيان چەكسىز كەڭلىكتە بەك غېرىبلىق باسقاندى.
ئەمدى يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتقان قاپقارا تۇمان بىلەن چەكسىز كەڭلىك تارايدى. تار-

لىشۋاتقان بوشلۇقتا ئۆزۈمنى خېلى بەردەم ھېس قىلىۋاتىمەن. ئاسماندا تۇنجى يۇلتۇز
چاقناشقا باشلىدى. نېمىدېگەن گۈزەل - ھە، چۆلنىڭ كېچىسى! مەن كىچىك چىراغلارنى
ياقتىم. يول بەكمۇ سىلىق، ئەينەكتەك؛ چاقلار قايچىلىپ قالمايدۇ. چىراغلارنىڭ غۇۋا
شولىسى قاراڭغۇ يول يۈزىدە يەڭگىل تىترەيدۇ. مەن سۈرئەتنى بارا - بارا تېزلەتتىم. بىر
مېڭىپ باقاي ئەمدى! بېشىم يېرىلىپ كېتىدىغاندەك ئاغرىيدۇ. كانىيىم ئىششىپ كەتكەن
ئوخشايدۇ. تۈكۈرگۈمنىمۇ يۇتالمايمەن. باياتىن سەل پەسەيگەندەك بىلىنگەن قىزىتما
يەنە ئۆرلىگىلى تۇردى. تىنىقىمدىن ئوتنىڭ ھارارىتى كېلىدۇ. قولۇمنىڭ بېغىشى ئىششىپ
كەتتى، ئاغرىقىدىن جېنىم سىرقىرايدۇ. تىزىممۇ مىخ قاققاندەك زىڭىلدايدۇ. مېڭەمنىڭ
ئىچىدە ھېلىقى لەنىتى قىزىللىق، يالقۇن رەڭ، قان رەڭ قىزىللىق لۇغۇلدايدۇ. بۇ قىزىل -
لىق گاھىدا كۆزۈمنى تو‌سىدۇ. بۇنداق چاغدا ھېچ نەرسىنى كۆرەلمەي قالىمەن، مەن
لېۋىمنى قاناپ كەتكۈدەك دەرىجىدە چىشلىدىم. كۆزۈمدىكى قىزىللىق يوقتى. كۆز ئالدىم
يەنىلا غۇۋا بولسىمۇ بايىقىدىن خېلىلا روشەنلىشىپ قالدى. لېكىن بۇ ئۆلگۈر قىزىللىق
يەنە مېڭەمگە يىغىلىۋالدى. مېڭەمنىڭ ئوتتۇرىسىنى كۆيدۈرۈۋاتىدۇ. بۇ كۆيۈكنىڭ ئاغرى -
قى ھەلىتىلا، خۇددى كىمدۇر بىرى قىزىتىلغان تۆمۈر چوتكا بىلەن مېڭەمنىڭ يۇمشاق
ئۈيۈمىسىنى چوتكىلاۋاتقاندەك بىلىنىدۇ، توۋا، ئاغرىقنىڭمۇ تەمى ئوخشىمايدىكەن - دە؟!
ئاستا - ئاستا تەدرىجىي ھالدا مېنىڭ ئەتراپىمدىكى بوشلۇق يوقالدى، ئاخىرى جېرى
ۋاقتىمۇ يوقالدى، كەڭلىك ۋە چەكسىزلىك، ۋاقىت ۋە تۇيغۇ ھەممىسىلا يوقالدى. بىر
بىرلەپ... ئەسلىدە غايەت زور، كېلەڭسىز، بىر گىگانت مەخلۇق ئەتراپىمنى، بوشلۇقنى،
كەڭلىكنى، چەكسىزلىكنى، ۋاقىتنى، ۋاقىت ھەم مەۋجۇتلۇق دېگەن ئۇقۇمنى ئىگىلىۋالغان -
دى. ئۇ مەخلۇق قاپقارا ئىدى، باش كۆزى، پۇت - قولى، گەۋدىسى، شەكلى يوق ئىدى.
ئۇ پەقەت ھەممىنى، مېنى ۋە ماشىنامنى قاپساپ كېلەتتى. ئۇ بۇلۇتتەك قېلىن، ھاۋادەك
شەكىلسىز، تۇماندەك يەڭگىل ئىدى. تۈنۈش چىقارمايتتى. ياۋاش ھەم رايىش كۆرۈنەتتى،
لېكىن ئاشۇ شەكىلسىزلىك، زىچلىق، يەڭگىللىك ۋە جىمجىتلىق ئىچىدە ئۇنىڭ قۇدرىتى،
ئۇنىڭ تاقەتسىزلىكى، ئۇنىڭ تەرسالىقى، ئۇنىڭ ئايانمايدىغان ئىرادىسى ئاپئاشكارا بىلىن -
نەتتى. ئۇ ھەر نەپەس، ھەر دەقىقە چەكسىز زورىيىپ، قېلىنلاپ، قويۇقلىشىپ، ئېغىر -
لىشىپ باراتتى. ھەممە نەرسىنى سايىنى، تاشنى، يولنى، ماشىنىنى، مېنى، خىيال - تۇيغۇم
بىلەن قوشۇپ يوقلۇققا، ۋاكۇئۇمغا، مۇتلەققە، شەكىلسىزلىككە ئايلاندۇرۇپ باراتتى... ئۇ
ھەممىنى يالماپ - يۇتۇپ كېلەتتى. ئۇ ماڭمايتتى، لېكىن ھېچ نەرسە ئۇنىڭ چاڭگىلىدىن
قېچىپ قۇتۇلالمايتتى، دەريادەك كېتىۋاتقان ماشىناممۇ ئۇنىڭ شەپقىتىدىن قۇتۇلالمايۋاتات -
تى. ئۇ قىستاپ، باغرىنى ئېچىپ كەلمەكتە ئىدى. ماشىنامنىڭ سۈرئىتىنى تېزلەتكەنسېرى
ماشىنام ئۇنىڭ قاپقارا ھاڭدەك تەگسىز چوڭقۇرلۇقىغا تېخىمۇ چوڭقۇر شۇڭغۇماقتا، پات -
ماقتا ئىدى...

مەن ئالدىراپ - تېنەپ چوڭ چىراغلارنى يېقىۋەتتىم. كۈچلۈك چىراغ نۇرى ھاۋانى
ئىككىگە بۆلۈپ يىراق - يىراقلارغا سانجىلدى. مەن ۋە مېنىڭ ماشىنام ئاشۇ نۇر خەنجەر -
لىرى ئاچقان تارغىنە يولەكتە ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ، تىمىسقىلاپ كېتىپ بارىمىز. بەختسىز

قاراماي يول ئارقىمىزغا يۈگۈرەيدۇ... ئۇشتۇمتۇت، ئالدى تەرىپىمىزدە ئاسمان پەلەك چوققىچىلىرى تۇرغان بىر تاغ پەيدا بولۇپ قالدى. تاغنىڭ ئۇزۇنلۇقى پەقەت ئىككى-ئۈچ يۈز مېتىرچىلا كېلەتتى. قىزىق، بۇ تاغ تاق يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا غودىيىپ تۇراتتى. مەن بىردىنلا ھولۇقتۇم. يولدىن ئازمىغاندىمەن؛ يۈرىكىم ئاسقىلىپ كەتتى. خۇددى بىرسى ئەتەي ياساپ قويغاندەك، ساي يولىنىڭ قاپ بېلىدىن ئۈنۈپ چىققان قانداق تاغ-بۇ؟! مۇبادا، يول راستتىنلا مۇشۇ يەردە ئاخىرلىشىدىغان بولسا تۈگەشكىنىم شۇ! يولدىن ئازغان بولۇپ چىقىمەن، ئۇ چاغدا...

مەن كۆزلىرىمنى يوغان ئېچىپ تاغقا ۋەھىمە ئىچىدە تىكىلدىم. بىردىنلا تاغنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر ئاراشىنىڭ بارلىقىنى بايقاپ قالدىم-دە، گازنى تېخىمۇ كۆچەپ باستىم. قارىسام يول تاغنىڭ ئوتتۇرىسىدىن كېسىپ ئۆتىدىكەن. يول بەك تار، تاغ بەك ئېگىز بولغىنى ئۈچۈن يىراقتىن قارىسا بۇ تاغ تۇتاش كۆرۈنىدىكەن. يۈرىكىم جايىغا چۈشتى. ھەرھالدا بايا مەن قىياس قىلغان ئاۋارىچىلىق ۋە قورقۇنچلۇق ئاقىۋەت يوققا چىقتى، مەن گازنى تېخىمۇ كۆچەپ بېسىپ، چىراغ نۇرىنىڭ باشلامچىلىقىدا تاغنىڭ قىسىلچىقىدىكى تار يولغا ماشىنامنىڭ بېشىنى تىقتىم. شۇ چاغدا، بىردىنلا كونا شوپۇرلارنىڭ «دەرۋازا تاغ» ھەققىدىكى پاراڭلىرى ئېسىمگە چۈشتى. توغرا! «دەرۋازا تاغ» دېگىنى مۇشۇ ئىكەن-دە، دېمىسىمۇ بۇ تاغ يول ئۈستىگە ياساپ قويغان بايرام دەرۋازىسىغىلا ئوخشايدىكەن. كونا شوپۇرلارنىڭ «بۇ يەردە قەدىمكى زامانلاردىن تارتىپ قاتتىق جەڭلەر بولغان، نۇرغۇن قان تۆكۈلگەن ئىكەن. كۈندۈزى ماڭسا يول بويىدا ئاقىرىپ ياتقان ئادەم سۆڭەكلىرىنى ھەر قەدەمدە ئۇچراتقىلى بولىدىكەن. مۇبادا بۇ يەردە قونۇپ قالسا، كېچىسى كىملەرنىڭدۇر زارلاپ يىغلىغىنى، قاقاقلاپ كۈلگىنى ئاڭلىنارمىش، گاھىدا قىلىچ-گۈرزىلەرنىڭ بىر-بىرىگە تېگىپ جاراڭلاشلىرىنى، ئاتلارنىڭ كىشنەشلىرىنى، ئىتلارنىڭ قاۋاشلىرىنى، ئاياللارنىڭ ئېيتقان مۇڭلۇق ھازا كۈيىنى، بوۋاقنىڭ چىرقىراپ يىغلىغىنىنى ئاڭلىغىلى بولىدىكەن. ھەتتا باش-بويى پاكىز بولمىسا، ئۇچقاندەك كېتىۋاتقان ماشىنىمۇ ھېچ سەۋەبسىزلا ماڭالماي توختاپ قالارمىش، ئۇ يەردىن ئۆتكەندە چوقۇم ئايەت ئوقۇپ، روھ-ئەرۋاھلارغا دۇئا قىلىپ ئۆتمەك كېرەك» دېگىنىنى ئاڭلىغانمەن. راستىنى ئېيتسام، كىچىكىمدىنلا جىن-ئالۋاستىلار توغرىسىدىكى ھېكايە-چۆچەكلەرنى ئاڭلاشقا ئامراق ئىدىم. (لېكىن، «جىن» دېسە سىيىپ تاشلىغۇدەك قورقاتتىم.) شۇڭا بۇ تاغ توغرىسىدىكى قورقۇنچلۇق گەپ-سۆزلەر مېڭەمگە قاتتىق ئورناپ كەتكەنىدى. ئەمدى بىر تەنھا ئۆزۈم، تۈن كېچىدە، ئۆلۈك بىلەن تىرىكنىڭ ئايرىلىقىدىكى ئەھۋالدا مانا شۇ جىنلىق دەرۋازا تاغدىن ئۆتۈپ كېتىپ باراتتىم.

مەن گازنى جېنىمنىڭ بارىچە بېسىپ كېسىك تاغ ئېغىزىدىن ئۆتۈپ كەتتىم. خۇداغا شۈكرى، دەرۋازا تاغدىن چىققۇچىلىك ماڭا ھېچقانداق غەيرىي ئاۋاز ياكى شۈبھىلىك شەپە بىلىنمىدى، ئادەملەر بۇ تاغنىڭ خۇددى مۆجىزىدەكلا تۈپتۈزلەڭ سايدىن دوققىدە ئۈنۈپ چىقىپ قالغىنىغا قاراپ ۋە بۇ ھادىسىنى چۈشەنمىگەچكە ئۇنى تېخىمۇ سىرلىقلاشتۇرۇپ بۇ تاغ ھەققىدە ئاغزىغا كەلگىنىچە ئەپسانە رىۋايەتلەرنى توقۇغانىكەن دەپ

ئويلاپ قالدىم مەن.

ئەھۋالىم بارغانسېرى ناچارلاشماقتا ئىدى. قىزىتمام زادى پەسەيمەيۋاتاتتى. پۈتۈن ئەزايىم چېقىلىپ ئاغرىۋاتتى. بۇ ئاغرىقنىڭ دەستىدىن، ئاچلىق، ئۇسسۇزلۇق دېگەنلەر نەلەردە قالدى، ھېلىدىن - ھېلىغا ھوشۇمدىن كېتىپ قالىدىغاندەكلا. ئۆزۈمنى بەكمۇ مەھكەم تۇتمىسام ئىش چاتاق - زادى. قاپاقلىرىم تاش ئېسىپ قويغاندەك تۆۋەنگە تارتىدۇ، كۆزۈمنىڭ قاراقلىرى پات - پات يۇقىرىغا تارتىلىدۇ. بۇنداق چاغدا، ئىككى چىراغنىڭ نۇر دەستىسى كۆزۈمگە ئالتە - سەككىز بولۇپ كۆرۈنىدۇ. تۇرۇپ - تۇرۇپ، يولنىڭ بىر تەرىپى قىيسىيىپ، ماشىنا بىر قارا ھاڭغا غۇلاپ كېتىۋاتقاندەك ئۆزۈمچە چۆچۈپ كېتەتتىم - دە، دەررۇ رولغا جان - جەھلىم بىلەن يېپىشىپ رولنى بىر تەرەپكە ئۇراتتىم. كۆچ - ماغدۇرۇم تۈگەپ كېتىۋاتقاندەك بولۇۋاتاتتى. مۇشۇنداق بولۇۋەرسە تاڭ ئاتقىچە جېنىم چىقىپ كېتەمدۇ نېمە دەپ قورقۇپ قالىمەن. لېكىن يەنە ئۆزۈمگە رىغبەت بېرىمەن — مۇشۇنداقلا ئۆلۈپ كېتەمسەن ئەخمەق! ئەڭ بولمىسا كالونغا يېتىپ بېرىشىڭ، جان بەرسەڭمۇ كالون باشلىقىنىڭ قۇچىقىغا يىقىلىپ جان بېرىشىڭ كېرەك! سېنىڭ قانداق شوپۇر ئىكەنلىكىڭنى ئۇلار كۆرۈپ قويۇشسۇن! ھەسەن پولودەكلەرنىڭ بىر قېتىمغا پايلىماي يېرىم يولدا جا بېرىپتۇ دەپ كۈلۈشكە يول قويامسەن لاتا! چىڭ تۇر دەيمەن ئىشەك سويدى...

مەن پۈتكۈل غەيرىتىمنى يىغىپ قەددىمنى رۇسلاپ رولنى تېخىمۇ مەھكەم قامال لىدىم ۋە قېلىن تۈن پەردىسىنى يىرتىپ شۇڭغۇپ سويلاۋاتقان چىراغ نۇرى ئاستىدا سوزۇلۇپ ياتقان قاراماي يولغا تىكىلدىم. مېڭەمدە تۇرۇپلا ھەرخىل سۈرەتلەر ئەكسلىنىپ قالاتتى. مەن يولغا تىكىلىپ ئولتۇرۇپ، مېڭەمدە ئۆزلۈمەي ئەكسلىنىۋاتقان سۈرەتلەرنى بىر - بىرلەپ كۆزدىن كەچۈرۈشكە باشلىدىم. بۇلار شۇ تاپتا مەن ئۈچۈن بىر قىزىق ئەرمەك بولدى. ئۇلار — ئادەملەرنىڭ سۈرەتلىرى ئىدى. ئۇ سۈرەتلەردىكى ئادەملەرنىڭ چىرايى ماڭا تونۇش، لېكىن خېلى زامانلاردىن بۇيان ئۇنتۇلغان چىرايلار... ماۋۇ ۋاپات بولغىلى ئۇزۇن بولغان دادامنىڭ چىرايى. دادامنىڭ چىرايىدىن نۇر يېغىپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭ ھەرقاچانلا بىر خىل مېھرى بىلەن يېنىپ تۇرىدىغان كۆزلىرى مېنى ئەركىلىتىۋاتىدۇ. دادام ئېگىز بويلۇق، بويى بەستى تولىمۇ كېلىشكەن، قامەتلىك ئادەم. دادامنىڭ ۋۇجۇدىدىن ھەرقاچانلا بىر خىل قەتئىي ئىرادە، كۈچ، ئەقىل ۋە پەزىلەت نامايان بولۇپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭ چەۋەندازلارغا خاس يارالغان پۇت - قوللىرى شۇ قەدەر كۈچلۈك... دادام كۈلۈمسىرىگىنىچە مېنىڭ ئالدىمغا كەلدى ۋە يىرىك لېكىن ئىسسىق ئالقىنىدا مېنىڭ بېشىمنى ئۇزاققىچە سىلىدى. شۇ ھامان پېشانەم كۆيگەندەك قىزىدىپ كەتتى، دادام مېنىڭ ئاغرىدىپ تۇرغان قولۇمنى ئالىقانلىرى بىلەن سىلاشقا باشلىدى. قولۇمنىڭ ئاغرىقى شۇ ھامان توختاپ قالدى. قارىسام، دادامنىڭ يېنىدا بىر ئېگىر كىشنەپ تۇرۇپتۇ. دادام بىر ئۆمۈر ئاتتىن ئايرىلمىغان، ئاتنى تولىمۇ بەك ياخشى كۆرىدىغان ۋە ئاتنىڭ ياخشى - يامىنىنى ھەر قانداق ئادەمدىنمۇ ياخشى بىلىدىغان ئاتخۇمار ئادەم ئىدى. ياشلىقىدا ئات بىلەن نۇرغۇن جەڭلەرگە قاتناشقان، قەشقەر بىلەن قۇمۇلغىچە بولغان جايلارنى كۆپ قېتىم ئاتلىق كەزگەن بىر باھادىر چەۋەنداز ئىدى. ھازىرمۇ دادام ئاشۇ ئاتتىن ئايرىلماپتۇ... ئاجايىپ

www.uyghurkitap.com

ئۇلۇغ ئەرلەرلا، ئۆز ئەقىدىسىگە مۇشۇنداق سادىق بولالايدۇ! مېنىڭ دادام ئەنە شۇنداق بىر ئۇلۇغ ئەركەك!... دادام مېنى يەردىن لىككىدە كۆتۈرۈپ چاپچىپ تۇرغان ئاق ئايغىرغا مىنگۈزدى ۋە قولى بىلەن ماڭا يىراقنى — ئاقىرىپ تۇرغان ئۇپۇقنى كۆرسەتتى. ئاندىن ماڭا ئۇزۇندىن - ئۇزۇنغا دۇئا قىلدى. مەن ئاق ئاتنى دىۋىتىپ، ئاقىرىپ كۆرۈنۈۋاتقان ئۇپۇق تامان ئات سالدىم. ئېتىم دۈلدۈل ئىدى. ئۇ مېنى ئېلىپ خۇددى قۇشتەك «لەپپىدە» كۆتۈرۈلۈپ ئۇچۇشقا باشلىدى. شامال چاچلىرىمنى يەلپۈيتتى. ئاق كۆڭلىكىم شامالدىن شاردەك كۆپەتتى. قۇلىقىمغا گۈلدۈرلىگەن بىر ئاۋاز ئاڭلىنىدۇ. نېمە ئاۋازكىنە؟ ئاتنىڭ تۇيىقى يەرگە تەگمىسە... شامالنىڭ ئاۋازى، ياق، ماتورنىڭ ئاۋازى... ماشىنا ماتورىنىڭ... مانا ماۋۇ سۈرەتتىكى بىر مەھەللىدە ئويناپ چوڭ بولغان رۇقىيە، يەنە تۇرسۇن گۈل، پاتىمە، مارىيە، ساجىدە... ئۇلار مەھەللىنىڭ ساۋاقداشلىرىم. ساجىدە قەشقەرگە كۆچۈپ كەتكەن، يەنە بەزىلىرى چەت ئەلگە چىقىپ كەتكەن ۋە بەزىلىرى ئۈرۈمچىدە... قاي زامانلار - ھە؟... ئۇلار قۇلاقلىرىغا تۆت قۇلاقلارنى قىسىشىپ، دەريا قىرغىقىدىكى كوكات - چىملىقلاردا ئولتۇرۇپ، پۇتلىرىنى دەريا سۈيىگە چىلىغان ھالدا «يىراقتىن كۆرۈنەر يالغۇز بىر يەلكەن» دېگەن رۇس ناخشىسىنى ئېيتىۋاتىدۇ. بىرنەچچە ئوغۇل دوستلىرىم بىلەن ئۇلارنى چۆرىدەپ، دەرياغا يۈزلىنىپ ئۆرە تۇرىمىز، مەن ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇپ گارمۇشكام بىلەن تەڭكەش قىلىمەن، كېيىن ھەممىمىز جور بولۇپ «ئۈچ تانكىست»، «بايكال كۆلى»، «كاتيۇشا»، «چىغىر يول»، «دالا گۈلى»، «ئوكرائىن دالىسىدا»، «قېلىن قىزچاق تانيۇشا» دېگەن ناخشىلارنى توۋلايمىز. بۇ ناخشىلارنىڭ بەزىلىرىنى بىزنىڭ سۆيۈملۈك ۋە گۈزەل مۇئەللىمىمىز سەلىمەبانۇ خانىم ئۆگىتىپ قويغان، بەزىلىرىنى مەھەللىمىزدىكى ئىۋان، پېتىر دېگەن بېلىقچى رۇسلاردىن ئۆگىنىۋالغان... بوستۇن ئۇيغۇر تۈرك پادىشاھلىقىنىڭ شاھزادىسى قايدۇنىڭ نامى قويۇلغان قايدۇ دەرياسى بىزنىڭ شەھىرىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىنى كېسىپ ئۆتىدۇ. بىز ئاشۇ ئۇلۇغ ئانا دەريانىڭ باغرىدا چوڭ بولغان. باغراش كۆلى (بوستۇن كۆلى) قايدۇ دەرياسى بىر - بىرىگە تۇتاش، بوستۇن پادىشاھىنىڭ ئېتى ئىكەن، قايدۇ شاھزادىنىڭ ئېتى ئىكەن. ئۇيغۇر خەلقى ئۆزلىرىنىڭ شاھلىرىنى ئۇلۇغلاپ، ئەۋلادلىرىمىز ئەبەدىي ئۇنتۇتماغاي دەپ بۇ دەريا ۋە كۆللەرنى شۇلارنىڭ ئېتى بىلەن ئاتىغانىكەن، ھازىرمۇ خەرىتىلەردە بىزنىڭ دەريا «كايدۇ» دەپ، باغراش كۆلى «بوستۇن» دەپ يېزىلىدۇ. بۇ ئۆزگەرگىنى يوق ۋە ھەرگىز ئۆزگەرمەيدۇ! باغراشمۇ بوستۇن شاھىنىڭ نەۋرىسى، جەڭگىۋار ئۇيغۇر تۈرك پادىشاھىنىڭ ئېتى. كېيىن بۇ ئۇلۇغ خاقاننىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن ئۇلۇغ بوۋىسىنىڭ نامى بىلەن ئاتالغان بوستۇن كۆلى باغراش كۆلى دەپ ئاتىلىشقا باشلىغان. قايدۇ دەرياسى بەك گۈزەل ۋە بۈيۈك دەريا، كەڭلىكى بىر كىلومېتىر كېلىدۇ. سۈيى كۆپكۆك، قىرغاقتا تولۇپ لۆمشۈپ ئاقىدۇ. دەريانىڭ ساھىلى ئۇزۇندىن ئۇزۇنغا سوزۇلغان ئورمان. دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدىكى پارچە - پارچە تالزار ئاراللار گۈزەل ئارامگاھ باغچىلارغا ئوخشايدۇ. يىراقتا سالچىلارنىڭ، بېلىقچىلارنىڭ ھايقىرىشلىرى، ناخشىلىرى، كۈلكىلىرى جاراڭلايدۇ... كېچىدە دەريا ساھىللىرى ئۇلار ياققان گۈلخان يورۇقىدا

نۇرلىنىپ كېتىدۇ...

تۇن يېرىمىدىن ئېشىپ قالغانىدى. ماشىنام ئالۋاستىدىن قورقىقانىدەك تاكىراڭلاپ چاپماقتا ئىدى. قاراماي يولىنىڭ ئۈستىدىكى ئويمان - چوڭقۇرلار چىراغ يورۇقىدا گاھ يوغىناپ، گاھ كىچىكلەپ قالاتتى. نۇر دەستىسى تۈن باغرىنى جىجاپ - جىجاپ سەكرەيتتى. مەن كۆزۈمنى زورىغا چوڭ ئېچىپ قاراڭغۇلۇق قوينىغا پېتىپ ياتقان ساي تەرەپكە كۆز تاشلىدىم. ماشىنام گويا ناھايىتىمۇ قېلىن ۋە ئېگىز تامنىڭ ئارىلىقىدىكى تارغىنە يۆلەكتە كېتىپ بارغاندەك ئىدى. ئىككى تەرەپتە ئاشۇ قېلىن قاراڭغۇلۇقتىن باشقا ھېچ نەرسىنى كۆرگىلى بولمايتتى. ماشىنا چىرىغى پەيدا قىلغان تارغىنە يۆلەكنىڭ ئاخىرى كۆرۈنمەس ئىدى. گويا بۇ يۆلەك ئۇ دۇنيا بىلەن، ئەرش بىلەن، دوزاخ بىلەن تۇتاشقاندەك ئىدى. مۇشۇ يۆرۈشتە مېڭىۋەرسەم بىردىنلا ئۇ دۇنياغا چىقىپ قالىدىغاندەكلا سېزەتتىم.

بىر كەمدە كىمدۇر بىرى «قارا!» دېگەندەك قىلدى. مەن كابىنكىنىڭ يان كۆزنىكىدىن قارىدىم. يولنىڭ چېتىدە مۇشتۇمدەك بىر يورۇقلۇق لۇغۇلداۋاتاتتى. ئۇ قىزغۇچ - سېرىق بىر كاللەك نۇر ئىدى. ياق نۇر دېسەم بولمىغۇدەك، نۇر دېگەن ئەتراپقا تارايدۇ. ئۇنىڭ باش - ئايىغى بولىدۇ. ھەر قانچە كىچىك بولسىمۇ مەلۇم بىر دائىرىنى يورۇتىدۇ. لېكىن ماڭا كۆرۈنۈۋاتقان بۇ يورۇق خۇددى شەلۋەرەپ تۇرغان جاراھەتنىڭ ئاغزىدەك قىزىرىپ تۇراتتى. ئەتراپقا نۇر چاچمايتتى. پەقەت ئۆزىنى ئۆزى يورۇتۇپ قىزىرىپلا تۇراتتى. مەن مەست ئادەمدەك كۆزۈمنى يىرتىپ ئېچىپ ئۇنىڭغا سىنچىلاپ قارىدىم— بۇ يورۇق يەردىن ئادەم بويى ئېگىزلىكتە كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى. ئۇنى ئېسىپ قويۇلغان چىراغمىكىن دېسەم، بۇ يەردە نە بىر تۈپ دەرەخ، نە بىرەر ئۆي يوق، ھاياتتىن ئەسەر يوق قاپقارا دەشتتە ئۇنى كىم نېمە ۋەجىدىن ۋە نەگە ئېسىپ قويىدۇ؟

مەن بىردىنلا چۆچۈپ كەتتىم. شۇ تاپتا ماشىنام بەشىنچى خوتتا گۈلدۈرلەپ كېتىۋاتىدۇ. بۇ يورۇقنى كۆرگىنىمگە بىرنەچچە مىنۇت بولدى. بۇنچە ۋاقىت ئىچىدە ھېلىقى يورۇق ئاللىقاچان ئارقىدا قېلىشى كېرەك ئىدى. لېكىن قىزىق يېرى، بۇ يورۇق ھازىرغىچە ماڭا ئاشكارا كۆرۈنۈپ تۇراتتى. تېخى يېقىنلا يەردىن! مەن گازنى كۆچەپ باستىم. ماشىنام ئالغا تاشلاندى، لېكىن ھېلىقى يورۇق يەنىلا يېنىمدا كۆرۈنۈپ تۇراتتى، توۋا! چەكسىز دەشت، تۈن نىسپى، قېلىن قاراڭغۇلۇق ئىچىدە يېگانە، بىر تال غەلىتە يورۇق... بەدىنىم تىكەنلىشىپ، ھەر بىر تال چېچىمنىڭ بىر - بىرلەپ تىككىدە بولۇۋاتقانلىقىنى سېزىپ ئولتۇرىمەن. يۈرىكىم ئاسقىپ ئاغزىمغا تىقىلىپ قالدى. مەن گازنى جېنىمنىڭ بارىچە بېسىپ ماشىنىنىڭ سۈرئىتىنى ئاخىرقى چەككىچە يەتكۈزدۈم. مەن ھېلىقى يورۇقنى دەسلەپتە كۆرگەندە ئادەم بار يەرگە كېلىۋاتقان ئوخشايمەن دەپ خۇشاللانغانىدىم. لېكىن ۋاقىت ئۆتكەنسېرى بۇ يورۇق ماڭا غەلىتە بىلىنىشكە، ئەمدى بولسا مېنى قورقىتىشقا باشلىدى. ئەمدىلىكتە مەن بۇ غەلىتە يورۇقتىن قېچىپ قۇتۇلۇشنىڭ كويىغا چۈشتۈم. لېكىن ماشىنامنىڭ سۈرئىتىنى قانچە ئاشۇرساممۇ ھېلىقى لەنىتى يورۇقلۇق ماشىنامنىڭ سۈرئىتى بىلەن ئوخشاش تېزلىكتە ماشىنامغا يانداشىپ كېلىۋاتىدۇ...

ئاھ خۇدا! بۇ نېمە ئىشتۇر ئەمدى...

مەن گازنى كېچەپ بېسىپ، بۇ چەكسىز قاراڭغۇلۇق ئىچىدە سوزۇلۇپ ياتقان يىپتەك تار ۋە گىرىمسەن يولغا، قويۇق ۋە قورقۇنچلۇق قاراڭغۇلۇق ئاستىدا تىنالماي ياتقان چەكسىز بوشلۇققا بىر پاناھ، تەسەللى، ئىشەنچ، كۈچ، ياكى ئۈمىد ئىزدەپ قارايمەن، تەلمۈرىمەن... لېكىن ئۇ يەردە ئاشۇ قورقۇنچلۇق قاراڭغۇلۇقتىن ئۆزگە بىرەر تال ھاشاراتمۇ كۆرۈنمەيدۇ! ئۇشتۇمتۇت ئالدىڭغا قارا! دېگەندەك بىر ئاۋاز زاھىر بولدى. قارىسام ئالدى تەرىپىمدە نەق يولنىڭ گىرۋىكىدە بىر ئادەمنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم. شۇ ھامان تومۇرلىرىمغا قان يۈگۈرۈپ يۈرىكىم ئويناپ كەتتى. پۇت-قولۇمغا جان كىرگەندەك بولدى. بايىقى ئويلىغىنىم توغرا ئىكەن، ئەسلىدە ئادەم بار يەردە كېتىۋاتقان ئىكەنمەن دەپ ئويلىدىم. مەن ۋە بايىقى ھولۇقمىدىن كۈلگۈم كەلدى. ھايت-ھۇيت دېگۈچە ئۇ ئادەمگە يېقىنلاشتىم. ئۇ ئادەممۇ چىراغنىڭ يورۇقىدا ماشىنامغا قاراپ بىر قولىنى كۆتۈرۈپ پۇلاڭلاتتى. قارىسام قىز بالا ئىكەن. ئۇ چىراغنىڭ شۇنچە كۈچلۈك يورۇقىدا كۆزىنى مىتمۇ قىلىپ قويماي، مەن تەرەپكە يۈزلىنىپ قېتىپ قالغاندەك چەكچىيىپ قاراپ تۇراتتى. مەن سۈرئەتنى ئاستىلىتىپ ئۇنىڭ ئۇدۇلىغا كېلىپ ماشىنىنى توختاتتىم. شۇ تاپتا ماڭا ھەمراھلىق ئۈچۈن بىرەر مۈشۈك بولسىمۇ بېشىم كۆككە يېتەتتى. شۇڭا ئۇنىڭدىن گەپ سوراشقىمۇ تاقەت قىلالماي بۇ قىز تۇرغان يان تەرەپتىكى كابىنىكا ئىشىكىنى دەررۇ ئېچىۋەتتىم. نېمانچە چاققان قىز بالا-بۇ؟ ماشىنا توختاپ بولغىچە كابىنىكىغا چىقىپ ئولتۇرۇپ بوپتىغۇ؟ يەنە تېخى كابىنىكىنىڭ ئىشىكىنىمۇ يېپىپ ئۈلگۈرۈپتۇ. ئىشىكنىڭ يېپىلغان ئاۋازىنىمۇ ئاڭلىغىنىم يوق، تازا كۈچەپ جاڭگىدە يېپىمىسا يېپىلمايدىغان ئىشىك ئىدى بولمىسا! مەن ماشىنىنى ئورنىدىن قوزغىۋېتىپ ئۇ قىزغا سىنچىلاپ قارىدىم: 18-19 ياشلاردىكى قىز ئىكەن. ئۇ خۇددى يېڭىلا ھازىدار بولغاندەك باشتىن-بويىغا ئاپئاق كىيىنىۋاپتۇ، ھەتتا ئۆچكىنىڭ قۇيرۇقىدەك دىڭگىيىپ تۇرغان ئىككى تال قىلىپ بوغۇۋالغان قىسقا چېچىدىن تارتىپ، پۇتىغا كىيىۋالغان كېپىشىگىچە ئاپئاق... ئۇنىڭ چىرايىنى دېمەيسىز تېخى! قىزنىڭ پېشانىسى، مەڭزى، قاڭشىرى، تومشۇقى، قۇلاقلىرى، ھەتتا بويىنىمۇ مېنىڭ كۆزۈمگە خۇددى ئۇنغا مىلىنىپ چىققاندەك، ياق، ئاق گەجدە قاتۇرۇلغان ھەيكەلنىڭكىدەك ئاپئاق نۇرسىز لېكىن ئىنتايىن ئېنىق كۆرۈنۈۋاتىدۇ، توۋا!

ئۇ كابىنىكىغا چىقىپلا، ماڭا قاراپمۇ قويماي، قاتۇرۇپ قويغاندەك ئۇدۇلغا چەكچىيىپ ئۈنچىقماي ئولتۇردى. ئۇنىڭ پۈتۈن ئەپتىدىن مۇزدەك سوغۇقلۇق بىلىنىپ تۇراتتى. بۇ قىز نېمە ئىش بىلەن چىققان بولغىيدى بۇ يېرىم كېچىدە؟ قولىدا سەپەرگە چىققان ئادەمگە لايىق بىرەر بوغچىسىمۇ كۆرۈنمەيدۇ، يا ماڭا قاراپ قويمايدۇ، يا بىرەر ئېغىز زۇۋان سۈرمەيدۇ... قەيەرگە بارىدىكىن؟ ۋاي خۇدايىمەي، نېمە بولسا بولامدۇ، ئىشقىلىپ يېنىمدا بىر تىرىك جان ئولتۇرىدۇ. شۇ تاپتا ماڭا كېرىكىمۇ شۇئىدى، بەكلا تارتىنچاق بولسا كېرەك، يا بولمىسا بىرەر دەرد-ئەلەم ئۇنى مۇشۇ ھالغا كەلتۈرۈپ قويغاندۇ، بولمىسا تۈن يېرىمىدا ئەرۋاھتەك بۇ يەردە تېنەپ يۈرمەس ۋە بۇنچە پەرىشان، مەيۈس

هالغا چۈشۈپ قالماس ئىدى ... تاڭ ئاتقاندا ھەممىسى مەلۇم بولىدۇ ياكى بارىدىغان
يېرىگە بارغان چاغدا ئۆزى بىر نېمە دەر ... مېڭىشىڭنى ماڭ ئاغىنە! مەن ئۇ قىزغا لەپ-
پىدە قاراپ قويۇپ، گازنى كۆچەپ بېسىپ ماشىنامنىڭ يۈرۈشىنى جىددىيلەشتۈردۈم. ئۇ قىز
بايىقى پېتىنى بۇزماي چوقماقتەك دىڭگىيىپ ئولتۇراتتى.

ئۇشتۇمتۇت، يۈرىكىم قاتتىق ئاسقاقلىغاندەك بولدى. تۇرۇپلا ئىچىمگە نېمىشقىدۇر بىر
قورقۇنچ كىرىۋالدى! ئادەتتە، كابىنكىغا قىزلار چىقىپ ئولتۇرسا كابىنكىنىڭ ھاۋاسى
بىردىنلا ياشىرىپ كېتىدۇ. لېكىن بۇ قىز كابىنكىغا چىققاندىن بېرى ئىچىمدىكى قورقۇنچ
يوقىلىشنىڭ ئورنىغا تېخىمۇ بەتتەر كۆچىيىپ كەتتى. يۈرىكىم بىرەر بالا - قازانى سەز-
گەندەك ئەنسىز سېلىپ كەتتى. بۇ ... بۇ ... نېمە ئىشتۇر؟ ياكى بايىقى قورقۇنچنىڭ تەسى-
رىمىكىن، يا بولمىسا ... بېشىمغا ئۇشتۇمتۇت چاقماق چۈشكەندەك تەسادىپىي كاللامغا
پەيدا بولغان خىيالدىن قورقۇپ جان - پېنىم چىقىپ كەتتى. مەن ئالاقزادىلىك ئىچىدە
قىزغا كۆزۈمنىڭ قۇيرۇقىدا قارىدىم ۋە شۇ ھامان ئۈنىدەرەپ ۋارقىرىۋەتتىم. ۋاي
خۇدايىم!

يېنىمدىكى ھېلىقى قىز يوق تۇراتتى! ئۇ ئۇشتۇمتۇتلا غايىب بولغانىدى، گويا،
ئۇ يەردە ھېچكىم ئولتۇرۇپ باقمىغاندەك، زادىلا ئولتۇرۇپ باقمىغاندەك ئىدى! ئۇ قىز
قېنى؟ ئۇ، ئوقتەك ئۇچۇپ كېتىۋاتقان ماشىنىدىن قانداق چۈشۈپ كەتتى؟ ئىشىكمۇ ئېچىل-
غاندەك قىلمىدىغۇ؟!

قورقۇنچتىن يۈرىكىم ئاغزىمغا تىقىلىپ قالدى. پۇت - قولۇم بىردىنلا مۇزلاپ كەت-
تى. ئارتۇقچە جىددىيلىشىشتىن، مېڭەمنىڭ ئارقىسى بىلەن قوشۇلۇپ گەجگەم شالدەك قې-
تىۋالدى. پۇت - قولۇم ماغدۇرسىزلىنىپ رولغا ئېسىلىپ قالدىم. شۇ مىنۇتتا مۇبادا بىرەر-
سى ھەي! دەپ ئۇشتۇمتۇت ۋارقىراپ قويسا شۇ ھامان جېنىم چىقىپ كېتەر ئىدى!

مەن قورقۇنچتىن لاغىلداپ تىترەپ رول گەردىشىگە مەھكەم چاپلاشقىنىمچە يولغا-
ئالدىمغا كۆز سالدىم - دە، قورققىنىمدىن ۋاي ئانامەي! دەپ ۋارقىراپ تاشلىدىم. قارى-
سام بايا مېنىڭ كابىنكامغا چىقىپ ئولتۇرغان ۋە ئۇشتۇمتۇت غايىب بولۇپ كەتكەن
ئاق كىيىملىك قىز ماشىنامنىڭ ئالدىدا — يولنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدا بىخىرامان كېتىپ بېرىپتۇ!

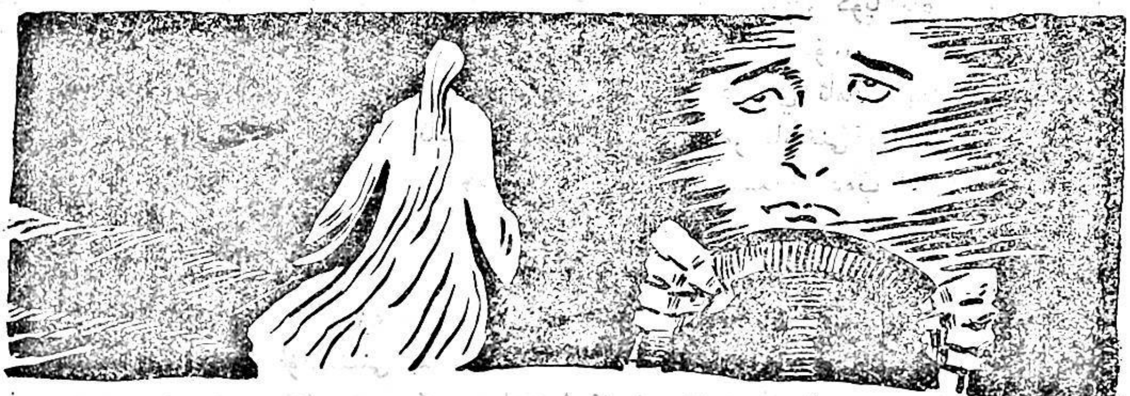

www.uyghurkitap.com

پۈتۈن ئەزايىمدىن مۇزدەك تەر چىقىپ كەتتى. ئاكسىلاتورنى دەسسەپ تۇرغان پۇتۇم خۇددى تىكىش ماشىنىسى تېپىۋاتقان ئادەمنىڭ پۇتىدەك شىددەت بىلەن تىترەيتتى. تىزلىرىمنىڭ تىترىشىنى توختىتىۋالاي دەپ شۇنچىلىك ئۇرۇنساممۇ بولمىدى. پۇتۇمغا توك ئۇلاپ قويغاندەك مېنىڭ ئىختىيارىمغا بويسۇنمايتتى. ئاھ خۇدا! كۆزۈمگە نېمە كۆرۈنۈۋاتىدىغاندۇ مېنىڭ! مەن ئۆلگۈدەك قورقۇپ تۇرساممۇ ماشىنىغا ئارقىسىنى قىلغىنىچە بىر خىلدا كېتىپ بارغان ھېلىقى قىزنىڭ گەۋدىسىدىن كۆزۈمنى ئۈزەلمەيتتىم. قىزىق يېرى، ئۇ قىز ئادەتتىكىدەك ميڭىش قەدىمىدە چامداپ كېتىۋاتسىمۇ 5 ـ خوتتا كېتىۋاتقان ماشىنام ئۇنىڭغا زادىلا يېتەلمەيۋاتاتتى. ئۇ ماشىنام بىلەن باشتىن ـ ئاخىر بىر خىل ئارىلىقنى ساقلاپ كېتىۋاتاتتى. بۇ ئارىلىق قانداق قىلساممۇ يا ئۇزارمايتتى، يا قىسقارمايتتى. ماشىنا چىرىغىنىڭ كۈچلۈك نۇرىدا ئۇنىڭ پۈتۈن گەۋدىسىنى، ھەتتا ئۇنىڭ تارغاق سۆگەكلىرىنىڭ بۆرتۈپ ـ چوقچىيىپ تۇرۇشلىرىنىمۇ ئېنىق كۆرۈۋاتاتتىم. قىزنىڭ گەۋدىسى تار ۋە نازۇك ئىدى. ئۇنىڭ بېلى بىلەن ساغرىسى تاختايدەك تۈپتۈز ئىدى. ئۇنىڭ كىيىۋالغان ئاق كىيىمىنىڭ يەڭلىرى ناھايىتى ئۇزۇن ئىدى، قوللىرىنىڭ ئۇچى كۆرۈنمەيتتى. خۇددى يەڭنىڭ ئىچىدە قول يوقتەك، يەڭلەر گاھ قاتلىنىپ، گاھ لەپىلدەپ تۇراتتى. ئۇنىڭ پۈتكۈل تۇرقىدا ياش قىزلاردا بولىدىغان تېگىشلىك پىگورا زادىلا كۆرۈنمەيتتى. ئۇ گويا ئەتسىز تەندەك تۈپتۈز ۋە سېپىنسىز ئىدى. مەن بىردىنلا ئۇنىڭ كىيىملىرىنىڭ باشتىن ـ بويى بىر تۇتاش ئىكەنلىكىنى بايقاپ قالدىم. ئۇ ياقىسى بىلەن ئايىغىغىچە بىر تۇتاش كىيىم كىيىۋالغانىدى. ئۇنىڭ بايا مەن كۆرگەن بوغۇلغان قىسقا ئىككى تال چېچى ئەسلىدە چاچ ئەمەس ئىكەن، ئۇنىڭ ياقىسىنىڭ بوغۇلغان تۈگۈچى ئىكەن. ئۇنىڭ كىيىمىنىڭ نە كېسىپ ئۇلىغان، نە تىكىلگەن يېرى يوق ئىدى. راست، بۇ پەقەت خالتىسىمان كېپەن ئىدى. ئۇ قىز ئەسلىدە ئاق كېپەن ئىچىدە ئىكەن، ئۇنىڭ ئىككى پۇتىمۇ ئاق كېپەننىڭ ئىچىدە ئىكەن، بايا ماڭا ئاق كېپىش بولۇپ كۆرۈنگىنى ئەسلىدە كېپەننىڭ پۇتىنىڭ ئۇچىدىن بوغۇلغان يېرى ئىكەن! ئايىغى بوغۇلغان كېپەننىڭ ئىچىدە چامداپ كېتىۋاتامدۇ ياكى پۇتلىرىنى جۈپلەپ سۇدا ئاققاندەك سىرغىپ كېتىۋاتامدۇ، زادى بىلگىلى بولمايتتى. ئىشقىلىپ ئۇ ئارقىسىدىن گۈلدۈرلەپ باستۇرۇپ كېلىۋاتقان ماشىنىغا پىسەنت قىلماي، گويا باغ سەيلىسىگە ماڭغاندەك خاتىرجەم، بەھۇزۇر ۋە بىر خىل رېتىمدا كېتىپ بارىدۇ...

ئەمدى ھەممە ئىش ئايان بولدى! «ئەلھۆكمۇللا!» دېمەي ئامالىم يوق! ... «ئايەتەل كۇرسى» نى ئوقۇسا بولىدۇ دەپ ئاڭلىۋىدىم، لېكىن بىرەر ئايەتنى بىلسەم كاشكى! مەن شۇ تاپتا ئاشۇ «قىز» ئارقىسىغا «لەپپىدە» قاراپ قالمىسىدى دەپ تىلەشكە چۈشكەنىدىم. مۇبادا ئۇشۇنداق قىلىپ سالسا قورقۇنچتىن راستىنلا جېنىم چىقىپ كېتىدىغانلىقىغا كۆزۈم يېتىپ قالغانىدى.

خۇداغا شۈكرى، ئۇ «قىز» ئارقىسىغا بىرەر قېتىممۇ قاراپ قويمىدى.

قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكىنىنى بىلمىدىم، ئىشقىلىپ مۇشۇنداق «قوغلاشماق» ئويناپ خېلى ئۇزۇن يۈردۈم بولغاي، بىر كەم بولغاندا ئۇ قىز تۇرۇپلا غايىب بولدى. ئۇنىڭ

پەيدا بولۇشى قانچىلىك ئۇشتۇمتۇت بولغان بولسا، ئۇنىڭ غايىب بولۇشىمۇ شۇنچە تۇيۇقسىز
بولدى. مەن يېنىك تىن ئېلىپ چېكەمدىكى مۇزدەك تەرنى يېڭىم بىلەن ئېرتتىم. يۈرىكىمنىڭ
سوقۇشىمۇ بارا - بارا ئىزىغا چۈشكەندەك بولدى. توۋا دەيمەن، ئادەم دېگەن نەقەدەر ئاجىز
نېمە - هە؟ ئادەتتە ئۆزۈمنى شۇ قەدەر كۈچلۈك سېزەتتىم، هېچكىمنى كۆزۈمگە ئىلماي
بۇقىدەك هۆركىرەپ يۈرىدىغان يىگىت ئىدىم، ئەمدى، بىر يېگانە، يوچۇن كۆلەڭگىدىن
قورقۇپ ئىشتانىغا چىقىرىۋەتكىلى تاس قالدىم، هېچ نەرسە قىلالمىسىمۇ يېنىمدا كۈڭراپ
ئولتۇرۇپ بېرىدىغان بىر بالىغا موهتاج بولۇۋاتىمەن، ئادەم، پەقەت ئەتراپىمدىكى ئادەم-
لەر بىلەنلا ئادەم ئىكەن! ئادەتتە سەن ئۇچۇن هېچ ئەرزىمەس، سېنىڭ بىلەن هېچ
باغلىنىشى يوق ۋە ئەهمىيەتسىز كۆرۈنىدىغان ئادەملەر. ئەسلى تېگىدىن سېنىڭ مەۋجۇت-
لۇقىڭنى تەمىن ئېتىدىغان، سېنى هېمايە قىلىپ تۇرىدىغان بىر كۈچ ئىكەن. تۇنىڭگۈندىن
بۇيان تارتىۋاتقان رەنج - مۇشەققىتىم، ئۆزۈمنىڭ تەنهالىقىدىن، يەككە - يېگانىلىقىمدىن بو-
لۇۋاتامدۇ؟ هېلىقى ئادىمىكامدىن قېچىشلىرىمنى قارا! مۇبادا بۇ دۇنيادا ئاشۇ ئادىمىكام،
روزىكام ئەمەسمۇ، يول بويىغا تاۋۇز شاپىقىنى قويۇپ قويغان هېلىقى نامەلۇم ئادەم...
لەر بولمىغان بولسا، ياشاشنىڭ ئۆزى نەقەدەر ئېغىر ۋە خەۋپلىك بولار ئىدى؟ هېلىقى
جەزىرىدىكى يالغۇز ئېشەكچى بوۋاينىمۇ بىرەرى قۇتقۇلدۇرۇپ ئالغاندۇ، هېلىقى ئىككى
ئامېرىكىلىقنى مەن قۇتقۇلدۇرۇپ قالدىم. ئۇ ئېشەكچى بوۋاي ۋە ئىككى ئامېرىكىلىقمۇ شۇن-
داق ئويلاۋاتقاندۇر بەلكىم! شۇنداق! ئۇلار چوقۇم شۇنداق ئويلىدى... بۇ يەردە كىچىك-
كىنە بىر ھەقىقەت بارغۇ؟ مەن سەن ئۇچۇن، سەن مەن ئۇچۇن دەيدىغان بىر ھەقىقەت
بارغۇ؟ بۇ ھەقىقەت بەك ئاددىي بولسىمۇ ئىش يۈزىدە يەر شارىنىڭ ئۆزھال ئايلىنىشىنى،
ئالەمدىكى هاياتلىقنىڭ ئۈزۈلۈپ قالماي داۋام قىلىشىنى تەمىن ئېتىدىغان بىر ئومۇرتقا،
بىر ئوق ئىكەنغۇ؟! ئاھ... ئادەملە! بىز تېخىچە بۇ ھەقىقەتنى تونۇپ بولالماي-
ۋاتىمىز... شۇڭىمۇ بىزنىڭ ئارىمىزدا بىر خىل ئىشەنمەسلىك، بىر خىل هايۋانىغا خاس
ئەشەددىي دۈشمەنلىك ھۆكۈم سۈرىدۇ. شۇڭا بىز بىر - بىرىمىزگە قەست قىلىش-
تىن، بىر - بىرىمىزنىڭ ئەدىبىنى بېرىشتىن، بىر - بىرىمىزنى سېتىشتىن،
ئۆزىمىزنىڭ بەختى ۋە خۇشاللىقى ئۈچۈن كىملەرنىڭدۇر كىچىككىنە بولسىمۇ
خاتالىشىشىنى، بېشىغا كۈتۈلمىگەن بىرەر پېشكەللىكنىڭ كېلىشىنى كۈتۈش ۋە تىلەشتىن
ئۆيالمايمىز. ئۆزىمىزنىڭ بىر قوۋم، بىر توپ ئىكەنلىكىمىزنى، بىر زېمىندا ياشاپ، بىر
هاۋادىن نەپەس ئېلىپ، بىرلا قۇياشتىن بەھىر ئېلىپ بىللە ياشايدىغان بىر تۇردىن
ئىكەنلىكىمىزنى بىلمەيمىز!

هايۋانات ۋە ئۆسۈملۈكلەرنى قەدىرلەش، ئاسراشتىكى مەقسەت، ئۇلارغا ئىنسانلار
موهتاج. لېكىن ئاشۇ ئۆسۈملۈكلەر بىلەن هايۋانلارنى قوغداشنىڭ مۇھىملىقى توغرىسىدا
هەر كۈنى جار سېلىۋاتقان ئادەملەر، ئۆزلىرى بىلەن نەسىلداش، قانداش بولغان ئادەملەرنى
قوغداش، قەدىرلەش، ئاسراش توغرىسىدا بولسا ئويلاپمۇ قويمايدۇ! ئەكسىچە ئاشۇ قېرىند-
اشلىرىنىڭ ئەدىبىنى بېرىش، ئۇنى هالاكەت چوڭقۇرىغا ئىتتىرىۋېتىشنىڭ سۇيىقەستلىك

پىلانلىرى ئۈچۈن باش قاتۇرىدۇ، قارىغۇ دۈشمەنلىكنىڭ نەتىجىسىدە ئېرىشكەن، قان ۋە كۆز يېشى تامچىپ تۇرىدىغان نەپ ھېسابىغا پەخىرلىنىدۇ، خۇشاللىنىدۇ، ماختىنىدۇ، ھۇزۇرلىنىدۇ!

ئادەم ئاتا ۋە ھاۋا ئانىمىز بىلەن ئۇلۇغ بوۋا ۋە ئۇلۇغ مومىمىز، ئاباق بوۋا ۋە ئاباق مومىمىز ئارىلىقىدىكى ئەجدادلىرىمىزنى ھېچقايسىمىز بىلمەيمىز، ئاشۇ بىزگە نامەلۇم بولغان ئارىلىقتىكى ئەجدادلىرىمىزنىڭ ئارىسىغا بىرەر سەۋەب ياكى مۆجىزە بىلەن، يا بولمىسا ئاللانىڭ بىزگە ئەۋەتكەن جازاسى سۈپىتىدە بىرەر ئالۋاستى، ياكى بىرەر قانخور مەخلۇق ئارىلىشىپ قالغان بولغىيدىمىكىن-تاڭ؟!

بىزنىڭ ۋۇجۇدىمىزدىكى ئاشۇ مۇدھىشلىك، رەھىمسىزلىك، شەخسىيەتچىلىك، ئۇيالماسلىق ۋە ئاچكۆزلۈكلەر، ئاشۇ غەيرىي رەسمىي «ئەجداد» لىرىمىزنىڭ بىزگە قالدۇرغان ئۇدۇم-مىراسىمىكىن-يە؟!

گۇم! قىلغان دەھشەتلىك پارتلاش ئاۋازىدىن چۆچۈپ ئورنۇمدىن ئۇچقۇپ قوپۇپ كابىنكىنىڭ تورۇسىغا ئۇسۇپ يەنە جايىمغا ئولتۇرۇپ قالدىم. ماشىنام بىر تەرەپكە قىڭغىيىپ قالدى. مەن ماشىنىنى دەررۇ تورمۇزلىدىم-دە، كابىنكىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ يەرگە سەكرەپ چۈشتۈم.

يەر-جاھان قارا كىگىز بىلەن چۈمكەپ قويغاندەك قاراڭغۇ ئىدى. بىردىنلا ھېلىقى ئاق كېپەنلىك «قىز» يادىمغا كېلىپ قالدى-دە، تىزلىرىم بوشىشىپ يىكمباشتىن تىترەشكە باشلىدى. مەن كابىنكىنىڭ ئىشىكىنى مەھكەم تۇتۇۋېلىپ، ئەتراپىمغا ھولۇقۇش ئىچىدە كۆز يۈگۈرتتۈم. شۇ تاپتا، ئارقا تەرىپىمدىن تىرىق قىلغان ئاۋاز ئاڭلانسا، كابىنكىغا ئۆزۈمنى ئېتىپ، كابىنكىنىڭ ئىشىكىنى مەھكەم تاقىۋالماقچى ئىدىم. لېكىن ھېچقانداق تىۋىش ئاڭلانمىدى. بىرەر غەيرىي شەپىمۇ سېزىلمىدى. مەن يۈرىكىمنى زورغا توختىتىپ، ئۆزۈمگە مەدەت بەردىم-دە، چاقلارغا سەپسالدىم. مەن ئويلىغاندەك بىر تەرەپنىڭ ئىككى چاقىنىڭ كامېرلىرى بىراقلا يېرىلىپ كېتىپتۇ. ئىككى چاقنىڭ بىر ۋاقىتتا يېرىلغىنىنى زادىلا ئاڭلاپ باقمىغانىدىم. بۇ غەلىتە ھادىسە ماڭا، يەنە كېلىپ مۇشۇ تۈن قوينىدىكى جەزىرىدە چاپلاشقانىدى. بۇ ھالەتتە ماڭماق تۈگۈل، ماشىنىنى قوزغىغىلىمۇ بولمايتتى. ياساپ ماڭمىسام ماشىنامغا ئوت كېتىشى مۇمكىن ئىدى. ياساي دېسەم پۇت-قولۇمدا ماغدۇر دېگەن نەرسە يوق ئىدى. ئۆزۈم ئاغرىق، ئاچلىق، ھارغىنلىق، ئۇسسۇزلۇق ۋە پاراكەندىچىلىك تۈپەيلى ماغدۇرسىزلىنىپ خۇددى ئەسكى چاپاندەك لاكاسلاپ قالغانىدىم. ئۇنىڭ ئۈستىگە شۇ تاپتا ھېلىقى ئاق كېپەنلىك قىزنىڭ قورقۇنچى يۈرىكىمنى قىساتتى. چاق بىلەن ھەپىلىشىۋاتقىنىمدا ئۇشتۇمتۇت ئارقامدىن كېلىپ گېلىمنى بوغارمۇ دېگەننى ئويلىسام، بەدىنىم سوغۇق سۇ قۇيغاندەك شۈركىنىپ كېتەتتى.

لېكىن، كۈتۈش ئىش ئەمەس-دە! مەن ئەمدى كىمنى ۋە نېمىنى كۈتىمەن؟! دوزاختەك قاراڭغۇلۇق ئىچىدە ھاسىراپ بۇ پايانسىز دەشتتە ئۆزۈمدىن باشقا، ئۈمىد قىلغۇدەك يەنە نېمە قالدى ماڭا؟! ئاخىرقى غەيرەت ۋە كۈچۈمنى يىغىپ سايمانلارنى ئالدىم-دە، يېرىلغان چاقلارنى ئالماشتۇرۇشقا كىرىشتىم. تەلىيىمگە زاپاس چاقىم بار

ئىدى. پەقەت بىرلا چاقنىڭ كامېرىنى يېڭىغا ئالماشتۇرۇپ يەل ئۇرسىلا بولاتتى. مەن لېۋىمنى چىشلەپ ئالدىراپ ـ تېنەپ زاپاس چاقنى يەشتىم. پۇت ـ قولۇم تىترەيتتى. ئۆزۈم ھاسىراپ، تىنىقىم بىر ـ بىرىگە ئۇلاشمايتتى. تىزلىرىم خۇددى بىرەر تال گايكىسىنى ئېلىۋەتكەن تەگىگە ئوخشاش ھە دېسىلا پۈكۈلۈپ كېتەتتى... ئىشنىڭ ئېغىرلىقى ۋە ئەھۋالىمنىڭ ئوساللىقىدىن كۆرە، ھېلىقى يوچۇن يولۇچى «قىز» توغرىسىدىكى قورقۇنچلۇق خىياللار مېنى ماغدۇرسىزلاندۇرماقتا ئىدى.

مەن بىر تەرەپتىن مۈكچەيگىنىمچە چىشىمنى چىشلەپ جان ـ جەھلىم بىلەن چاق بىلەن ھەپىلەشسەم، يەنە بىر تەرەپتىن ۋەھىمە ئىچىدە پات ـ پات ئارقامغا ئۆرۈلۈپ قاراپ قوياتتىم. ئالدىرىغانسېرى ئىشىم قولاشمايتتى. گايكىنى بوشىتىپ چىقىرىمەن دەپ، چىڭگېلدىغان تەرەپكە بۇراۋېرىپ، بىر چاغ بولغاندا ھوشۇمغا كېلەتتىم ـ دە، ئۇنى قايتىدىن بوشاتقىلى تۇراتتىم. خۇداغا شۈكرى! ئاخىرى چاقلارنى ئالماشتۇرۇپ بولدۇم ۋە يېرىلغان چاقلارنى ئېگىز بالادا كوزۇپقا تاشلاپ، ئالدىراپ ـ تېنەپ ماشىنىنى ئوت ئالدۇردۇم.

قىرىق ـ ئەللىك كىلومېتىر ماڭا ـ ماڭمايلا يەنە «گۇم» قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ ماشىنام بىر تەرەپكە قىيسايدى. بۇ قۇلاقنى يارغۇدەك كۈچلۈك ئاۋاز مېنىڭ قۇلقىمدىن ئۆتۈپ تىترەپ تۇرغان يۈرىكىمنى پارا ـ پارا قىلىۋەتتى. يەنە چاق يېرىلغانىدى، ئاۋازىدىن قارىغاندا، كەم بولغاندىمۇ ئىككى پاي چاق يېرىلغانىدى! مەن ئەلەمدىن رولغا بېشىمنى قويۇپ كىچىك بالىدەك ئۆكسۈپ يىغلىۋەتتىم. خۇدا دەيمەن، كەلگۈلۈكلا بولسا ماڭا كېلەمدۇ؟ مەن نېمە بولغان ئادەممەن ـ شۇنچە! مېنى شۇنچە مازاق قىلىدىغان، شۇ قەدەر قىينايدىغان، شۇ دەرىجىدە بوزەك قىلىدىغان قايسى تەقدىر، نېمە قىسمەتھە؟ ۋا دەرىخا!

يىغلاپ ئولتۇرىۋەرسەم بولمايتتى، شۇ تاپتا يىغىمۇ كۈچۈم يەتمەيۋاتاتتى. مەن رولدىن بېشىمنى كۆتۈرۈپ، يەنە تەسلىكتە كابىنىدىن چۈشتۈم ۋە چاقلارنى سۆكۈشكە باشلىدىم. بۇ قېتىم ئوڭ تەرەپنىڭ چاقلىرى يېرىلىپتۇ، يېرىلغاندىمۇ بايىقىغا ئوخشاش ئىككى پاي چاق بىراقلا...

ئەمدى زاپاس چاق يوق ئىدى. مەن چاقلارنى سۆكۈپ ئوت پىلاستىرى بىلەن كامېرلارنى يەملەشكە كىرىشتىم...

ئۆتىنچى قېتىم يېرىلغان چاقلارنى ياماپ بولغىنىمدا شەرق تەرەپ ئاقاردى. يىراقتىن چىراغلار پىلىلداپ كۆرۈندى. مەن ياش بىلەن غۇۋالانغان كۆزلىرىم بىلەن بىر تېگى يوق ھارغىنلىق ئىچىدە ئۇ چىراغلارغا تىكىلدىم. شۇ تاپتا مەن گويا دوزاختىن تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ قېچىپ چىققان، ئاداققى نەپەسلا قېلىپ، جېنى تۇمشۇقىغا كېلىپ قالغان بىر نىمجان ئىدىم. ۋۇجۇدۇمدا كۈچتىن ئەسەر يوق ئىدى. جېنىم كىچىككىنىلا يەردە قالغانىدى. ھارغان يۈرىكىمدە ھېس ـ تۇيغۇ دېگەن نېمە يوق ئىدى، قول ـ پۇتلىرىم بوشىشىپ، ئۆزۈم پەقەت ئۆلىسىيەلەيدىغان يۇمشاق قۇرتقا ئايلىنىپ قالغانىدىم...

ئەتىسى، مەن كالون دەرۋازىسىدىن گۈلدۈرلەپ كىرىپ كەلگىنىمدە، كالوندىكىلەر ئەمدىلا ئىشقا كېلىشكە باشلىغانىكەن، مەن ماشىنىنى مەيدانغا توختىتىپ قويۇپ،

www.uyghurkitap.com

كابىنكىدىن ئۆمىلەپ دېگۈدەك چۈشتۈم ۋە ئارقامغا ئۆرۈلۈپ بىر چۈشىنىپ بولمايدىغان ھېس-تۇيغۇ ئىچىدە ماشىنامغا ئاخىرقى قېتىم سەپسالدىم. قىزىق ئىش چاقلار ساپ-ساق تۇراتتى، زاپاس چاقمۇ ئۆز ئورنىدا، يەنى رامغا چېتىقلىق ھالدا تۇرۇپتۇ. كوزۇپتىمۇ چاقلار كۆرۈنمەيدۇ.

مەن زاپاس چاقنى رامدىن چىقىرىپ ئالماشتۇرغان ۋە يېرىلغان چاقلارنى كوزۇپقا تاشلىغان ئىدىمغۇ؟ ئۇ چاقلار نەگە كەتتى؟ ماشىنا چاقلىرىنىڭ بولتىسىغىمۇ كۈلۈچ تەگمەپتۇ، تۇۋا، مەن قايسى ماشىنىنىڭ چاقىنى ياسىدىم؟ دېمەك، چاقلار يېرىلمىغانىكەن، مەنمۇ چاق ياسىمىغان ئوخشايمەن.

يەر ۋە ئاسماننىڭ پىرقىراشلىرىغا بەرداشلىق بېرەلمەي قالدىم ۋە يىقىلىپ كەتمەسلىك ئۈچۈن يەرگە ئاستا يېتىۋالدىم، ئەتراپىمغا كىملەردۇر ئولاشتى.

— دەرھال دوختۇرخانىغا... قادىر! دەرھال كىچىك ماشىنىنى ھەيدەپ كەل.

— قارا ئۆزى مۇشۇ ھالدا...

كالون باشلىقى، بەلگىلەش خادىمى، ھەسەن پولو، يەنە... يەنە، جېنىم ئاپا! مەن ئۈچۈۋاتىمەن، مېنى تۇتۇۋال...

ئۈچىنچى كۈنى دېگەندە دوختۇرخانىدىن قايتىپ چىقتىم. دوختۇرلار يەنە بىر ھەپتە ئارام ئېلىپ ئاندىن ئىشقا چۈشكىن دەپ قولۇمغا خەت قىلىپ بەردى. لېكىن مەن ئەتىسىلا يولغا چىقىپ كەتمەكچى بولۇپ، بەلگىلەش بۆلۈمىگە كىرىپ پۇتۇپكا ئالدىم. ماشىنامنى ياساپ تاقىمۇتاق قىلىپ قويۇشقانىكەن. مەن بالدۇرراق ئۇخلاپ سەھەردە مېڭىپ كېتىشنى ئويلاپ، ئۇششاق-چۈششەك ئىشلىرىمغا تۇتۇندۇم.

بىر چاغدا ھېلىقى ئادىمكام ياتاققا كىرىپ كەلدى. ئۇ مېنى ئۆيىگە تەكلىپ قىلىپ كەپتۇ. مېنى دوختۇرخانىدا مۇشۇ ئادەم بېقىپ چىققانىدى. ئۇنىڭ ئۆيىدە ئەتكۈزۈپ كېلىدىغان چۆچۈرىسى تامىقىمدا قالغانىدى. ئۇ مېنىڭ چۆچۈرىگە ئامراقلىقىمنى قانداق بىلىپ قالغانكىن؟ بۈگۈن يەنە چۆچۈرىگە تەكلىپ قىلدى.

ھە، ئېيتماقچى، ئۇ ئادەم كالونغا مەن دوختۇرخانىدا يېتىپ قالغان كۈننىڭ ئەتىسى يېتىپ كەپتۇ. ئۇ ئادەم ھېلىقى ماشىنا بۇزۇلغان يەردىن ئارقىسىغا قايتىپ بېرىپ رولۋاي تەگىدىن بىرنى ھەم دورا، سۇ-يېمەكلىكلەرنى ئېلىپ، ماشىنا توسۇپ ھېلىقى يەرگە يېتىپ كەلسە مەن يوقمىشمەن، شۇنىڭ بىلەن يەنە ئارقىسىغا قايتىپ مېنى ئىزدەپتۇ، ئۇ يەردە ئۇچراتمىغاندىن كېيىن مېنىڭ ئارقامدىن ئىز بېسىپ قوغلاپتۇ. مەن كېچىلەپ توختىماي ماڭغىنىم ئۈچۈن ئۇ ماڭا يېتىشەلمەپتۇ. مەن ئالدىراپ مېڭىپ كەتمەي ئازراق كۈتكەن بولسام ئاشۇنچىۋالا دىشۋارچىلىقلارنى تارتماس ئىكەنمەن... «شوپۇر بولغۇدەكسىز... يارامىلىق شوپۇر بولالىغۇدەكسىز...!» دېگەنىدى ئۇ ئادەم دوختۇرخانىدا قولۇمنى مەھكەم سىقىپ.

بىز ئۇنىڭ ئۆيىگە كىرىپ كەلگىنىمىزدە، ئاش كۆكى سالغان چۆچۈرىنىڭ مەززىلىك ھىدى مېنى مەست قىلىپ تاشلىدى. مېنى ئۇ كىشىنىڭ ئايالى — مېھرى ئىسسىق، تولۇقراق كەلگەن، ئوتتۇرا ياشلىق ئاق سېرىق ئايال ئالدىمغا چىقىپ كۈتۈۋالدى. ئۇ ئايالنىڭ چېچى

قويۇق ۋە سېرىق بولۇپ، شۇ ياشتىمۇ ئۆزىنىڭ تەبىئىي بۈدۈرلىكىنى يوقاتماپتۇ. بۇ چىرايلىق ئايال نېمىشقىدۇر بىر قاراشتىلا كۆزۈمگە ئىسسىق كۆرۈنۈپ قالدى. بىز ئادىمكام بىلەن مېھمانخانىغا جايلىشىپ چاي ئىچكەچ تاتلىق تۇرۇملارغا ئېغىز تەگكەچ پاراڭلىشىپ ئولتۇردۇق. ھېلىقى ئايال كىرگەندىن تارتىپ مېنىڭ باش-ئايىغىمغا سىنچىلاپ قاراپلا قېلىۋاتاتتى. ئاشخانا ئۆيدە كىمدۇر تاراقلاپ بىر نېمىلەرنى قىلىپ يۈرەتتى، لېكىن ئۆزى كۆرۈنمەيتتى.

نېمانچە بەك قارايدىغاندۇ بۇ خوتۇن؟ مېنى نېمىشقىدۇر بىر خىجالەتچىلىك قورۇنۇش باسقىلى تۇردى.

مەن ئادىمكامنىڭ قىستىشى بىلەن يولدا كۆرگەنلىرىمنى بىر-بىرلەپ سۆزلەپ بەردىم. ھېلىقى ئايال ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ كۆزلىرىگە نەچچە قېتىم ياش ئالدى ۋە ئاپىڭىز بىچارە ئاڭلىسا نېمە بولۇپ كېتەر خۇدايىم، دېدى چوڭقۇر ئۇھسىنىپ.

كېيىن داستىخاندىكى تاتلىق تۇرۇملار يىغىشتۇرۇلدى. بىر چاغدا، چۆچۈرە ئۇسۇلغان چىنىلەرنى پەتنۇسقا تىزىپ كۆتۈرۈپ بىر قىز كىرىپ كەلدى. مەن ئۇ قىزنى كۆرۈپ ھاڭ-تاڭ بولۇپ قالدىم. ئۇ، دەل مەن ماشىنا ئوغرىلاپ ئۆيىگە ئەكىلىپ قويغان ھېلىقى سېرىق چاچ، كۆك كۆز قىز ئىدى!

ئۇ قىز مېنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتكەندەك بولۇپ تۇرۇپلا قالدى ۋە ۋىللىدە قىزىرىپ ئىستىكلا ئۆزىنى ئوڭشىۋالدى. مەن خىجالەتچىلىكتىن بويىنىمغىچە قىزىرىپ يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولدۇم. مەن ئۇنىڭ بىلەن يەنە ئۇچرىشىپ قالارمىز دەپ زىنھار ئويلىمىغانىدىم. ئىككىمىزنىڭ كەيپىياتىدىكى بۇ ئۆزگىرىشلەرنى چوڭلارمۇ سېزىپ قالدى بولغاي، ئۇلار ھەيرانلىق ئىچىدە دەممۇدەم ئىككىمىزگە قارىشىپ قېلىشتى ۋە بىر-بىرىگە قارىشىپ ئۈنچىقماي كۈلۈمسىرەشتى.

قىز پەتنۇسنى شىرەگە قويدى. ئۇ ئاش ئۇسۇلغان چىنىنى مېنىڭ ئالدىمغا قويۇۋاتقاندا، ئۇنىڭ ئاپئاق ۋە نازۇك بارماقلىرىنىڭ سېزىلەرلىك تىترەۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. ئۇ ئۇزۇن تۇرماي پەتنۇسنى كۆتۈرۈپ يەڭگىل دەسسەپ چىقىپ كەتتى.

— قېنى چۆچۈرىگە بېقىڭ، خۇرشىدە ئەتكەن ... — ئۇنىڭ ئاپىسى تەكلىپ قىلدى. شۇندىلا ئۇ قىزنىڭ ئىسمى خۇرشىدە ئىكەنلىكىنى بىلدىم.

ھەئە! ئاشۇ چۆچۈرىنىڭ تونۇش ھىدى. مەن دوختۇرخانىدا ئىچكەن چۆچۈرە مۇشۇ جىنەر كۆزنىڭ قولىدىن چىققان ئىكەن-دە!

بىرىنچى قوشۇقنى ئاغزىمغا سېلىشىم ھامان ئۇ قىزنىڭ يۇلتۇزدەك چاراقلاپ تۇرىدىغان كۆپكۆك گۈزەل كۆزلىرى مېنىڭ كۆز ئالدىمغا كېلىۋالدى. مەن چىنەمدىكى ئاشنى تۈگەتكىچە ئۇ قىزنىڭ ئاشۇ شەھلا كۆزلىرىدىن خىيالەن ھۇزۇر قىلىپ ئولتۇردۇم.

www.uyghurkitap.com

— يەنە ئازراق ئىچىڭ. ئىپىتماقچى بۇ بالىنىڭ ئىسمى ... ؟

خۇرشىدەنىڭ ئاپىسى ئادىمىكامدىن سوراپ قالدى.

— رۇسلان. ئىسمى رۇسلان بولىدۇ.

مەن ئولتۇرغان جايىمدا قىمىرلاپ قويدۇم. ئۇ قىز يەنە كىردى. بۇ قېتىم مەن ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىدىم. ئۇنىڭ ئۇچىسىدىكى ھاۋا رەڭ چىم - چىم كۆڭلىكى، ئالدىغا تارتىۋالغان قاردەك ئاپئاق ۋە رەشلىيە ئىشلەنگەن چىرايلىق پەرتۇقى، ئۇنىڭ نېپىز گاز ياغلىققا پاتماي كۆبچۈپ تۇرغان ئالتۇندەك سېرىق تەبىئىي بۇدۇر چاچلىرى ئۇنى بىر پەرىشتىگە ئايلاندۇرۇپ قويغانىدى. ئۇنىڭ بۇرنىنىڭ ئۇچىدا زەردەك تەر تامچىلىرى جىمىرلايتتى. كۆزلىرى ئوتتەك ياناتتى. ئىككى مەڭزى ھال رەڭ بولۇپ تاۋلىناتتى. مەن ئۇنىڭ ئاشۇ چېھرىدىن پارلاپ بالقىپ تۇرغان ئىللىقلىقتىن بىر نەرسىنى — پەقەت ئۆزىنىڭ ئائىلە ئەمگىكىدىن خۇددى شاھانە سەنئەتتىن ھوزۇرلانغاندەك ھوزۇرلىنىشنى بىلىدىغان پاك ۋە ھالال ياشاشقا ئىنتىلىدىغان ئاياللاردىلا بولىدىغان بىرخىل ئاياللىق ئىپتىخار ۋە ئىش خۇشاللىقىنى ئۇچۇق ھېس قىلدىم. تازا بەلەن خوتۇن بولغۇدەك - ھە؟! ئۇنىڭ ئاشۇ كۆك ۋە خۇمار كۆزلىرىنىڭ گاھ مېنى ئەركىلەتكەندەك، گاھ ماڭا ئەركىلىگەندەك تاتلىق ۋە كۈلۈپ بېقىشلىرىدىن ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز بىر خۇشاللىق ۋە بىر بەختىيارلىق قۇچىقىغا بۆلەندىم. ئۇنىڭ ھازىرلا كۈلۈپ تاشلايدىغاندەك ئاران - ئاران ھىمىرلىپ تۇرغان غۇنچە لەۋلىرىگە بىر ئوتلۇق ئىنتىلىش ئىلكىدە ھاڭۋېقىپ قاراپ قالدىم. ئاشۇ پاكىز لەۋلەرگە سۆيۈۋالغانىدىم - ھە! لېكىن ... لېكىن مەجبۇرىي - دە! قاراقچىدەك ... بىردىنلا دىلىم خىرەلىشىپ قالدى. ئىنتايىن ئەرزىمەس ۋە تولىمۇ چاكىنا ئادەم ئىكەنمەن، مۇشۇ قىز مېنى ئۆيىدىن قوغلاپ چىقارمايۋاتىدۇ - ھە! ئۇ خۇددى مېنىڭ نېمىلەرنى ئويلاپ ئولتۇرغىنىمنى بىلىپ قالغاندەك ۋىلىلىدە قىزاردى - دە، كۆزلىرىنى مەندىن ئېلىپ قېچىپ سەل يېرىم ئۇسۇلغان ئاشنى ئالدىمغا قويۇپ، پەرىشتىدەك تىۋىشسىز دەسسەپ تاشقارقى ئۆيگە چىقىپ كەتتى. ۋۇجۇدۇم ئۇنىڭ بايا ئاشنى ئالدىمغا قويۇۋاتقان چاغدا ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن بالقىپ كەلگەن باش باھارنىڭ تىنىقىدەك ياش، پاكىز، خۇش خۇي ۋە قىزغىن بىر دولقۇندىن سىلكىنىپ تىترەپ كەتتى. مەن ھودۇقۇش ئىچىدە ئاشنىمۇ ئىچەلمەي قالدىم...

ئەتىسى يولغا چىقتىم. كالونىنىڭ ئالدىدا ئۇنىڭ دادىسى (ئەمدى بىلسەم ئادىمكامنىڭ ئىسمى پەتقۇل ئاكا ئىكەن) مېنى ئۇزىتىپ قويدى. ئۇ پولكىغا دەسسەپ تۇرۇپ قولۇمنى مەككەم سىقتى:

— ئەمدى سىزدىن خاتىرجەممەن.

ئۇنىڭ كۆك كۆزلىرى ئاتىلارچە مۇلايىملىق بىلەن قىسىلغانىدى. نەقەدەر ئوخشىشىدۇ - ھە؟! مۇشۇ كۆزلەر ئاشۇ دەشتتە خۇرشىدەنىڭ كۆزلىرىنى، ئۇنىڭ ئاشۇ زىبا-

سۆيۈملۈك جەلپكار قىزنىڭ كۆك ۋە خۇمار كۆزلىرىنى، ئاشۇ دىلرەبانىڭ مەن قاراپ تويمايدىغان شەھلا كۆزلىرىنى ئەسلەتكەندى... ئاشۇ كۆزلەر مېنى ئۆلۈمدىن قۇتقۇزۇپ قالدى، ھالاكەت ئۇيقىسىدىن ساقلاپ قالدى، ماڭا غۇرۇر، كۈچ، ئۈمىد، جاسارەت ھەدىيە قىلدى. غۇرۇرنىڭ غەلىبىسىنى، يىگىتلەرچە جاسارەتنىڭ شەرىپىنى بەخش قىلدى...

تاشيولغا قايرىلىدىغان دوقمۇشتا خۇرشىدە مېنى كۈتۈپ تۇرغانىكەن. ئۇ دادىسىغا كۆرۈنمەسلىك ئۈچۈن مۇشۇ يەرنى تاللاپتۇ.

بۈگۈن ئۇ ھېلىقى ئاخشىمى كىيگەن ئاق كۆڭلەكتە ئىدى. ئۇ شۇ تاپتا بەئەينى «لەيپىدە» قىلىپ ئۈچۈپ كېتىشكە تەييار تۇرغان ئاق قۇدەك پاكىز ۋە گۈزەل كۆرۈنەتتى.

— كېيىنكى شەنبىدە ھېلىقى يەردە سىزنى كۈتىمەن، نەمۇنچە شوپۇر... — قىزنىڭ سۆزىدىن كۆرە، شۇ سۆزنى قىلىۋاتقان چاغدىكى خۇش تەبەسسۇمى يۈرىكىمنى كۆيدۈردى. ئاھ خۇدا، ماڭا قانداقلارچە كېلىپ قالدى بۇ ئامەت؟

— ياق، ئۇ يەرگە ئەمدى بارمايمەن، جەرىمانىڭىز بەك ئېغىر ئىكەن...

ئۇ كۈلۈۋەتتى. مەنمۇ كۈلدۈم. ئىككىمىز چىن كۆڭلىمىزدىن كۈلۈشتۇق. ماشىنىنى قوزغىدىم. ئۇنىڭ ئاشۇ كۆزلىرىگە يەنە بىر قېتىم قاراۋالدىم. ئاھ! ئاشۇ كۆك كۆزلەر... ئۇنىڭ كۆزلىرى خۇمارلىشىپ قىسىلغانىدى. ماڭىمايمۇ - يە؟ دەپ ئويلاپ قالدىم. ئاشۇ كۆزلەردىن كۆزۈمنى ئۈزەلمەي، لېكىن مېڭىپ كەتتىم. ئەمدى ئۇ مېنىڭ ئىدى... قاچانلا كەلسەم، ئۇ مېنىڭ ئىدى... ئاشۇ كۆزلەر. ئاللافا تەشەككۈر، ئاشۇ كۆزلەر، ئاشۇ گۈزەل كۆك كۆزلەر ماڭا پايانسىز جەزىرىدە، لاۋۇلداپ تۇرغان دەشت ئارىسىدىكى يوللاردا، مۇز داۋاننىڭ يۈكسەك چوققىلىرىدا دائىملىق يول باشلىغۇچى بولۇپ قالدۇ، ئەمدى ...!

مەسئۇل مۇھەررىرى ئالىمجان ئىسمايىل

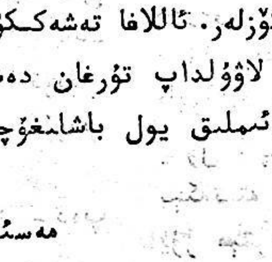

www.uyghurkitap.com

گۈلىستاندىن گۈلدەستە

ماھىرە ئابلاخان

ئاھ، تەقدىر شۇنداقمىدۇ

(ھېكايە)

خىزمەت مۇناسىۋىتى بىلەن بۇ شەھەرگە كەلگىنىمگە بىر ھەپتىدىن ئاشتى. بۈگۈن مەن بۇندىن 12 يىل ئىلگىرى ئايرىلغان دوستۇمنىڭ ئۆيىگە بېرىش ئۈچۈن تەييارلىق قىلىشقا كىرىشتىم. تۇيۇقسىز ئىشىك چېكىلدى. قولۇمدىكى نەرسىلەرنى كارىۋات ئۈستىگە تاشلىدىم-دە، دەرھال ئىشىكنى ئاچتىم. ئىشىك ئالدىدا رەتلىك كىيىنگەن 16 - 17 ياشلاردىكى بىر قىز تۆت-بەش ياشلاردىكى بىر ئوغۇل بالىنىڭ قولىنى تۇتۇپ تۇراتتى. مەن بۇ قىزنى ئىلگىرى كۆرۈپ باقمىغاچقا تەئەججۇپ بىلەن:

— بىرەركىمنى ئىزدەمتىڭىز؟ — دەپ سورىدىم.

— مەۋلىيە ھەدەم سىز بولامسىز؟ — دېدى ئۇ كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ.

— ھە، مەن بولىمەن.

ئۇلارنى ياتاققا تەكلىپ قىلدىم ۋە ئاندىن قىزدىن كېلىش مۇددىئاسىنى سورىماقچى بولۇپ تۇرغىنىمدا، ئۇ ئىنىسىنىڭ يانچۇقىدىن بىر پارچە خەتنى ئېلىپ ماڭا سۇندى. خەتنى ئېچىپ ئوقۇشقا باشلىدىم.

«قەدىرلىك مەۋلىيە، ياخشىمۇسىز. سىزنىڭ كەلگەنلىكىڭىزنى ئاڭلاپ، ئىنتايىن خۇشال بولدۇق. ئەمما سىزنى نەچچە قېتىم ئىزدەپمۇ كۆرۈشەلمىدۇق. ئەھۋالدىن قارىغاندا ياتىقىڭىزدا كۆپ تۇرمايدىغان ئوخشايسىز. مەۋلىيە، ھەرقانداق مۇھىم ئىشىڭىز بولغان تەقدىردىمۇ، ۋاقتىڭىزنى ئاجرىتىپ ئۆيىمىزگە كېلىپ مېھمان بولۇپ كېتىشىڭىزنى سورايمىز. ئائىلىمىزدىكى ھەممەيلەن سىزنى تەقەززالىق بىلەن كۈتمەكتە. «قىزىل بايراق» سودا بازىرى ئالدىدىكى بىرىنچى يول ئاپتوبۇسىغا ئولتۇرۇپ، ئەڭ ئاخىرقى بېكەتتە چۈشۈپ، ئوڭ تەرەپكە بۇرۇلۇڭ. يۈز مېتىرچە ماڭغاندىن كېيىن سول تەرەپتىكى تار كوچىغا كىرىڭ. تار كوچىنىڭ ئەڭ ئاخىرىدىكى قورۇ بىزنىڭ. مەن ئەسلى بۈگۈن يەنە ئۆزۈم بېرىپ سىزنى باشلاپ كەلمەكچىدىم، بەزەن ئىشلار تۈپەيلى بارالماي، سىڭلىمدىن بۇ خەتنى ئەۋەتتىم.

دەپ،

تاھىر»

خەتنى ئوقۇپ داڭقېتىپلا قالدىم. قانداق قىلىشىم كېرەك. تاھىر بىلەن ئايرىلىپ كەتكىلى ئۇزۇن يىللار بولغاچقا، ئۇنىڭ بى-

لەن چوقۇم كۆرۈشۈشنى نىيەت قىلىپ كەلگەنىدىم. بۈگۈن بارماقچى بولۇۋاتقان دوستۇمنىڭ ئۆيىمۇ شۇ كوچىدا ئىدى.

— مەۋلىيە ھەدە، بىز قايتايلى.

شۇ چاغدىلا چۆچۈپ يېنىمدا ئىككى بالىنىڭ بارلىقىنى ئېسىمگە ئالدىم.

— بىردەم ئولتۇرۇپ قايتىڭلار.

— بولدى، خوش ھەدە!

مەن ئۇلارنى ئۇزاتقىلى چىققاچ قىزدىن سورىدىم:

— سىز تاھىرنىڭ...

— تاھىر ئاكام ئاپامنىڭ ئىنىسى بولىدۇ.

— بۇ بالا ئىنىڭىز بولامدۇ؟ — دەپ سورىدىم ئىشىكتىن چىقىۋاتقان بالىنى ئەركىلىتىپ.

— ياق، ئۇ تاھىر ئاكامنىڭ ئوغلى.

ئىتتىرەۋاتقان لەۋلىرىم بىلەن بۇدرۇق قىينا كەلگەن بالىنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ قويدۇم. ئۇلارنى ئۇزىتىۋېتىپ، ياتاققا كىرىپ ئۆزۈمنى كارىۋاتقا تاشلىدىم.

*

1980 - يىلى كۈز مەزگىلى ئىدى. مەكتەپ ماگىزىنىدىن كېرەكلىك نەرسىلەرنى سېتىۋېلىپ ياتاققا قايتتىم. ماگىزىندىن چىقىپ تېخى بىرنەچچە قەدەم ماڭا - ماڭمايلا، پىركازچىك ئايال تۇۋلاپ قالدى.

— قىزىم بەش موچەن پۇلىڭىز قالدى.

بىر يىگىت بەش مو پۇلنى پىركازچىكنىڭ قولىدىن ئالدى - دە، ماڭا ئۇزارتتى. قولۇمنى ئۇزارتىۋاتقاندا نەزەرىم يىگىتكە چۈشتى. ئۇ بىر بىلەن پاراللېل سىنىپتا ئوقۇيدىغان ساۋاقدىشىم تاھىر ئىدى.

— رەھمەت سىزگە، — ئاۋارە قىلىپ قويدۇم.

ئۇ كۆزۈمگە تىكىلىپ تۇراتتى. مەن تارتىنىپ يەرگە قارىۋالدىم - دە، ياتاققا ماڭدىم. ياتاقتا دوستۇم تۇرغۇنئايلا قالغانىدى. باشقا ساۋاقداشلار ئۆيلىرىگە ۋە تۇغقانلىرىنىڭكىگە كەتكەنىدى. كارىۋاتقا كېلىپ ئولتۇرۇشۇمغا، تۇرغۇنئاي:

— ئاداش، بۈگۈن شەنبە، شۇڭا تانسىغا بېرىپ كېلەيلىچۇ؟ — دېدى.

— مىجەزىم يوق، ھېچ يەرگە بارمايمەن، — دېدىم مەن ئۇنىڭغا جاۋابەن.

تۇرغۇنئاي ماڭا ئوخشاشلا ئېغىر - بېسىق، كەم سۆز قىز ئىدى. ئىككىمىز ھەرقانداق ۋاقىتتا بىر - بىرىمىزنىڭ سۆزىنى ئاڭلايدىغان سادىق دوستلاردىن ئىدۇق. نېمىشقىدۇر يېقىنقى كۈنلەردىن بۇيان ئۇ كۈندە دېگۈدەك تىياتىر، تانسىخانىلارغا يۈگۈرەيدىغان بولۇپ قالغانىدى. ئىلگىرى بولسا ساۋاقداشلىرىمىز بىزنى «جازىسى ئېگىز قىزلار» دېيىشەتتى. چۈنكى ئۇلار بىزنى ھەرقانچە قىلىپمۇ كىنو - تىياتىرخانا ۋە تانسىخانىلارغا ئاپىرالمايتتى. شۇڭا تۇرغۇنئاينىڭ يېقىنقى كۈنلەردىكى بۇ ئۆزگىرىشلىرى مېنى ھەيرەتتە قالدۇرماقتا ئىدى. بولۇپمۇ بۈگۈن ئۇ بەك خۇشالدەك كۆرۈنەتتى. بىردەم ئۇ كۆڭلىكىنى، بىردەم بۇ كۆڭلىكىنى ئالماشتۇراتتى. ئۇنىڭ بۇ ھالىتىگە قاراپ قىزىقسىنىپ سورىدىم:

— ئاداش، بۈگۈن ساڭا نېمە بولدى، بەكلا خۇشال كۆرۈنىسەنغۇ؟

— كەچتە بىلىپ قالىسەن.

كەچلىك تاماقتىن كېيىن ئۇ مېنى يەنە زورلاپ تۇرۇۋالدى. ئۇنىڭ رايىغا باقمايي ئىلاجىم قانچە؟ ئىككىمىز بىر قۇر ياس-

www.uyghurkitap.com

نىپ تانسخانىغا ماڭدۇق. مەكتەپنىڭ غەربىي
تەرىپىدە تانسخانا بار ئىدى. ئىككى يىلـ
دىن بۇيان مەن بۇ تانسخانىغا ئۈچ ـ تۆت
قېتىملا چىققانىدىم. تانسخانا زالىغا كىرىشـ
مىزگە بىر ئوغۇل بالا بىزگە قاراپ:
ــ كېچىكىپ قالدىڭلارغۇ؟ ــ دەپ
سورىدى.
ــ نەدىكىنى، تېخى تانسا باشلانمىغان
تۇرسا، ــ تۇرغۇنئاي ئىتتىكلا جاۋاب بەردى.
بىز ھېلىقى بالا بىلەن ياندىشىپ
زالنىڭ بىر تەرىپىدىكى ئورۇندۇققا كېلىپ
ئولتۇردۇق. يىگىت تۇرغۇنئايغا قاراپ:
ــ مەن ھازىرلا كېلىمەن، ــ دېدى ـ
دە، سىرتقا چىقىپ كەتتى.
ــ ئۇ كىم بولىدۇ؟ ــ دەپ سورىدىم
تۇرغۇنئايدىن.
ــ ماۋۇ نېمە دەيدۇ، تېخى تونۇماي ـ
ۋاتامسەن، ئۇ بىز بىلەن پاراللېل سىنىپتا
ئوقۇيدىغان ئىرپان ئەمەسمۇ؟! تۈ ھەقتە
ساڭا ئۆتكەندە سۆزلەپ بەرگەنىدىمغۇ؟
ــ ھە، ــ دېدىم مەن چاندۇرماستىن.
ئىلگىرى تۇرغۇنئاي ئىرپان قاتارلىق بىر ـ
نەچچە بالا ھەققىدە سۆز قىلغانىدا، مەن
«ھە» دەپلا قويۇپ، ئۆز ئىشىم بىلەن بولـ
ۋەرگەنىدىم. نېمە ئۈچۈنكى ياتاقداشلىرىم
يىگىتلەرنىڭ گېپىنى قىلىشقانىدا،
مەن پەرۋاسىزلا يۈرەتتىم. شۇڭا ئۇلار ماڭا
مۇھەببەت توغرىلىق جىق گەپ قىلمايتتى.
مانا ئەمدى دوستۇمنىڭ ئىرپان بىلەن قاچان ـ
لاردا تونۇشقانلىقىنى بىسلەلمەسلىك مېنى
ھەيرانلىقتا سالماقتا ئىدى.
تانسا باشلاندى. قىز ـ ئوغۇللار جۈپ ـ
جۈپ بولۇپ پىر قىراپ تانسا ئوينىشقا باشلىدى.
بۇ چاغدا ئىرپانمۇ سىرتتىن ئۇسسۇزلۇقلارنى
كۆتۈرگىنىچە كىرىپ كەلدى. ئۇ تۇرغۇنئاي
بىلەن تانسىغا چۈشتى. بىر اۋلارنىڭ تانسىغا
تارتىشىدىن قېچىپ ئىچكىرىرەك ئولتۇرۇۋېلىش
ئۈچۈن، ئورۇن ئىزدەۋاتقىنىمدا، بىرسىنىڭ:
ــ قېنى، مەۋلىيە تانسا ئوينايلى، ــ
دېگەن ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئاستىغا بېشىمنى
كۆتۈردۈم. ئۇ ھېلىقى تاھىر ئىدى.
ئىختىيارسىز ھالدا ئۇنىڭغا قولۇمنى
بەردىم. ئۇنىڭ قوللىرى بىرئاز تىترىگەنـ
دەك قىلسىمۇ، لېكىن كۆزلىرى مەندىن بىر
نەرسە ئىزدەۋاتقاندەك قىلاتتى. بۇ ھالنى
كۆرۈپ يۈزۈم لەپپىدە ئوت ئالغاندەك
قىزاردى.
ــ مەۋلىيە، بىرئازدىن كېيىن سىرتـ
قا چىقىپ ئايلىنىپ كىرسەك قانداق؟ ــ
دېدى ئۇ پەس ئاۋازدا. بۇ سۆزنى ئاڭلاپ
يۈرىكىم تىپچەكلەپ كەتتى، ئەمما ئۇنچىقـ
مىدىم. ئۇنى ئۆزۈمگە بىرنەچچە قېتىم
ئېگىلدۈرۈشنى خىيال قىلدىم. بۇنىڭدىن بۇ ـ
رۇنمۇ مۇشۇنداق تەلەپ قويغان ئوغۇللارنى
جاۋابسىز قالدۇراتتىم. ھەتتا ئۇلار ئىككىنـ
چى قېتىم تانسىغا تەكلىپ قىلغان تەقدىر ـ
دىمۇ، ھەرگىز ئوينىمايتتىم. بۈگۈن نېمە
بولدۇمكىن، كۆڭلۈمدە ئۇنىڭ تەكلىپىگە
قوشۇلۇش ئىستىكى پەيدا بولدى. ھەتتا
تاھىردىن باشقا يىگىتنىڭ تانسىغا تارتـ
ماسلىقىنى تىلىدىم. تاھىر ئىككىمىز بىرنەچـ
چە رەت تانسا ئويندۇق.
يەنە مۇزىكا باشلاندى. بۇ قېتىم تاھىر ـ
دىن بىزنىڭ سىنىپ باشلىقىمىز ئىلھام
چاقىرىلىپ كەلدى. مەن ئۇنىڭ بىلەن تانسا
ئويناۋېتىپ، يەر ئاستىدىن تاھىرغا نەزەر
تاشلىدىم. ئۇ مەندىن كۆز ئۈزمەي ئولتۇراتـ
تى. ئىلھامنىڭمۇ ماڭا ئۇزۇندىن بېرى ئىچ ـ
پەش تارتىپ يۈرگىنىنى بىلەتتىم.
ــ بەك ئىسسىپ كەتتىم، نېمە دېگەن

دىمىق-ھە؟ — دېدىم مەن خۇش ياقمىغاندەك.

— ئۇنداقتا، تالاغا چىقىپ بىردەم سەگىپ كىرەيلى، — دېدى ئۇ ئاران تۇرغاندەك.

ئۇنىڭ تەكلىپىنى جاۋابسىز قالدۇردۇم. مۇزىكا ئاياغلاشقاندا، ئاستا ئورنىمغا بېرىپ ئولتۇردۇم. تۇرغۇنئايغا دەپ قويۇپ ياتىقىمغا قايتىپ كېتىشنى ئويلىدىم. تۇرغۇنئاي بولسا بۈگۈن ئادەتتىن تاشقىرى خۇشال كۆرۈنەتتى. ئۇ خۇددى تانسىنىڭ تۈگىمەسلىكىنى تىلەۋاتقاندەك ئىدى. ياتاققا قايتماقچى ئىكەنلىكىمنى ئېيتقىنىمدا، رەنجىگەندەك قىلىپ:

— مەۋلىيە، بۈگۈن ساڭا نېمە بولدى، ئەتىگەندىن بۇيان ئېچىلالمايلا كەتتىڭغۇ؟ — دېدى. مەن ئۇنىڭ سۆزىنىڭ ئاخىرىنى كۈتمەيلا:

— ئەمىسە سىرتقا چىقىپ كىرەي، — دېدىم-دە، تانسىخانىدىن چىقىپ كەتتىم.

مەن مەجنۇنتاللىق ئارىسىدىكى ئورۇندۇقلارنىڭ بىرىگە كېلىپ ئولتۇرۇشۇمغا بىرىنىڭ چاقىرغان ئاۋازى ئاڭلاندى:

— مەۋلىيە...

ئىتتىك بېشىمنى كۆتۈردۈم. ئالدىمدا تاھىر تۇراتتى. ئۇنىڭدىن يەتتە-سەككىز مېتىر نېرىدا تۇرغان ئىلھامنىمۇ نەزىرىم چۈشتى.

— نېمىشقا يېنىپ چىقتىڭىز؟ — دەپ سورىدى تاھىر ھەيرانلىق بىلەن.

— ھە، بىرئاز سالقىنداي دېگەنىدىم.

مەن ئورنىمدىن تۇردۇم-دە، ئىلھامنىڭ كۆزىچىلا تاھىر بىلەن يانمۇيان مېڭىپ، نېرىراقتىكى بىر ئورۇندۇققا بېرىپ ئولتۇردۇم. مەجنۇنتال شاخلىرى بىزنىڭ گەۋدىمىزنى يوشۇرۇپ تۇراتتى. يۈرىكىم تىنىمسىز سوقاتتى. بىر پەستىن كېيىن تاھىر گەپ باشلىدى:

— ئۇزۇندىن بۇيان سىزگە بىر ئىشنى دېمەكچى بولۇپ كېلىۋاتاتتىم. ئىككىمىز كەسىپ ۋە باشقا جەھەتلەردە چوقۇم كېلىشەلەيمىز...

تاھىر سۆزىنى ئاخىرلاشتۇرماستىنلا يەرگە قاراۋالدى.

ئۇنىڭ نېمە دېمەكچى بولغىنى ماڭا ئايان ئىدى. تۇيۇقسىز پۇتۇمنىڭ ئاستىدا بىر نەرسە مىدىرلىغاندەك قىلدى. بىر چىپار يىلان كۆزۈمگە چېلىقتى.

— ۋاي ئاپا! — دېدىم-دە، ئۆزۈمنى تاھىرنىڭ قۇچىقىغا ئاتتىم.

— قورقماڭ، بۇ زەھەرسىز يىلان، لابوراتورىيىنىڭ بىر تەجرىبە يىلانى يوقاپ كېتىپتىكەن، چوقۇم شۇ يىلان بولسا كېرەك، — دېدى تاھىر مېنى قۇچاقلىغىنىچە بەزلەپ تۇرۇپ. قورققىنىمدىن تاھىرنى يەنىمۇ چىڭ قۇچاقلىۋالغانىدىم. بىر پەستىن كېيىن ئېسىمگە كېلىپ چۆچۈگىنىمچە تاھىرنىڭ قۇچىقىدىن يۇلقۇنۇپ چىقتىم.

ۋاي خۇدايىم، نېمىدېگەن سەتچىلىك، ئۇنىڭ قۇچىقىدا قانچىلىك ۋاقىت تۇرغاندىمەن-ھە؟ باشقىلار كۆرۈپ قالمىغان بولسىلا بولاتتى، دېگەنلەرنى ئويلاپ ئەتراپىمغا قارىدىم. ئەتراپ تىپتىنچ ئىدى. مەن تېخىچە پۇتۇمنى يەرگە قويالماي، ئورۇندۇققا ئېلىپ تىترەپ ئولتۇرماقتا ئىدىم.

— قورقماڭ، يىلان كېتىپ قالدى، — دېدى تاھىر مۇلايىملىق بىلەن.

مەن قىزارغان يۈزۈمنى قوللىرىم بىلەن

uyghurkitap.com

توستۇم ـ دە، ئورنۇمدىن تۇرۇپلا ياتاقتا قا-
راپ يۈگۈردۈم. تاھىر:

— مەۋلىيە، ھەي مەۋلىيە! — دەپ ۋار-
قىرغىنىچە كەينىمدىن قاراپ قالدى.

ئەتىسى ياتاقتا كىرسەم تۇرغۇنئاي
كارىۋاتتا يېتىپ كىتاب ئوقۇۋاتقانىكەن،
مەن ئاستا يېنىغا بېرىپ ئۇنى قۇچاقلى-
ۋالدىم. ئۇنىڭغا ئاخشام بولغان ئىشلارنى
قالدۇرماي سۆزلەپ بەردىم. بۇ گەپلەرنى
ئاڭلاپ ئۇ كۈلۈپ تېلىقىپ قالدى. ئۇ
ماڭا ئىسىلىپ تۇرۇپ:

— بەك ياخشى بوپتۇ، يىلان يولۇق-
مىغان بولسا، مۇھەببەت دېگەن نەرسە
ئىسىڭگىمۇ كەلمىگەن بولاتتى. مەن ئىرپان
بىلەن يۈرۈۋاتقىلى بىر مەۋسۇمدىن ئاشتى.

— نېمە، سەن نېمىشقا ماڭا دېمىدىڭ؟

— گەپ باشلاي دەپ تۇرسام، گېپىم-
نىڭ شېخىغا ئۆرۈۋېتىپ بارساڭ، بۇ ئىشلار-
ى ساڭا قانداق دېيەلەيمەن، — دېدى ئۇ
لەۋلىرىنى پۈرۈشتۈرۈپ، — بىز ئىرپان بىلەن
سېنى ئىزدەپ چىقساق، سەن يوق. مەن
تېخى سېنى كونا كېسىلى قوزغىلىپ، تان-
سا ئاخىرلاشمايلا ياتاقتا قېچىپتۇ، دەپ ئاچ-
چىقلانغانىدىم. سەن قالتىس ئىشلارنى قىلى-
ۋېتىپسەن ئەمەسمۇ!

ئۇ قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى ۋە مېنى
قۇچاقلاپ تۇرۇپ:

— دوستۇم، بەك ياخشى بوپتۇ. تاھىر
كېلىشكەن بالا ئەمەسمۇ! — دېدى.

شۇ قېتىمقى تانسىدىن كېيىن مۇ-
ھەببەت كوچىسىغا قەدەم باستىم. تاھىر
ئىككىمىز بىر ـ بىرىمىزنى ھەقىقىي ياخشى
كۆرۈشتۇق. مەكتەپتىكى بەش يىللىق
ئوقۇش ھاياتىمىز ئاخىرلىشىپ تەقدىر ئاخىر
بىزنى ئايرىۋەتتى. خىزمەت ئېھتىياجى ۋە
ئاتا ـ ئانامنىڭ رايىغا بېقىپ مەن ئۆز يۇر-
تۇمغا كەتتىم. تاھىر بولسا شۇ شەھەردە
قالدى. ئۇ ھەر ئايدا دېگۈدەك بىرقېتىم
كېلىپ، مېنى يوقلاپ تۇراتتى، ئۇ ھەر قې-
تىم كەلگەندە يېنىمدا ئۇزاقراق تۇرۇشنى
ئويلايتتىم...

شۇنداق قىلىپ خىزمەتكە چىققىلىمۇ
ئىككى يىلدەك بولۇپ قالدى.

بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن ئىشخانىدا
ماتېرىيال كۆرۈۋاتاتتىم، بىرىنىڭ ئاياغ تى-
ۋىشى ئاڭلاندى. بېشىمنى كۆتۈرسەم ئال-
دىمدا تاھىر تۇرۇپتۇ. ھاياجانلانغىنىمدىن
ۋارقىرىۋەتكىلى تاسلا قالدىم. ئىككىمىز
تىنچلىق ـ ئامانلىق سوراشقاندىن كېيىن،
سىرتقا چىقىپ، بىر پەس ئايلانماقچى بول-
دۇق. باغچىغا كىرىپ پىنھان بىر جايىنى
تاللاپ ئولتۇردۇق. تاھىرنىڭ بۇ قېتىم كې-
لىشتىكى مەقسىتى ئاتا ـ ئانامغا ئەلچى ئەۋە-
تىش ۋە خىزمىتىمنى يۆتكەپ كېتىش ئىكەن.
ئەمما ئاتا ـ ئانامنىڭ مەندىن پەقەت ئايرىلغۇ-
سى يوق ئىدى. بۇندىن بۇرۇن ئانامغا
بۇ ئىشنى پۈرىتىپ باقسام ئۇ، نېمىلەر-
نىدۇ باھانە قىلىپ، مەندىن رەنجىگە-
نىدى. مەن بەزىدە نېمە ئۈچۈن بىر تاللا
قىز بولۇپ قالغان بولغىيتتىم. تۇرغۇن-
ئايمۇ ئوقۇغان، ئۇ شەھەردە كەسىپ ئالماش-
تۇرۇپ قالدى. ئائىلىسىدە قىزلار كۆپ
بولغانلىقى ئۈچۈنلا سۆيگەن يىگىتى بىلەن
بىر يەردە قېلىپ ئۆز بەختىنى تاپتى...
دەپ ئويلاپ، ئىچ ـ ئىچىمدىن ئازابلىناتتىم.

— مەۋلىيە، نېمىشقا گەپ قىلمايسىز؟!

تاھىرنىڭ ئاۋازى خىيالىمنى بۆلۈۋەت-
تى. مەن ئۇنىڭغا:

— مەن سىزنى سۆيىمەن تاھىر،

لېكىن ئاتا-ئانام زادى قوشۇلمايدىغاندەك قىلىدۇ، شۇڭا ئىككىمىز ئايرىلىپ كەتسەك ... — دېدىم.

بۇ گەپلەرنىڭ ئاغزىمدىن قانداق چىقىپ كەتكىنىنى ئۆزۈممۇ بىلمەي قالدىم.

— نېمە؟ — تاھىرنىڭ چىرايى ئۆزگىرىپ، كۆكۈش كۆزلىرى چەكچىيىپ كەتتى، — مەۋلىيە، مەن سىزدىن مۇشۇ گەپنى ئاڭلىغىلى كەلگەنمىدىم. سىز...

مەن بىردىنلا تاھىرنى قۇچاقلاپ، ئۆكسۈپ-ئۆكسۈپ يىغلاپ كەتتىم. ئۇ مېنى قۇچاقلىغىنىچە قېتىپ قالغاندەكلا تۇراتتى.

— تاھىر، ئاتا-ئانامنى زادىلا قايىل قىلالمىدىم. ئۇلارنى تاشلاپ كېتەي دېسەم تېخى، قەلبىمنىڭ قانچىلىك پۇچۇلىنىۋاتقانلىقىنى بىلەمسىز؟ — دېدىم مەن كۆز ياشلىرىمنى سۈرتۈپ.

— مەن بىلەن توي قىلسىڭىز ئۇلار ئازرۇسىغا يېتەلمەمدىكەن؟ ئۇنداقتا مەن يۆتكىلىپ كېلەي.

— ياق تاھىر، سىزنىڭ ئاپىڭىز يالغۇز، ھەدىڭىز بولغىنى بىلەن بالىلىرى كۆپ، ئۆزىدىن ئېشىنالمايدۇ. ئۇستىلىمدە ئاپىڭىزنى يالغۇز تاشلىۋەتمەك.

ئۇ كۆزلىگەلىق ياش ئالغىنىچە بېشىمنى سىلىدى... شۇنداق قىلىپ بۇ يەردە بىر كېچىنى ئۆتكۈزدۇق. ئەتىسى كۆز قىيماستىن ئايرىلدۇق. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ماڭا خەتمۇ يازمىدى.

بىر كۈنى ئىشتىن كەچرەك قايتىپ ئۆيگە كەلسەم، ئاپام تاماق تەييارلاپ مېنى ساقلاپ ئولتۇرۇپتۇ. ئۇ مەن غىزالىنىپ بولغاندىن كېيىن:

— قىزىم، بۈگۈن ئۆيىمىزگە ئەلچى كەلدى، خېلى يامان ئەمەس كىشىلەر ئىكەن، ئۇنىڭ ئۇستىگە داداڭ بىلەن بىر يۇرتلۇق ئىكەن، بىز سېنىڭ بەختسىز بولۇپ قېلىشىڭنى خالىمايمىز. ھېلىقى يات يۇرتلۇق يىگىتنى ئېسىڭدىن چىقىرىۋەتكىن. ئەلچى ئەۋەتكۈچىلەرنىڭ ھەممە تەييارلىقى تەل ئىكەن. سەنلا ماقۇل دېسەڭ بولغىنى... — دېدى.

— بولدى ئاپا، سۆزلىمىگىن، — دېدىمدە، ياتاق ئۆيۈمگە كىرىپ، ئىشىكنى تاقاپ كارىۋاتقا ئۆزۈمنى تاشلىدىم. تاھىرنىڭ رەسىمىنى قولۇمغا ئېلىپ، ئۈنسىز ياش تۆككىلى باشلىدىم. تاھىردىن خەت كەلمىگەندىن بۇيان بۇنداق ياش تۆكۈش ئادىتىمگە ئايلانغانىدى. كېچىچە كىرپىك قاقمىدىم. قانداق قىلىشىم كېرەك؟ ئاخىرى دوستۇم تۇرغۇنئاي ئارقىلىق تاھىرنى خەۋەرلەندۈرۈشنى توغرا تاپتىم.

ئەتىسى ئەتىگەندە ئىشقا كەلسەم، ئۈستىلىمدە بىر پارچە خەت تۇرۇپتۇ. كونۋېرتنىڭ سىرتىغا قارىدىم، ئۇ تۇرغۇنئايدىن كەلگەن خەت ئىكەن. كونۋېرتنى يىرتتىم. خەت يېرىم بەتلا يېزىلغانىدى.

«سالام دوستۇم، ياخشىمۇسەن. مەنمۇ ھەر ھالدا ياخشى تۇرۇۋاتىمەن.

مەقسەت: ساڭا بۇ خەتنى يېزىپ بىئارام قىلىدىغان بولدۇم. دېمەكچى بولغىنىم تاھىر تويغا قوپۇپتۇ. كېلەر ئايدا توي قىلىدىكەن. جورىسى ئۆزى بىلەن خىزمەتداش قىز ئىكەن. بۇنى ماڭا ئىرپان ئېيتىپ بەردى... شۇڭا ئەڭ ياخشىسى باشقا ئىشلىرىڭنى يىغىشتۇرۇپ قويۇپ، بىر كېلىپ كەتسەڭ.

دوستۇڭ: تۇرغۇنئاي»

پۇت-قوللىرىم تىترەپ كۆز ئالدىم

www.uyghurkitap.com

قاراڭغۇلىشىپ كەتتى. ھەسرەت-نادامەت بىلەن ئۆز-ئۆزۈمگە نىدا قىلدىم: مەۋلىيە سەن ۋىجدانسىزمۇ ياكى ئۇمۇ؟ ئۇ ساڭا مەڭگۈ سەندىن باشقا بىرەرى بىلەن توي قىلىش خىيالىدا بولمايمەن، دېمىگەنمىدى. ئۆزى ئارانلا تۇرۇپتىكەن-دە، ساختىپەز. تۇرغۇنىاي ساڭا دوستمۇ ياكى دۈشمەنمۇ؟ ئۇ نېمىشقا قەلبىڭنى ئازاپلايدىغان بۇ خەۋەرنى يەتكۈزىدۇ-ھە؟! تويغا قوپۇپسىز، دەپ تاھىرنىڭ ئالدىغا بارىدىغانغا مەن ساراڭمىدىم. يازغان خېتىنى كۆرمەمدىغان بۇنىڭ بولدى، ئۇنىڭدىن بۇرۇن توي قىلىپ، توي باغقىنى بالدۇر ئەۋەتىۋالاي!

* *

تەشكىل كېچىكىپ توي قىلدى، دەپ بىزگە بىر ئايلىق دەم ئېلىش بەرگەچكە، بۈگۈن تويدىن كېيىن تۇنجى قېتىم خىزمەتكە كېلىشىم ئىدى.

— سىزگە ئىككى پارچە خەت كەلگەنىدى. بىر ھەپتىدىن بۇيان ساقلاپ قويغانىدىم، — دېدى خەت-چەك تارقاتقۇچى ئايال ئىككى پارچە خەتنى قولۇمغا تۇتقۇزۇپ.

— توۋا، خەتلەرنىڭ بىرى تاھىرنىڭ، يەنە بىرى تۇرغۇنىاينىڭ ئىدى. قوللىرىم تىترەپ، پۇتلىرىم بوشىشىپ كەتتى. ئالدى بىلەن تاھىرنىڭ خېتىنى ئاچتىم:

«مەۋلىيە، ياخشىمۇسىز؟ تويىڭىزغا مۇبارەك بولسۇن. توي باغىقىڭىزنى ئېلىپ كۆزلىرىمگە ئىشەنمەيلا قالدىم، سىزگە تۆت يىلدىن بۇيان ئەقىدە قىلىپ يۈرگىنىمگە پۇشايمان قىلدىم. ئەجەبا، ئۈچ ئاي ئىلگىرى بۇ ئىشنى ماڭا نېمىشقا دېمىگەنىدىڭىز...

دۇنيادا سىزگە ئوخشاش ۋىجدانسىز قىزلاردىن يەنە قانچىسى باردۇ-ھە؟! سىزدە ۋىجدان دېگەن نەرسە بارمۇ زادى...

سىزنىڭ مەڭگۈ بەختلىك بولۇشىڭىزنى تىلەيمەن. بۇندىن كېيىن ئەمدى سىزنى ئاۋارە قىلىپ ھەرگىز خەت يېزىپ ئولتۇرمايمەن. بۇ ئاخىرقى خېتىم بولۇپ قالسۇن!

تاھىردىن»

خەتنى ئوقۇپ داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدىم. نېمىلەرنى قىلغىنىمنى، نېمىلەرنى ئويلىغىنىمنى ئۆزۈممۇ ئۇقمايمەن. مېڭەم چىڭقىلىپ كېتىۋاتاتتى.

بىر پەستىن كېيىن ئېسىمنى يىغىپ، ئىككىنچى كونۋېرتنى ئاچتىم، تۇرغۇنىاي يەنە قانداق ئويۇن ئويناۋاتقاندۇ دېگەن خىيال مېنى خەتنى تېزرەك ئوقۇپ چىقىشقا قىستىدى.

«دوستۇم مەۋلىيە، ياخشى تۇردۇڭمۇ؟ ئەۋەتكەن توي باغىقىڭنى كۆرۈپ ھەيران قالدۇق. توۋا، مەۋلىيە، ئۆتكەندە مەن ساڭا بىر پارچە خەت يازغانىدىم. خەتنى ئوقۇسا چوقۇم كېلىدۇ دەپ ئويلىغانىدۇق. ئەسلى ئىش مۇنداق ئىدى:

— تاھىر سېنىڭ قېشىڭدىن قايتىپ كېلىپ، قاتتىق ئاغرىپ كەتكەنىدى. مەن سېنى ئەكىلىش ئۈچۈن ئاشۇنداق مەزمۇندا خەت يېزىش ھەققىدىكى تەكلىپنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئىرپان بىلەن تاھىرنىڭ پىكرىنى ئالغانىدىم، ئۇلار قوشۇلدى. بۇ خەت ئەكسىچە سەن ئۆزۈڭ ياخشى كۆرمەيدىغان، ھەتتا بىر سورۇندا بىرەر

قېتىممۇ بىللە ئولتۇرمىغان بىر يىگىت بىلەن
توي قىلىشقىغا سەۋەبچى بوپتۇ. ئالدىڭدا
كەچۈرگۈسىز گۇناھ ئۆتكۈزدۈم. شۇندىن
بېرى تاھىرنى كۆرسەممۇ قېچىپ يۈرۈيـ
مەن. توي خەۋىرىڭنى ئاڭلاپ تاھىر يەنە
يېتىپ قالدى. ئىرپان دائىم دېگۈدەك بېـ
رىپ ئۇنى يوقلاپ تۇردى. ئىرپانىڭ ئېيت
تىشىچە، ئۇ تېخى ئالدىنقى ھەپتىدە خىز-
مەتكە چىقىپتۇ. بەكلا ئورۇقلاپ، تېنى
ئاجىزلاپ كېتىپتۇ.

10 ـ ئايدا ئىرپان ئىككىمىز توي
قىلماقچى، يولدىشىڭ بىلەن تويـ
مىزغا قاتنىشىپ بېرىشىڭنى سورايمەن. ۋاقـ
تى كەلگەندە باغاق ئەۋەتىمەن. خەير ـ خوش،
بەختلىك بولغىن!

دوستۇڭ: تۇرغۇنئاي»

خەتنى ئوقۇپ بولۇپ پۈتۈن ئەزا-
يىم تىكەنلىشىپ كەتتى. خۇددى تۇمان
ئىچىدە قالغاندەك يۈرىكىم سىقىلدى.
چېكە تومۇرلىرىم لوقۇلداپ ئاغرىماقتا
ئىدى. ئاپامنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ئارام
ئالماقچى بولۇپ ئىدارىدىن چىقتىم.
يول بويى ئادەم ـ ئىنسان يوق بىرەر
جاي بولسىدى، ئاۋازىمنى قويۇۋېتىپ را-
سا يىغلىۋالسام، دەپ ئويلايتتىم. تاھىر
نېمىشقا مېنى خاتا ئەيىبلەيدۇ، ئەسلىدە
تۇرغۇنئاي ھېلىقى خەتنى يازمىغان
بولسىدى...

شۇندىن كېيىن تۇرغۇنئاينىڭمۇ، تا-
ھىرنىڭمۇ كېيىنكى ئىشلىرىدىن خەۋەر
تاپالمىدىم.

* *

— مەۋلىيە ھەدە نېمانداق خىيال
سۈرۈپ ياتىسىز؟ قاتتىق ئۇيقۇدىن
چۆچۈپ ئويغانغاندەك ئورنىمدىن
تۇرۇپ كەتتىم. كۆتكۈچى قىزنىڭ
قاچانلاردا ياتاققا كىرگەنلىكىنى سەز-
مىگەنىكەنمەن. سائىتىمگە قارىدىم، بىردەمدە
ئۈچ سائەت ئۆتۈپ كېتىپتۇ. بازاردىن نەرسە
كېرەك سېتىۋېلىپ ئالدى بىلەن تۇرغۇنئايـ
نىڭ ئۆيىگە، ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن بىللە
تاھىرنىڭ ئۆيىگە بېرىشنى ئويلاپ ياتاقـ
تىن چىقتىم.

ئاپتوبۇستا ئولتۇرۇپ ئاخىرقى بېـ
كەتتە چۈشۈپ كىشىلەردىن سوراپ يۈرۈپ،
بىر قورۇ ئالدىغا كەلدىم. ھويلا ئىچى چىـ
نىدەك پاكىز ئىدى. ئۆي ئىچىدىن ئۇنئالـ
غۇدىن چىقىۋاتقان مۇڭلۇق ناخشا ئاۋازى
ئاڭلىنىۋاتتى. ئىشىكنى ئاستا چەكتىم. ئىشىك
ئېچىلىپ تۇرغۇنئاي كۆرۈندى.

— ۋاي خۇدايىم، مەۋلىيەمۇ سەن؟
تۇرغۇنئاي ئۆزىنى ئاتقىنىچە مېنى
قۇچاقلىدى. بىر پەس يىغلاشتۇق، كېيىن
كۈلۈشۈپ ئۆيگە كىردۇق. بىر ـ بىرىمىزگە
تويماي قارىشىپ ئولتۇرۇپ ئەھۋال سو-
راشنىمۇ ئۇنتۇپ كېتىپتۇق.

— ئاداش، ئۆيدە ئىرپان كۆرۈنمەيـ
دىغۇ؟ — دېدىم مەن قولۇمدىكى سومكىنى
ئۈستەل ئۈستىگە قويۇۋېتىپ.

تۇرغۇنئاي ماڭا قاراپ ئاۋۋال كۈ-
لۈمسىرىدى، كېيىن بىردىن رەڭگى ئۆز-
گەردى ـ دە، لېۋىنى چىشلەپ يەرگە قارىـ
ۋالدى. مەن يەنە سوئال قويدۇم.

— قانچە بالاڭ بار؟

— ئۈچ بالام بار، ئىككىسى قىز، بىـ
رى ئوغۇل. سېنىڭچۇ؟!

— ئىككى بالام بار، بىرى قىز، يەنە
بىرى ئوغۇل. ئىرپان ياخشى تۇرغاندۇ؟

ئۇ ماڭا ئۇزاق تىكىلدى - دە، ئۇلۇغ-كىچىك تىنىپ:

— ئۇ ئۆلۈپ كەتتى، — دېدى.

— نېمە، قاچان؟

— 10 يىل بۇرۇن. تويى قىلىندىغانغا بىر ھەپتە قالغاندا ماشىنا ھادىسىسىگە ئۇچرىدى.

مەن تۇرغۇنئايغا قاراپ قېتىپلا قالدىم. تووا خۇدايىم، ئۇنى مۇراد-مەقسىتىگە يەتتى دېسەم، بۇ تەقدىرنى قاراڭ، ئۇمۇ يەتكۈچە ئازاب تارتىپتۇ-دە! ئاھ، بەختسىز تۇرغۇنئاي...

— ھازىرقى يولدىشىڭ نېمە خىزمەت قىلىدۇ؟ — دەپ سورىدىم ئۇنىڭدىن.

— شەھەرلىك مالىيە ئىدارىسىدە، بىز بىلەن پاراللېل سىنىپتا ئوقۇغان، ئۇنى سەنمۇ تونۇيسەن. ئەتىگەندىن بېرى ئۇ سىېنىڭ يولۇڭغا تەقەززالىق بىلەن قارىدى. تېخى ھېلىراقتا نەرسە-كېرەك ئەكىلىشكە بازارغا بۇيرۇغانىدىم.

— مېنىڭ كېلىدىغانلىقىمنى قانداق بىلدىڭلار؟

— بۇ شەھەرگە سېنىڭ كەلگەنلىكىڭنى ساۋاقداشلاردىن ئاڭلىدىم، نەچچە قېتىم ئىزدەپ بېرىپ كۆرۈشەلمىدىم، كېيىن باللارنى ئەۋەتكەنىدىم.

ئۇنىڭ سۆزى ئاياغلاشماي تۇرۇپ، دالان ئۆيىنىڭ ئىشىكى تاراقشىدى.

تۇرغۇنئاي:

— ئەنە، ئۇمۇ يېتىپ كەلدى، — دېدى-دە، يولدىشىنىڭ ئالدىغا چىقىپ كەتتى.

مەن ئۆزۈمنى تۈزەشتۈردۈم.

ئىشىك پەردىسى قايرىلدى.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم.

ئورنۇمدىن تۇرۇپ داڭقېتىپلا قالدىم. ئاجايىپ ئىش-ھە! بۇ ئوتتۇممىدۇ ياكى چۈشۈممىدۇ؟ مەندىن ئەھۋال سورىۋاتقان كىشى دەل تاھىر ئەمەسمۇ؟

تاھىرنىڭ كۆزلىرىدىن ماڭا بولغان نەپرەتمۇ، ياكى مۇھەببەتمۇ، ئىشقىلىپ بىرخىل نۇر چاقنىماقتا ئىدى.

مەن ئورنۇمدا داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدىم.

ئاھ، تەقدىر شۇنداقمىدۇ؟

مەسئۇل مۇھەررىر كامىل تۇرسۇن

بەختىيار پازىل

مومامنىڭ كالپچى

(ھېكايە)

ھەر يىلى بارات ئېيى كىرىشى بىلەن باللىق دەۋرىمدىكى بىر ئىش يادىمغا كېلىدۇ. مەن ئۇ چاغدا سەككىز ياشتا ئىدىم. ئۇ بارات ئېيىنىڭ تۈنەك كېچىسى مەنمۇ بارات ياقماقچى بولۇپ، ھويلىمىزنىڭ بۇلۇڭ پۇشقاقلىرىنى، قوتان-ئېغىللارنى ئاختۇرۇپ، بىرەر قاپاق ياكى رېزىنكە تۇرماق ئەسكى ئاياغمۇ تاپالماي جىملى بولۇپ تۇراتتىم، بىردىن كۆزۈم

بوسۇغا يېنىغا قويۇپ قويغان موماملىك كا-
لىچىغا چۈشتى-دە، خۇشاللىقتىن ئاغزىم قۇ-
لىقىمغا يەتتى...

كالاچنىڭ يېنىغا بېرىپ ئويـ-
لىنىپ قالدىم، چۈنكى موماملىڭ ياماق
ئۈستىگە ياماق چۈشكەن بۇ كالىچىدىن باشـ-
قا كالچى يوق ئىدى. بۇنى كۆيدۈرۈۋەتـ-
سەم موماملىق ئامالسىز يېڭىدىن بىرنى سېتىۋ-
ۋالار، دېگەنلەرنى خىيالىمدىن ئۆتكۈزۈپ،
كالاچنى قويىنۇمغا تىقىپ، تالاغا ئېلىپ چىـ-
قىپ، ئالدىن تەييارلاپ قويغان ئۇزۇن تا-
ياققا سىم بىلەن مەھكەم قىلىپ باغلىدىم-
دە، ئۇنىڭغا ئوت تۇتاشتۇردۇم. ئۇنى كۆ-
تۈرۈپ بىر توپ باللار ئىچىگە قېتىلىپ،
قىن قىنىمغا سىغمىغان ھالدا بېيىت ئېيـ-
تىشقا باشلىدىم:

بارات كەلدى
تويدۇڭلارمۇ؟
بىزگە قويماق
قويدۇڭلارمۇ...

مېنىڭ ئاۋازىم ھەممە باللارنىڭكىدىن
چىلىك ۋە ياڭراق چىقاتتى. بىز بۇ كۈنى
بەكمۇ كۆڭۈللۈك ئويىندۇق.

ئەتىسى ئەتىگەندە ئورنىمدىن تۇرسام
سىرتتا شارقىراپ يامغۇر يېغىۋاتقانىكەن،
مەن ھاپىلا - شاپىلا چېيىمنى ئىچتىم-دە،
دېرىزىدىن سىرتقا قارىدىم. يامغۇر توختايـ-
دىغاندەك ئەمەس ئىدى، ئەمدى قانداق قىـ-
لارمەن؟ مەكتەپ بىزنىڭ كەنتتىن يەتتە-
سەككىز كىلومېتر نېرىدىكى يېزا مەركىزىدە
ئىدى. بۈگۈن قېرىشقاندەك بىزنىڭ سىنىپ-
تا ئوچۇق دەرس بولاتتى. شۇڭا، ئوقۇتقۇ-
چىمىز بىزگە «ئەتە ئاتلىقلەردە قانداق
مۇھىم ئىش بولۇشتىن قەتئىينەزەر سىنىپقا
بۇرۇن كىرىپ بولۇڭلار» دېگەنىدى. يامـ-
غۇر شۇنداق قاتتىق يېغىۋاتسا مەكتەپكە
قانداق بارىمەن... شۇلارنى ئويلاپ يىغـ-
لىۋېتىشكە ئازلا قالدىم-دە، سۇپىغا ئۆزۈمنى
تاشلىدىم.

— ئارمانجان، مەكتەپكە ماڭماي دې-
مەيسەنغۇ قوزام؟ — دېدى موماملىق
تېخىچىلا مەكتەپكە ماڭماي تۇرغىنىمنى
كۆرۈپ مۇلايىملىق بىلەن.

— يامغۇر يېغىۋاتسا قانداق ماڭىمەن؟
يامغۇر ياغقاندا ئۈستەڭنىڭ سۈيى كۆپىـ-
يىپ، بىز ئۆتىدىغان تاختاي كۆۋرۈكنى
بېسىۋالىدىكەن، مەن ئۇ يەردىن ئۆتۈشتىن
قورقىمەن، — دېدىم مەن يىغلامسىراپ.

— ھە، توغرا دەيسەن بالام، ئېسىم
قۇرۇسۇن، يۈر بالام، مەكتىپىڭگە مەن ئاپىـ-
رىپ قوياي.

موماملىق شۇنداق دېدى-دە، پەگادىن
نېمىنىدۇر بىر نەرسىنى ئىزدەشكە باشلىدى.

— مېنىڭ كالچىم نەگە كەتتىكىنا؟ —
موماملىقنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ يۈرىكىم جىغـ-
غىدە قىلىپ كەتتى. مەن نېمە قىلارىمنى
بىلەلمەي قالدىم.

— ھوي ئارمانجان بالام، ئاخشام كا-
لىچىمنى كۆيدۈرۈۋەتمىگەنسەن؟ —

— يا... ياق موما، مەن كالىچىڭنى كۆيـ-
دۈرمىدىم.

موماملىق شۇنچە ئىزدەپمۇ كالىچىنى تا-
پالمىدى-دە، ئېغىر ئۇھ تارتىپ ئۆز
ئۆزىگە سۆزلىگەندەك:

— ھەي شۇملارەي، مېنىڭ كالىچىمنى
ئوغرىلاپ ئەچىقىپ «بارات ياقتۇق» دەپ
كۆيدۈرۈشكەن ئوخشىمامسەن؟ — دېدى-دە،
بېشىغا ياغلىقىنى ئارتىپ، مېنى يېتىلەپ
ئۆيدىن چىقتى. يول بەكلا تېيىلغاق
ئىدى. موماملىق مەسە بىلەنلا يولغا چىققانىد-

دى. ھەربىر ماڭدامدا دېگۈدەك سۇ يىغىلىپ قالغان كۆلچەككە كىرىپ كېتەتتى. يامغۇر تېنىچلا چېلەكلەپ قۇيۇلماقتا. مومامنىڭ چەت-چۆرىسى يىرتىق مەسىسىنىڭ ئىچىگە سۇ كىرىپ كەتكەندى، ئۇ بۇنىڭغا پەرۋا قىلماي، مېڭىپ مېنى مەكتەپ دەرۋازىسىنىڭ ئالدىغا ئەكىلىپ قويدى-دە، ئۆزى يەنە سۇ كېچىپ كەينىگە ياندى.

شۇندىن كېيىن بىرنەچچە كۈنگىچە چىۋىن يەۋالغاندەك بىئارام بولۇپ يۈردۈم. چۈنكى، مومامنىڭ شۇ كۈندىن باشلاپ رېماتىزم كېسىلى قوزغىلىپ ئاسقاقلاپ قالغاندى. يەنە تېخى مەسىسى يىرتىلىپ، يامىسىمۇ چۆرىسى تۇتمايدىغان بولۇپ قالدى. مەن شۇندىلا مومامنىڭ كىيىدىغان باشقا ئايىغى يوقلۇقىنى، يېڭىسىنى ئالغۇدەك پۇلنىڭ يوقلۇقىنى سەزدىم. بىچارە موما شۇ يىلى قىشتىن ئەپلەپ-سەپلەپ چىقىۋالدى-دە، يازنى باشقا يېزا ئاياللىرىغا ئوخشاش يالاڭغىداق ئۆتكۈزدى.

مەن مومامنىڭ پۇتىغا ھەربىر قارىسام كۆزلىرىمگە ياش كېلىپ، مومامنىڭ كالىچىنى كۆيدۈرگىنىمگە ئۆكۈنەتتىم. مومام بەزىدە:

— داداڭ-ئاپاڭ كۆمۈر كاندىن قايتىپ كەلسە، ئائىلىمىزنىڭ ئەھۋالى ياخشىلىنىپ كېتەتتى، — دەپ قوياتتى. دادام بىلەن ئاپامنى كۆرمىگىنىمگە خېلى بولغاندى. ئۇلارنى شەھەردىكى ئىدارىسى تەرىپىدىن شەھەردىن يىراق بىر جايدىكى كۆمۈر كانىغا چۈشۈرۈۋەتكەنىدى. ئۇلار مېڭىشىنىڭ ئالدىدا مېنى مومامنىڭ يېنىغا ئەكىلىپ قويغانىدى. شۇندىن بېرى ئۇلارنى تازىمۇ سېغىنغانىدىم. بەزىدە ئۇلارنى چۈشۈمدە كۆرۈپ يىغلاپ ئويغىنىپ كېتەتتىم.

ئاشۇ يىللار ئاخىرى ئۆتۈپ كەتتى. دادام بىلەن ئاپام ئۆز ئورنىغا قايتىپ كېلىپ خىزمىتىگە چۈشتى ۋە مېنى يېنىغا ئاپىرىۋالدى. لېكىن، مومام يېزىدىن ئايرىلىپ بىز بىلەن شەھەردە تۇرۇشقا ئۇنىمىدى. مەن تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتتۈرۈپ ئالىي مەكتەپكە ئوقۇشقا ماڭىدىغاندا دادام ماشىنا بىلەن مومامنى ئېلىپ كەلدى. ئۇ ئارانلا ماڭاتتى.

مومام ئىككىمىز قۇچاقلىشىپ، كۆز يېشى قىلىپ خوشلاشتۇق. مەن ئوقۇشقا كەتتىم. بارغان يىلىمنىڭ تۇنجى تەتىل ھارپىسىدا مومامغا ئاتاپ بىر جۈپ مەسە كالاچ سېتىۋالدىم.

قىشلىق تەتىلدە خۇشال-خۇرام ئۆيگە كەلدىم. دەرۋازىدىن كىرىشىمگىلا بېشىغا ئاق ياغلىق سالغان ئاپام بىلەن سىڭلىم ماڭا ئېسىلىپ يىغلاپ كەتتى. مەن مومامنىڭ ۋاپات بولغانلىقىنى ئاڭلاپ، ھۆركىرەپ يىغلىۋەتتىم. مومام قازا قىلغىنىغا ئون كۈن بولغانىكەن، مومام ئۆيدىكىلەرگە ماڭا خەۋەر قىلماسلىقنى، ئوقۇشۇمغا تەسىر يەتكۈزمەسلىكىنى ۋەسىيەت قىلغانىكەن.

مەن مومامنى قايتا كۆرەلمىگىنىمگە، مومامغا ئاتاپ ئەكەلگەن سوۋغامنى ئۇنىڭغا كۆرسىتەلمىگىنىمگە ئېچىنىپ يىغلىدىم.

شۇندىن كېيىن بارات ئېيىدىن نەچچىسى ئۆتۈپ كەتتى. ھەر بىر باراتتا مومامنى ئەسلەپ كۆز يېشى قىلىمەن. مومام كىيىشكە نېسىپ بولمىغان كالاچنى تەۋەررۈك ئورنىدا ساقلاپ قويدۇم. ئۇنىڭغا ھەر بىر قارىسام مومامنىڭ مېھرىبانلىق يېغىپ تۇرغان چىرايى كۆز ئالدىمدا نامايان بولىدۇ...

مەسئۇل مۇھەررىر كامىل تۇرسۇن

لۇرمەھەممەت ئىسمايىل

تۇزاق

(ھېكايە)

كېرىم مۇدىر ئالدىرىماي ئېغىر قەدەملەر بىلەن ئىشخانىسىغا كىرىپ كەلگەندە، ئۇنى چىرايلىقىنا كەلگەن ياش ئايال ئېھتىرام بىلەن كۈتۈۋالدى.

مۇدىر كەيپچىلىك ۋە ئۇيقۇسىزلىقتىن قىزارغان كۆزلىرىنى پۇرۇشتۇرۇپ، ئۆزىگە ناز-كەرەشمە بىلەن قىيا بېقىپ تۇرغان قەمەرگۈلنىڭ ئالدىغا كەلدى-دە، ئىككى قولىنى ئۇنىڭ يادەك ئېگىلىپ تۇرىدىغان بېلىگە قويۇپ، ئېچىرقىغان كالىدەك كالپۇكىنى تامشىغىنىچە، قىسقا بويىنىنى ئالدىغا سوزدى.

—ۋىيەي... ھېلى بىكار بىرى كىرىپ قالسا...

دەرۋەقە دەل شۇ پەيتتە قېرىشقاندەكلا ئىشىك تۇيۇقسىز ئېچىلدى. ئۇلار ئالاقزادىلىك بىلەن بىر-بىرىدىن يىراقلاشتى. ئىشىك ئالدىدا قولىدا سومكا تۇتقان بارات تەئەججۇپ ئىچىدە ئۇلارغا قاراپ تۇراتتى. باراتنىڭ كۆزلىرى بۇ ھاياسىز كۆزلەر ئالدىدا ئاجىز كەلدىمۇ، ياكى نومۇس كۈچى غالىب كەلدىمۇ، يان تەرەپكە يۆتكەلدى.

بارات خىزمەتكە چىققىنىغا ئەمدىلا بىر يىل بولغان 20 ياشلاردىكى يىگىت بولۇپ، مۇشۇ مەكتەپنىڭ كاسسىرى ئىدى. ئۇ ئادەتتە كەم سۆز، تارتىنچاق بولغىنى بىلەن ئاسانلا ھاياجانلىناتتى.

غۇنچە بوي، يۇمىلاق يۈزلۈك، چىرايلىقىنا قەمەرگۈل تېخى قىلغىنىغا ئۈچ يىلدىن ئاشقان بولسىمۇ، تېخى پەرزەنت يۈزى كۆرمىگەنىدى. ئۇنىڭ يولدىشى بۇنىڭدىن بىر يىل بۇرۇن ئۇرۇمچىگە ئىككى يىللىق بىلىم ئاشۇرۇشقا ئەۋەتىلگەنىدى. بۇ يىل ئوقۇش باشلاش ھارپىسىدا كېرىم مۇدىر قەمەرگۈلنى مەكتەپنىڭ يوقلىما دەپتىرىنى تۇتۇشقا قويغانىدى.

— قېنى يوقلىما دەپتەرنى ئېلىپ كېلىڭ، — دېدى كېرىم مۇدىر گويا باياتىن بېرى بۇ يەردە ھېچقانداق ئىش يۈز بەرمىگەندەك خاتىرجەم ھالدا. باراتقا ئارقىسىنى قىلىپ ئولتۇرۇۋالغان قەمەرگۈل تارتمىسىدىن يوقلىما دەپتەرنى ئېلىپ گەپ-سۆز قىلماستىن مۇدىرنىڭ ئالدىغا قويدى-دە، ئورنىغا بېرىپ بايىقىدەكلا ئولتۇرۇۋالدى.

— ماۋۇ 10 مىنۇت سەۋەبلىك كېچىكتى دېيىلگەن قانداق گەپ؟

مۇدىرنىڭ بۇ سوئالىغا قەمەرگۈل ئورنىدا ئولتۇرۇپلا جاۋاب بەردى:

— شۇ كۈنى ئېزىزكامنىڭ ئايالى ئاغرىپ قېلىپ، كېچىچە دوختۇرخانىدا بوپتۇ. ئەتىگىنى رەسمىيەتلەرنى بېجىرگىچە كېچىكىپ قاپتىكەن.

— بۇ گەپچە ئىشتىن بۇرۇن خەۋەر تاپمىدىكلار، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق، بىراق ئۇلارنىڭ ئۆيى مەكتەپكە يىراق، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ تۇغۇت ئىشىكەن...

— بولدى، بولدى، — مۇدىر قولىنى

سىلكىدى، — توغۇت ئىشى بولسا نېمە بوپتۇ، توغسا ئۇنىڭ ئايالى تۇغىدۇ، ئۆزمىدىكەن - يا؟! بۇنى دەرھال سەۋەبسىز قىلىپ ئۆزگەرتىڭ، بەلگىلىمە بويىچە بىر كۈنلۈك ئىش ھەققى تۇتۇلسۇن!

قەمەرگۈل يوقلىما دەپتىرىنى قولىغا ئېلىپ، بۇيرۇقنى ئىجرا قىلدى. شۇنىڭ بىلەن خۇلاسە بەتتىكى 320 يۈەن دېگەن رەقەم 332 يۈەنگە كۆتۈرۈلدى. بۇ ئاران يىگىرمە نەچچە ئوقۇتقۇچى - خىزمەتچىسى بولغان كىچىككىنە مەكتەپنىڭ خىزمەت قالدۇرغان دېگەن سەۋەب بىلەن ئوقۇتقۇچى - خىزمەتچىلەردىن بىر ئايدا تۇتۇلغان پۇل، بۇ يەردىكىلەرنىڭ تىلى بىلەن ئېيتقاندا «ئۆز كۆچىگە تايىنىپ قىلغان كىرىمى» ئىدى.

تووۋا! بۇ ئادەمنىڭ رەزىللىكىنى كۆرمەمدىغان، ئۆزى ھەر كۈنى دېگۈدەك كېچىكىپ كېلىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە بىر - ئىككى كۈنلەپ يوقاپ كېتىدۇ، يوقلىما دەپتەرگە بولسا ھېچ نەرسە يېزىلمايدۇ. تېخى كۆزىنى پارقىرىتىپ تۇرۇپ: «مۇدىر دېگەن مەمۇرىي خادىم، شۇڭا يوقلىما قىلىش ھاجەتسىز» دەيدۇ. تۇخۇمدىن تۈك ئۈندۈرۈپ، ياخشىلارغا قاراپ تۇرۇپ ئۇۋال قىلىدۇ. بۇ نېمىدېگەن ناھەقچىلىق. ھېلىمۇ ياخشى ھوقۇقنى خەلق بەرگەن دەيدىكەنمىز، ئەگەر ھوقۇق خۇسۇسىي مۈلۈك دېيىلگەن بولسا، ئادەمنى ئۆتتا تىرىك پېتى پۇچۇلاپ يەيتتىمىكىن - تاڭ...

— ساڭا نېمە بولدى بارات، چىرايىڭ بىر قىسمىلا بولۇپ قالدىغۇ؟ — مەڭدەپ قالغان بارات مۇدىرنىڭ سوئالى بىلەن ئۆزىگە كەلدى، — مائاشنى ئېلىپ كەلدىڭمۇ؟ ...

— ئەكەلدىم.

— ئۇنداق بولسا مۇنۇ پۇللارنى قالدۇرماي تۇتۇۋالغىن. يەنە بىر گەپ، ئەتە مەن شەھەرگە 10 كۈنلۈك يىغىنغا بارىمەن. سەن ماڭا 500 يۈەن پۇل ھازىرلاپ بەر. بەزى ئىشلارنى ھەل قىلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ - بۇنىڭ ئالدىغا دوقۇرىدىغان ئىش، بۇنىچىلىك پۇلغۇ ھېچ نەرسىگە يارىمايدۇ، شۇنداق بولسىمۇ مەكتەپ ئۈچۈن ماڭمىساق بولمايدىغان گەپ - تە.

بارات مۇدىرنىڭ مۇنداق ئىشلىرىغا نارازى بولسىمۇ، بۇ قېتىم مەكتەپ ئۈچۈن بەزى نەرسىلەرنى ھەل قىلىپ قالسا ئەجەب ئەمەس، دېگەن ئۈمىد بىلەن شۇ يەردىلا 500 يۈەن پۇلنى چىقىرىپ، مۇدىرنىڭ ئالدىغا قويدى ۋە:

— مۇمكىن بولسا بىرەر پارچە ھۆججەت قالدۇرۇپ قويسىڭىزكەن، — دېدى.

— نېمە؟ مېنى بۇ پۇللاردا ئويۇن ئويناۋاتىدۇ دەپ ئويلىمايدىغانسەن؟ قولۇڭدا خېتىڭ بولغاندىكىن بىر يەرگە ئېلىپلا قويساڭ بولمامدىمۇ؟!

بارات ئۇنىڭ بۇ گەپلىرىدىن قاتتىق غەزەپكە كەلگەن بولسىمۇ، ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتۇشقا مەجبۇر بولدى. چۈنكى ئۇ مۇدىرنىڭ مىجەزىنى ئوبدان بىلەتتى. ئۆزىنى خېلىلا بىلىملىك چاغلايدىغان كېرىم مۇدىر بۇيرۇق چۈشۈرۈش، قورۇق سۆلەتتىن باشقا ھېچقانداق بىر يېڭى پىكىر ۋە يېڭى ئىشنى قىلىپ باقمىغان بولسىمۇ، كىشىلەر نەزەرىدىن خالىيراق بولغان خىلۋەتتىكى بۇ مەكتەپتە ئون نەچچە يىلدىن بۇيان ئۆزى بىلگەنچە ھوقۇق يۈرگۈزۈپ كېلىۋاتاتتى.

بىر چاغلاردىكى شېرىن - شېكەر ئايالىنى بۈگۈنگە كېلىپ «كارغا كەلمەيدىغان كېسەل كۆرپىسى» گە چىقىرىۋەتكەن

كېرىم مۇدىر زىبۇ - زىننەتكە ئامراق، ساددا قەمەرگۈلنىڭ تومۇرىنى تۇتۇۋېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن ئاپاق - چاپاق بولۇپ يۈرگىنىگە خېلى بوپقالغانىدى. مانا، بۈگۈنمۇ ئۇ قەمەرگۈلنىڭ ئۆيىدە خۇددى ئۆز ئۆيىدىكىدەك بىمالال ئولتۇرۇپ كەچلىك غىزا يېمەكتە.

— مەن شۇ تاپتا نازۇك بىر ئىشقا دۇچ كېلىۋاتىمەن، بۇ ئىشنى دەرھال بىر تەرەپ قىلمىساق بولمايدىغاندەك تۇرىدۇ، — دېدى مۇدىر تاماقتىن كېيىن غەمكىن تەلەپپۇزدا.

— قانداق نازۇك ئىش ئۇ؟

— بۇ ئىشتا پەقەت سىزلا كارغا كېلىسىز.

— نېمە؟ نېمە دەيدىغانسىز ئەمدى، مەن سىزگە نېمە ئىش قىلىپ بېرەلەيمەن؟ — جىددىيلىشىپ يەنە سورىدى قەمەرگۈل.

كېرىم مۇدىر بىرى ئۆزلىرىنىڭ گېپىنى ئوغرىلىقچە ئاڭلاۋاتقاندەك ئېھتىيات بىلەن ئەتراپقا قارىۋېتىپ، ئاغزىنى قەمەرگۈلنىڭ قۇلىقىغا يېقىن ئاپىرىپ بىر نېمىلەرنى دەپ شىۋىرلىدى.

— ھە؟! ئۇنداق قىلساق قانداق بولىدۇ؟ — قەمەرگۈل چۆچۈگەن ھالدا مۇدىرغا قارىدى.

— قورقماڭ چىرايلىقىم، ئەمدى شۇنداق قىلمىساق زادى بولمايدۇ. بۇ ھەر ئىككىمىز ئۈچۈن ئوخشاشلا مۇھىم ئىش، — ئۇ ئاخىرقى سۆزلىرىنى ئالاھىدە بىر تەلەپپۇزدا دەۋېتىپ، قەمەرگۈلنىڭ نازۇك بارمىقى ئۈستىدە يالتىراپ تۇرغان ياقۇت كۆزلۈك ئالتۇن ئۈزۈكنى باش بارمىقى بىلەن بىلىنەرلىك قىلىپ بېسىپ قويدى. قەمەرگۈل كۆزىنى يۇمغىنىچە لام - جىم دېمەي ئولتۇرۇپ كەتتى. ئۇ ھەرقانچە ئويلىنىپمۇ بۇ ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايدىغانلىقىغا جەزم قىلالمىدى. بىراق ئۇ ئۆزىنىڭ مۇدىرنىڭ گەۋدىسىگە يۆلىنىپ تۇرغانلىقىنى ھېس قىلىپ، ئۆزىنى خېلى جانلىنىپ قالغاندەك ھېس قىلدى.

كېرىم مۇدىر يىغىنغا كەتكەندىن كېيىن مەكتەپتىكى ئىشلار ئۆز يولى بويىچە داۋام قىلىۋەردى. بارات دەسلەپكى كۈنلەردە قەمەرگۈلگە چىرايىنىمۇ ئاچمىدى، ئۇنىڭ گەپلىرىگە بولسا سوغۇققىنە جاۋاب قايتۇرۇپ يۈردى. بىراق قەمەرگۈل ئۇنىڭدىن رەنجىمىدى، ئەكسىچە باراتقا مېھرىبانلىق بىلەن قىزغىن مۇئامىلە قىلىۋەردى. ئارىدىن بىرقانچە كۈن ئۆتۈپ باراتنىڭ قەمەرگۈلگە بولغان قارىشى ياخشىلىنىشقا باشلىدى. ئۇ ھېلىقى كۈنى كۆرگەن سەتچىلىكنى مۇدىرنىڭ شۇ چاغدىكى تاسادىپىي تۇتۇپ قالغان تەلۋىلىكىدىن بولغان بولسا كېرەك، دەپمۇ ئويلاپ قالدى.

بىر كۈنى ئىشتىن چۈشكەندە قەمەرگۈل بىلەن بارات يولدا ھەمراھ بولۇپ قالدى. بىردەم نېرى - بېرى گەپلەردىن كېيىن قەمەرگۈل باراتقا:

— مۇشۇ بىرنەچچە كۈندىن بېرى مەن ئۆزۈمنى بەك خاتىرجەم ھېس قىلىدىغان بولدۇم، — دېدى باش ئاخىرى يوقلا.

— نېمىشقا ئەمدى؟ — ھەيران بولۇپ سورىدى بارات.

— نېمىشقا بولاتتى، ھېلىقى بۇددۇشقاق قېرى كۆزۈمدىن يىتتى ئەمەسمۇ.

— ھېلىقى كۈنى...

— ئادەمگە خۇددى رودۇپايدەك چاپلىشىپلا ئالىدۇ ئەمەسمۇ بۇ قېرى، — قەمەرگۈل باراتنىڭ كېپىنى ئۈزۈۋەتتى.

بارات ئويلىنىپ قالدى. شۇ تاپتا ئۇ، نەچچە ۋاقىتتىن بېرى قەمەرگۈلنى ئورۇنسىز ئەيىبلەپ يۈرۈپتىمەن، دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى.

— نېمانچە جىمىپ كېتىسەن بارات، نېمە ئويلاۋاتىسەن؟

— ھېچنېمە.

— كەچتە بىزنىڭ ئۆيگە بارامسەن؟

— نېمىشقا؟

— نېمىشقا دېگىنىڭ قانداق گەپ، مېھمان بولىسەن دە.

— ماقۇل باراي.

— ھە، بۇ گېپىڭ جايىدا بولدى. خوش ئەمسە.

— خوش.

بارات كەتكەندىن كېيىن، قەمەرگۈل مەكتەپكە كىرىپ، مۇدىر ئىشخانىسىنى ئاچتى - دە، تېلېفوننى قولىغا ئالدى.

كەچ. قەمەرگۈلنىڭ مېھمانخانا ئۆيىدە بارات قەمەرگۈل بىلەن روبىرو ئولتۇرۇپ مېھمان بولدى. قەمەرگۈلنىڭ تەكلىپى بويىچە بىرقانچە رومكا ئىچىپمۇ قويدى. ئۇ بۆلەكچىلا ئېچىلىپ كەتكەنىدى. ئۇ تەرلەپ كەتكەچكە كاستۇمىنىڭ تۈگمىلىرىنى ئېچىۋەتتى. قەمەرگۈل دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ:

— كاستۇمىڭىزنى سېلىۋېتىڭ، ئۆز ئۆيىڭىزدىكىدەك - كۈشادە ئولتۇرغىن، — دېدى ۋە باراتنى يەپ - ئىچىشكە زورلىغاچ، ئۇنىڭغا يەنە بىرنەچچە رومكا ئىچكۈزدى. قەمەرگۈل باراتقا سەزدۈرمەي پات - پات سائىتىگە قاراپ قوياتتى.

— ئازراق ئارام ئالامسەن؟ — دېدى قەمەرگۈل باراتنىڭ كەيپىنىڭ بىر يەرگە بارغانلىقىنى كۆرۈپ.

دەل شۇ چاغدا تۇيۇقسىز ئىشىك ئالدىدا ۋېلىسىپىت قوڭغۇرىقىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. قەمەرگۈل چۆچۈپ دېرىزە تەرەپكە بېرىپ سىرتقا قارىدى - دە، دەرھال كەينىگە ئۆرۈلۈپ:

— تېز بول، ئاكام كېلىپ قالدى، — دېدى ۋە كىيىم ئاسقۇچتىن باراتنىڭ چاپىنىنى ئالدى. بىچارە بارات قەمەرگۈلنىڭ ياردىمىدە ئالمان - تالمان چاپىنىنى كىيدى - دە، ئۇنىڭ باشلىشى بىلەن دالان ئۆيىنىڭ ئىشىكى كەينىگە يوشۇرۇندى. قەمەرگۈل ئىشىكنى ئاستا ئاچتى. قەمەرگۈلنىڭ «ئاكىسى» ئۈن - تىنسىز كىرىپ كەلدى - دە، ئۇدۇل مېھمانخانا ئۆيىگە كىرىپ كەتتى. دەل شۇ پۇرسەتتە باراتمۇ غىپلا قىلىپ، سىرتقا چىقىۋالدى. ئۇ تېخىچە دۈپۈلدەپ تۇرغان يۈرىكىنى قولى بىلەن بېسىپ تۇرۇپ، مېھمانخانا ئۆيىنىڭ دېرىزىسىگە قارىدى. شۇ ئان ئۇنىڭ كۆز قارىچۇقلىرى ئىزىدا قېتىپ قالغاندەك توختاپ قالدى. چۈنكى ئۇنىڭ كۆرگىنى كېرىم مۇدىر ئىدى. ئەلەم ۋە كاڭگىراشتىن ئەس ھوشىنى يىغىشقا ئاجىز كەلگەن بارات، خۇددى ساراڭلاردەك باش - ئاخىرى يوق بىر نېمىلەرنى دېگىنىچە قاراڭغۇلۇق ئىچىدە كۆزدىن غايىب بولدى.

— ئىشلار قانداقراق؟ — سورىدى كېرىم مۇدىر قەمەرگۈلگە قاراپ ھىجىيىپ تۇرۇپ.

— كۆرۈپ تۇرۇپسىزغۇ ئەنە، بەلكىمۇ ئاشۇرۇۋەتتۇقمۇ دەيمەن؟!

— مەن سىزدىن ئىشلار قانداق دەپ

سورىدىم خېنىم؟ — قايتا سورىدى كېيىنىم
مۇدىر تاقەتسىزلىنىپ.
— سىز ئورۇنلاشتۇرغاندەك.
— ھە، ئەمدى بولدى، — كېيىنىم
مۇدىر يانچۇقىدىن چىرايلىق ئىشلەنگەن
بىر بولاپكىنى چىقىرىپ، قەمەرگۈلنىڭ
كۆكسىگە تاقاپ قويدى. ئارقىدىن ئۇنى
قولتۇقلىغان پېتى ياتاق ئۆيگە كىرىپ
كەتتى...

نۇرمەھەممەت سايىم

مەسئۇل مۇھەررىر سارەم ئىبراھىم

شېئىرلار

ئىتتىپاقلىق ناخشىسى

بارچە مىللەت ئۆم - ئىناق بىز،
ئورتاق بىزگە مۇھەببەت.
ئۈزۈلمەيدۇ دىل رىشتىمىز
ئۆيۈلتاش بىز تا ئەبەت.

ئىتتىپاقلىق كارامەت كۈچ
ئۆزگەرتىدۇ ئالەمنى.
ئۆزگەرگەن شۇ ئالەم ئۆزرە،
خىزىر دېگىن ئادەمنى.

بارچە مىللەت قېرىنداش بىز،
بىر ھەمىشە دىلىمىز.
ئۇ ئەزىزدۇر بىزگە دائىم
ئۇنى ئەلا بىلىمىز.

ئوغلۇم بىلەن سۆھبەت

ئوغلۇم سوئال سورىدى،
بىر ھاياجان ئىلكىدە.
چوڭقۇر ئىدى مەنىسى،
لەۋلىرى شوخ كۈلكىدە.

— مەدھىيىلىدى شائىرلار
ئانىلارنىڭ قەلبىنى.
يازمايدۇ ھېچ نېمىشقا؟
ئاتىلارنىڭ ئەجرىنى.

دېدىم: ئوغلۇم قايىلمەن،
سەن سورىغان سوئالغا.
ئاتىلارمۇ تەر تۆككەن،
بىزنىڭ ئالتۇن دىيارغا.

ھېكمەتلىك بىر تەمسىل بار:
«ئەرنىڭ غېمى ئەل» دېگەن.
جەڭدە رۇستەم ئاتىلار
ئەلنىڭ غېمىنى يېگەن.

پەخرىمىز مەھمۇد - يۈسۈپ،
مەرىپەتنىڭ چولپىنى.
سادىر ئوخشاش پالۋانلار
مەڭگۈ دىلنىڭ گۈلخىنى.

ئاتىلاردا خىسلەت كۆپ،
يازسا پۈتمەس ئەجرى بار.
كۆڭلى - كۆكسى كەڭ دۇنيا،
ئالىيجاناب قەلبى بار.

سوغا قاراپ...

ئولتۇرىمەن ئۆستەڭ بويىدا،
سۈزۈك سوغا قاراپ زوقلىنىپ.
ئۆركەش ياساپ ئۆستەڭ سۇلىرى،
ئاقتى ئەجەب ئەركىن شوخلىنىپ.

www.uyghurkitap.com

تەسىراتقا تولدۇ قەلبىم،
ئاققان سۇغا قارىغانسېرى.
ئۆرلەپ كۆككە خىيال قۇشلىرىم
تەنگە ھۇزۇر تارىغانسېرى.

بولدۇم شۇ تاپ مەنمۇ بىر ئېقىن
ئاقتىم گويا دەۋرەپ، لەڭ ئۇرۇپ.
سىڭدىپ كەتتىم چەكسىز دەشتلەرگە
نۇرغا ئوخشاش، نۇرغا تەڭ تۇرۇپ.

بىر تەن ئەمەسمۇ

«سېنىڭ جېنىڭ، مېنىڭ جېنىم بىر جان ئەمەسمۇ،
سېنىڭ ئۈچۈن مېنىڭ جېنىم قۇربان ئەمەسمۇ؟»
بىرگە ئويناپ چوڭ بولغان بىز بىر مەھەللىدە،
بالىلىقتا قوشماق ئاداش بولغان ئەمەسمۇ؟
سەبىيلىكتە قوش مېغىزنى بىرگە يېيىشىپ،
دوستلۇق ئۈچۈن بىز ھەدىمنى تىككەن ئەمەسمۇ؟
بىر شاختىكى غۇنچىلاردەك تەڭ ئېچىلىپ بىز،
ئايرىلمايمىز ئىككى ئالەم دېگەن ئەمەسمۇ؟
ۋاپا قىلدىڭ ئەقىدەڭگە ئەي ئەزىز دىلدار،
شۇڭا يۈرەك سېنىڭ ئۈچۈن گۈلخان ئەمەسمۇ؟
قويىنى جەننەت ئانا ۋەتەن بەردى ھاياتلىق،
شۇ ۋەجىدىن بىز ئىككىمىز بىر تەن ئەمەسمۇ؟

دوستلۇق

تاغ كەبى يۆلەكتۇر ئادەمگە ئادەم
بۇنى سېزىسەن ھاياتتا ھەر دەم.
ئۇلۇغدۇر دىللارنى دىللارغا چېتىش
ئۇنىڭدىن يول راۋان، ئەقىدە بەردەم.

بېشىمغا كۈن چۈشسە دوست بولدى پاناھ،
سۈرىنى يوقاتتى مۇشەققەت - جاپا.
دەريادا سۇلارمۇ ئاقىدۇ نۇر بوپ
ساداقەت يۈز ئاچسا، يۈز ئاچسا ۋاپا.

قەلبىمدە ھۆپپىدە ئېچىلدى گۈللە،
دوستلارنىڭ مېھرى بار ئۇنىڭ تېنىدە.
مېھرىگە موھتاجدۇر بىزنىڭ دۇنيامىز،
شەپەقتەك رەڭ كىرەك ئۇنىڭ بېتىگە.

شەپەقتەك رەڭ كېرەك ئۇنىڭ بېتىگە،
ھەرگىزمۇ خازاندەك سارغايمىسۇن ئۇ.
يۈرەكتىن يۈرەككە سېلىنىدى يوللار،
كېچەيسۇن ھەرگىزمۇ تارايمىسۇن ئۇ.

دوستلىرىم بىباھا دۆلىتىم مېنىڭ،
بۇ دۆلەت بولىدۇ ئالەمگە تىرەك.
گۈللەشنى ئۆگەتتى تاشلارغا سۆيگۈ،
سۆيگۈدىن ئۆزگىسى ماڭا نە كېرەك.

دىلشات ئابلىمىز

شېئىرلار

تۇيغۇلار

1
تۇيغۇلار سۇپسۈزۈك، تۇيغۇلار زىبا
تۇيغۇلار مىسالى تاڭدىكى ئۇپۇق.
تۇيغۇلار جانانىڭ ھەمدىمىكىن يا،
تۇيغۇدا مۇقەددەس بىر سۆيگۈ تولۇق.

تۇيغۇلار تىك چوققا، كۆكنى تىرىگەن،
ۋە ياكى سامادىن چۈشكەن زىلال سۇ.
تۇيغۇلار يار لېۋى نازۇك تىترىگەن،
ۋە ياكى يالت قىلىپ چاقنان چېقىن ئۇ.

تۇيغۇلار تۇرىدۇ گاھى چوققىدا،
يۈكسەكتە ئايلىنىپ ئۆچمەس يالقۇنغا.
غاپىللار بۇ سىرنى بىلمەي ئۇيقۇدا،
ئالجىقتى قەھرلىك ئۇرغان دولقۇندا.

2 تۇيغۇغا مۇجەسسەم مىڭ سىر، مىڭ نىدا،
ۋە ئۇنسىز تىۋىنىش، ئوتلۇق كۆيۈشلەر.
ۋىسالى دەپ ئالايلار قىلدى جان پىدا،
تۇيغۇلار قويندىن ئىزدەپ سۆيۈشلەر.

قەلبىمنى رام قىلدى يارقىن تۇيغۇلار،
ھېسلىرىم تاراملاپ سىڭدى ھەر قۇرغا.
كۆزلەردىن قاچقاندا شېرىن ئۇيقۇلار،
تۇيغۇلار ئىچىدە بۆلەندىم نۇرغا.

كۆي دېدى، ئۆل دېدى يەنە ۋىجدانىم

سۆيگۈنىڭ مېھرىدىن كېچىش مۇمكىنمۇ،
ئالدىڭدا قول بېرىپ جىلمايسا يارىڭ.
ۋىسالغا يەتمىكىڭ لېكىن قىيىنغۇ،
باغرىڭغا ئوت تاشلاپ كەتسە نىگارىڭ.

كۆزۈمدىن ئۇچقاندا شۇ ئوماق قامەت،
توقايلار ئىچىدە يىتتى پىچىرلاش.
باھارمۇ كۆچۈپتۇ يار تامان ئەمدى،
شەپەق ئۇ، بىزلەرنى نۇردا چايقىماس.

تىنىقلار ساھىلدا ياش پېتى قالدى،
باغرىمغا ئوت يېقىپ كەتتى نىگارىم.
ياشنىغان، گۈللەردىن ئالار يار ھىدىن،
تۆكسىكەن، ئىزتىراپ چەككەن خىيالىم.

www.uyghurkitap.com

شولا بوپ چۈشتى يار شۇندا ئالدىمغا،
ئىزىنى تاپقاندا مىسكىن نىگاھىم.
قاغجىراق ھېسلىرىم مۇدۇرۇپ قوپقاندا،
كۆي دېدى، ئۆل دېدى يەنە ۋىجدانىم.

كېلمەن ئەي جانان ۋەسلىڭنى ئىزدەپ

تاڭ سەھەر ھەممە يەر ئاجايىپ گۈزەل،
ئۈپۈقنىڭ مەڭزىنى قىزارتقان قۇياش.
كەڭ زېمىن رەڭمۇرەڭ گۈللەر ماكانى،
جىلۋىسى چىرايلىق شەپەققە رەڭداش.

نۇرلارغا كۆمۈلدى مېنىڭ بۇ قەلبىم
ھېسلىرىم ئۆركەشلەپ ياسىدى ئۇپقۇن.
كىرپىككە قونغىنى نۇرلار تالاسى،
يۈزۈمگە چاچرىتار جىلۋىلىك ئۇچقۇن.

زېمىننىڭ ئوغلى بوپ، شوخ ئەركىسى بوپ،
كېلمەن ئەي جانان ۋەسلىڭنى ئىزدەپ.
تىڭشايدۇ يۈرىكىم شوخشۇپ بىتىنىم،
نە سادا كېلەركىن بىر سېنىڭدىن دەپ ...

مۇسا ئەھەد

شېئىرلار

تەنھالىقتا تۇغۇلغان شېئىرلار

1

خىيالىم بىر غېرىب سەيياھ، دىلىم مىسكىن كۆلەرىم يوق،
كۆيۈپ كۆل بولسىمۇ جىسمىم لېكىن دەردتە ئۆلەرىم يوق.

زېمىننىڭ گۈللىرى ھىجران جۇتىدا سولسىمۇ مىڭ رەت،
چىدامدىن شەمشىرىم تەييار كۆزۈمدىن ياش تۆكەرىم يوق.

قېتىلماي پەس - ساياقلارغا ۋاپا بىرلە ئۆتەر بولسام،
ساداقەت بەھرىدە ساھىل تامان بىللە ئۈزەرىم يوق.

يولۇڭغا كۆكتىكى يۇلتۇز كەبى يۈكسەكتە باقسامۇ،
نىچۈك ھالىڭ دىبان بىر رەت كېلەرگە جان - جىگەرىم يوق.

ئۆتەرمەنمۇ بىۋىسال كۆلبە ئىچىدە قان يۇتۇپ مەڭگۈ،
كۈتۈپ كۆلمەس ۋىسالىڭنى كۆزۈمدە نۇر - گۆھەرىم يوق.

2

ئەجەب دىل شادىنى تەڭرىم بېرەرگە قىلمىشىڭ كۆپكەن،
سېلىپ دىللارنى دەيدەيگە گۇناھلار يازمىشىڭ كۆپكەن.

بېرىپ قاسىراقچە خۇشلۇقنى، ئاشۇ خۇشلۇققا پاتمان مۇڭ،
قوشۇپ ھەسسە بالا - تەشۋىش يەنە غەم سالمىشىڭ كۆپكەن.

كىچىك بىر كالىلىغا ئىختاپ جىمى غەۋغايۇ - ئاھلارنى،
ئەجەل يەتكەندە بىر - بىرلەپ ھېسابلار ئالمىشىڭ كۆپكەن.

شۇنداق ئالەم، شۇنداق ھايات بۇ

(بىر تىلسىز قىزغا بېغىشلاپ)

1

ھەر باھار
ئاشۇ تونۇش ئۆستەڭ بويىدا،
چاچلىرىنى تارايدۇ
ئۇزۇن - ئۇزۇن قىرىق ئۆرۈم چېچىنى.
ئۆتۇپ قالسا ئالدىدىكى تار يولدىن،
ئاكا تونۇش ئاللىكىملەر
ئۇ ھۆسنىدىن ئۇيالغاندەك،
ئاستاغىنە قارايدۇ،
كۈتۈپ تۇرغان كەبى ھامان بىرىنى.
كۈن ئۆتىدۇ،
ئاي ئۆتىدۇ.
ئۆستەڭدىكى ئېقىن سۇ كەبى
ئۇنىڭمۇ ھەم خىياللىرى
ئاچچىق - تاتلىق خىياللىرى
ئېقىنلارغا تامچە بولۇپ
ئېقىپ بارار
ئېقىپ بارار
ئۆزى بىلمەس يەرلەرگە
چۆللەرگە
شەھەرلەرگە ...
چەكسىز كۈتۈش، بىتاقەت ھېسلار
ۋۇجۇدۇمغا تارايدۇ.
ئەنە شۇنداق
كىملەرگىدۇر قارار تەلمۈرۈپ،
كىملەرنىدۇر كۈتەر زارىقىپ،
كۈتكىنى كىم؟
سۆيگىنى كىم؟
مۇزىمۇ ھەتتا بىلمەيدۇ.

2

ھەر باھار
ئاشۇ تونۇش ئۆستەڭ بويىدا،
چاچلىرىنى تارايدۇ
ئۇزۇن - ئۇزۇن قىرىق ئۆرۈم چېچىنى.
ئۆتۇپ قالسا ئالدىدىكى تار يولدىن
خۇدا قوشقان بىر قىز بىر يىگىت،
تەبەسسۇمدىن
كۈلگەن يۈزىنى،
قايغۇ تۈتەكلىرى ئورايدۇ.
ئۇلار شۇنداق ئۇنىڭ پىنھان،
دىل زارىنى قوزغايدۇ.
ئۇمۇ بەزەن
چۈش كۆرىدۇ.
كېچىكىدە ئاي تۇنەپ
چىققان ئايدەك بىر كېچىدە.
چۈشىدە
كۈن

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئاي
كۆندەشلىكى قوزغالغۇدەك،
مەلىكىگە ئايلانغان
بىر توپ كېنىزەك،
ئۇنى لەرزان رىتىم بىلەن
يىگىتى بار چارىباغقا باشلايدۇ.
چاپچىپ تۇرغان ئاتەش لاۋا،
ئاتەش تىنىق
ئۇنى مەستخۇش هالدا تۆشىكىگە بۆلەيدۇ...

3

هەر باهار
ئاشۇ تونۇش ئۆستەڭ بويىدا،
چاچلىرىنى تارايدۇ
ئۇزۇن - ئۇزۇن قىرىق ئۆرۈم چېچىنى.
ئۇنى كۆرگەن كۆرەڭ قىزلار
پىچىرلىشىپ ئۆز - ئۆزىگە:
شۇ تىلسىزنىڭ ئۇزلۇقىنى
تەڭرىم ماڭا بەرسىكەن دەيدۇ.
ئۇمۇ شۇنداق ئۇلۇغ تىنىپ:
ياراتقۇچە تەڭرىم تىلسىز
رازى ئىدىم ياراتسىمۇ بەدبەشىرە،
ئۇلاردىكى شىرىن زۇۋان
مېنىڭدىمۇ چىقسىكەن دەيدۇ.
شۇنداق ئالەم، شۇنداق هايات بۇ
هەر بەندىدە
ئۆزگە ئارزۇ
ئۆزگە تىلەك،
هەركىم ئۆزىدە يوقىنى تىلەيدۇ.

ئەجەبكى مەن سىنى ئۇنتۇيالمىدىم

ئەجەبكى مەن سىنى ئۇنتۇيالمىدىم،
ئۇزۇن يىل

ۋىسالىڭغا زارىققان سەنەم،
ۋىسال پەيتىدە،
مەھكەم بېسىپ باغرىڭغا مېنى
لەۋلىرىمدىن ئۆزۈپ دەستە گۈل
تۆشەك ئۆزرە قويغانىدىڭمۇ باش.
هارارەتلىك ئاتەش تىنىقلار
چىرمىشىپ
هېسلار چاپچىپ تۇرغاندىمۇ شاش.

كېچىلەر
ماڭا ئەبەت تاڭ ئاتماس بولۇپ
تۇيۇلدۇ
جانغا پاتقان گويا تۇرمىدەك.
تۇيۇلىدۇ
هەسرەتلەرگە يەم بولغان دەملەر
زىنداندىكى مەهبۇس ئۆمرىدەك.

ئەجەبكى مەن سىنى ئۇنتۇيالمىدىم،
ياشلىقىمكى تۇنجى سۆيۈشتەك.
كۈلۈپ تۇرغان بىر جۈپ قوي كۆزۈڭ،
قۇياش، ئايدىن نۇر ئەمگەن خۇلقۇڭ،
قارىشىڭ
قامىتىڭ
هەتتا كۈلەڭگەڭ
ئېڭىمدا
هېسسىمدا
سەزگۈلىرىمدە
كېزىدىپ يۈرەر گويا ئەرۋاهتەك.

بىلمەيمەن سۆيۈلمەي ئۆتكەن ئۇ دەملەر

كەتتىڭ ...
بۇلبۇلدەك خۇش ئاۋاز، گۈل كەبى جىلۋەڭ،
چۆگىلەپ ئەرۋاهتەك ئوتتۇ - سولۇمدا.
قېپقالدى، خىيالىم سەزگۈ - ئېڭىمدا.

سەن كەتتىڭ پۇلاڭلاپ قالدى كۆلەڭگەڭ،
سۆيگۈدىن نۇر ئەممەي ئاتقان تېگىمدا.
سەن كەتتىڭ، ۋىسالسىز قالغان بىر ئۈمىد،
تۇمانلىق نىگاھىم ئۈستىدە لەيلەر.
دىلرابا كۆلكەڭدىن بالقىپ چىققان نۇر،
ۋە قەلبىم ئۆيىگە شۇڭغۇغان شولاڭ،
سەن باسقان يوللاردىن ۋەسلىڭنى ئىزدەر.
سەن كەتتىڭ،
سەن ئۈچۈن ئاتالغان قەدىردان چۈشلەر
قېپقالدى ئاھ نىتەي پەقەت چۈش پېتى.
ساڭا خاس دىلدىكى شۇ ئالتۇن چەشلەر
بولدى يەم ھىجرانغا قەدىرسىز خەستەك.

تۇرسۇن ئىمىن

نامىڭنى يادلاپ ئۆكسەنگەن قەلبىم،
ئۆركەشلىك ھېسلىرىم ئارا ئۇردى لەڭ...

سەن كەتتىڭ، قىيالماس بىر نىگاھ قالدى،
نە نىگاھ ھىجراندىن قان يۇتقان يۈرەك.
سەن كەتتىڭ، جۇدۇنلار كۆكسىمدە تىترەر،
ئەمدىلا مېھرىڭدىن بەھلانغان تىلەك.
مىڭ بالا تەردىغۇ پەرىزات خۇلقۇڭ،
ئەپكەتتى بارىمنى نىلۇپەر تۇرقۇڭ!

سەن كەتتىڭ، ئاشۇ تاڭ شۇ قۇتلۇق سەھەر،
روي يەردى روھىمدا شۇ كۈن قىيامەت.
بىلمەيمەن سۆيۈلمەي ئۆتكەن ئۇ دەملەر،
پۈتكەنمۇ ئۆمرۈمگە شورلۇق مۇھەببەت.

سەن پۈتمەس بىر سۆيگۈ، مۇقەددەس قىبلە

سەن پۈتمەس بىر سۆيگۈ،
مۇقەددەس قىبلە

قۇياشقا تەشنادۇر پۈتكۈل مەۋجۇدات
ياشاشچۈن ھەممىگە يورۇقلۇق كېرەك.
سەن قەلبىم سەتھىدە پاتماس بىر قۇياش،
بار تەرىپ ساڭا خاس ئەزىز سەن، يۈكسەك.

ئانامدىن تۆرىلىپ ئۇشبۇ ئالەمگە،
كۆز ئېچىپ كۆرگىنىم نۇرانە چېھرىڭ.
«كەل ئوغلۇم!» دېدىڭدە ئاچتىڭ كەڭ قۇچاق،
نۇر بولۇپ جىسمىمغا تارالدى مېھرىڭ.

باغرىڭغا بۆلەندىم بوۋاق چېغىمدا
ۋەتىنىم سەن بولدۇڭ ئالتۇن بۆشۈكۈم.
تۇپرىقىڭ بىر تالدىن سىڭدى قېنىمغا،
سەن بولدۇڭ كۆكرەكتە ئۇرغان يۈرىكىم.

«ۋەتەن» دەپ تۇنجى رەت چىقتى بۇ تىلىم،
دىلىمدا نامىڭنى قىلدىم مەن زىكرى.
تاغ - دەريا، باغلىرىڭ، قىر - ئېدىرلىرىڭ،
تەپەككۇر خەزىنەمدە ئويغاتتى پىكرى.

تومۇزدا چاڭقىسام يەتكۈزدۈڭ زەمزەم،
ياپرىقىڭ بېشىمغا بولدى سايىۋەن.
تىترىسەم سوغلاردا، بېرىپ ھارارەت،
سەن تۇغقان قۇياش، ئاي بولدى بىرلىۋەن.

ئۆمرۈمنىڭ يىلتىزى پەقەت سەن ئۆزۈڭ،
سۆيۈملۈك تۇپرىقىم ئەزىز ئانىجان.
سېنىڭسىز يوق ئىرۇر مېنىڭ بارلىقىم،
ھەر نەپەس تىنىقىم ئەجرىڭدىن نىشان.

چىگىلگەچ مەن ساڭا يېشىلمەس بولۇپ،
ئازابتا ئۆرتەنسەڭ باغرىم بولدى خۇن.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

نۇرلىنىپ كۆلگەندە گۈزەل باھارىڭ،
شادلىقتىن چېھرىمگە ياماراپ چىقتى كۈن.

ئاقىمۇ سەن ئۈچۈن ئىشقىم دەرياسى،
گەز كەلسە تامچىلاپ ئاقىدۇ قېنىم.
گەر ئۆلسەم بىر زەررەڭ بولۇپ شۇ ھامان،
تۇپرىقىڭ قېتىغا قوشۇلار تېنىم.

قۇياشسىز ياشالماس پۈتكۈل مەۋجۇدات،
ياشاشچۇن ھەممىگە يورۇقلۇق كېرەك.
پۈتمەس بىر سۆيگۈ سەن، مۇقەددەس قىبلە،
زەررەڭدىن تاڭ كەبى نۇرلىنار تىلەك!

يېشىل زېمىن، يېشىل كەڭ دالا

ئەتراپ يېشىل ـ يېشىل ھەممە ياق،
يېشىل زېمىن، يېشىل كەڭ دالا.
يېشىل چىملىق زۇمرەتتەك ئوتلاق،
يېشىللىقنىڭ بولۇپ ئەركىسى،
قىلار مېنى مەپتۇن ـ مەھلىيا.

تارام ـ تارام سۇ ئاقار شىر ـ شىر،
شۇنداق مەيىن يەڭگىل ھەر رىتىم.
چۇچۇلايدۇ ئاندا ھەر خىل قۇش،
ھەرخىل جانىۋار مىڭ خىل ساز بىلەن
ئۆز تىلىدا ھەر كۈن مىڭ قېتىم.

سوزۇپ ـ سوزۇپ مۆرەيدۇ كالا،
بالىلىرى يۈرسە قىيغىتىپ.
ئاندا خۇشال بىر توپ شوخ بالا،
يېشىل مەخمەل كىيىگەن ساھىلدا،
نېمىندۇر ئويىنار دۇم يېتىپ.

تاغلار كىيگەن يېشىللىقتىن تاج،
باغلار ھۆسنى ئالغان ھەم ئەندار.
ئەبەدئەتكە يېشىللىق ئىلاھ،
تۇتاشتۇرۇپ زېمىن، ئۇپۇقنى
سالغان شۇنچە كۆركەم پايانداز.

سۈرەتلەردىن ئەجەب خالىي ـ ساپ،
ئاشۇ يېشىل ھايات قۇچىقى.
يېشىل زېمىن، كەڭ يېشىل دالا،
سەن ئەمەسمۇ شائىر تۇغلۇغىنىڭ.
مۇھەببەتلىك ئىلھام ئوچىقى.

باھار لىرىكىسى

قىش يوشاتتى پەسىل تەختىنى،
مۆھلەت يېتىپ بېرىپ ئىستىپا.
باقتى كۈلۈپ كۆكتە زەر قۇياش،
كەتتى ئاياز يىللىدى ھاۋا.
يېشىل تونلۇق پەرى نەۋ باھار،
ۋىسال ئىزدەپ قىلدى ئىلتىجا!

جانلانماقتا ئانا تەبىئەت،
قېچىپ ئەنە كۆزىدىن ئۇيقۇ.
كۈي ياڭرىتىپ شۇنچە شاۋقۇنلۇق
ئېقىنلارغا تولغان زىلال سۇ،
گۈل ـ گىياھلار بويىنىغا زۇننار
ئاستى، چېچىپ مەرۋايىت چاچقۇ.

تەبىئەتنىڭ ئەركىسى سابا،
ۋادىلارنى قىلدى سەيلىگاھ.
ئويىنار ئۇسسۇل جىلۋە ـ ناز بىلەن،
سۆگەت، تاللار ئېسىپ ئۆز جالا،
چېچەك قىسقان باغلار قويىنىدا،
بۇلبۇل، كاككۇك ئەيلىدى ناۋا.

يەر ئەكچىدى تېرىم پەيتىدىن،
بېرىپ مېھنەت ئەھلىگە ئۇچۇر.
گۈلشەنلەردىن خۇش ئىپار چاچقىپ،

دىماغلارنى پەتلەر ھۇزۇر. باھار ئىغلايدۇ جۇشقۇن ناخشا-كۈي،
ياسانغاچقا توز كەبى كۆركەم، تەمكەش بولۇپ شائىر نەزمىسى.
ئاقتى يۇرتۇم چىرايىدىن نۇر. ئاي مارايدۇ كۈمۈش ئوردىدىن،
بولغاندەك لال ئۇ كۆك پەردىسى.

يېنىپ باھار كۆكلەم ئىشقىدا،
كەلدى تۇرنا كۆكتە سەپ تۈزەپ.
جۇلالىنار گۈزەل دالىلار،
تۇپۇق كەبى ھۆسنىنى بېزەپ.
زەرباپ يوپۇق يېپىنغان زېمىن،
سۆيۈندۈرەر دىللارنى ئەجەب!

مەشرەپ، ساما چىقتى ئەۋجىگە،
قىزىپ كەتتى نورۇز بەزمىسى.
كەلدى باھار گۈل سىما پەسىل،
يۇرتىمىزغا يېيىپ كەڭ ئېتەك.
مەمۇرچىلىق-بەرىكەت ياغدۇرۇپ،
بەختىمىزگە بولۇپ قوش كېرەك.
باھار كەبى خۇش جامال ئېچىپ،
جىلۋە ئەيلەر ئىقبال-كېلەچەك...

ئابدۇكېرىم ئەمەت

ئىككى غەزەل

پاك ۋىجدان ھەققىدە غەزەل

ئى، پاك ۋىجدان، جاھاندا ھېچ روناق تاپماس ئىشىم سەنسىز،
ئۆتەر قانداق تېپىپ مەنە باھار، ياز، كۈز، قىشىم سەنسىز.

سېنىڭ بىرلە بەختلىكمەن، پەخىرلىك شاھى سۇلتانمەن،
كى بولسامۇ بۈيۈك سۇلتان تۇرالماس تىك بېشىم سەنسىز.

بويۇم ئاسمانغا يەتسىمۇ نەزەردە بارچىدىن پەسمەن،
تۆكۈلگەي ئاقىۋەت كۆزدىن تۈگىمەس كۆز يېشىم سەنسىز.

ۋەتەن-ئەل سۆيگۈسى، جۈرئەت، غۇرۇر ھەر كۈن ساڭا ھەردەم
تېشىپ چىقمامدۇ قارنىمدىن يېگەن نېمەت-ئېشىم سەنسىز.

كېلىپ لاپ ئۇردى بىر دوستۇم سېنى مەندە يېتەرلىك دەپ،
نەزەر سالسام خۇشامەتتە يۇرۇپتۇ يۇرتدىشىم سەنسىز.

يېگانە ماڭغىنىم ئەلا، سېنى ھەمراھ قىلىپ چۆلدە،
بولۇر دۈشمەن سەپەردە بولسا شۇنداق سەپدىشىم سەنسىز.

قەدرىسىز دۇر ۋەتەننىڭ ئىشقىسىز ئۆتكەن ئۆمۈر ھەر چاغ،
بى ھۆرمەتمەن بېرىپ يەتسە، يۈز ئەللىككە يېشىم سەنسىز.

سەندىن

كۆرۈنگەننى يامان دەيسەن، ئۆتەلمەس ھېچ يامان سەندىن،
سېنىڭ پەيلىڭنى بىلگەنلەر قاچار كۆرسە ھامان سەندىن.

مېنىڭدىن رەنجىمە ھەرگىز، سېنى خوپ بىلمىگەنلەرگە،
قەلەمنى تەۋرىتىپ ئازراق بېرەي ئۇچۇر - بايان سەندىن.

ئەگەر مۇمكىن بولۇپ قالسا ياماندىن چەمپيون تاللاش،
تالاشقانلار بۇ ئۇنۋاننى ئالالماس ھېچقاچان سەندىن.

ۋاپادار دوست - يارانلەرگە جاپا بىرلە جاۋاب بەردىڭ،
كىشىلىك ئاڭدا مىڭ ئارتۇق بىلىمسىز پاك نادان سەندىن.

ئىناق دوستلار ئاراسىغا ئاداۋەت ئۇرۇغىنى چاچتىڭ،
قېرى - ياش، ئەر - ئايال تاپتى تالاي زەخمەت - زىيان سەندىن.

قوشۇلغان قايسى شۇم كۈندە ئۆزۈڭ ئىنسان قاتارىغا،
بىلەلمىدىم نېمە كۈتكەن ئىدىكى بۇ جاھان سەندىن.

سېنى كۆرگەن قارا تاشمۇ ئوقۇر مىڭ رەت دۇرۇت - ئايەت،
مىجەز - پەيلى خەتەرلىك دەپ قاچار يىرتقۇچ - قاۋان سەندىن.

سېنىڭ دامىڭغا بىر دەسسەپ جاپا چەكتىم تۈمەن پاتمان،
تىلەي ئەمدى، يېقىنلاشما قۇتۇلغان مەن ئاران سەندىن.

www.uyghurkitap.com

ئابدۇغېنى ئوسمان

ئىككى شېئىر

ماي كېچىسى

خازان قىلدىڭ چىرايلىق ماي كېچىسى
سېنىڭ ئۈچۈن بېغىشلانغان سۆيگۈمنى.
ئۆتەر يەنە شۇ ئاخشامدىن قانچىسى،
سوراپ سېنىڭ پەرىزاتتەك خۇلقۇڭنى.
خازان قىلدىڭ چىرايلىق ماي كېچىسى
سۆيگۈم بىلەن ئەقىدەمنى، تۇرقىمنى.
لىغىرلايدۇ كۆزۈمدە ياش تامچىسى،
زەھەر قىلدىڭ شېرىن شەربەت تۇيغۇمنى.
خازان قىلدىڭ چىرايلىق ماي كېچىسى
ساڭا بەرگەن شۇ چىرايلىق سۆيگۈمنى.
تولا كۈتۈپ تاشتى سەۋرەم قاچىسى،
سۇ بولىدۇ ئاڭلىغان تاش كۈيۈمنى.

ئاھ ھەيبە

ۋىسال پەيتى شېرىن بىر دەملەر،
ئاھ ئايرىلىش ئاچچىق دەقىقە.
مەن سېنىڭدىن قالدىم ئايرىلىپ
ئاھ ھەيبە، گۈلۈم ھەيبە.

ئايرىۋەتتى تەتۈر شۇم پەلەك،
بىرى باي دەپ، بىرى گاداي دەپ،
باغلىغانتىم ساڭا ئەقىدە،
كۆز يۇمغىچە بىرگە بولاي دەپ.

زېمىن كۈلۈپ باققاندا بىر چاغ،
يوللىرىڭغا پايانداز سالاي.
كەلگىن جېنىم ئاخىرقى قېتىم،
كۆزلىرىڭگە بىر قاراپ ئالاي.

كۆزلىرىڭگە بىر قاراپ ئالاي،
ئاقسۇن مەيلى كۆزۈم گۆھىرى.
كۈلۈپ خۇشال ئالدىڭغا باراي،
تەلپۈنىمەنىڭ سەنىڭغۇ جەۋھىرى.

ئايدۇزپەھم ئۆتكۈر

«قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ شېئىرىي قىممىتى توغرىسىدا

«قۇتادغۇ بىلىك» 11 - ئەسىر ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنىڭ پارلاق نامايەندىسى، ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلى ۋە يازما ئەدەبىياتىنىڭ ئەڭ تىپىك نەمۇنىسى بولۇش سۈپىتى بىلەن ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى تارىخىدا ناھايىتى مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ. بۇ ئەسەرنى ئەدەبىيات نۇقتىسىدىن تەتقىق قىلماي تۇرۇپ، ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىنىڭ، بولۇپمۇ، ئۇيغۇر كلاسسىك شېئىرىيىتىنىڭ شەكىللىنىش ۋە تەرەققىي قىلىش جەريانىنى يورۇتۇپ بېرىش مۇمكىن ئەمەس.

قوجۇ (ئىدىقۇت) ئۇيغۇر شېئىرلىرىدىن مۇستەسنا، ئۇيغۇر ۋە باشقا تۈركىي تىللىق خەلقلەردە شېئىرىيەت ژانىرى ئومۇمەن تېخى خەلق قوشاقلىرى باسقۇچىدا تۇرغان، مىللىي شېئىرىيەتنىڭ ۋەكىللىك خاراكتېرگە ئىگە بىرەر يازما نەمۇنىسى تېخى مەيدانغا كەلمىگەن شارائىتتا، «قۇتادغۇ بىلىك» تەك يىرىك بىر داستانىنىڭ دۇنياغا كەلگەنلىكى ھەقىقەتەنمۇ دىققەتكە سازاۋەر مەسىلە. بولۇپمۇ مەزمۇنىنىڭ كەڭلىكى، ئىلمىيلىق دەرىجىسىنىڭ يۈكسەكلىكى ئېتىبارى بىلەن ئېنسىكلوپېدىيە دەرىجىسىگە كۆتۈرۈلگەن مۇنداق بىر يىرىك ئەسەرنىڭ ئەرەب - پارس شېئىرىيىتىدە نادىر شەكىل ھېسابلانغان مەسنەۋىي شەكلىدە، يۈكسەك دەرىجىدە قېلىپلاشقان ئارۇز ۋەزنىدە يېزىلغانلىقى، يەنە كېلىپ «ئارۇز ۋەزنى پەقەت ئەرەب - پارس تىللىرىغىلا خاس ۋەزىن» دېگەن قاراشنىڭ ئەكسىچە، «قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ ئۇيغۇر تىلىدا دەل شۇ ۋەزىندە مۇۋەپپەقىيەتلىك يېزىلىپ چىققانلىقى تېخىمۇ دىققەتكە سازاۋەردۇر.

دېمەك، «قۇتادغۇ بىلىك» مەزمۇنىنىڭ كەڭلىكى ۋە باش تېمىسىنىڭ ئۆزگىچىلىكى بىلەنلا ئەمەس، شەكىل، ئۇسلۇب جەھەتتە دەۋر بۆلگۈچ ئەدەبىي ئەسەر بولغانلىقى بىلەنمۇ ئەتراپلىق تەتقىق قىلىشقا تېگىشلىك ئەسەردۇر. بۇ ماقالىدە ئەنە شۇ مەقسەتتە «قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ شېئىرىي قىممىتى ھەققىدە تۆۋەندىكى نۇقتىلار بويىچە بەزى مۇلاھىزىلەر ئوتتۇرىغا قويۇلىدۇ.

I «قۇتادغۇ بىلىك» تىن بۇرۇنقى ئۇيغۇر شېئىرىيىتى

«تۈركىي تىللار دىۋانى» دا مىسال كەلتۈرۈلگەن خەلق قوشاقلىرى ۋە نامەلۇم شائىرلاردىن نەقىل ياكى ئىقتىباس قىلىنغان بېيىت ۋە تۆتلىكلەرنى ھېسابقا ئالمىغاندا،

«قۇتادغۇ بىلىك» تىن بۇرۇنقى ئۇيغۇر شېئىرىيىتى ئۈچۈن بىردىنبىر ئىشەنچلىك مەنبە قۇجۇ (ئىدىقۇت) ئۇيغۇر شېئىرلىرىدۇر. ھەرقايسى ئەلمەر شەرقشۇناسلىرى ئۆتكەن ئەسىرنىڭ ئاخىرىدىن باشلاپ قۇجۇ (ئىدىقۇت) ئۇيغۇر شېئىرلىرىنى قەدىمكى يادىكارلىقلار سۈپىتىدە قېزىش، توپلاش، تەرجىمە ۋە نەشىر قىلىشقا ناھايىتى زور ئەمگەك سىڭدۇردى. تۈركىيە ئالىمى رېشىت رەھمىتى ئارات ئەنە شۇ قىممەتلىك ئەمگەكلەرنىڭ مۇجەسسەمى سۈپىتىدە بۇ شېئىرلارنىڭ ترانسكرىپسىيىلىك تېكىستىنى تۈركچە تەرجىمە ۋە ئىزاھاتلىرى بىلەن نەشىر قىلغاندىن بۇيان① قۇجۇ (ئىدىقۇت) ئۇيغۇر شېئىرلىرى ساھەسىدىكى تەتقىقاتقا تېخىمۇ كەڭ زېمىن ھازىرلاندى. كۆپ قىسمى ئاپرىنچۇر تېكىن، كۈل تارقان، ئاسىغ تۇتۇڭ، چىسسويا تۇتۇڭ، قالىم كەيشى قاتارلىق شائىرلارنىڭ ئىجادىي ئەسەرلىرى، مەلۇم قىسمى تەرجىمە ئەسەرلەردىن ئىبارەت بولغان قۇجۇ (ئىدىقۇت) شېئىرلىرى سان جەھەتتىن خېلى زور سالماقنى تەشكىل قىلىدۇ. بىرەر ماقالىدە بۇ شېئىرلارنى بىر - بىرلەپ تەھلىل قىلىش مۇمكىن ئەمەس. بىز پەقەت بۇ شېئىرلارنىڭ بەزى گەۋدىلىك خۇسۇسىيەتلىرى ئۈستىدىلا توختىلىپ ئۆتىمىز.

بىرىنچى، قۇجۇ (ئىدىقۇت) ئۇيغۇر شېئىرلىرىنىڭ كۆپ قىسمى مانىخىزم ۋە بۇددىزم ئىدېئولوگىيىسىنى ئاساس قىلغانلىقى، تىل جەھەتتە ئورخۇن ئۇيغۇرخانلىقى دەۋرىدىكى ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىنىڭ داۋامى ۋە راۋاجى بولغانلىقى، شېئىرىي ماھارەتتە ئالاھىدە يۈكسىلىپ، ئۆزىگە خاس شەكىل ۋە ئۇسلۇب ياراتقانلىقى بىلەن خاراكتېرلىنىدۇ دېيىشكە بولىدۇ. كونكرېت قىلىپ ئېيتقاندا، قۇجۇ (ئىدىقۇت) ئۇيغۇر شېئىرلىرىنىڭ مەزمۇنى ناھايىتى كەڭ بولۇپ، مانىي ۋە بۇدداغا بېغىشلانغان مەدھىيە ۋە مۇناجاتلارنى، دۇئا ۋە تىلەكلەرنى، دىنىي ئەخلاق مەزمۇنىدىكى پارچىلارنى، مۇھەببەت لىرىكىسى ۋە تەبىئەت تەسۋىرلىرىنى، قەدىمكى ماقال - تەمسىللەرنى ۋە كېيىنچە ئىسلام مەدەنىيىتى شارائىتىدا يېزىلغان پارچىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؛ شەكىل ۋە ئۇسلۇب جەھەتتە، ئۆز دەۋرىگە نىسبەتەن تامامەن يېڭى بىر باسقۇچقا كىرگەنلىكى بىلەن خاراكتېرلىنىدۇ. بۇ جەھەتتە كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدىغان ئالامەتلەرنىڭ بىرى مىسرا تۈزۈلۈشىنىڭ ئەركىن شەكىلدە بولغانلىقىدىن ئىبارەت. يەنى بۇ شېئىرلار تامامەن بارماق (ھىجا) ۋەزنىدە يېزىلغانلىقىغا قارىماي، مىسرالار ئۇزۇن - قىسقا تۈزۈلگەن چاچما ياكى ئەركىن شېئىرلارغا ئوخشاپ كېتىدۇ. ئاپرىنچۇر تېكىننىڭ بىر مۇھەببەت لىرىكىسىدىن ساقلىنىپ قالغان تۆۋەندىكى قۇرلار بۇنىڭ روشەن مىسالىدۇر:

(ئەسلى تېكىست) ئا......
ئادىنچىغ ئامراق ...
ئامراق ئۆز — كىيەم

① رېشىت رەھمىتى ئارات: «قەدىمكى تۈرك شېئىرى»، 1965 - يىل، ئەنقەرە.

قاسىنچىغىم ئۇ (يۇ) قادغۇرۇرمەن
قادغۇردۇق (چا) قاشى كۆركەم
قاۋشىغىسا يۇرمەن

ئۆز ئامراقىمىن ئۇيۇرمەن
ئۇيۇ ئىۋىرۇرمەن ئۇدۇ...چۇن
ئۆز ئامراقىمىن ئۆپۆگ سەيۇرمەن

بارايىن تىسەر باچ ئامراقىم
بارۇ يەمە ئۇماز مەن
باغىر ساقىم

كىرەيىن تىسەر كىچىكيەم
كىرۇ يەمە ئۇماز مەن
كىن يىپار يىدلىغىم

يارۇق تەگرىلەر يازلىقازۇن
ياۋاشىم بىرلە
ياقىشىپان ئادرىلمالىم

كۆچلۆگ پىرىشتىلەر كۆچ بىر زۇن
كۆزى قارام بىرلە
كۆلۈ شۇ كىبىن ئولۇرالىم

(يەشمىسى): ئا......
مىسلىسىز ئامراق....
ئامراق جىنىم.....

(سەن) نىگارىمنى ئويلاپ قايغۇرۇرمەن،
قايغۇرغانسىرى قاشى گۆزەلىم (بىلەن)
قوۋۇشقۇم كېلۇر.

ئۆز ئامرىقىمنى ئويلايمەن،
ئويلاپ ـ ئويلاپ تۇرغانسىرى
ئامرىقىمنى سۆيگۈم كېلۇر.

باراي دېسەم، گۈزەل ئامرىقىم،
بارالمايمەن تېخى
مېھرىبانىم.

كىرەي دېسەم، كىچىككىنەم،
كىرەلمەيمەن تېخى
ئېپار ھىدلىقىم.

يورۇق تەگرىلەر يارلىقاسۇن،
مۇلايىم (يار) بىلەن
بىللە ئۆتەي (بولاي) ئايرىلماي.

كۈچلۈك پەرىشتىلەر مەدەت بەرسۇن،
كۆزى قارام بىلەن
كۈلۈشۈپ ئولتۇراي.

بۇ ھال ئاپرىنچۇر تىكىندىن باشقا شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىدىمۇ كۆپ ئۇچرايدۇ. مەسىلەن: «ئەنە شۇنداق ئورۇنلاردا» دېگەن شېئىردىن بىر پارچە:

(ئەسلى تېكىست) ئادقا شۇتۇرۇر قات - قات تاغدا
ئامىل ئاغلاق ئارانيا تاندا
ئارتۇچ سۆگۈت ئالتىنتا
ئاقار سۇۋلۇقتا
ئامرانچىغىن ئۇچتاچى قۇشقىئالار
تىرىنلىك قۇۋراغلىقتا
ئاتقاغىزنىن مەڭى تېگىنگۈلۈگ ئول
ئانى تەگ ئورۇنلارتا

(يەشمىسى) قاتار - قاتار، قات - قات تاغلاردا،
تىپتىنچ ئاراملىق ئارانياتاندا،
ئارتۇچ، سۆگەت ئاستىدا،

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئاقارسۇلار بويىدا،
شادىمان ئۇچقان قۇشلار كېلىپ،
توپلىنىدىغان جايلاردا،
غەم ـ ئەندىشىسىز ھۇزۇر سۈرگۈلۈك
ئەنە شۇنداق ئورۇنلاردا.

كۆرۈنۈپ تۇرۇپتىكى، مىسرالارنىڭ مۇنداق ئۇزۇن ـ قىسقا تۈزۈلگەنلىكى شېئىرغا ھېچقانداق نۇقسان يەتكۈزمىگەنىنىڭ ئۈستىگە، شېئىرنىڭ ئاھاڭدارلىقىنى تېخىمۇ كۈچەيتىشكە، ھېس ـ تۇيغۇنى يەنىمۇ ئۇرغىتىشقا ياردەم بېرىش رولىنى ئوينىغان. بەزى شېئىرلاردا قىسقا مىسرالارنىڭ تەكرارلىنىشى بىلەن شېئىرغا باشقىلاتىن جان كىرىپ، ئۇنىڭ جازىبىلىك كۈچىنى تېخىمۇ ئاشۇرغان. بۇنىڭ ئۈچۈن نامەلۇم بىر شائىرنىڭ مەدھىيە تېمىسىدىكى شېئىرىدىن تۆۋەندىكى پارچىنى مىسال كەلتۈرۈش كۇپايە:

كەركىنىڭ ئۇلۇغ ئېلىگىمىز ئېرۈرسىز
ئالتۇنچا تومىمىش
توملۇنچا تومىمىش
قۇتلۇغ بىلگە بەگىمىز ئېرۈرسىز

سىز بىزنىڭ قۇدرەتلىك پادىشاھىمىز سىز، (يەشمىسى)
ئالتۇندەك پاك،
مەرۋايىتتەك ساپ،
قۇتلۇق دانا بېگىمىزسىز.

ئىككىنچى، كۇبلېتلارنىڭ ھەر خىل شەكىلدە، ئەركىن تۈزۈلۈشىمۇ قوجۇ ئۇيغۇر شېئىرلىرىنىڭ بىر ئالاھىدىلىكى دېيىشكە بولىدۇ. مەسىلەن: يۇقىرىدا مىسال كەلتۈرۈلگەن كۇبلېتلار ئۈچ، تۆت، سەككىز مىسرادىن تەركىب تاپقان. ھەتتا ئاپرىنچۇر تېكىننىڭ «تاڭ تەڭرى» ناملىق شېئىرىنىڭ كۇبلېتلىرى ئىككىلىك، تۆتلىك ۋە بەشلىك شەكىلدە تۈزۈلگەن.

مەسىلەن:

(ئەسلى تېكىست) تۇرۇڭلار قاموغ بېكلەر قاداشلار!
تاڭ تەڭرىگە ئۆگېلىم

كۆرۈڭمه كۈن تەڭرى
سىز بىزنى كۈزىدىڭ
كۆرۈنۈڭمه ئاي تەڭرى
سىز بىزنى قورتىغارىڭ

تاڭ تەڭرى
يىدلىغ يىپارلىغ
يارۇقلۇغ ياشۇقلۇغ
تاڭ تەڭرى
تاڭ تەڭرى① *

(يەشمىسى)

تۈرۈڭلار بارلىق بەگلەر، قېرىنداشلار،
تاڭ تەڭرىنى مەدھىيىلەيلى!

ئايان بولغان كۈن تەڭرى،
سىز بىزنى كۈزىتىڭ.
بالقىپ چىققان ئاي تەڭرى
سىز بىزنى قۇتقۇزۇڭ!

تاڭ تەڭرى
خۇشپۇراقلىق، ئىپارلىق.
پارلاق (ۋە) نۇرلۇق
تاڭ تەڭرى!
تاڭ تەڭرى!

ئەمما قۇجۇ ئۇيغۇر شېئىرلىرىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى يەنىلا ئەنئەنىۋى تۆتلىكلەردىن ئىبارەتتۇر.

ئۆچىنچى، قۇجۇ (ئىدىقۇت) شېئىرلىرىنىڭ شەكىل جەھەتتىكى ئەڭ مۇھىم خۇسۇسيىتى شۇكى، مۇتلەق كۆپ قىسمى (ئايرىم كۇبلېتلاردىن مۇستەسنا) ھەم باش قاپىيىلىك، ھەم ئاياغ قاپىيىلىك شەكلىدە يېزىلغان. ھەتتا بۇ شېئىرلاردا ئاياغ قاپىيىگە قارىغاندا باش قاپىيىگە كۆپرەك دىققەت قىلىنغان. شېئىرنى ھەم باش، ھەم ئاياغ قاپىيىلەر

① بۇ تېكىستتىكى بەزى كۇبلېتلار قىسقارتىلدى.

uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

بىلەن يېزىش قوجو ئۇيغۇر شائىرلىرىنىڭ ئاجايىپ بىر ئىجادى بولۇپ، مۇنداق شېئىرلار ئۆزىنىڭ ئاھاڭدارلىقى بىلەن كىشى قەلبىنى قاتتىق لەرزىگە سالىدۇ. تۆۋەندىكى مەرسىيە ئەنە شۇنداق شېئىرلارنىڭ بىرى:

(ئەسلى تېكست)

ئاقلار بۇلۇت ئۆرلەپ گۆركىرەپ
ئالقۇقا مۇ قار ياغۇرۇر
ئاق بىر ساچلىغ قارى ئانام
ئاچىيۇ مۇ ياشلىرىن ئاقىدۇر

*　　*

قارالار بۇلۇت ئۆرلەپ كۆكىرەپ
قارمۇ ياغمۇر ئول ياغۇرۇر
قارى ياشلىغ ئول ئانام
قايغۇدا مۇ ياشىن ئاقىدۇر

*　　*

يازقى بۇلۇت ياشلاپ كۆكىرەپ
ياغمۇرلار مۇ ئول ياغىدۇر
ياشى كىچىگ ئالغانلارىم
ياشلىرىن مۇ ئاقىدۇر

*　　*

كۆزكى بۇلۇت كۆكىرەپ ئۆرلەپ
كۆپ مۇ ياغمۇر ئول ياغىدۇر
كۆڭۈل تاشىم ئىكى كىچىگ
كۆز ياشلىرىن مۇ ئول ئاقىدۇر

(مەشمىنى)

ئاق بۇلۇتلار ئۆرلەپ گۆركىرەپ،
تەرەپ - تەرەپكە قارمۇ ياغدۇرار،
ئاق چاچلىق قېرى ئانام
غەم - قايغۇدا ياشلار ئاققۇزار،

قارا بۇلۇتلار ئۆرلەپ گۈرۈلدەپ،
قارمۇ، يامغۇرمۇ ياغدۇرار.
ئۇ قېرىدىغان چوڭ ياشلىق ئانام
قايغۇ ئىچىدە ياش ئاققۇزار.

يازقى بۇلۇت چاقماق چېقىپ گۈركىرەپ،
قاتتىق يامغۇر ياغدۇرار.
ئۇ مېنىڭ ياش خوتۇنۇم
كۆز ياشلىرىنى ئاققۇزار.

كۈزگى بۇلۇت ئۆرلەپ گۈرۈلدەپ
كۆپلەپ يامغۇر ياغدۇرار.
جان باغرىم ئىككى نارەسىدەم،
كۆز ياشلىرىنى ئاققۇزار.

بۇنىڭدىن كۆرۈنۈپ تۇرۇپتىكى، باش قاپىيە رىتورىك (كۆچەيتىپ ئېيتىلىدىغان ئاھاڭدا) ئۇرغۇ بىلەن ئوقۇلىدىغان بولغاچقا، شېئىرنىڭ ئاھاڭدارلىقىنى ئالاھىدە كۈچەيتىش رولىنى ئوينايدۇ. ئەپسۇسكى، بۇ ئەنئەنە بىزنىڭ زامانىمىزغىچە يېتىپ كېلەلمىدى.

دېمەك، قوچو (ئىدىقۇت) ئۇيغۇر شېئىرلىرى شېئىرىي شەكىل ۋە ئۇسلۇب جەھەتتە يۇقىرى سەۋىيىگە يەتكەن بولۇپ، ئوبرازلىق تەسۋىر، شائىرانە تەسەۋۋۇر، شائىرانە تەسۋىر (ئوخشىتىش، قىلدۇرۇش، كىنايە، ئىستىئارە، مۇبالىغە) ۋە رىتىم، قاپىيە، ۋەزىن، تۇراق، ئاھاڭدارلىق قاتارلىق شېئىرىيەت ۋاسىتىلىرىدە ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىككە ئىگە. ئەپسۇسكى، قوچو (ئىدىقۇت) شېئىرلىرى سان جەھەتتىن خېلى كۆپ بولسىمۇ، ئۇيغۇر ئەدەبىياتىغا ۋەكىللىك قىلالايدىغان يىرىك بىر كلاسسىك ئەسەرنىڭ مەيدانغا كەلگەنلىكى مەلۇم ئەمەس، ياكى مەيدانغا كەلگەن بولسىمۇ بىزنىڭ زامانىمىزغا يېتىپ كېلەلمىگەن بولۇشى مۇمكىن.

II «قۇتادغۇ بىلىك» ۋە قەدىمكى ئۇيغۇر شېئىرىيىتى

ئالدى بىلەن شۇنى ئېيتىپ ئۆتۈش كېرەككى، «قۇتادغۇ بىلىك» ئۆزىنىڭ شەكلى بىلەن داستان دەپ ئاتالسىمۇ، ئۇ ئوبۇلقاسىم فىردەۋسىنىڭ «شاھنامە» سىگە ئوخشاش قەھرىمانلىق داستانى، ياكى ئاشىق - مەشۇقلارنىڭ سەرگۈزەشتىلىرى تەسۋىرلەنگەن ئىشىق - مۇھەببەت داستانى ئەمەس، بەلكى بىر مۇتەپەككۇرنىڭ دۆلەت ۋە قانۇن، ئىنسان ۋە جەمئىيەت، بىلىم ۋە ئەخلاق قاتارلىق نۇرغۇن ساھەلەر ھەققىدىكى قاراشلىرىنى، «غايىۋى جەمئىيەت» ھەققىدىكى پىكىر - ئارزۇلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان پەلسەپە كىتا-

بى ياكى «كىشىلىك پەلسەپىسىدۇر»، باشقىچە ئېيتقاندا، «11 ـ ئەسىرگىچە بولغان ئۇيغۇر ۋە باشقا تۈركىي خەلقلەرنىڭ ئىجتىمائىي ھاياتىنى، روھىي قىياپىتىنى، دۇنيا قاراشلىرىنى، ئەخلاق ـ پەزىلەتلىرىنى بەدىئىي ۋاسىتىلەر بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈپ بەرگەن»① بىر قامۇستۇر. شۇنداق بولۇشىغا قارىماي، بۇ كىتاب ئىچكى تۈزۈلۈشىنىڭ داستان ياكى دراما شەكلىدە بولغانلىقى بىلەن، بولۇپمۇ شېئىرىي ماھارەت جەھەتتىكى ئۆزگىچىلىكى بىلەن ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىنىڭ شېئىرىيەت ژانىرى بويىچە ئەڭ نادىر ئۆلگىسىدۇر. بۇنىڭ ئاساسلىرى شۇكى:

بىرىنچىدىن، «قۇتادغۇ بىلىك» ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ تەرەققىيات تارىخىدا تۇنجى قېتىم دۇنياغا كەلگەن كۆلىمى ئەڭ زور، بەدىئىي قۇرۇلمىسى ئەڭ مۇكەممەل لىرو-ئېپىك داستان.

ئىككىنچى، «تۈركىي تىل ئەرەب تىلى بىلەن بەيگىگە چۈشكەن ئىككى ئاتقا ئوخشاش تەڭ چېپىپ كېتىۋاتقان»② زاماندا، ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىنىڭ بالاغەت ۋە پاساھىتىنى شېئىر ئارقىلىق نامايىش قىلىپ، تۈركىي تىلىنىڭ ئەرەب ۋە پارس تىلى بىلەن تەڭ بەيگىگە چۈشەلەيدىغانلىقىنى ئەدەبىي ۋاسىتىلەر بىلەن تۇنجى قېتىم ئىسپاتلىغان ئەسەر «قۇتادغۇ بىلىك» تۇر.

ئۈچىنچى، «قۇتادغۇ بىلىك» تىكى مۇكەممەل سيۇژېت لىنىيىسى، دراماتىك توقۇنۇشلار، ھەربىرى ئۆزگىچە خاراكتېرگە ئىگە پېرسوناژلار تەسۋىرى 11 ـ ئەسىر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدا ھېكايىچىلىق سەنئىتىنىڭ ئۆز دەۋرىگە نىسبەتەن نەقەدەر يۈكسەلگەنلىكىنىڭ بىر دەلىلى بولسا، نۇرغۇنلىغان مىسرالاردىكى ياقۇتتەك چاقناپ تۇرىدىغان شېئىرىي دۇردانىلەر بۇ داستاننىڭ شېئىرىي ماھارەتتە ئۆز دەۋرى ئۈچۈنلا ئەمەس، بۈگۈنكى ئۇيغۇر شېئىرىيىتى ئۈچۈنمۇ قىممەتلىك نەمۇنە ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن: «پارلاق باھار مەدھىيىسى» گە بېغىشلانغان تۆۋەندىكى قۇرلارنى ئوقۇغىنىمىزدا، باھار تەسۋىرىگە دائىر شائىرانە ئىبارىلەرنىڭ ھەممىسىنى گويا يۈسۈپ خاس ھاجىپ ئېيتىپ تۈگىتىۋەتكەنىدەك ھېسسىياتقا كېلىشىمىز مۇمكىن.

63. ئېسىپ كەلدى شەرقتىن باھار شامىلى،
بىزەشكە جاھان ئاچتى جەننەت يولى.
64. قوڭۇر يەر ئىپار تولدى، كافۇر كېتىپ،③
بىزەنمەك تىلەر دۇنيا كۆركەم ئېتىپ.

65. يېقىمسىز قىشنى قوغلاپ يازغى ئىسىن④

① «تۈركىي تىللار دىۋانى»، ئۇيغۇرچە نەشرىگە يېزىلغان مۇقەددىمىگە قاراڭ (بىرىنچى توم، 57 ـ 54)، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى 1981 ـ يىل نەشرى.

② مەھمۇت قەشقەرى (يەنە شۇ كىتابنىڭ نەشرى تېكىستى، ى ـ بېتىگە قاراڭ).

③ «كافۇر دەك ئاق قارلار كېتىپ» دېگەن مەنىدە.

④ ئېسىن ـ (قەدىمكى ئۇيغۇرچە) «شامال» مەنىسىدە.

پارلاق ياز يەنە قۇردى دۆلەت يايىن.

66. قۇياش ياندى بولغاي يەنە ئورنىغا،
بېلىق قۇيرۇقىدىن قوزى بۇرنىغا.

67. قۇرىغان ياغاچلار كيىندى يېشىل،
بىزەندى سۆسۈن، ھال، سېرىق، كۆك، قىزىل.

68. قوڭۇر يەر يېپىندى يىپەك تورقىنى،
تاۋغاچ رەختى يايدى قىتان كارۋىنى.

69. دالا، قىر، ئويمان تۆشەندى يېيىپ،
بىزەندى ۋادىلار يېشىل، ھال كيىپ.

70. تۆمەن رەڭ چېچەكلەر ئېچىلدى كۈلۈپ،
ئىپار، كافۇر ھىدىغا دۇنيا تولۇپ.

71. ئېسىپ تاڭ شامىلى قەلەمپۇر پۇراق،
ئىپار ھىدىغا تولدى دۇنيا بىراق.

72. غاز، ئۆردەك، قىل ①، ئاق قۇ خۇشاللىق بىلەن،
قاقىلداپ ئۇچۇشار يۇقىرى - تۆۋەن.

73. ئەنە كور، بىرى قونسا، ئۇچار ئۇ بىرى،
بىرى ئۈزسە ئويناپ، ئىچەر سۇ بىرى.

74. تىزىلغان تۆگىدەك كوكىش تۇرنىلار،
ئۇچار، يەلپۈنەر ھەم ئۈنىن ياڭرىتار.

75. ئۇلار قۇش سايرىدى ئۈندەپ يولدىشىن،
گۈزەل قىز قىچقىرغان كەبى سويمىشىن.

76. قاقىلدىدى كەكلىك، كۈلۈپ قاتقارا②،
قىزىل ئاغزى قاندەك، قېشى قاپقارا.

① قىل — قىلاقۇيرۇق؛ ② قاتقارا — قاقاقىلاپ.

78. چېچەكلىكتە مىلىڭ خىلدا بۇلبۇل ئۈنى،
ئوقۇر «سۇرە ئەبرى» نى كۈن ھەم تۈنى.

79. ئىلىك، جەرەن گۆل ئۈستىدە ئوينىشۇر،
بۇغا - مارال قىيغىتىپ ئويناپ سەكرىشۇر①.

تاڭ سەھەر ۋە كېچە مەنزىرىسى تەسۋىرلەنگەن مىسرالارمۇ ئۆزىنىڭ سېھىرلىك كۈچى بىلەن كىشىنى مەپتۇن قىلىدۇ:

3839. شەرقتىن چاقنىدى ئوتتەك يېلىن،
يورىدى جاھان يۈز ئاچقاندەك كېلىن.

3288. يېپەك قالقان بىشىن چىقارغان ھامان،
يوروق يۈز كۆلگەندەك يورىدى جاھان.

3284. يېيىپ ساچىن ساما ياپتى نۇر يۈزىن،
گۈزەل زۇلپى قاپلاپ كەتتى يەر يۈزىن.

3948. يوشۇردى يۈزىن يەرگە رۇمى قىزى،②
جاھاننىڭ تۇسى بولدى زەڭگى يۈزى.

«ئودغۇرمىشنىڭ ئېلىگكە نەسىھىتى» بابىدىكى بىر قاتار مىسرالارنى ئوقۇغىنىمىزدا، ئوت يۈرەك بىر شائىرنىڭ بۈيۈك ھۆكۈمدار ئالدىدا كۆكرەك كېرىپ، ھېچنېمىدىن ئەيمەنمەي، ئۇنى دادىللىق بىلەن پاش قىلغان يالقۇنلۇق شىكايەتنامىسىنى ئاڭلاپ، يۈسۈپ خاس ھاجىپنىڭ شېئىرىي ماھارىتىگە تەھسىن ئوقۇماي تۇرالمايمىز («قۇتادغۇ بىلىك» ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى نەزمى يەشمىسى، 1103 — 1099 - بەتلەرگە قاراڭ.) يۈسۈپ خاس ھاجىپ بۈيۈك مۇتەپەككۇر شائىر بولۇش سۈپىتى بىلەن ھايات ۋە ئەمگەكنىڭ قىممىتى، ئىنسانىي پەزىلەت، بىلىم، تىل، ئەقىل - ئىدراك بابىدا ھەم لىرىك، ھەم ئافورىستىك (ئەقلىيە، ھېكمەت) دۇردانىلىرىنى بىزگە مىراس قالدۇرغاندۇركى، بۇ قىممەتلىك مىراسلار قەدىمكى ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنىڭ ئېسىل نەمۇنىلىرى ۋە خەلق ماقال-تەمسىللىرى قاتارىدا ئەۋلادتىن ئەۋلادقا ساقلىنىپ كەلمەكتە. مەسىلەن:

---

① مىساللار «قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى نەزمى يەشمىسى بويىچە ئېلىندى ۋە ئېلىنىدۇ.

② رۇمى قىزى — قۇياش مەنىسىدە.

274. ئەقىل كورکى تىلدۇر، بۇ تىل كۆركى سۆز،
كىشى كورکى يۈزدۇر، بۇ يۈز كۆركى كۆز.

152. بىلىمنى بۈيۈك بىل، ئىدراكنى ئۇلۇغ،
بۇ ئىككى يۈكسەلتۇر قۇلنىمۇ تولۇق.

154. ئەقىل قايدا بولسا، ئۇلۇغلۇق بولۇر،
بىلىم كىمدە بولسا، بۈيۈكلۈك تاپۇر.

262. بىلىمسىزگە تۆردە ئورۇن بولسا كۆر،
بۇ تۆر بولدى پەگا، پەگا بولدى تۆر.

263. بولۇپ قالسا پەگا ئالىمغا ئورۇن،
بۇ پەگا بولۇر تۆر تېخى ئەڭ بۇرۇن.

314. كىشىگە ئەقىل ۋە بىلىمدۇر كىشەن،
يامانلىق قىلالماس ئەر كىشەن بىلەن.

1015. تولا سۆز بىلەن ئالىم بولالماس كىشى،
كۆپ ئاڭلاپ بولۇر ئۇ ئالىم تۆر بېشى.

163. قەدىرلىك قىلار تىل، تاپار بەخت كىشى،
قىلار ئەرنى تىل خار، كېتەر ھەم بېشى.

167. سۆزۈڭنى تۈزەتكىن، بېشىڭ كەتمىسۇن،
تىلىڭنى كۆزەتكىن، چىشىڭ سۇنمىسۇن.

164. ئىشىكتە تۇرار ئارسلاندۇر بۇ تىل،
ئەي ئۆيلۈك ھەزەر قىل، بېشىڭ يەيدۇ بىل.

2579. كىشى سۆز ۋە تىلدىن بېرەركەن ئازار،
سۆڭەكنى ئاغرىتىپ، دىلگە ئوت ياقار.

2580. ئورۇلغان قاچىنىڭ ياراسى پۈتەر،
بۇ تىل سۆكسە پۈتمەس، ياراسى تۇرار.

www.uyghurkitap.com

1916. دېمەستە سۆزۈڭنى ئالتۇن ھېسابلا،
ئېغىزدىن چىقسا، سەن ئۇنى مىس سانا.

2895. كېسەل دەردى ئەرگە كېلىدىن كىرۇر،
ئۇنىڭ دورىسىمۇ ئېغىزدىن بولۇر.

2004. كۆزى ئاچ كىشىلەر بولماس مالغا باي،
ئۇ نۇرغۇن دۇنيالىق بولسىمۇ، گاداي.

4733. بۇ دۇنيا ئۈچى بىر ئېتىزلىق ئېرۇر،
نېمە تەرسە تاڭنا شۇ نەرسە ئۈنۇر.

1101. ئاقارسا ئاق قۇدەك كىشىنىڭ بېشى،
دىلىن ھەم ئاق قۇدەك ئاقارتسۇن كىشى.

كىتابتىن مۇنداق مىسرالارنى نەچچە يۈزلەپ تېپىش مۇمكىن.

III «قۇتادغۇ بىلىك» تىكى شېئىرىي ژانىرلار

A. غەزەل

بىرىنچى بېيىتنىڭ ھەر ئىككى مىسراسى بىر خىل (ئوخشاش) قاپىيىدە كېلىپ، قالغان بېيىتلارنىڭ ئاخىرقى مىسراسى شۇنىڭغا قاپىيىداش يېزىلىدىغان لىرىك شېئىر غەزەل دەپ ئاتىلىدىغانلىقى ھەممىگە مەلۇم. «قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ ئاخىرىغا ئىلاۋە قىلىنغان ئۈچ پارچە شېئىر غەزەل ژانىرىنىڭ بەزىلەر ئېيتقاندەك «چاغاتاي ئەدەبىياتى» دەۋرىدىلا ئەمەس، يۈسۈپ خاس ھاجىپ زامانىسىدىن باشلاپلا ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ، شۇنداقلا شائىرنىڭ لىرىك شېئىر ماھارىتىنىڭمۇ نەقەدەر يۈكسەكلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ. تۆۋەندە يۈسۈپ خاس ھاجىپ لىرىكىلىرىدىن بىر-نەچچە بېيىتنى مىسال كەلتۈرىمىز.

1. شائىرنىڭ يىگىتلىكىگە (ياشلىقىغا) ئېچىنىپ، قېرىلىق ھەققىدە ئېيتقانلىرى:

6521. يىگىتلىكىنى ئۆتكۈنچى بولۇتتەك ئۆتكۈزۈۋەتتىم،
ھاياتىمنى ئۆتكۈنچى شامالدەك تۆكەتتىم.

6522. ئىست ھەي يىگىتلىك، ئىست ھەي يىگىتلىك،
تۇتۇشنى بىلمەي سېنى تېز قاچۇرۇۋەتتىم.

6524. ئىسىت، بۇ يىگىتلىك قېنى، نەگە كەتتى؟
تىلەپ تاپىمىدىم مەن، شۇنچە تىلەيتتىم!

6529. قىزىل ئىدى مەگىزىم، تامام ئەرغىۋانىدەك،
بۈگۈن ئاڭا زەئىپەر ئۆرۈغىن سۈرتتىم.

6530. ئىپاردەك قارا باشقا مەن كافۇر پۈركۈدۈم،
تولۇن ئايدەك يۈزۈمنى نەگە ئىۋەتتىم.

6531. يورۇق يازدەك ئىدىم تۈمەن رەڭ چېچەكلىك،
خازان بولدۇممىكىن، ھەممىنى توزۇتىۋەتتىم.

6532. قىيىنىدەك بويۇم ئوقتەك ئىدى تۈز،
بولۇپ ئەگرى يادەك ئىگىلدىم، ئىگىلىشتىم.

6533. ئىسىت، زايە قىلدىم ئۆمۈرنى ھەۋەس بىلەن مەن،
ئەمدى پۇشماندا كۆزدىن قان ياش ئېقىتتىم.

6547. گويا كىسرا① يا قەيسەردەك② بولدۇممۇ دەي،
يا شەدداد ۋە ئاددەك بىيىشمۇ ياساتتىم.

6548. ئىسكەندەردەك ئالدىم جاھاننى پۈتۈنلەي،
نوھ ئۆمرىنى پۈتۈن ياشىدىم، ياشاتتىم؛

6549. چىقىندەك قىلىچلىق ھەيدەرمۇ③ بولدۇم دەي،
يا رۇستەمدەك جاھانغا داڭقىم تاراتتىم؛

6550. بولۇپ ياكى ئەيسا ئۇچۇپ كۆككە چىقتىم،
يا نوشىرۋاندەك ئادىل قانۇن يۈرۈتتىم؛

6551. يا خەزنەم تولۇق بولدى قارۇن④ مىلىدەك،
يا ئەسھابى رىستەك تۆمۈر شەھەر ياساتتىم؛

① كىسرا — ئىراندا ئۆتكەن ساسانىلار سۇلالىسى شاھلىرىنىڭ لەقىمى ياكى نامى.
② قەيسەر — رىم ھۆكۈمرانلىرىنىڭ ئومۇمىي نامى.
③ تۆت چاھارىيارنىڭ بىرى — ھەزرىتى ئەلىنىڭ سۈپەتلەش نامى.
④ مۇسا پەيغەمبەرنىڭ تۇغقانلىرىدىن ئەڭ زور باي ۋە پىخسىق بىر ئادەمنىڭ ئىسمى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

6552. نه پايدا بولاردىن، كىردىم ئاخىر يەرگە،
جاھان قالدى، مەن ئىككى بۆز بىلەن كەتتىم.

2. «زاماننىڭ بۇزۇقلۇقى ۋە دوستلارنىڭ جاپاسى» باياندىكى ئىككىنچى غەزەل شائىر ياشىغان زامانغا ۋە كىشىلەر مۇناسىۋىتىدىكى ئىللەتلەرگە قارشى غەزەپ - نەپرەت بىلەن يېزىلغان ئىسيانكار لىرىكىدۇر، تۆۋەندىكى قۇرلارنى ئوقۇغىنىمىزدا قەدىمكى ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدىكى غەزەل ژانىرىنىڭ ئۆزىگە خاس ئالغۇقلىقىنى ئېتىراپ قىلماي تۇرالمايمىز.

6565. قوپاي مەن، ماڭاي مەن، جاھاننى كېزەي مەن،
جاھاندا ۋاپادار كىم ئىكەن، تاپاي مەن.

6566. كىشى قىسلىقى بولدى، ئىزدەي قەيەردىن؟
ئىزدەپ تاپقىلى بولسا، ئىزدەپ كۆرەي مەن.

6567. جىمى ئارزۇغا يەتتىم، كىشى تاپمىدىم مەن،
بۇ ئارزۇغا يەتسەم، يۈزىگە باقاي مەن.

6570. ئەگەر تاپالمىسام مەن ۋاپادار كىشىنى،
ياۋايى كېيىك بىرلە ئۆمۈر سۈرەي مەن.

6571. يېمىكىم ئوت يىلتىزى، يامغۇر سۈيى ئىچسەم بەس،
قىلىپ قۇمنى توشەك، تاغار تون كىيەي مەن.

6572. بولۇپ ياكى ۋەھشى، باياۋاندا يۈگۈرۈپ،
كىشىدىن يىراقلاپ، جاھاندىن يۈتەي مەن.

6577. كۆزۈمدەك يېقىن كۆرسەم كىمنى ئۆزۈمگە،
شەيتاندەك ياۋ بولدى، ئۇنى نه يۈتەي مەن.

6579. كىشى كۆڭلىن بىلمەككە گۇۋاھ ئىدى تىل،
كۆڭۈل، تىل ئالا بولدى، كىمگە يۈتەي مەن.

6582. ئاداش - دوستلىرىمدىن ۋاپا كۆرمىدىم مەن،
قاياش قىلىقى ياتنەك، نېچۈك تىل ئاچاي مەن.

6588. بۇزۇلدى نېچۇن خەلق، نىزامنى تەرك ئېتىپ،
نېچۇك بىر زامانغا قالدىم، قايان كېتەي مەن.

6595. جەمى ياخشىلار كەتتى، يوسۇن ـ قانۇنمۇ ھەم،
رەزىل قالدى، ياخشىسىنى نەدىن تاپاي مەن.

6601. چايانىدەك چاقۇرلار، چىۋىنىدەك شورارلەر،
ئىتتەك قاۋارلەر، قايسىسىنى تۇراي مەن.

6602. ئەلەم يەتتى ماڭا بۇ جاھىللار ئارا،
پۇشايماندا كۈن ـ تۈن نەچە يۈك يۈدەي مەن!

3. كلاسسىك شائىرلارنىڭ غەزەللەردە ئۆز ئىسمى ياكى كۆپىنچە ئۆز تەخەللۇسىنى قەيت قىلىپ ئۆتۈش ئادىتىنىمۇ بەزى كىشىلەر «چاغاتاي ئەدەبىياتى» دەۋرىدە ئومۇملاشقان دېگەن پەرەزدە ئىدى. يۈسۈپ خاس ھاجىپنىڭ 3 - غەزىلى «كىتاب ئىگىسى يۈسۈپ ئۇلۇغ ھاجىپنىڭ ئۆزىگە نەسھەتى» دە بۇ ئادەتنىڭ 11 - ئەسىردىلا ئۇيغۇر كلاسسىكلىرى شېئىرلىرىدا مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ. مەسىلەن:

6605. «بىلىم بىل، ئۆزۈڭ بول تۆردە ئولتۇرا،
بىلىمدۇر كىشىگە ئۇ مەھكەم تۇرا.

6606. بىلىمسىز يۈرەك تىل، نېمىگە يارار،
بىلىم بىرلە سۆدەك ئومۇمغا يارا»

دەپ باشلىنىدىغان ئۇزۇن غەزەلدە

6627. «يۈسۈپ سەن، كېرەكلىك دۇرۇس سۆزنى ئېيت،
كېرەكسىزنى يوشۇر، ئۇ زەرەرلىك، قارا»

دېگەن بېيىت ئۇچرايدۇ. بۇ ھالنى يۈسۈپ خاس ھاجىپتىن كېيىن، يەنى قاراخانىلار دەۋرىنىڭ ئاخىرلىرىدا ياشىغان ئۇيغۇر شائىرى ئەخمەت يۈكنەكىنىڭ كىتابى «ئەتە بەتۇلھەقايىق» تىمۇ ئۇچرىتىمىز. مەسىلەن:

ئەدىب ئەھمەد ئاتىم، ئەدەب ـ پەند سۆزۈم،
سۆزۈم مۇندا قالۇر، بارۇر بۇ ئۆزۈم.

B. رۇبائىي

بىر قىسىم كىشىلەر ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدىكى رۇبائىي ژانىرى پەقەت «چاغاتاي ئەدەبىياتى» دەۋرىدىلا پارس شائىرلىرىنىڭ تەسىرى بىلەن باشلانغان دەپ قارايتتى. «قۇتادغۇ بىلىك» تە ئىككى يۈزدىن ئوشۇق رۇبائىينىڭ مەۋجۇتلۇقى رۇبائىي ژانىرىنىڭ ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە ئۇزۇن تارىخقا ئىگە ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بەردى. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ رۇبائىيلارنىڭ كۆپ قىسمى ئۆزىنىڭ كامالەت دەرىجىسىنىڭ يۈكسەكلىكى بىلەن يۈسۈپ خاس ھاجىپنىڭ رۇبائىي پېشىۋالىرىدىن بىرى ئىكەنلىكىنى نامايان قىلدى. تۆۋەندىكى مىساللار بۇنىڭ دەلىلى بولۇشى مۇمكىن.

2380. كېلىن قىز سۆيۈنچى نىكاھ - توي تۈنى،
باتۇرنىڭ سۆيۈنچى جەڭ قىلغان كۈنى.

2381. سۈرەر ئالغا لەشكەر باتۇر ئات چېپىپ،
لاچىن قۇش ئالغاندەك، تۆكەر ياۋ قېنى.

3421. نېچۈك ئەر سانالۇر مىڭەر دۈشمىنى،
مىڭ غەيبەت قىلمىسا ئۇنى ھەر كۈنى.

3422. كۆر، ئىتتىن قاچقان ئۇ بۆرى بولۇرمۇ،
ئاڭلانسا كەينىدىن مىڭ ئىتنىڭ ئۈنى.

3401. غاپىل بولما، دۈشمەن كىچىك دەپ ئۆزۈڭ،
نېچۈن قورقىمەن دەپ، چوڭ قىلما سۆزۈڭ.

3402. ئەگەر بولسا دۈشمەن، بىخۇد يۈرمە سەن،
دۈشمەنگە دۈشمەن بول، دوستقا ئاچ يۈزۈڭ.

2047. كۆر، ئىتقا بولۇۋەرسە باش ئەرسلان،
بولۇر ئىتلار ھەم ئەرسلانسىمان.

2048. ئەگەر بولسا ئىت ئۇ ئەرسلانغا باش،
ئەرسلانمۇ بولۇپ قالۇر ئىتتەك ھامان.

يۈسۈپ خاس ھاجىپ رۇبائىيلىرى ھەققىدە شۇنى ئېيتىپ ئۆتۈش لازىمكى، شائىر ئۆز رۇبائىيلىرىنى، ئادەتتە، «نە دەيدۇ ئىشىتكىن، بىر پازىل كىشى»، ياكى «نېمە دەيدۇ

ئاتلا، سەپ يارغان جەسۇر» دېگەنگە ئوخشاش بىرەر خەتابىتىن كېيىن باشلىنغاچقا، بەزى ئالىملار شائىرنىڭ بۇ رۇبائىيلىرى باشقا كىشىلەردىن نەقىل ياكى پارس ـ تاجىك تىلىدىن تەرجىمە قىلىنغان بولۇشى ئېھتىمال دېگەن قاراشقا كېلىپ قالغاندى. لېكىن، تەتقىقاتنىڭ چوڭقۇرلىشىشىغا ئەگىشىپ، يۈسۈپ خاس ھاجىپ رۇبائىيلىرىنىڭ مەزمۇن، شەكىل، ئۇسلۇب ۋە تىل جەھەتتىكى مىللىي ئالاھىدىلىكى ھەممىنى قايىل قىلىپ، ئاخىر بۇ رۇبائىيلار شائىرنىڭ ئۆز ئىجادى دېگەن قاراش ئۈستۈنلۈك قازاندى.

C. تەجنىس ۋە تۇيۇق

ئادەتتە ئاز ئۇچرايدىغان تەجنىس (ئومونىم سۆزلەردىن شېئىر تۈزەش سەنئىتى) مۇ «قۇتادغۇ بىلىك» تە نامايان قىلىنغان. مەسىلەن: «قىز» دېگەن سۆز قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا ھازىرقى مەنىسىدىن تاشقىرى، «قىس»، «كەم»، «نادىر» دېگەن مەنىلەرنى بېرىدىغان ئومونىملىق سۆز بولۇپ ئىشلىتىلەتتى. شائىر بۇنىڭدىن پايدىلىنىپ مۇنداق يازىدۇ:

564. بۇ مۇنداغ كىشىلەر بولۇر ئېزى قىز،
بۇ قىز قىزلىقى قىلدى قىز ئاتى قىز.

يەشمىسى:

مۇنداق كىشىلەر بەكمۇ قىس بولىدۇ،
قىس نەرسىلەر قىممەتلىكى ئۈچۈن قىزنىڭ ئىسمىمۇ
قىز بولغان.

قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا «ھېساب» دېگەن سۆز «ساقىش» دېيىلەتتى. بۇ سۆز «ساق» ۋە «ئىش» دېگەن ئىككى سۆزنىڭ بىرىكمىسىدىن ياسالغان، شائىر بۇنىڭدىن پايدىلىنىپ مۇنداق سۆز ئويۇنى قىلىدۇ:

2221. ھېساب ساقلىقىدىن ئاتالدى ساقىش،
كۆرەرسەن، ھېساب ئۇ ئۆزى بەك ساق ئىش.

قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا ئوردا (ساراي) «قارشى» دەپ ئاتىلاتتى. بۇنىڭدىن مۇنداق تەجنىس (سۆز ئويۇنى) تۈزەلگەن:

4246. بۇ بەگلەر ئۆيىنىڭ ئېتى «قارشى» دۇر،
بۇ «قارشى» ئەھلى ئۆزئارا قارشىدۇر.

«قۇتادغۇ بىلىك» تە تەجنىسنىڭ يۇقىرى تەرەققىيات شەكلى بولغان «تۇيۇق» نىمۇ ئۇچرىتىمىز. مەسىلەن: «ئۆگ» دېگەن سۆز قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا ئىسىم ئورنىدا كەلگەندە ئىدراك، سۈپەت مەنىسىدە كەلگەندە چوڭ، ئۇلۇغ، پېئىل بولۇپ كەلگەندە ماختىماق دېگەن ئۇقۇملارنى بېرەتتى. شائىر بۇ سۆزدىن پايدىلىنىپ مۇنداق بىر تۇيۇق ياراتقان:

1993. قايۇ ئەردە بولسا، ئۇقۇش بىرلە ئۆگ،
ئانى ئەر ئاتاغىل، نەچە ئۆگسە ئۆگ.

1994. ئۇقۇش، ئۆگ، بىلىك كىمدە بولسا تۇگەل،
ياۋۇز ئەرسە كەدتە، كىچىك بولسا ئۆگ.

يەشمىسى: كىمدە ئەقىل ۋە ئىدراك بولسا، ئۇنى ئەر دەپ ھېسابلا،
قانچە ماختىساڭ، ماختا؛ كىمدە ئەقىل، ئىدراك،
بىلىم جەم بولىدىكەن، ئۇنى يامان بولسا ياخشى،
كىچىك بولسا ئۇلۇغ، دەپ بىل.

IV «قۇتادغۇ بىلىك» ۋە ئارۇز ۋەزنى

«قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ شېئىرىي ۋەزنى مەسىلىسى 19 - ئەسىرنىڭ ئاخىرىدىن بۇيان، دېگۈدەك بىرمۇنچە تۈركشۇناسلارنىڭ دىققەت - نەزەرىدىكى مۇھىم تېما بولۇپ كەلدى. يەنى بۇ داستان بارماق (ھېجا) ۋەزنىدە يېزىلغانمۇ، ياكى ئارۇز ۋەزنىدىمۇ دېگەن مەسىلىدىكى مۇنازىرىلەر خېلى زامان داۋام قىلدى. بىر قىسىم ئالىملار بۇ داستان تۈركىي خەلقلەرنىڭ مىللىي شېئىرىيەت ۋەزنى بولغان 11 بوغۇملۇق بارماق ۋەزنىدە يېزىلغان دېگەن قاراشنى ئىلگىرى سۈردى. بۇ قاراشتىكىلەرگە تۈركىيە ئالىمى نەجىپ ئاسىم بىلەن قوبۇازادىلار ۋەكىللىك قىلاتتى. نەجىپ ئاسىم: «قۇتادغۇ بىلىك»، «ھەممىگە تونۇش بولغان تۈركىي شېئىر ۋەزنى 11 بوغۇملۇق بارماق ۋەزنىدە يېزىلغان» دەپ ئاشكارا ئېيتقان①. ھەتتا ئۇنىڭدىن بۇرۇنراق ۋامبېرىمۇ شۇنداق تونۇشتا بولغان②.

مۇنداق قاراشتىكى ئالىملارنىڭ تايانماقچى بولغان ئاساسى ئىككى: بىرىنچىدىن، 11 بوغۇملۇق بارماق ۋەزنى تۈركىي خەلقلەرنىڭ قەدىمكى مىللىي شېئىر ۋەزنى بولۇپ، «تۈركىي تىللار دىۋانى» دىكى شېئىرلار بۇنى ئىسپاتلايدۇ ۋە «قۇتادغۇ بىلىك» بىلەن «تۈركىي تىللار دىۋانى» بىر دەۋرنىڭ مەھسۇلى بولغانلىقتىن، بۇ ئىككى كىتابتىكى شېئىرلاردا ۋەزىن ئوخشاشلىقى بار دېمەكچى؛ ئىككىنچىدىن، تۈركىي شېئىرنىڭ بارماق ۋەزنى بىلەن ئەرەب شېئىرىيىتىدىكى ئارۇز ۋەزنى بىر - بىرىگە قارىمۇ قارشى، يەنى تۈركىي تىلنىڭ بەزى فونېتىك خۇسۇسىيەتلىرى ئارۇز قائىدىسىگە چۈشمەيدۇ. «قۇتادغۇ بىلىك» تىكى بەزى مىسرالارنىڭ ئارۇز قائىدىسىگە تولۇق چۈشمىگەنلىكى بۇنىڭ بىر دەلىلى دېمەكچى.

ھالبۇكى، «قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ ۋەزنى ھەققىدە نۇرغۇن تەتقىقات يۈرگۈزگەن

① نەجىپ ئاسىم: «تۈرك تارىخى»، 1898 - يىل نەشرى، 259 - بەت.
② م. فۇئاد كۆپرۈلۈ: «تۈرك ئەدەبىياتى تارىخى»، 1980 - يىل، ئىستانبۇل، 170 - بەت.

ئالىملار بۇ ئىككى خىل ئاساسنىڭ ئەمەلىيەتتىن چەتلەپ كەتكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى. م. فۇئاد كۆپرۈلۈ «قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ ئارۇز بىلەن يېزىلغانلىقىنى «ئىلىم دۇنياسى بىردەك ئېتىراپ قىلغان ھەقىقەتتۇر» دەپ، مۇئەييەنلەشتۈرۈپ ئۆتكەندىن كېيىن، «بۇ ئەسەر دۇنياغا كەلگەن ئەسىردە 11 بوغۇملۇق بارماق ۋەزنىنىڭ بەك ئاز قوللىنىلغانلىقىنى كېيىنچە «تۈركىي تىللار دىۋانى» بىزگە كۆرسىتىپ بەردى» دەپ يازدى①. «قۇتادغۇ بىلىك» تىكى بەزى مىسرالار ئارۇز قائىدىسىگە تولۇق چۈشمەيدۇ دېگەن مەسىلىگە ئۆزبېك ئالىمى قەييۇم كېرىموۋ «ئەگەر داستاندا ئارۇز قائىدىسىگە مۇۋاپىق كەلمەيدىغان مىسرالار بولغان بولسا، بۇ شۈبھىسىزكى، ئۇنى كۆچۈرگۈچىلەرنىڭ سەۋەنلىكى. چۈنكى، بۇ داستان مىلادى 11 - ئەسىردە يېزىلغان بولسىمۇ، بىزنىڭ قولىمىزدىكى نۇسخىلار پەقەت مىلادى 15 - ئەسىردە كۆچۈرۈلگەن نۇسخىلاردىنلا ئىبارەت. بۇ كۆچۈرمە نۇسخىلاردا بەزى كەمچىلىك ۋە نۇقسانلارنىڭ بولۇشى چوقۇم، كۆچۈرگۈچىلەرنىڭ بەزى «ئۆزگەرتىش» لەرنى كىرگۈزۈپ قويغانلىقىمۇ تەبىئىي. ئەمما، بۇلار ئايرىم ھادىسىلەردىنلا ئىبارەت» دەپ ئوبدان جاۋاب بەرگەن②.

ئەمەلىيەتتە، ئارۇز ۋەزنىدىن خەۋەردار كىشىلەرگە «قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ قايسى ۋەزىندە يېزىلغانلىقى ھېچقانداق سىر ئەمەس. مەلۇمكى، شېئىر مىسرالىرىدىكى ئۇزۇن ۋە قىسقا بوغۇملارنىڭ مەلۇم تەرتىپتە تەكرارلىنىشىدىن ياكى ئالمىشىشىدىن ھاسىل بولغان ۋەزىن ئارۇز ۋەزنى دەپ ئاتىلىدۇ. بوغۇم ئارۇز ۋەزنىدىمۇ بارماق ۋەزنىدىكىگە ئوخشاش مىسرانىڭ ئەڭ كىچىك ياكى ئەڭ ئاساسىي بۆلىكى ھېسابلىنىدۇ. بىراق، ئارۇز ۋەزنىدە مىسرا ئىچىدىكى بوغۇملارنىڭ سانى ۋە تۇراقلىرى ئەمەس، پەقەت ئۇلارنىڭ ئۇزۇن ۋە قىسقىلىقى ئۆلچەم قىلىنىپ، شۇ بوغۇملارنىڭ تەكرارلىنىشى ياكى ئالمىشىشىدىن ئارۇزغا خاس بىر خىل ئاھاڭ پەيدا بولىدۇ. ئادەتتە، ئۇزۇن بوغۇمنى «—» بەلگىسى بىلەن، قىسقا بوغۇمنى «V» بەلگىسى ياكى بىر چېكىت بىلەن ئىپادىلەش ئومۇم تەرىپىدىن قوبۇل قىلىنغان بىر قائىدە بولۇپ قالغان:

مەسىلەن:

371. بودۇم ئەردى ئۇقتەگ كۆكۆل ئەردى يا،
كۆكۆل قىلغۇ ئۇقتەگ بودۇم بولدى يا.
(بويۇم ئىدى ئوقتەك، كۆكۈل ئىدى يا،
كۆكۈلنى قىلغۇچە ئوق، بويۇم بولدى يا).

بۇ بېيىتنى ئاشۇ قائىدە بويىچە سىخېما بىلەن كۆرسەتسەك، مۇنداق ھالەت كېلىپ چىقىدۇ:

---

① يەنە شۇ كىتابنىڭ ئەينى بېتىگە قاراڭ.

② «قۇتادغۇ بىلىك» تەتقىقاتىغا دائىر ماقالىلەر تەرجىمىلىرىدىن تاللانما، 1 جىلد، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 1991 - يىل، خەنزۇچە نەشرى، 166 - بەت.

بودۇم ئەر	دى ئۇقتەگ	كۆڭۆل ئەر	دى يا
V — —	V — —	V — —	V —
كۆڭۆل قىلى	غۇ ئۇقتەگ	بودۇم بول	دى
V — —	V — —	V — —	V —

مۇزىكا ئىلمىدە نەغمە ئاھاڭلىرى نوتا بىلەن بەلگىلەنگىنىگە ئوخشاش، ئارۇز ئىلمىدە شېئىر ئاھاڭلىرى «تەفئىلە» دەپ ئاتىلىدىغان بىر خىل شەكىل بىلەن بەلگىلىنىدۇ. «تەفئىلە» شەرتلىك ھالدا ئەرەب يېزىقىدىكى ف. ع. ل ھەرپلىرى بىلەن كۆرسىتىلىپ، «فعل» شەكلىدە يېزىلىدۇ. بۇ شەكىل تۈرلۈك ھەرىكەتلەر ۋاستىسى بىلەن فەئىل، فەئۇل دەپ ئوقۇلىدۇ ۋە ئۇنىڭدىن ئارۇزنىڭ ۋەزىن ئاساسلىرى ھاسىل بولىدۇ. شۇ ئاساسلارنىڭ بىرىكىشى ياكى ئايرىلىشىدىن روكن (يەنى مىسرالارنى تەشكىل قىلغۇچى ئەڭ چوڭ ئامىل) ھاسىل بولىدۇ. ئارۇز ۋەزنىدىكى شېئىر مىسرالىرى ئۈچ، تۆت، ھەتتا بەش روكندىن تەركىب تېپىشى مۇمكىن. ئارۇز ۋەزنىدىكى روكنلار 30 خىلغا يېتىدۇ. ئاساسلىقى، فەئۇلۇن، فائىلۇن، مەفائىلۇن، فائىلاتۇن، مۇستەفئىلۇن، مەفئۇلاتۇ، مەفائىلاتۇن، مۇتەفائىلۇن دەپ ئاتىلىدىغان سەككىز خىلدىن ئىبارەت. ئەنە شۇنداق روكنلارنىڭ ئەينەن ياكى مەلۇم ئۆزگىرىشلەر بىلەن تەكرارلىنىشىدىن بەھىرلەر ھاسىل بولىدۇ. بەھىر ئارۇز ۋەزنىدىكى شېئىر ئۆلچەملىرىنىڭ ئاساسىي تۈرلىرى بولۇپ، ئارۇز ئالىملىرى ئۇلارنى 19 خىلغا يەكۈنلىگەن.

شۇ بەھىرلەرنىڭ بىرى مۇتەقارىپ بەھرى بولۇپ، بۇ بەھىرنى ھاسىل قىلىدىغان روكن فەئۇلۇن (V — —) روكنىدۇر. بۇ روكن بىر بېيىتتە ئەينەن سەككىز قېتىم تەكرارلانسا مۇتەقارىپ بەھرىنىڭ سالىم (يەنى ساق، تولۇق) شەكلى ھاسىل بولىدۇ. «قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ ئاخىرىغا ئىلاۋە قىلىنغان ئۈچ لىرىك پارچىنىڭ بىرىنچى ۋە ئىككىنچىسى بىلەن ئايرىم بېيىتلەر ئەنە شۇ سالىم بەھىر ۋەزنىدە يېزىلغان. مەسىلەن:

6567. قامۇغ ئارزۇ بولدۇم كىشى بۇلمادىم مەن،
قالى بولسا ئارزۇم يۈزىڭە باقايى.

يەنى: جىمى ئارزۇغا يەتتىم، كىشى تاپمىدىم مەن،
بۇ ئارزۇغا يەتسەم، يۈزىڭە باقاي مەن.

بۇ بېيىتنىڭ سخېما ۋە روكنلىرى مۇنداق بولىدۇ:

قامۇغ ئار	زۇ بۇلدۇم	كىشى بۇل	مادىم مەن
(فەئۇلۇن)	(فەئۇلۇن)	(فەئۇلۇن)	(فەئۇلۇن)
V — —	V — —	V — —	V — —
قالى بول	سا ئارزۇم	يۈزىڭە	باقايى
(فەئۇلۇن)	(فەئۇلۇن)	(فەئۇلۇن)	(فەئۇلۇن)
V — —	V — —	V — —	V — —

فەئۇلۇن روكنى ئەينەن تەكرارلانماي، ھەر مىسرانىڭ ئاخىرىدىكى بىر ئۇزۇن

بوغۇم قىسقارتىلسا، مۇتەقارىپ بەھرىنىڭ مەقسۇر (قىسقارتىلغان) ۋەزنى ــ فەئۇل (يەنى V ــ) ھاسىل بولىدۇ.

«قۇتادغۇ بىلىك» كە ئىلاۋە قىلىنغان ئۈچ لىرىك پارچىنىڭ بىرىنچى ۋە ئىككىنچىسى بىلەن پەقەت ئىككى بېيىت مۇتەقارىپنىڭ سالىم (تولۇق) بەھرى ۋەزنىدە يېزىلغاندىن تاشقىرى، قالغان 13 مىڭ نەچچە يۈز مىسرانىڭ ھەممىسى ئەنە شۇ مەقسۇر (قىسقارتىلغان) بەھرى ۋەزنىدە، يەنى

فەئۇلۇن ‒ ‒ V　　فەئۇلۇن ‒ ‒ V　　فەئۇلۇن ‒ ‒ V　　فەئۇل ‒ V

ۋەزنىدە يېزىلغان.

دېمەك، «قۇتادغۇ بىلىك» ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخىدا تۇنجى قېتىم سىستېمىلىق ئارۇز ۋەزنىدە يېزىلغان يىرىك داستان بولغانلىقى بىلەنمۇ مۇھىم شېئىرىي قىممەتكە ئىگە.

* * *

«قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ ئارۇز ۋەزنىدە شۇ قەدەر مۇۋەپپەقىيەتلىك يېزىلىپ چىققانلىقى، بىر تەرەپتىن، بۇ داستان شائىرىنىڭ ئارۇز ۋەزنىدە يازغان تۇنجى ئەسىرى (ياكى دەسلەپكى تەجرىبىسى) بولماي، بەلكى ئارۇز ۋەزنى بىلەن ئۇزۇن يىللىق مەشغۇل بولغانلىقىدىن دېرەك بەرسە، يەنە بىر تەرەپتىن، ئۇيغۇر (تۈركىي) تىلىنىڭ ئارۇز ۋەزنى بىلەن ھېچقانداق توقۇنۇشۇپ قالمىغان يېرى يوقلۇقىنى، يەنى ئۇيغۇر تىلى بىلەن ئارۇز ۋەزنىدە ھەرقانداق يىرىك ئەسەرلەرنىمۇ يازغىلى بولىدىغانلىقىنى، ھەتتا بۇ ۋەزنىنىڭ ئومۇمەن تۈركىي (تىللىق) شېئىرىيەتتىكى مىللىي ئۇسلۇبلارنىڭ بىرى بولۇشقا تېگىشلىك ئىكەنلىكىنى تۇنجى قېتىم نامايان قىلدى. دەرۋەقە، «قۇتادغۇ بىلىك» تىن باشلاپ بىر نەچچە ئەسىرلەردىن بۇيان ئۇيغۇر ۋە باشقا تۈركىي تىللىق شائىرلار ئىجادىدا، ھەتتا خەلق قوشاقلىرىدا ئارۇز ۋەزنى بارماق ۋەزنى بىلەن بىر قاتاردا بۈگۈنگە قەدەر مىللىي ۋەزنلەرنىڭ بىرى بولۇپ كەلمەكتە.

«قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ ئارۇز ۋەزنىدە يېزىلغانلىقىنىڭ ھېچبىر تاسادىپىي ھال ئەمەسلىكىنى يەنە شۇ ۋاقىتتىنمۇ ئىسپاتلاش مۇمكىنكى، مىلادى 722 ــ 792 - يىللاردا ياشىغان ئەرەب ئالىمى ئىمام خېلىل ئىبنى ئەخمەتنىڭ «ئىلمىي ئارۇز» ناملىق كىتابى دۇنياغا كېلىپ، ئىلىم ئەھلىگە تەسىر كۆرسىتىشتىن بۇرۇنلا تۈركىي خەلقلەرنىڭ بېيىت، قوشاقلىرىدا بەزى ئارۇز ئامىللىرى مەۋجۇت ئىدى. «تۈركىي تىللار دىۋانى» دا ساقلانغان بىرمۇنچە بېيىت ۋە قوشاقلار بۇنىڭ دەلىلى، مەسىلەن:

كەلسە قالى قاتىغلىق،
ئەرتەر تەيۇ سەرىنگىل.
ئۆزلەك ئىشىن بىلىپ تۇر
ئانچا ئاغار تىرەنگىل.

يەشمىسى: ساڭا قاتتىق كۈن كەلسە، بۇمۇ كېتەر دەپ سەۋر قىل،
زامانىنىڭ ئىشىنى بىلىپ تۇر، ئۇنىڭغا شۇنچىلىك تاقابىل تۇر.

بۇ قوشاق «ئىلمىي ئارۇز» دا يەكۈنلەنگەن رەجەز بەھرىنىڭ بىرتارماق ۋەزنى بولغان

مۇستەفئىلۇن	فەئۇلۇن	مۇستەفئىلۇن	فەئۇلۇن
— V — —	— — V	— V — —	— — V

ۋەزنىگە چۈشىدۇ، يەنى

كەلسە قالى	قاتىغلىق	ئەرتەر تەيۇ	سەرىنىگىل
— V — —	— — V	— V — —	— — V
ئۆزلەك ئىشىن	بىلىپ تۇر	ئانچا ئاكار	تىرەنگىل
— V — —	— — V	— V — —	— — V

كۆرۈنۈپ تۇرۇپتىكى، بۇنىڭدا بىرىنچى ۋە ئۈچىنچى روكن مۇستەفئىلۇندىن، ئىككىنچى ۋە تۆتىنچى روكن فەئۇلۇندىن تەركىب تاپقان. بۇ قوشاقنىڭ تىلىغا دىققەت قىلغان كىشى ئۇنىڭ «قۇتادغۇ بىلىك» تىن خېلى بۇرۇنقى زامانلارغا مەنسۇپلۇقىنى كۆرۈۋالالايدۇ.

«قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ ۋەزنى مەسىلىسىدە شۇنى ئالاھىدە قەيت قىلىپ ئۆتۈش لازىمكى، بەزى ئالىملار بۇ داستاننىڭ فىردەۋسى «شاھنامە» سى بىلەن ئوخشاش ۋەزىندە يېزىلغانلىقىغا قاراپ، «قۇتادغۇ بىلىك»، «شاھنامە» گە تەقلىد قىلىنغان دېگەن قاراشتا بولۇشقان. مۇنداق قاراشنى ئەمەلىيەتتىن بەكمۇ چەتنىشىپ كەتكەن چاكىنا قاراش دېسەك، مۇبالىغە قىلىنغان بولمايدۇ. چۈنكى، بۇ ئىككى كىتابنىڭ ۋەزىن جەھەتتىكى ئوخشاشلىقى بىرىنىڭ يەنە بىرىگە تەقلىت قىلىنغانلىقىغا ئاساس بولالمايدۇ. خۇددى قېيۇم كېرىموۋنىڭ ئېيتقىنىدەك، «شاھنامە» بىلەن «قۇتادغۇ بىلىك» مەزمۇن جەھەتتىن تامامەن ئوخشاشمايدىغان ئىككى كىتابتۇر. «قۇتادغۇ بىلىك» باي تۈركىي تىل بىلەن يېزىلغان ئورىگىنال بەدىئىي ئەسەر. ئەگەر يۈسۈپ خاس ھاجىپنىڭ ئۆز ئىجادىي ئەمگىكى بولمىغان بولسا، «شاھنامە» نىڭ ھەرقانچە تەسىرى بولغان تەقدىردىمۇ، «قۇتادغۇ بىلىك» دۇنياغا كەلمىگەن بولاتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، «قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ ۋەزنى پەقەت (يالغۇزلا) «شاھنامە» نىڭ ۋەزنى بولماي، شەرق ئېپوپېيىلىرىنىڭ ھەممىسىدە ئورتاق مەۋجۇت بولغان شەرق شېئىرىيىتى ۋەزنىدۇر①. رۇس ئالىمى س. ن. ئىۋانوۋنىڭ تۆۋەندىكى سۆزلىرى تېخىمۇ دىققەتكە سازاۋەر: «تۈركىي ئەدەبىيات پەقەت تەقلىدتىنلا ئىبارەت، ئەمەلىيەتتە، پارس - تاجىك ئەدەبىياتىنىڭ «ياش ھەمشىرىسى» دەيدىغان لاۋزا قاراشلارمۇ بولغان. «قۇتادغۇ بىلىك» ھەققىدىكى ئىنچىكە تەتقىقاتلار مۇنداق سەپسەتىلەرگە بېرىلگەن ئەڭ ياخشى رەددىيىدۇر.»②

مەسئۇل مۇھەررىر مەھەممەت شاۋۇدۇن

---

① «قۇتادغۇ بىلىك» تەتقىقاتىغا دائىر ئەسەرلەر تەرجىمىلىرىدىن تاللانما، 1 - جىلد، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 1991 - يىل، خەلىزۇچە نەشرى، 169 - بەت.

② س. ن. ئىۋانوۋ: «يۈسۈپ بالاساغۇنىنىڭ «قۇتادغۇ بىلىكى» توغرىسىدا، «قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ رۇسچە تەرجىمىسى، 1983 - يىل، موسكۋا.

ئەسەر ۋە باھا

ئابدۇللا مەتقۇربان

بالىلىرىمىز مۇشۇنداق ئەسەرگە مۇھتاج

چاتما چۆچەك — «يالغانچى تۇسۇق» نىڭ ئالدىنقى 5 بابى «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 1992 - يىللىق 3 - سانىدا ئېلان قىلىنغاندىن بۇيان، بۇ ئەسەرنى مەن بىرنەچچە قېتىم ئوقۇدۇم. ئۇنى ھەر بىر قېتىم ئوقۇغىنىمدا، ئۇنىڭدا يېڭىچە بىر خىل ئۆزگىچىلىك ھېس قىلدىم، بولۇپمۇ ئۇنىڭدىكى ئۆزگىچە خاراكتېر ئالاھىدىلىكىگە ئىگە قىلىنغان تۇسۇق ئوبرازى مېنى ئىختىيارسىز قىزىقتۇردى، بەكمۇ يىراقتا قالغان بالىلىقىمنى ئەسلەنتى، ئوغلۇم ھەققىدە ئويلاندۇردى، ئۇيغۇر بالىلار ئەدەبىياتىنىڭ يېقىن كەلگۈسىدىكى بىر نامايەندىسىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈردى.

I

بۇ ئەسەردە ئاپتور تۇسۇق ئوبرازىنى سۈرەتلىگەندە، ئادەتتىكى بالىلار ئەدەبىياتى ئەسەرلىرىدە ئۇچراپلا تۇرىدىغان زور تارىخىي، ئىجتىمائىي، سىياسىي مەسىلىلەرنى ئۆسمۈر ۋە گۆدەكلەر ۋۇجۇدىغا يۈكلەپ قويىدىغان ئۇسۇلدىن ساقلىنىپ، بۇنداق مەسىلىلەردىن تۇسۇقنى ئازاد قىلىۋېتىدۇ. نەتىجىدە 12 ياشلىق تۇسۇق ناھايىتى ئەركىن ھالدا ئۆزىنىڭ بالىلارغا خاس خاراكتېرىنى نامايان قىلىدۇ. كۆكدالا يېزىسىنىڭ بىپايان ئېكىنزارلىقنى، كۆز يەتكۈسىز ئورمانلىقلىرى تۇسۇقنى ئەركىن ھەرىكەت قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىدۇ. تۇسۇق بۇ يەردە چاپقۇر ئات، ناخشىچى قۇشلار، ئىشلەمچى ھەسەل ھەرىلىرى، قورقۇنچاق بوز توشقان، قىزىلكۆز قارا مايمۇن ۋە ھىيلىگەر تۈلكە قاتارلىق ھايۋانلار بىلەن ئۇچرىشىدۇ، ھايۋانلار بىلەن بولغان تۈرلۈك قىزىقارلىق مۇناسىۋەتلەر جەريانىدا تۇسۇق پۈتكۈل تەبىئەت بىلەن بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ كېتىدۇ. ئەمما ھالقىلىق پەيتلەردە، يەنى تۇسۇقنىڭ مەنپەئىتىگە مۇناسىۋەتلىك ئىشلاردا ئۇ ھامان ئۆزىنىڭ ئادەم نەسلى ئىكەنلىكىنى نامايان قىلىدۇ، ئادەمگە خاس ئەقىل - پاراسىتى، بالىلارغا خاس چېچەنلىكىنى تولۇق ئىشقا سېلىپ، ھامان يېڭىپ چىققۇچى ئورۇنغا ئۆتىدۇ. بۇ ئارقىلىق چوڭ جەھەتتىن ئالغاندا، ئادەمنىڭ تەبىئەتتە تۇتقان ئورنى بىلەن ئەقىل - پاراسەتنىڭ

رولىنى جارى قىلدۇرىدۇ. بۇ مەزكۇر ئەسەردىكى بالىلارنى ئەڭ قىزىقتۇرىدىغان، كۈچلۈك جەلپ قىلىدىغان، شۇنداقلا ئۇلاردا ئىشەنچ تۇرغۇزىدىغان ۋە بۇ خىل ئىشەنچنى ئاشۇ- رىدىغان ئاساسىي ئامىلدىن ئىبارەت.

تۇسۇق خاراكتېرىنىڭ ئاساسىي بەلگىسى — يالغانچىلىق. تېما جەھەتتىن ئالغاندا، بۇ ئەسەر ئەخلاقىي تەربىيە تېمىسىغا بېغىشلانغان. دەل ئاشۇ ئەخلاق نۇقتىسىدىن قارى- غاندا، يالغانچىلىق بالىلارغا نىسبەتەن توغرا بولمىغان ئادەت ھېسابلىنىدۇ. ئەمما بىز- نىڭ تۇسۇق دەل ئاشۇ يالغانچىلىققا تايىنىپ، چاپقۇر ئاتقا مىنىۋېلىپ، يولنى قىسقارتىدۇ، قۇشلارنى ناخشا مۇسابىقىسىگە سېلىپ قويۇپ، ئۆزى كۆڭۈل ئاچىدۇ؛ ھەسەل ھەرىلى- رىنىڭ ھەسىلى بىلەن قورسىقىنى تويغۇزۇۋالىدۇ، ئېيىققا مىنىۋېلىپ، مەھەللىدىكى بالىلار ئالدىدا باتۇرلۇقىنى كۆز - كۆز قىلىدۇ، ھايۋانلار پادىشاھلىقىغا بوز توشقاننى سەمرىتىش ھەققىدە شېئىر نامىدىن يالغان ئېلان چىقىرىپ، نۇرغۇن ئېسىل يېمەكلىككە ئىگە بولىدۇ. سەنئەت ئۆمىكى تەشكىللەپ، ئويۇن كۆرسىتىش نامى بىلەن ئالدىن ھەق ئېلىۋېلىپ، كۆپ پۇل ئوندۇرۇۋالىدۇ، يالغاندىن مۇخبىر بولۇۋېلىپ، مايمۇنلار يۇرتىدىكى ئاجايىپ ئىشلارنى كۆرىدۇ، ھىيلىگەر تۈلكىنىڭ ئەدىبىنى كېلىشتۈرۈپ بېرىدۇ... تۇسۇقنىڭ ئەقىل- پاراستى دەل ئۇنىڭ ئاپىغى چىقمايدىغان يالغانچىلىقلىرىدا ئىپادىلىنىدۇ. ئەمما شۇ نەرسىگە دىققەت قىلىش كېرەككى، ئاپتور تۇسۇق ئوبرازى ئارقىلىق ھەرگىزمۇ بالىلار ئەقىل - پاراستىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن تۇسۇقتەك يالغانچى بولۇش كېرەك دېگەننى تەشەببۇس قىلمايدۇ. تۇسۇق ئوبرازىنى ئىنچىكە كۆزەتكەندە، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا يالغان- چىلىق بىلەن زېرەكلىك بىرىكىپ كەتكەندەك بىلىنىسىمۇ، ئەمما يالغانچىلىق بىلەن زېرەك- لىك تامامەن ئىككى نەرسە. تۇسۇق ۋۇجۇدىدىمۇ شۇنداق. ئاپتور ھەقىقەتەنمۇ تۇسۇق ۋۇجۇدىدىكى ئەقىل - پاراسەت بىلەن ئۇنىڭ زېرەكلىكىدىن سۆيۈنىدۇ، ئۆز نۆۋىتىدە ئۇنىڭ يالغانچىلىقىنىڭ توغرا بولمىغان ئادەت ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. ئاپتور ئەسەردە بۇ خىل خاھىشچانلىقنى ئاشكارا، ئېنىق ئىزاھلىمىغان بولسىمۇ، ئۆسمۈر كىتابخانلار بۇ ئەسەرنى كۆرۈش جەريانىدا ئاپتورنىڭ تۇسۇق ئوبرازى ئارقىلىق يالغانچىلىقنى تەنقىد قىلىپ، ئۇنىڭ زېرەكلىكىنى ماختىغانلىقىنى چۈشىنىدۇ. بۇنى مەزكۇر ئەسەرنىڭ يوشۇرۇن مەزمۇنى دېيىشكە بولىدۇ. ئاپتور تۇسۇق ئوبرازىنى كۆپ تەرەپلىمە خاراكتېر ئالاھىدىلىكىگە ئىگە قىلىش ئۈچۈن، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى يالغانچىلىق بىلەن زېرەكلىكتىن ئىبارەت ئىككى خىل ئالاھىدىلىكنى بىرىكتۈرۈپ تەسۋىرلەيدۇ. بۇ، تۇسۇق ئوبرازىنىڭ مۇرەككەپلىكى، يەنى ئۇنىڭ گۈزەللىكىنى چۈشەندۈرىدۇ. بۇ ئوبرازنىڭ ئېستېتىكا مەنىسىدىكى گۈزەللىكى بالىلىرىمىزغا نىسبەتەن روشەن ئەينەكلىك رول ئوينايدۇ. بالىلىرىمىز بۇ ئەينەككە قاراپ، بىر سۆزلۈك — راستچىللىق ۋە ئېسىل ئەخلاق قاتارلىقلارنىڭ ئىنسان قەلب گۈزەللىكىنىڭ مۇھىم ئامىلى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلالايدۇ.

II

ئەدەبىيات يولى ھەممە تەرەپكە ئۆتىشىدۇ. شۇڭلا بۇ يولدىن كېلىۋاتقانلار ۋە كېتىۋاتقانلارنىڭ سانىنى بىلىپ بولمايدۇ. بۇ بىر ياخشى ئەھۋال. لېكىن شۇنچە كۆپ يولۇچىدىن ئۆز سەپىرىنى باللىرىمىزغا ئاتىغانلارنىڭ سانى بارماق بىلەن سانىۋالغۇدەكلا ئاز. 10 — 15 يىل ئىلگىرى باللىرىمىز بۇغدا ئابدۇللا قاتارلىق شائىرلىرى بىلەن پەخىرلىنەتتى. ئەمما ئۇ كىشىلەر ئىجادىيەتتە بەلگىلىك مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشكەندىن كېيىنلا باللىرىمىزنى ئۇنتۇپ كەتتى. ھازىر قارايدىغان بولساق، ئۇلارنىڭ ئۆز ئىجادىيەتلىرىنى باللىرىمىزغا بېغىشلىغان ۋاقىتلىرى دەل ئۇلارنىڭ ئىجادىيىتىنىڭ مەشق مەزگىللىرى ئىكەنلىكىنى بىلىۋالالايمىز. ھازىر ئەدەبىيات يولىنىڭ باللار كوچىسىدا مېڭىۋاتقانلار بولسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ باللىرىمىزغا تەقدىم قىلغانلىرى باللىرىمىزنىڭ ئۆز ئەدەبىياتىدىن كۈتكەن تەلەپلىرىدىن خېلىلا يىراق. «تارىم غۇنچىلىرى»، «شىنجاڭ ئۆسمۈرلىرى» دە ئېلان قىلىنىۋاتقان ئەسەرلەرنىڭ خېلى كۆپچىلىكىنىڭ مەزمۇن سالمىقى بەكلا ئېغىر، كۆڭۈل ئېچىش خاراكتېرى يېتەرسىز؛ يالىڭاچ پەند-نەسىھەت خاراكتېرى كۈچلۈك، بىلىم خاراكتېرى ئاجىز. شىنجاڭ خەلق رادىيو ئىستانسىسى ۋە شىنجاڭ تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىنىڭ باللارغا بېغىشلىغان پروگراممىلىرىدىكى بەزى نومۇرلاردىمۇ يۇقىرىدىكى ئەھۋال خېلىلا ئېغىر. ئەسلىدە باللار ئەدەبىياتىدا چەكلەنگەن رايون ۋە پېچەتلەنگەن ساھە مەۋجۇت ئەمەس.

يەنە بىر جەھەتتىن ئالغاندا، باللىرىمىز بەزىدە ئاتا-ئانىلاردىن سەھەر تۇرۇپ مەكتەپكە ماڭسا، كەچ قايتىپ يەنە خېلى بىر ۋاقىتلارغىچە تاپشۇرۇق ئىشلەيدۇ. ئۇلارنىڭ يۈكى ھەقىقەتەنمۇ ئېغىر. مۇشۇنداق ئەھۋالدا ئۇلار دەرس ئارىلىقى ۋە دەرستىن سىرتقى ۋاقىتلاردا كەيپىياتنى كۆتۈرۈپ دەم ئالدۇرىدىغان، روھلاندۇرۇپ زېھنىنى ئاچىدىغان قىزىقارلىق، يېنىك بەدىئىي ئەسەرلەرنى ئوقۇسا، ئۇلارنىڭ مەنىۋى ساغلاملىقى ئاشىدۇ.

نەزەرىيە نۇقتىسىدىن قارىغاندا، باللار ئەدەبىياتىغا تەۋە ئەسەرلەردە باللار تۇرمۇشى تەسۋىرلىنىشى، ئەسەرلەر باللارغا بىۋاسىتە بېغىشلىنىشى كېرەك. بۇنىڭدا باللارنىڭ ياش ئالاھىدىلىكى، قىزىقىشى، بولۇپمۇ باللار پسىخىكىسىغا ئەھمىيەت بېرىش ئالاھىدە تەلەپ قىلىنىدۇ. تەسەۋۋۇرنى مەلۇم ياشتىكى باللارنىڭ ياش ئالاھىدىلىكىگە ماس ھالدا ئەركىن پەرۋاز قىلدۇرغاندىلا، يۇقىرىدىكى تەلەپنىڭ ھۆددىسىدىن چىققىلى بولىدۇ. تۇسۇقنىڭ كۆكىدا ھەر خىل ھايۋانلار بىلەن شەكىللەندۇرگەن مۇناسىۋىتى، ئۇنىڭ بۇ جەريانىدا ئىپادىلىگەن تۈگىمەس يالغانچىلىقلىرى، شۇ يالغانچىلىقلىرىنى ۋاسىتە قىلغان ئەقىل-پاراسىتى قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى ئاپتورنىڭ ئەركىن تەسەۋۋۇرىنىڭ مەھسۇلى ھېسابلىنىدۇ. بۇ تەسەۋۋۇر ئەسەر ۋەقەلىكىنى قانات يايدۇرۇشتىن باشقا كىتابخاننىڭ تەسەۋۋۇرىنى ئويغىتىش ۋە يېتەكلەش رولىغا ئىگە. كىتابخاننىڭ تەسەۋۋۇرى ئاپتور تەسەۋۋۇرىغا ئەگىشىپ بارغانسېرى كېڭىيىپ ۋە چوڭقۇرلىشىپ بارىدۇ. تۇسۇقنىڭ تەگ

تۇشلىرىلا ئەمەس، ئۇنىڭدىن چوڭ ياشلىق بالىلارمۇ، ھەتتا قۇرامىغا يەتكەنلەرمۇ بۇ ئەسەردىن ھۇزۇرلىنىدۇ. ئۆز ئۆۋىتىدە بۇ ئەسەرنى تۇسۇقتىن كىچىك بالىلارمۇ، مەسىلەن، يەسلى يېشىدىكى بالىلارمۇ چۈشىنەلەيدۇ. بۇ نۇقتىدىن ئالغاندا، «يالغانچى تۇسۇق» بالىلار ۋە ئۆسمۈرلەرنىڭ تەسەۋۋۇرىنى غىدىقلاش، ئويغىتىش ۋە يېتەكلەش خاراكتېرىگە ئىگە ئەسەر. باشقىسىنى قويۇپ تۇرايلى، مېنىڭچە مۇشۇ نۇقتىنىڭ ئۆزىلا بۇ ئەسەرنىڭ زەڭ چوڭ مۇۋەپپەقىيىتى ھېسابلىنىدۇ. بالىلارنىڭ تىلى ۋە ھېسسىياتىنى ئىپادىلەپ، بۇنداق مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشىش ئاسان ئەمەس.بۇ، يازغۇچىدىن يۇقىرى بەدىئىي ماھارەت ۋە يېتەرلىك بەدىئىي دىت تەلەپ قىلىدۇ.بۇنداق دىت ئاپتورنىڭ ۋەقە، ئېپىزوت ۋە دېتاللارنى ئورۇنلاشتۇرۇش، بايان قىلىش ۋە بىر تەرەپ قىلىش ئىقتىدارىدا ئىپادىلىنىدۇ. بىزنىڭ ئاپتورىمىزدا دەل مۇشۇ جەھەتتە ئۆزگىچىلىك بولغاچقا، «يالغانچى تۇسۇق» مۇۋەپپەقىيەتلىك چىققان. بۇ ئەسەر بىر پۈتۈنلۈك نۇقتىسىدىن چۆچەك دەپ ئاتالسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭدىكى ئۇرغۇن ئېپىزوت ۋە دېتاللار ناھايىتى كۈچلۈك مەسەل خاراكتېرىگە، لەتىپە خاراكتېرىگە ۋە يوشۇرۇن دېداكتىكا خاراكتېرىگە ئىگە. ئۇنىڭدىكى چۆچەك، مەسەل، لەتىپە ۋە دېداكتىك ئامىللار بىرلىشىپ بىر پۈتۈنلۈك ھاسىل قىلغان. يەنە بىر تەرەپتىن، تۇسۇقنىڭ ھەر خىل ھايۋانلار بىلەن ھاسىل قىلغان مۇناسىۋەتلىرى ناھايىتى تەبىئىي تۈس ئالغان، ئۇنىڭدىن ئاپتورنىڭ زورلاش ۋە مەجبۇرلاش خاھىشىنى ئۇچرىتىش ياكى ھېس قىلىش مۇمكىن ئەمەس. بۇ خىل تەبىئىيلىك بايانىدىكى راۋانلىقنى شەكىللەندۈرگەندىن باشقا، ئەسەردە يەنە باشتىن-ئاخىر قويۇق دراماتىك كەيپىياتنىمۇ شەكىللەندۈرگەن. تۇسۇقنىڭ ھايۋانلاردىن سەنئەت ئۆمىكى تەشكىللىگەنلىكى، ئەركەك شىرنى ئالداپ ھىيلىگەر تۈلكىگە تەزىم قىلدۇرغانلىقى قاتارلىق ئېپىزوتلار مۇبالىغىدەك بىلىنىسىمۇ، ئەمما بىز بۇ ئىشلارنى قىلىۋاتقان بالىنىڭ 12 ياشقا كىرگەنلىكىنى، ئالدى بىلەن ئۇنىڭ ئاددىي ئىكەنلىكىنى نەزەرگە ئالساق، يۇقىرىقىدەك ئىشلارنىڭ پۈتكۈل ئەسەردە ئاپتور ياراتقان بەدىئىي زېمىندا يۈز بېرىشى تامامەن مۇمكىنلىكىنى ئېتىراپ قىلماي تۇرالمايمىز. يەنە بىر تەرەپتىن، تۇسۇقنىڭ ئەيىبى يالغانچىلىقتا، ئەمما ئۇ ھەرگىز دۆت-گالۋاڭ ئەمەس. ئەگەر يالغانچىلىقنى تۇسۇقنىڭ ئەيىبى دەپ مۇقىملاشتۇرساق، بۇ خىل ئەيىب ئۇنىڭ زېرەكچېچەنلىكىنى ياپالمايدۇ. ئاپتورنىڭ ئۆزىگە خاس بەدىئىي دىتى بۇ ئەسەردە ئۆزگىچە بىر خىل بەدىئىي زېمىن يارىتىپ ۋە بۇ زېمىننى قاپلاپ تۇرىدىغان بەدىئىي مۇھىت شەكىللەندۈرۈپ، قارىماققا مۇبالىغىدەك بىلىنىدىغان بەزى ئىشلارنى ناھايىتى تەبىئىي بولغان مۇمكىنچىلىك ۋاستىسى ئارقىلىق ۋۇجۇدقا چىقارغانلىقىدا ئىپادىلىنىدۇ. بۇ ئەسەردىكى مەزمۇن، يەنى ئاپتورنىڭ ئۆسمۈر كىتابخانلارغا قاراتقان ئەخلاقىي تەربىيىسى بىپايان تەبىئەتتە تەبىئەتتىن ھۇزۇرلىنىش، كۆڭۈل ئېچىش داۋامىدا تۇسۇقنىڭ تەبىئەتتىكى تۈرلۈك ھايۋانلار بىلەن تەبىئىي ھاسىل قىلغان قىزىقارلىق مۇناسىۋەتلىرى ۋاستىسى ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلىدۇ. بالىلىرىمىزنىڭ ياش ئالاھىدىلىكلىرى، ئۇلارنىڭ دەرس ئارىلىقى ۋە دەرستىن سىرتقى بوش ۋاقىتلىرى نۇقتىسىدىن ئالغاندا، بۇ ئەسەر ئۇلارغا ھەجىم جەھەتتىنمۇ ماس كېلىدۇ. ئەسەر كىچىك ماۋزۇلار ئارقىلىق بىرقانچە

بۆلەككە بۆلۈنگەن، ھەر بىر بۆلەك ئايرىم ھېكايىلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە. بۇنداق ھېكايىلار تۇسۇقنى مەركىزىي ھالقا قىلغان ئاساستا ئۆزئارا باغلىنىپ بىر ئورگانىك گەۋدە ھاسىل قىلىدۇ. گەرچە ئەسەر 3 - شەخس تىلى بىلەن يېزىلغان بولسىمۇ، تۇسۇقنىڭ ئىش - پائالىيىتى ۋە ھېسسىياتى خۇددى ئۇنىڭ ئۆز بايانى ئارقىلىق بېرىلگەندەك راۋان ئىپادىلەنگەن. بۇ نۇقتىدا ئاپتور ئۆز ھېكايىسىنى باشتىن - ئاخىر ئىخچام جۈملىلەر، ئاددىي، چۈچۈك، چۈشىنىشلىك تىل ئارقىلىق بايان قىلىشقا تىرىشقان. ئۇنىڭدا بالىلارغا يات چۈشىنىكسىز ئىبارىلەر، زېرىكەرلىك مۇلاھىزىلەر ئۇچرىمايدۇ. قىسقىسى، بالىلىرىمىز دەل مۇشۇنداق ئەدەبىي ئەسەرلەرگە مۇھتاج.

II[I]

(دېلېە)

بىز «يالغانچى تۇسۇق» نى كۆرۈش ئارقىلىق بالىلارغا بېغىشلانغان ئەدەبىي ئەسەرلەرنىڭ قانداق بولۇشى كېرەكلىكىنى بىلدۇق. بۇ ئەسەرنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك نۇقتىسىدىن قارىغاندا، ئۇنى «تارىم» ژۇرنىلىدىن كۆچۈرۈپ ئېلىپ، ئوقۇش يېشىدىكى بالىلارنىڭ دەرستىن سىرتقى ئوقۇشلۇقى ۋە يەسلى بالىلىرىنىڭ دەرسلىكى قىلىشقا بولىدۇ. ئەمما بۇ مەنىۋى جەھەتتىن چاكقاپ كېتىۋاتقان بالىلىرىمىزنىڭ چاكقاقلىقىنى قاندۇرۇپ كېتەلمەيدۇ. بالىلىرىمىزنىڭ تەسەۋۋۇرى «يالغانچى تۇسۇق» تەك ئەسەرلەر بىلەن ئويغىنىۋاتىدۇ. بالىلىرىمىز تۇسۇقتا ئەگىشىپ تېخى ئەمدىلا كۆكدالادا سەيلى قىلىشقا باشلىدى. ئۇلار كۆكدالادىكى قېلىن ئورمانلىقنىڭ، باراقسان تاغلارنىڭ ئاجايىپ سىرلىرىنى تېخىچە تولۇق بىلىپ كېتەلىگىنى يوق. بىرىنىڭ تۇسۇق شۆھبىتىسىتىيە يازغۇچىسى سېلما لاگىرلوفنىڭ نېلىسىغا قارىغاندا تېخىمۇ ئەۋزەل شارائىتقا ۋە نۇرغۇن ئىمكانىيەتلەرگە ئىگە. شۇڭا تۇسۇق تەگتۇشلىرى ۋە ئىنى - سىڭىللىرىنى دەريا، دېڭىزلارنىڭ تەكتىگە، كائىنات بوشلۇقىغا باشلاپ بېرىشى مۇمكىن. بىزنىڭ ئۈمىدىمىزمۇ شۇ. شۇنداق بولالىغاندا، تۇسۇقنىڭ ھېكايىسى كۆڭۈل ئېچىش ۋە تەبىئەتتىن ھۇزۇرلىنىشتىن باشقا كۈچلۈك بىلىم خاراكتېرىگىمۇ ئىگە بولىدۇ، شۇ چاغدا ئۇنىڭ ھېكايىسى تېخىمۇ مۇكەممەل تۇس ئالىدۇ ۋە باي مەزمۇنغا ئىگە بولىدۇ. تۇسۇق شۇ چاغدا پۈتكۈل ئۇيغۇر بالىلىرىنىڭ زېھنىنى يەنىمۇ ئاچىدىغان، كۆڭۈل ئېچىش ئىچىدە تەربىيىلەپ مول بىلىمگە ئىگە قىلىدىغان بەدىئىي ئوبرازغا، ئۇلارنىڭ ياخشى يېتەكچىسىگە، ياخشى دوستىغا ئايلىنالايدۇ.

مەسئۇل مۇھەررىر ئەنۋەر ئابدۇرېھىم

مەريەم تۇردى

يوقاپ كەتكەن ئايال

(ھېكايە)

خىزمەت مۇناسىۋىتى بىلەن بېيجىڭغا كەلگىنىمگە بىر ھەپتىدىن ئاشتى. بۈگۈن تاماق يېگەچ ئازراق ئايلىنىپ كېلەي دەپ «شىنجاڭ كەنتى»گە كەلدىم. بۇ يەر پۈتۈنلەي شىنجاڭدىن كەلگەن ئۇيغۇرلارنىڭ تىجارەت قىلىشى ئۈچۈن ئېچىپ بېرىلگەن مەخسۇس بازار ئىدى. بازارنىڭ كۆلىمى كىچىكرەك بولسىمۇ، ناھايىتى ئاۋات ئىدى. ھەربىر ئاشخانا ئالدىدىكى چوڭ-كىچىك ئۈنئالغۇلاردىن ئاڭلىنىۋاتقان يېقىملىق ناخشا-مۇزىكىلار، ھېسامنىڭ چاقچاقلىرى، ئاشپەزلەرنىڭ قىزغىنلىق بىلەن خېرىدار چاقىرغان ئاۋازلىرى بۇ كىچىككىنە بازارنى ئاجايىپ جانلاندۇرۇۋەتكەنىدى. بۇ يەرگە شىنجاڭدىن كەلگەن ھەرقانداق ئادەم شۇ تاپتا ئۆزىنى خۇددى ئۆز يۇرتىدا تۇرۇۋاتقاندەك ھېس قىلىپ قالاتتى.

ئارىلاپ كېلىۋېتىپ، ئۇدۇلدىكى ئاشخانا ئالدىدىكى كىچىك تاختايغا يېزىلغان «ئەتە يەنە كېلىڭ» دېگەن خەتكە كۆزۈم چۈشتى. مەن ئۆز-ئۆزۈمچە: بۈگۈن كىرمىگەن ئادەم ئەتە يەنە قانداق كېلىدۇ؟ قارىغاندا بۇ ئاشخانىغا بىر كىرگەن ئادەم مېھرىنى ئۈزەلمەي، ئەتىسى يەنە كېلىدىغان ئوخشىمامدۇ؟ بىر كىرىپ بېقىپ باقمايمەنمۇ، دەپ ئويلىدىم-دە، ئۇدۇل ئاشخانىغا كىردىم. ئىشىكتىن كىرىشىمگىلا ئاپئاق ماسكا تاقىۋالغان ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئايال مېنى قارشى ئېلىش ئۈچۈن ئالدىمغا كەلدى، لېكىن كېلىپ بولۇپلا گويا ئۇۋۇچىدىن ئۈركۈگەن كېيىكتەك ھودۇقۇپ كەتتى ۋە شارتتىدە كەينىگە بۇرۇلۇپلا كۆز ئالدىمدىن غايىب بولدى. مەن بۇ ئايالنىڭ غەلىتە قىلىقىدىن ھەيران بولۇپ تۇرۇپ قالدىم.

ئاشخانا ئىچىدە ماسكا تاقىۋالغىنى نېمىسى، يەنە كېلىپ مېنى كۆرۈپلا ئۆزىنى قاچۇرۇۋاتىدا؟ بېشىغا ئاق شاپاق دوپپا كىيىۋالغان 16 - 17 ياشلاردىكى ئوغۇل بالىنىڭ:

— ئاكا، ئىسسىق چاي ئىچسىلە. نېمە تاماق يەيلا؟ — دېگەن مۇلايىم ئاۋازى مېنى گاراڭ ھالەتتىن قۇتۇلدۇردى. تاماقنى يەپ بولۇپلا ئۇدۇل ياتاققا قايتىپ كەلدىم. ئاشخانىدىكى ھېلىقى ئايالنىڭ

غەلىتە قىلىقلىرى كۆز ئالدىمدىن كەتمەيتتى. ئۇ كىم، مېنى كۆرۈپ نېمانچە ھولۇقۇپ ئۆزىنى چەتكە ئالدۇ؟ دېگەن سوئال كاللامنى پۈتۈنلەي چىرمىۋالدى. مەن ئۇنىڭ تەقى - تۇرقىنى كۆز ئالدىمدىن بىر قۇر ئۆتكۈزدۈم. بىراق، ماڭا تونۇش بولغان بىرەر ھەرىكەت ياكى بەلگىنى دەماللىققا سېزەلمىدىم. ئۇ چاچلىرىنى بۇدۇر قىلىپ، كۆزلىرىگە سۈرمە سۈرۈۋالغانىدى. توغرا، ئۇنىڭ كۆزلىرى، ماڭا تونۇش بىر جۈپ كۆزنى ... ئەمدى ئېسىمگە كەلدى. ئەينى ۋاقىتتا يېقىملىق نۇر يېغىپ تۇرىدىغان ئۇ كۆزلەردىن بىر خىل ئەندىكىش، مەيۈسلۈك، ئۈمىد ئۇچقۇنلىرى بىرىكىپ كەتكەن ئاجايىپ بىر نۇر چاقنايتتى ...

* *

ئۇنىڭ ئىسمى چىمەن بولۇپ، ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ساۋاقدىشىم ئېلىزاتنىڭ ئايالى ئىدى. ئۇ خېلىلا كېلىشكەن، خۇشخۇي، مېھماندوست، ئۆي ئىشلىرىغا پىششىقان ئايال ئىدى. ئۇزۇن سۇمبۇل چاچلىرى زىلۋا بويىغا ھۆسن قوشۇپ تۇراتتى. مەن ئۇلارنىڭ ئۆيىگە دائىم بېرىپ تۇراتتىم. گەرچە ئۇلار ئىككى بالىسى بىلەن تۆت جان بىر ئادەمنىڭ مائاشىغا قاراشلىق بولسىمۇ، تۇرمۇشى ئىنتايىن كۆڭۈللۈك ئۆتەتتى. بىر - بىرىنى ئىززەت قىلىشاتتى. مېنىڭ نەزىرىمدە بۇ بىر بەختلىك ئائىلە ئىدى. كېيىن مەن خىزمەت مۇناسىۋىتى بىلەن ئۈرۈمچىگە يۆتكىلىپ كەتتىم - دە، شۇندىن كېيىن ئالاقىمىزمۇ ئۈزۈلۈپ قالدى. ئارىدىن ئىككى يىل ئۆتكەندە يۇرتداشلاردىن بىرىنى ئۇچرىتىپ قالدىم. مەن ئۇنىڭدىن ئېلىزاتنىڭ ھال - ئەھۋالىنى سورىغىنىمدا، ئۇ ئېغىر بىر ئۇھ تارتىپ:

— سىز ئېلىزاتنىڭ ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى تېخى ئاڭلىمىدىڭىزمۇ؟ ئېلىزات ئۆتكەن يىل ئۆلۈپ كەتتى. بولغۇلۇقنىڭ ھەممىسى ئايالى بىلەن ئىككى بالىسىغا بولدى. ھەي، ئۇ بىچارىلەرنىڭ كۈنى ناھايىتى تەس، — دېدى.

مەن بۇ كۈتۈلمىگەن شۇم خەۋەرنى ئاڭلاپ تۇرغان جايىمدا قېتىپلا قالدىم. بىرقانچە كۈنگىچە گېلىمدىن ھېچ نەرسە ئۆتمىدى. ئولتۇرسام - قوپسام ئېلىزات ۋە ئۇنىڭ بالا - چاقىلىرى كۆز ئالدىمدىن كەتمىدى ... خىزمەتلەر ئالدىراش بولغاچقا، يۇرتقا بېرىپ، چىمەن ۋە بالىلىرىنى يوقلاپ كېلىشكە مۇمكىنچىلىك بولمىدى. يۇرتتىن كەلگەنلەردىن چىمەننىڭ ھال - ئەھۋالىدىن خەۋەردار بولۇپ تۇردۇم. ئاڭلىشىمچە چىمەننىڭ خىزمىتى بولمىغاچقا، ئاياللار كومىتېتىدىن ئۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلۈپ «يېڭى نۇر» كىنوخانىسى ئالدىدا ۋېلىسىپىتلارغا قاراپ، شۇنىڭدىن كىرگەن كىرىم بىلەن تۇرمۇشىنى قامداشقا شارائىت يارىتىپ بېرىپتۇ. چىمەن تۇرمۇشقا پىششىقان ئايال بولغاچقا، ئاشۇ ئازغىنە كىرىمى بىلەن ئەپلەپ - سەپلەپ كۈننى يامان ئەمەس ئۆتكۈزۈپتۇ. ئۇنىڭغا ئۇياق - بۇياقتىن لايىقمۇ چىقىپتۇ. بىراق ئۇنىڭ يات ئەرنىڭ ئالدىدا ئىككى بالامنىڭ بويىنىنى قىسىپ قويمايمەن، دەپ قايتا ياتلىقمۇ بولماپتۇ.

ئارىدىن يەنە 12 يىل ئۆتۈپ كەتتى. بىر كۈنى ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتىنى كۆرۈۋېتىپ ئادەم ئىزدەش ئېلانىدا چىمەننىڭ رەسىمىنى كۆرۈپ، ئۆز كۆزۈمگە ئىشەنمەي قالدىم. ئەمما، رەسىمدىكى ئاشۇ بىر جۈپ كۆز ماڭا شۇ قەدەر

تونۇش ئىدى. ئېلاننى تەپسىلىي ئوقۇپ چىقتىم. ئېلاندا چىمەننىڭ 84-يىل 8-ئاينىڭ 11-كۈنى ئۆيدىن چىقىپ كېتىپ، قايتىپ كەلمىگەنلىكى ... يېزىلغانىدى. ئېلاننى ئوقۇپ بولۇپ ھەم ھەيران بولدۇم، ھەم ئازابلاندىم. ئۇنىڭغا نېمە بولغاندۇ؟ بىچارە بالىلىرىچۇ، ئۇلار نېمىلەر بولۇۋاتىدىغاندۇ؟ چىمەن نېمىدەپ ئۆيدىن چىقىپ كەتكەندۇ-ھە؟ ئۇنىڭ روھىي ھالىتىدىن چاتاق چىقتىمۇ-يا؟ خام سۈت ئەمگەن ئادەم بالىسىنى ئازمايدۇ دەپ كىم ئېيتالايدۇ؟ كاللامدا ھەر خىل تەسەۋۋۇرلار كېزەتتى. مەن تەخمىنلىرىمنىڭ ھېچقايسىسىنى جەزملەشتۈرەلمىدىم. نەچچە كۈنگىچە ئويلاندىم. يۇرتقا بېرىپ باقماقچىمۇ بولدۇم. بىراق، شۇ كۈنلەردە ئايالىم كېسەل بولۇپ بالنىستتا يېتىپ قالغاچقا، «ھەركىم ئۆز غېمى بىلەن» دېگەندەك، ئۆيدىن چىقالمىدىم. مانا ھەش-پەش دېگۈچە بەش يىل ئۆتۈپ كەتتى. بالا-چاقىلىرىمنى ئېلىپ يۇرتۇمغا كەلدىم. شۇ چاغدىلا چىمەننىڭ تەپسىلىي ئەھۋالىدىن خەۋەر تاپتىم.

چىمەن: باللار كۈندىن-كۈنگە چوڭ بولۇۋاتىدۇ. ۋېلسىپىت بېقىپ تاپقان بۇ ئازغىنە كىرىم بىلەن باللارنى قاتارغا قوشقىلى بولمىغۇدەك، ھازىر جېنى بارلا ئادەم ھەرىكەت قىلىپ بېيىۋاتىدۇ. مەنمۇ بىر ئاز قەرز ئېلىپ بولسىمۇ سودىگەرچىلىك قىلىپ باقاي دەپ، بانكىدىن ئون مىڭ يۈەن پۇلنى قەرزگە ئېلىپ، يۇرتتىكى ئىككى سودىگەر ئايال بىلەن بىللە، ئىچكىرىگە مال ئالغىلى كەتكىنىچە قايتىپ كەلمەپتۇ. بىللە كەتكەن ئىككى ئايال بىر ئايدىن كېيىن قايتىپ كەپتۇ. ئۇلارنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇچىسى گۇاڭجۇغا بېرىپ، پۇللىرىنى ئالدامچىغا ئالدۇرۇپ قويغان كۈنىنىڭ ئەتىسى چىمەننىمۇ يىتتۈرۈپ قويۇپتۇ. ئۇ نەچچە كۈن ئىزدەپ يا تىرىكىنى، يا ئۆلۈكىنى تاپالماي، ئاخىرى ئامالسىز قايتىپ كەپتۇ...

قاتتىق گۈلدۈرلىگەن ئاۋاز بىلەن خىياللىرىم ئۈزۈلۈپ قالدى. كۆزۈمنى ئاچسام كەچ كىرىپ قاپتۇ. ئورنۇمدىن تۇردۇم. بېشىمنىڭ ئاغرىقى پەسلەپ خېلىلا يېنىكلىشىپ قاپتىمەن. سىرتقا چىقتىم. كوچىدىكى ھەممىلا ئادەمنىڭ چىرايىدا شادلىق ئالامەتلىرى جىلۋە قىلاتتى. مەن كىشىلەر توپى ئىچىدىن چىمەننى ئۇچرىتىپ قالىدىغاندەك، ئەتراپقا قارايتتىم. خىيالىمدا ئۇنى كۆرگەندەك بولدۇم. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن پەرىشانلىق، غەم بۇلۇتلىرى قاپلىغان چىرايىدىن مىسكىنلىك چىقىپ تۇرغاندەك قىلاتتى...

ئەتىسى مەن ھېلىقى ئاشخانىغا يەنە باردىم، ئۆگۈنىسىمۇ باردىم. بىراق، چىمەننى ئۇچرىتالمىدىم. ئۇ ئاشخانىدا كۆرۈنمەيتتى. ئاخىرى ھېلىقى ئوغۇل بالىدىن چىمەننىڭ تۇرار جايىنى سۈرۈشتۈرۈپ، ئىجارىگە ئېلىپ تۇرۇۋاتقان ئۆيىنى تاپتىم. مەن ئىشىكنى يېنىك چەكتىم، ئۆي ئىچىدىن ھېچقانداق شەپە ئاڭلانمىدى. يەنە چەكتىم. يەنىلا شەپە بولمىدى. ئاخىرى بولماي ئىشىكنى قاتتىقراق ئۇرۇۋىدىم، ئۆيدىن بىر ئايالنىڭ ئاۋازى كەلدى:

— كىم؟ كىمنى ئىزدەيسىز؟

مەن ئۇنىڭ ئاۋازىدىن چىمەن ئىكەنلىكىنى جەزملەشتۈردۈم.

— مەن ... كامىل، سىزنى ... ئىزدەيمەن، — ئۆي ئىچى يەنە جىمىپ كەتتى.

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى

مەن بىر پەس تۇرغاندىن كېيىن،
ئىشىكنى يەنە چەكتىم.

— چىمەن، ئىشىكنى ئېچىڭ. مەن...
مەن ئېلزاتىنىڭ ئاغىنىسى كامىل بولىمەن.

ئۆي ئىچىدىن تاراقلىغان ئاۋاز كەل-
دى، ئارقىدىنلا:

— بۇ يەردە چىمەن دەيدىغان بىرى
يوق، سىز ئېزىپ قاپسىز. بۇ يەردىن
تېز كېتىڭ! ئېرىمنىڭ مىجەزى ئوسال
ئادەم. ھېلى قايتىپ كەلسە، بۇ يەردە
تۇرغىنىڭىزغا پۇشايمان يەپ قالىسىز...

— چىمەن ماڭا قاراڭ، مېنىڭ يۈز -
خاتىرەمنى قىلمىسىڭىز مەيلى، ئۆلۈپ
كەتكەن ئاغىنەمنىڭ، ئىككى بالىڭىزنىڭ
يۈز - خاتىرىسى ئۈچۈن بولسىمۇ ئىشىكنى
ئېچىڭ. مەن سىزنى ئۆز كۆزۈم بىلەن
كۆرەي، سىزنىڭ بۇ دۇنيادا تېخى ھايات
ئىكەنلىكىڭىزنى، يۇرتقا، بالىلىرىڭىزغا خۇش
خەۋەر قىلىپ يەتكۈزەي...

— تولا چىشىمغا تەگمەڭ، مەن سىز-
نى تونۇمايمەن. ئەگەر ئىشىكمىدە يەنە
بېزىرىپ تۇرسىڭىز، ھېلى ئېرىم قايتىپ
كېلىدۇ. ئۇنىڭدىن كۆرگۈلۈكىڭىزنى
كۆرىسىز...

چىمەن ئىشىكنى زادى ئاچمىدى.
نائىلاج قايتىپ كەتتىم. ئەتىسى يەنە
كەلدىم. چىمەن ئىشىكنى يەنە ئاچقىلى
ئۇنىمىدى. تۇۋا، بۇ چىمەن راستتىنلا
ئېلىشىپ قالدىمۇ - نېمە؟ يۇرتنى، ئىككى
بالىسىنى تاشلاپ بۇ يەرگە كېلىۋېلىپ،
يەنە تېخى غېمىدە يوق «يولدىشىم بار»
دەپ ئولتۇرىدىغۇ. مەن قىسقىغىنە بىر
پارچە خەتنى يېزىپ، ئىشىكنىڭ تۇتقۇچىغا
قىستۇرۇپ قويۇپ قايتىپ كەتتىم. خەتنىڭ
ئاخىرىسىدا ئۆزۈمنىڭ تۇرار جايىمنىڭ
ئادرېسىنى يېزىپ قويدۇم. ئەتىسى ئۇنى
كېلىپ قالارمىكىن دەپ ھېچ يەرگە چىق-
ماي ياتاقتا بولدۇم. كۈن پاتقىچە چىمەن-
نىڭ قارىسى كۆرۈنمىدى. مەن سەل
ئۈمىدسىزلەندىم. كەچلىك تاماقنى يەپ
بولۇپ، بىر تال تاماكىغا ئوت تۇتاشتۇرۇ-
ۋېلىپ بالكونغا چىقتىم. سوغۇق شامال
يۈزلەرگە ئۇرۇپ تۇراتتى. ئاسماندا ئاندا-
ساندا يۇلتۇزلار چىمىرلاشقا باشلىدى.
نۇرلۇق ئاي ئەجدىھا شەكلىدە سوزۇلۇپ
ياتقان سەددىچىن سېپىلىغا نۇر چېچىپ،
ئۇنى تېخىمۇ ھەيۋەتلىك، سۈرلۈك تۈسكە
كىرگۈزگەندى.

بىر چاغدا ئىشىك تىرىققىدە ئېچىل-
دى. ئارقىدىنلا:

— ئۆيدە ئادەم بارمۇ؟ — دېگەن
مۇلايىم بىر ئاۋاز ئاڭلاندى. بۇ چىمەننىڭ
ئاۋازى ئىدى. مەن بالكوندىن ئىتتىك
ياتاققا كىردىم ۋە:

— كىرىۋېرىڭ، مەن بار، — دېدىم -
دە، ئالمان - تالمان چىراغنى ياقتىم.
چىمەن ياتاقنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇراتتى.

— مەن سىزنى چوقۇم كېلىدۇ دەپ
ئويلىغانىدىم، — دېدىم بىر ئىستاكان
سوغۇق ئىچىملىكنى ئۇنىڭ ئالدىغا قو-
يۇپ، — قېنى ئۇسسۇزلۇق ئىچىڭ.

ئارىمىزنى بىر پەس جىمجىتلىق
باستى. چىمەن سوغۇق ئىچىملىكتىن بىر
يۇتۇم ئىچكەندىن كېيىن:

— خېتىڭىزدە مېنى ئوبدانلا ئەيىبلەپ-
سىز، بۇ بەلكىم مەن ئۈچۈن ھەقلىقتۇر.
بىراق سىز ھازىر مېنى چۈشەنمەيسىز!
ئەسلىدە مەن سىز بىلەن كۆرۈشمەكچى
ئەمەس ئىدىم، لېكىن نۇرغۇن ئويلىنىپ،
ئاخىرى قېشىڭىزغا كەلدىم. بۇ پەقەت سىز-

www.uyghurkitap.com

نىڭ ئالدىڭىزدا ئۆزۈمنى ئاقلاش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئىككى بالام ئۈچۈن ...

ئۇ يانچۇقىدىن قول ياغلىقىنى چىقىرىپ كۆزلىرىدىن تاراملاپ تۆكۈلۈۋاتقان ياشلىرىنى سۈرتكەچ، ئۆز بېشىدىن ئۆتكەن قىسمەتلەرنى سۆزلەشكە باشلىدى:

— دۇنيادا پاكلىقنى سۆيمەيدىغان ئادەم بولمىسا كېرەك، ھەرقانداق بىر ئادەم بۇ دۇنياغا پاك يارالغان. شۇڭا ئۇ ئالەمگىمۇ پاك كېتىشنى خالايدۇ. لېكىن ھايات سەپىرىدە ماڭا ئوخشاش بەختسىزلەر ھەر خىل قىسمەتلەرگە دۇچ كېلىدىكەن. بۇنىڭغا بەزىدە باشقىلار سەۋەبچى بولسا، بەزىدە ئۆزى سەۋەبچى بولۇپ قالىدىكەن. موماm دائىم «ئادەم بالىسى تۇغۇلۇپ ئۆلگىچە سەللا بىخەستەلىك قىلسا، يېمىگىنى پوق، كىيمىگىنى دوزاخ قالمايدۇ» دەيتتى. بۇ مېنىڭ ھاياتىمدا ئىسپاتلاندى. كامىل، مېنىڭ ئۆيدىن نېمە مەقسەت بىلەن چىقىپ كەتكەنلىكىمنى سۆزلەپ ئولتۇرمىساممۇ، بۇنىڭدىن خەۋىرىڭىز باردۇر. مەن گەپنى ئۇزارتماي، گۇاڭجۇدىنلا باشلاي.

بىز ئۈچىمىز گۇاڭجۇغا كەلدۇق. گۇاڭجۇ ئاجايىپ گۈزەل ھەم چوڭ شەھەر ئىكەن. مەن شۇچاققىچە يۇرتتىن ئايرىلىپ باقمىغاچقا ھەم سودا ئىشلىرىدىن خەۋىرىم بولمىغاچقا، ھەمراھلىرىمدىن بىر قەدەممۇ ئايرىلمىدىم. كۆڭلۈمگە: ئۇلار نېمە ئالسا، مەنمۇ شۇنى ئالاي، دېگەننى پۈكۈپ يۈردۈم. بىر كۈنى ھەمراھلىرىمدىن بىرى گۇاڭجۇدا تۇرۇشلۇق تونۇش سودىگەرلەردىن بىرئاز ئۈچۈر ئىگىلەپ كېلەي دەپ چىقىپ كېتىپ، كەچتە خۇشال قايتىپ كەلدى. ئۇ ئىشىكتىن كىرىپلا:

— سىلەرگە خۇش خەۋەر، بۇ قېتىمقى سەپىرىمىز خېلىلا ئوڭۇشلۇق ئەمەلگە ئاشىدىغاندەك قىلىدۇ. مەن بۈگۈن ئاجايىپ ئوبدان بىر سودىنى ئالاقىلىشىپ قويۇپ كەلدىم. ئەگەر بۇ ئىشىمىز يۈرۈشۈپ قالىدىغان بولسا، قولىمىزدىكى پۇل ئىككى ھەسسە كۆپىيىدۇ، — دېدى.

بىز ئەتىسى ئەتىگەندە سودىلىشىدىغان جايغا كەلدۇق. بۇ جاي شەھەرنىڭ سىرتىدىراق ئىكەن. بىز ئەگرى - توقاي كوچىلارنى كېسىپ ئۆتۈپ، ئىككى قەۋەتلىك بىر بىنانىڭ ئالدىغا كېلىشىمىزگە، بىر خەنزۇ بىزنى ئىككىنچى قەۋەتتىكى ئىچ - كىرى - تاشقىرى ئىككى ئېغىزلىق بىر ئۆيگە باشلاپ كىردى. ئىككى ھەمراھىم ئۇنىڭ بىلەن ئۇزۇن سۆزلەشكەندىن كېيىن، ماڭا:

— چىمەن، بىز باھادا ئوبدان كېلىشىپ قالدۇق. بىر گرام ئالتۇن 70 يۈەندىن توختىدى. بۇ كىشى پۇلنى تاپشۇرساڭلار مالنى قولۇڭلارغا دەرھال يەتكۈزىمەن دەيدۇ. ئىككىمىز ئالىدىغان بولدۇق. سەنچۇ؟ ئالساڭ پۇلنى بىراقلا تاپشۇرايلى، — دېدى. بىز ھەر بىرىمىز بىر تۈمەندىن جەمئىي ئۈچ تۈمەن پۇلنى ھېلىقى خەنزۇغا بەردۇق. ئۇ قولىمىزدىن پۇللارنى ئېلىپ ئالدىرىماي ساناپ بولغاندىن كېيىن:

— سەل تەخىر قىلىپ تۇرۇڭلار. مەن مالنى ئېلىپ چىقاي، — دەپ ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرىپ كەتتى. بىز بىر - بىرىمىزگە قارىشىپ ئولتۇردۇق. ئارىدىن 15 — 20 مىنۇت ئۆتۈپ كەتتى. ھېلىقى ئادەم چىقمىدى. مەن پۇتۇمنىڭ ئۇچىدا ئاۋايلاپ مېڭىپ بېرىپ، ئىچىدىكى ئۆينى ئىتتىرىشتىم.

ئۆيى ئىچىدە ئادەم بارلىقىدىن بىرەر شەپە ئاڭلىنمىغاندىن كېيىن، يۈرىكىم بىر شۇملۇقنى سەزگەندەك قىلىپ ئىختىيارسىز ۋارقىرىۋەتتىم:

— ئىچىدىكى ئۆيدە ئادەم يوق! ئۇ قېچىپتۇ!

بۇ گەپ بىلەن ھەمراھلىرىم دەرھال يۈگۈرۈپ كەلدى. ئۈچىمىز بىراقلا ئۆيگە ئۆسۈپ كىردۇق. ئۆيدە ئادەم تۇرماق ئۇنىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى. بىز ئالاقزادىلىك ئىچىدە ئۆينىڭ بۇلۇڭ - پۇشقاقلىرىغىچە قاراپ چىقتۇق. ئوڭدۇلدىكى دېرىزە ئوچۇق تۇراتتى. دېرىزىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى تۆمۈر رامدا بىر تال ئارغامچا ساڭگىلاپ تۇراتتى. بىز ئالدىنىپتۇق. ئۈچىمىزنىڭ چىرايلىرىدا قان قالمىدى. ھەتتا ھوڭگىرەپ يىغلاشقىمۇ مادارىمىز يەتمىدى... بىز بىر - بىرىمىزگە تاپا - تەنە قىلىشتۇق، ئۇ ئالدامچىنى قارغىدۇق. ئۇنى ئىزدەپ تېپىپ، جاجىسىنى بەرمەكچى بولدۇق. بىراق، بۇ ئادەم دېڭىزنىڭ ئۇنى قانداقمۇ تاپقىلى بولسۇن. بىز قانۇن ئورۇنلىرىغا ئەرز قىلدۇق. بىراق بىزدە بىرەر ئېنىق ئىسپات بولمىغاچقا، قانۇن ئورگانلىرىدىكىلەرمۇ ئامالسىز قالدى. بىز ئاخىرى چىققان كۆز ئورنىغا چۈشمەپتۇ، دېگەندەك پۇلىمىزنىڭ تېپىلمايدىغانلىقىغا كۆزىمىز يەتكەندىن كېيىن، يىغلاپ چىققان توپتەك سولىشىپ ياتاققا قايتىپ كەلدۇق. يانچۇقىمىزدا پەقەت بىرقانچە كونلۇك تورمۇش خىراجىتىگە يەتكۈدەك پۇلدىن باشقا ھېچ نەرسە يوق ئىدى. گېلىمىزدىن يا بىر تامچە سۇ، يا بىر چىشلەم نان ئۆتمەيتتى. ئۈچىمىز ھېچ نەرسە يېمەي ياتاققا سولىنىپ ياتتۇق. نېمە قىلارىمىزنى بىلمەيتتۇق... سائەت

قانچە بولغانلىقىنىمۇ بىلمەيمەن. بىر چاغدا بېشىمنىڭ قاتتىق ئاغرىۋاتقانلىقىنى سەزدىم. ئاستا ئورنىمدىن تۇرۇپ كارىدورغا چىقتىم. يۈز - كۆزلىرىمنى سوغۇق سۇ بىلەن يۇيۇپ ئۆزۈمنى سەگىتمەكچى بولدۇم - دە، ئوڭ قول تەرەپتىكى سۇخانىغا كىردىم. سۇخانىدا بىر ئۇيغۇر ئەر كىشى يۈز - قوللىرىنى يۇيۇۋاتقانىكەن. ئۇ كىشىنى كۆرۈپ، خۇددى بىرەر ئۇرۇق - تۇغقىنىمنى كۆرگەندەك خۇش بولۇپ كەتتىم. ئۆز يۇرتۇمدا بولغان بولسام، يات ئەرلەرگە ھەرگىزمۇ سۆز ئاچمىغان بولاتتىم: ئەمما، ماڭا يەر شارائىتى يات، ئادەملىرىمۇ يات، تىلىمۇ يات، ئۇنىڭ ئۈستىگە بېشىمغا مۇشۇنداق ئېغىر كۈن چۈشكەن شارائىتتا ئۇچراپ قالغان بۇ ئادەمگە دەردىمنى تۆكۈپ راسا يىغلىۋالغۇم كەلدى. بىراق، نومۇس قىلىپ ئۆزۈمنى تۇتۇۋالدىم. قارىماققا ئۇ خېلىلا دۇرۇس ئادەمدەك كۆرۈندى. شۇڭا مەن ئالدى بىلەن گەپ ئاچتىم:

— سىزمۇ مۇشۇ مېھمانخانىدا تۇرامسىز؟

ئۇ بۇرۇلۇپ مېنىڭ ئۈستىبېشىمغا بىر قۇر سەپسالغاندىن كېيىن، ئوچۇق چىراي بىلەن جاۋاب قايتۇردى:

— ھەئە، 404 - ياتاقتا، ئىسمىم كېرەم. سىزچۇ؟

— مەن... سىز بىلەن بىر قەۋەتتە ئىكەنمىز. 401 - ياتاقتا، ئىسمىم چىمەن بولىدۇ.

— ھە، چىمەن دەڭ، ئۆزىڭىز يالغۇزما؟

— ياق، يەنە ئىككى ھەمراھىم بار.

— سىلەر سودا بىلەن كەلگەنما؟

— ھەئە... ياق...

— نېمە بولدىڭىز؟ چىرايىڭىز بىر قىسمىلا بولۇپ كەتتىغۇ؟ بىر يېرىڭىز ئاغرى-

ۋاتامدۇ-يا؟

مەن ھودۇقۇشقا باشلىدىم. مېنىڭ بۇ ھالىتىمدىن ئۇ سەل ئەجەبلەندى بولغاي، ماڭا قاراپ تۇرۇپ قالدى. كېيىن يۈز-قوللىرىنى سۈرتۈۋېتىپ مۇلايىم قىياپەتتە:

— ئەگەر مېنى يات كۆرمىسىڭىز ياتىقىمغا كىرىپ بىردەم ئولتۇرۇپ چىقسىڭىز. ئۆزۈم يالغۇز، — دېدى.

مەن ھېچقانداق ئىككىلەنمەستىن ھېلىقى ئادەمنىڭ ياتىقىغا كىردىم. بىز خېلى ئۇزۇن پاراڭلاشتۇق. مەن ئۇنىڭغا ئۆزۈمنىڭ پۈتۈن ئەھۋالىمنى ئەينەن سۆزلەپ بەردىم. ئۇ ماڭا بەكمۇ ئىچ ئاغرىتقان قىياپەتتە بىرمۇنچە تەسەللىي بەردى ۋە ئۆزىنىڭ سودا بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقانلىقىغا ئون يىل بولغانلىقىنى، يۇرتىدا بىرقانچە دۇكىنى بارلىقىنى، ئۆزىنىڭمۇ ماڭا ئوخشاش بىرقانچە قېتىم ئالدانغانلىقىنى، لېكىن تاللىغان يولىدىن قەتئىي چېكىنمەي، سەۋر-تاقەت بىلەن ئەقىل-پاراستىنى ئىشقا سېلىپ، ئاخىر مۇشۇ كۈنگە ئېرىشكەنلىكىنى سۆزلەپ بەردى. مېنىڭ بىر قېتىم مەغلۇبىيەتكە ئۇچراپلا، بۇ يولدىن چېكىنمەسلىكىمنى، ئۆزىنىڭ ماڭا يېقىندىن ياردەمدە بولىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. ئاندىن كەچلىك تاماقنى بىللە يەپ كېلىشكە تەكلىپ قىلدى. مەن ياتاققا كىرىپ ھەمراھلىرىمنى تاماق يەپ كېلىشكە شۇنچە زورلىغان بولساممۇ، ئۇلار قەتئىي ئۇنىمىدى. مېنىڭمۇ بىلىشىپ سىناشمىغان يات ئەر بىلەن بىرگە چىقىشىمغا نارازىلىق بىلدۈردى. شۇ چاغدا مەن ئۇلارنىڭ سۆزىگە كىرسەم بوپتىكەن دەپ ھازىرغىچە پۇشايمان يەيمەن. — چىمەن يەرگە قاراپ بىر پەس خىيال سۈرۈپ ئولتۇرۇپ قالدى. ئاندىن كېيىنى داۋاملاشتۇردى، —

ئۇ مېنى شەھەرنىڭ سىرتىغىراق جايلاشقان شىنجاڭلىق بىر يەككە تىجارەتچىنىڭ ئاشخانىسىغا باشلاپ باردى. بىز تاماقنى يەپ بولۇپ پاراڭلاشقاچ پىيادە مېڭىپ ياتاققا قايتىپ كەلدۇق. مەن ئۇنىڭغا بىر مۇنچە رەھمەت ئېيتىپ ياتىقىمغا مېڭىشىمغا، ئۇ:

— چىمەن، ياتىقىمغا كىرىپ بىرئاز ئولتۇرۇپ چىقىپ كەتسىڭىز بولمامدۇ؟! ئۇخلايدىغانغا تېخى خېلى بالدۇرغۇ، — دېدى يالۋۇرغان تەلەپپۇزدا. مەن ئۇنىڭ ئۇ تەلىپىنى رەت قىلىشقا جۈرئەت قىلالمىدىم. چۈنكى ئۇنىڭ گەپ-سۆزلىرى جايىدا، ئۆزىنى تۇختاتقان، ئاق كۆڭۈل ئادەم ئىكەنلىكىگە ئىشەنگەنىدىم. شۇڭا، بوپتىلا، ياتاقتا ئىچىم سىقىلىپ ئولتۇرغىنىمدىن كۆرە بىردەم ئولتۇرۇپ چىقساممۇ چىققاي دېدىم-دە، ئۇنىڭ ياتىقىغا كىردىم. بىز يەنە تاغدىن-باغدىن پاراڭلىشىپ ئولتۇردۇق. ئۇ ماڭا ئۇسساپ قالغانسىز، دەپ بىر ئىستاكان سوغۇق ئىچىملىك قۇيۇپ بەردى. مەن پەقەت شۇنى ئىچكىنىمنىلا بىلىمەن، ئەتىسى كۆزۈمنى ئاچسام، ئۇنىڭ بىلەن بىر كارىۋاتتا...

مەن ئۆز-ئۆزۈمدىن قاتتىق يىرگەندىم، نەپرەتلەندىم... ئەمدى ئىككى بالامنىڭ يۈزىگە قانداق قارايمەن، دەپ چاچلىرىمنى يۇلدۇم، يۈزلىرىمنى تاتىلاپ قانىتىۋەتتىم، ئۇ بولسا مېنى چىڭ قۇچاقلىۋېلىپ، يالۋۇرۇشقا باشلىدى:

— خۇدا ھەققى، ئۇنداق قىلماڭ چىمەن! مەن سىزنى دەپسەندە قىلىش نىيىتىمدە بۇنداق قىلمىدىم. سىزنى چىن يۈرىكىمدىن ياخشى كۆرۈپ قالدىم. مېنىڭ بالا-چاقام يوق، سىزنىڭمۇ يولدىشىڭىز يوقكەن. بىز ئىككىمىز بىر بولساق، بۇنىڭ نېمە يامىنى بار؟ مەندە پۇل دېسە

بار، بالىلارنى بىللە باقىمىز، مەن پۇلدار
خوتۇنلارنى كۆپ كۆرگەن. لېكىن ماڭا
ئۇنداق خوتۇنلارنىڭ لازىمى يوق. ماڭا
پەقەت سىزلا لازىم... سىزلا. چىمەن ماڭا
ئىچىڭىز ئاغرىسۇن. ئەگەر سىز ماڭا ماقۇللا
دېسىڭىز، ئۆمۈر بويى قۇلىڭىز بولۇپ كې-
تەي... بۇندىن كېيىن مەن سىزگە باشپاناھ
بولىمەن. سىز سودا قىلىمەن دەپ جاپا
تارتىپمۇ يۈرمەيسىز. مېنىڭ بۇ يەردە بېجى-
رىدىغان ئازراق ئىشلىرىم بار. شۇ ئىشلارنى
بىر تەرەپ قىلىپ بولۇپ، سىز بىلەن بىللە
يۇرتىڭىزغا بېرىپ، ئەل-جامائەتنىڭ ئالدىدا
كاتتا توي قىلىپ بېرىمەن. سىزنىڭ بالى-
ڭىز مېنىڭ بالام. سىز پەقەت «كېرىم مې-
نىڭ ئېرىم» دېسىڭىزلا بولدى، ھەممە ئىش
يۈرۈشۈپ كېتىدۇ. ھېلىقى قەرزلىرىڭىزنىمۇ
مەن تۆلىۋېتىمەن...

ئۇنىڭ ياغلىق سۆزلىرى مېنى ئاخىرى
ئېرىتتى. مەن ھەر قانچە دېيىشىپمۇ ئۇنىڭغا
تەڭ كېلەلمىدىم. ئاخىرى تەقدىرىمنى
ئۇنىڭغا باغلاشقا مەجبۇر بولدۇم. شۇنداق قى-
لىپ ھەمراھلىرىم بىلەن قايتا ئۇچرىشىشقا
گەپنىڭ راستىنى ئېيتسام يۈزۈم چىدىمىدى.
ئەتىسى بىز ئوغرىلىقچە باشقا مېھمانخانىغا
يۆتكىلىپ كەتتۇق. مەن بىرەر ئايغىچە يا-
تاقتىن چىقماي يوشۇرۇنۇپ يۈردۈم، كېرىم
سودا دوكۇۋورلىشىمەن دەپ ئەتىسى چىقىپ
كەتسە، كەچ قايتىپ كېلەتتى. بەزىدە كۈن-
لەپ-كۈنلەپ ياتاقتىن چىقماي ئولتۇراتت-
تى. كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە ئىككى ئايمۇ
ئۆتۈپ كەتتى. مەن تېزرەك قايتىپ كېتىش
ھەققىدە سۆز ئاچسام، ئۇ:

— توختاپ تۇر! مېنى ئالدىراتما!
سودا ئىشى دېگەن نازۇك ئىش، سەللا بى-
خەستەلىك قىلساڭ، ساڭا ئوخشاش زىيان
تارتىدىغان گەپ. ھازىر دېگەن يەتتە ياش-
تىن يەتمىش ياشقىچە ھەممىسى پۇل دەپ
چېپىپ يۈرۈيدۇ، پۇل تاپماق شۇنداق
ئاسان ئىش دەمسەن؟ خەق سېنى يەيمەن
دەيدۇ. سەن خەقنى يەيمەن دەيسەن.
ئىشىكتىن چىقساڭلا ئىش ئوڭىغا ماڭىدىغان
ئىش يوق. يەنە 15 كۈن تەخىر قىل.
ئىشلار بىر تەرەپ بولسىلا يۇرتىقا قايتىمى-
مىز، — دەپ مېنى بەزلەيتتى. ئۇنىڭ قان-
داق سودا قىلىدىغانلىقى، قانچىلىك پۇلى
بارلىقىنى مەن بىلمەيتتىم. ئارىدىن ئون
نەچچە كۈن ئۆتۈپ كەتتى. بىر كۈنى كې-
رەم بەكمۇ كەچ قايتىپ كەلدى. ئۇنىڭ
چىرايى باشقىچىلا كۆرۈنەتتى. ئۇ ئىشىك-
تىن كىرىپلا:

— چىمەن، سودىمىزدا بىرئاز چاتاق
چىقتى، بۇنداق دېسەم بەك ئەنسىرەپمۇ
كەتمە، ئەگەر ئەتىگىچە قايتىپ كېلەلمىسەم
كاۋاپچىلار بازىرىغا بېرىپ، «غوپۇر قاپاق»
دېگەن كىشىنى ئىزدىسەڭ، شۇ كىشى ساڭا
ياردەم قىلىدۇ، — دېدى-دە، ياتاقتىن ئال-
دىراش چىقىپ كەتتى. مەن ھېچ نەرسىنى
ئاڭقىرالماي قالدىم. تاڭ ئاتقۇچە كۆز يۇم-
ماي كېرەمنىڭ غېمىنى يەپ، ئۇنىڭدىن
ئەنسىرەپ چىقتىم. تاڭمۇ ئاتتى. كېرەم
قايتىپ كەلمىدى. چۈشكىچە ساقلىدىم، كەل-
مىدى... مەن تەقەززالىق بىلەن دېرىزىدىن
سىرتقا قاراپ ئولتۇراتتىم، تۇيۇقسىز ئىشىك
چېكىلدى. مەن كېرەم قايتىپ كەلدى، دەپ
ئويلاپ يۈگۈرۈپ بېرىپ ئىشىكنى ئاچتىم.
ئىشىك ئالدىدا كۈتكۈچى قىز تۇراتتى. ئۇ:

— سىلەر تېخى ماڭمىدىڭلارما؟ — دەپ
سورىدى مەندىن. مەن سەل ئەجەبلىنىپ:

— نەگە؟ — دەپ سورىدىم.

— يولدىشىڭىز يۇرتقا قايتىدىغان بول-

www.uyghurkitap.com

دۇق دەپ، تۈنۈگۈن ھەممە رەسمىيەتلەرنى ئۆتەپ بولدىغۇ، — دېدى.

— بۇ گەپنى ئاڭلاپ قۇلاقلىرىمغا ئىشەنمەي قالدىم. پۈتۈن زېمىن پىرقىراۋاتقاندەك بېشىم قېيىپ، كۆزلىرىمگە قاراڭغۇلۇق تىقىلدى. مەن ھەممىنى چۈشەندىم: ئاھ، خۇدا، كېرەممۇ مېنى ئالداپتۇ-دە! ئەمدى مەن قانداق قىلىمەن؟ يۇرتقا قايتاي دېسەم يېنىمدا بىر تىيىن بولمىسا، يا قونار جايىم بولمىسا، ئاخىرى نائىلاج كاۋاپچىلار بازىرىغا بېرىپ «غوپۇر قاپاق» دېگەن كىشىنى ئىزدەپ تاپتىم. بۇ ئادەم مېنى كۆرۈپلا:

— كېلىڭ، كېلىڭ خانىقىز، سىزنىڭ كېلىشىڭىزنى تۆت كۆزۈم بىلەن كۈتۈپلا تۇراتتىم، — دېدى كۆزلىرىمگە ھاياسىزلارچە تىكىلىپ. ئۇنىڭ بىرنەچچە ئاي سۇ يۇقمىغاندەك قاسماقلىشىپ كەتكەن يۈزلىرىنى پۇرچاقتەك دانىخورەك قاپلاپ كەتكەنىدى. ئېيىقنىڭكىدەك قوپال قوللىرى ۋە تىرناقلىرىنىڭ چۆرىلىرىگە سىڭىپ كەتكەن ماي يۇقى ئادەمنى تېخىمۇ يىرگەندۈرەتتى. ئەسلىدە بۇ ئادەمنى «غوپۇر قاپاق» دېگەندىن كۆرە «غوپۇر قاسماق» دېسە تازا لايىق بولاركەندۇق. بۇ ئادەمنىڭ تەقى-تۇرقىدىنلا ياخشى ئادەم ئەمەسلىكى چىقىپ تۇراتتى. شۇڭا مەن ئۇنىڭ قېشىدىن تېزرەك كەتمەكچى بولۇپ، دەردىمنى ئىچىمگە يۇتۇپ، چاندۇرماي مۇلايىم ئاھاڭدا:

— غوپۇر ئاكا، مەن سىزنى ئاۋارە قىلماي، ئۇدۇل ياتاققا قايتىپ بېرىپ، كېرەمنى شۇ يەردە ساقلاي، — دېدىم.

ھېلىقى قاسماق چىرايىنى بىردىنلا ئۆزگەرتىپ:

— ۋاي خانىمەي! پۇلىنى مەن تۆلىسەم، سىلى كېرەمنى ساقلاملا؟! ماڭا قالسىلا خانىم، كېرەمنى ئەمدى بۇ شەھەردىن تاپالمايلا! ئۇ يالاڭتۆش ئەمدى سىلىگە ئۆزىنى ئەمەس، كۆلەڭگىسىنىمۇ تۇتقازمايدۇ. ئۇ تۈنۈگۈن قىماردا ئۇتتۇرۇپ قويۇپ، سىلىنى ماڭا مىڭ سومغا سېتىۋەتتى. سىلى ئەمدى مېنىڭ بولدىلا... ھا... ھا... ھا... — ئۇ مەغرۇرلۇق بىلەن كۈلۈپ كەتتى:

مەن يەنە تۇزاققا دەسسىگەن ئىكەنمەن. كېرەم دېگەن مۇناپىقنىڭ قارا يۈزلۈكىنى قارا، ھەي چىمەن، ئۆزۈڭگىمۇ ئازسەن. قاچانمۇ ئەقلىڭنى تېپىپ ئادەم بولارسەن، — مەن ئىچىمدە ئۆزۈمنى ئەيىبلەپ بىچارىلەرچە ئەتراپقا تەلمۈردۈم. غوپۇر قاپاق مېنى كاۋاپخانىنىڭ كەينىدىكى ياتاق ئۆيگە سۆرەپ ماڭدى. مەن تىركىشىپ ماڭماي تۇرۇۋالدىم. بىراق ئۇنىڭ كۈچلۈك ھەم قوپال قوللىرى گويا ئامبۇردەك بېلىمدىن قاماللاپ ئالدى. مەن خۇددى لاچىن سوققان توشقاندەك دۈگدىيىپلا قالدىم. ئۇ مېنى بىر تاغار پاختىنى كۆتۈرگەندەكلا ئاپىرىپ كارىۋاتقا ئاتتى. مەن ئۆزۈمنى ناھايىتى تېزلا ئوڭشىۋالدىم-دە، چەبدەسلىك بىلەن كارىۋاتتىن چۈشۈۋالدىم ۋە ياخشى گەپ تاشنى ئېرىتىدۇ، دەپ ئويلاپ غوپۇر قاسماققا يالۋۇرۇشقا باشلىدىم:

— خۇدا ھەققى، ماڭا رەھىم قىلسىلا ئاكا، ماڭا قىلغان ياخشىلىقلىرىنى بۇ ئالەمدە كۆرمىسىلە، ئۇ ئالەمدە بولسىمۇ كۆرەلا. مەندەك بىر ئاجىز ئايالغا رەھىم قىلىپ مېنى قويۇۋەتسىلە...

— نېمە؟ قويۇۋەتسىلە؟! سېنى قويۇپ بەرسەم، مىڭ سومنى نەدىن تاپىمەن؟ ئەگەر مەن بىلەن بىرگە ئۆتۈشنى خالىمىساڭ، مىڭ سومنى ھازىر ئالقىنىمغا سال، ئاندىن سېنى قويۇپ بېرىمەن.

ئۇنداق ياخشى گەپلەرنى قىلىپلا مەنىدىن
قۇتۇلىمەن دەپ چۈچۈرنى خام سانىما!
سەندەك نىمىلەرنى مەن جىق كۆرگەن! —
ئۇ بۇقىدەك ھۆركىرىدى. يالۋۇرۇش بىلەن ئۇنىڭ
قولىدىن قۇتۇلالمايدىغانلىقىمغا كۆزۈم يېتىپ،
ئىشككە ئۆزۈمنى ئاتتىم. بىراق، غوپپۇر
قاسماقمۇ بوش كەلمىدى. ئۇ ئېتىلىپ
كەلگىنىچە مېنى قاماللاپ ئالدى - دە، يەنە
كارىۋاتقا ئاتتى، ئاندىن رەھىمسىزلەرچە
باش - كۆزلىرىمگە ئۇرغىلى تۇردى. بۇرنىمـ
دىن ئاققان قان كىيىم - كېچەكلىرىمنى
بويىدى. غوپپۇر قاسماقنىڭ قولى تالدىمۇ
قانداق پۇتلىرى بىلەن ئۇدۇل كەنگەن
يېرىمگە تېپىشكە باشلىدى. دېمىنىڭ نالىلى-
رىمغا پىسەنتمۇ قىلىپ قويمىدى. يا خۇدا!
ئۇنىڭ يۈرىكى تاشمىدۇ؟! ئۇ ياكى ۋەھـ
شىي ھايۋاندىن تۆرەلگەنمىدۇ؟ ... مەن بار
كۈچۈمنى يىغىپ ئورنىمدىن تۇرماقچى بولـ
دۇم. ھېلىقى ئىپلاس بىر مۇشت سىلىـ
ۋېدى، ئوڭدامغا چۈشتۈم. كېيىنكى
ئىشلارنى بىلمەيمەن ... مەن بۇنداق خورـ
لىنىپ، دەپسەندە بولۇپ ياشىغاندىن كۆرە
ئۆلۈمنى ئەۋزەل بىلىپ ئۆلۈۋالماقچىمۇ
بولدۇم. بىراق غوپپۇر قاسماقنىڭ كۆزىدىن
بىردەممۇ نېرى بولالمىدىم. شۇنداق قىلىپ
ئۇنىڭ چاڭگىلىغا چۈشتۈم، — چىمەن
بىر پەس ئولتۇرۇۋالغاندىن كېيىن سۆزىنى
يەنە داۋام قىلدى، — مەن ئادەم قېلىپىد-
دىن چىققان بۇنداق ئىپلاسلار ئۇ ئالەمدە
دوزاخ ئوتىدا كۆيۈپ، ئۆز جازاسىنى تارـ
تىدۇ، دەپ ئويلايتتىم، بىراق غوپپۇر قاسـ
ماق بۇ ئالەمدە — مېنىڭ كۆز ئالدىمدىلا
جازاسىنى تارتتى، ئۇ قىمار ئۇستىدە باشقى-
لارنىڭ پىچىقى ئاستىدا ئۆلدى. شۇنىڭدىن
كېيىنلا مەن ئۆز - ئۆزۈمگە ئىگە بولدۇم.

مەندە ھاياتقا نىسبەتەن يەنە ئۈمىد تۇغۇلـ
دى. مەن ئەمدى ياشايمەن! ھەقىقىي ئادەم
سۈپىتىدە ياشايمەن! مەن پۇل تاپىمەن
دەپ بۇ يەرگە كېلىپ مۇشۇنچىۋالا سورۇقـ
چىلىقلارنى تارتتىم. ئەمدى شۇ ھالىم
بىلەن قۇرۇق قول بالىلىرىمنىڭ، يۇرتداشـ
لارنىڭ ئالدىغا قانداق بارىمەن. شۇلارنى
ئويلاپ، غوپپۇر قاسماقتىن يوشۇرۇن يىغـ
قان ئازراق پۇلنى ئېلىپ، بېيجىڭغا كەلـ
دىم. جاھاندا ياخشى نىيەتلىك كىشىلەر
يەنىلا بار ئىكەن. بېيجىڭدا ئۆزۈمدىن
بۇرۇن تىجارەت قىلىپ كېلىۋاتقان بىرنەچچە
ياخشى نىيەتلىك كىشىلەرنىڭ ياردىمى
بىلەن سىز كۆرگەن ھېلىقى ئاشخانىنى
ئاچتىم. باشقىلارنىڭ تونۇپ قالماسلىقى
ئۈچۈن ئۆزۈمنى ئامال بار كىشىلەردىن،
بولۇپمۇ شىنجاڭدىن كەلگەنلەردىن چەتكە
ئېلىپ يۈردۈم. مېنىڭ كېچە - كۈندۈز
ئويلايدىغىنىم — قەرز ئالغان بىر تۈمەن
پۇلنىڭ ئورنىنى قىلىپ، بالىلىرىمنىڭ
قېشىغا تېزرەك بېرىش. ھازىر ئاشخانىـ
مىزنىڭ ئوقىتىمۇ يامان ئەمەس بولۇۋاتىدۇ.
پۇلنىڭ كۆپ قىسمىنى تەق قىلىپ بولـ
دۇم. يەنە بىر مەزگىل ھەرىكەت قىلسام
قەرزنى پۈتۈنلەي تۆلەپ بولىمەن. ئاندىن
بالىلىرىم بىلەن جەم بولىمەن ... بىچارە
بالىلىرىم ... — ئۇ ياغلىقى بىلەن كۆزلىرىنى
سۈرتۈۋېتىپ يەنە داۋاملاشتۇردى، — ھاياـ
تىمدا شۇنچىلىك دەرد - ئەلەملەرنى
تارتتىم، يەنە قانداق كۆرگۈلۈكۈم بار، بۇنى
خۇدا ئۆزى بىلىدۇ. ئەمما، مەن بۇنىدىن
كېيىن ھەرقانداق مۇشكۈلاتچىلىككە يولۇقـ
سام، ھەرگىزمۇ ئىلگىرىكىدەك تەمتىرەپ،
گاڭگىراپ قالمايمەن، مەن ئەرلەرگە
ئاياللارنىڭ ھەرگىزمۇ خالىسا ئۆزۈپ يەيـ

دىغان شاختىكى ئالما، توكۇلسا يېيىنچا
قىلىدىغان چاپان ئەمەسلىكىنى، ھاجىتى
چۈشكەندە پۈتنىغا سىيىۋالىدىغان، ھاجىتى-
دىن چىققاندىن كېيىن تاشلىۋېتىدىغان
سايما كەش ئەمەسلىكىنى، ئۇلارنىڭمۇ
ئەرلەرگە ئوخشاشلا ياشاش ھوقۇقى بار-
لىقىنى تونۇتماقچى...

مۇشۇ سۆزلەرنى قىلىۋاتقىنىدا، ئۇنىڭ
ۋۇجۇدىدا بىر خىل جاسارەت ئوتى يال-
قۇنلاۋاتقاندەك كۆرۈندى. ئۇنىڭ كۆزلىرى
ئەڭگىرىگە ئوخشاشلا نۇرلۇق، بىراق
ئېچىنىپ قارىغاندا، بىر نەچچە يىللىق
ئەلەم ۋە خورلىنىشنىڭ ئىزنالىرى مانا مەن
دەپ چىقىپ تۇراتتى.

— سىز يولدىشىڭىزنىڭ ئاغىنىسى بول-
غاچقا، بېشىمدىن ئۆتكەن كۈنلەرنىڭ
ھەممىسىنى سىزگە سۆزلەپ بەردىم. ھازىر-
چە ماۋۇ 200 كوي پۇلنى باللىرىمغا
ئالغاچ بېرىڭ. مەن پات ئارىدا قايتىپ
كېتىمەن.

مەن ئۇنى ئۇزىتىپ چىققاندا ۋاقىت
بىر يەرگە بېرىپ قالغانىدى. ھاۋا تۇتۇق
بولۇپ، ئاسماندا ئاندا - ساندا يۇلتۇزلار
جىمىرلايتتى. تۇيۇقسىز ھاۋا قاتتىق گۈل-
دۈرلەپ، چاقماق چېقىلدى.

— يامغۇر ياغىدىغان ئوخشايدۇ، —
دېدىم مەن چىمەنگە قاراپ، — كۈنلۈك
ئېلىۋالامسىز - يا؟

— بولىدى، ھاجىتى يوق. سىز
كىرىپ كېتىڭ، — دېدى چىمەن، —
ئەمىسە يۇرتقا بېرىپلا باللىرىمنى ئىزدەڭ...

ئاسمان بارغانسېرى قارىيىشقا باش-
لىدى. يەنە بىر قېتىم چاقماق چاقتى،
كەينىدىنلا يامغۇر چۈشۈشكە باشلىدى.

— خوش، — دېدى چىمەن كەي-
نىگە ئۆرۈلۈپ، — خۇدا بۇيرۇسا پات
ئارىدا يۇرتتا كۆرۈشەرمىز.

چىمەن يامغۇر بىلەن قوشۇلۇپ،
مەڭزىنى بويلاپ ئېقىۋاتقان ياشلىرىنى
سۈرتكىنىچە كېتىپ قالدى.

مەن بۇ دەردمەن، لېكىن قەيسەر
ئايالنىڭ كەينىدىن رازىمەنلىك ھېسسى-
ياتى بىلەن قاراپ تۇرۇپ قالدىم.

يامغۇر! يەنىمۇ بەكرەك ياغقىن!
ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى بارلىق دەرد - ئەلەملەرنى
پاك - پاكىز يۇيۇپ چىقىرىۋەت!

مەسئۇل مۇھەررىر سارەم ئىبراھىم

ئابلىكىم ئابلىمەت

يېتىملىك

(ھېكايە)

— بالام ئەكبەرجان، تاماق پىشتى،
ئۆيگە كىر!

بۇ يېقىملىق ئاۋاز گويا قايناۋاتقان
قازانغا سوغۇق سۇ قۇيغاندەك، باللارنىڭ
قىزىق ئويۇننى چېپىپىدە توختىتىپ
قويدى. جاراڭلىق، ئىنچىكە ئاۋازدا قوشاق
ئېيتىۋاتقان ئېغىزلار، توپ - لاقتەك سەكرە-
ۋاتقان پۇتلار بېسىقىپ قالدى. ھەممەي-

لەنىنىڭ قورساقلىرى پىژژىدە ئاچقالىدەك بولدى. ئەتراپ كۆكۈمگە تورالغان، يۇلتۇزلار چاراقلاپ يېنىپ كەتكەن، تورغاقتەك ئاي كۆكتە ئېسىلىپ تۇراتتى. ئانىلىرىنىڭمۇ ئۆزىنى تاماققا چاقىرىش ۋاقتى بولغانلىقىنى ھېس قىلىشقان باللار بىردىنئىككىدىن ياڭاق تۈۋىدىن ئايرىلىپ، ئۆيلىرىگە قاراپ ماڭدى.

ئابدۇنەبى خۇددى ياڭاقنى قوغدايدىغان قاراۋۇلدەك يالغۇز قالدى. ئۇ قايسى تەرەپكە مېڭىشنى بىلمەيتتى. كۆزلىرى چاۋاك چېلىۋاتقان ياپراقلارغا، سۇس ئاي نۇرىدا پەرق ئېتىش مۇمكىن بولمىغان يوچۇن نەرسىلەرگە قادىلىپ قالغانىدى. «بالام ئەكبەرجان، تاماق تەييار بولدى، ئۆيگە كىر! » بۇ ئاۋاز ئۇنىڭ قۇلىقىدىن كىرىپ تومۇر - تومۇرلىرىغا تاراپ كەتتى. ئەتىگەندىن بېرى ئۆرۈك يەپ كۆپۈپ كەتكەن قورسىقىنىڭ تېخىمۇ ئېچىپ كەتكەنلىكىنى سەزدى. بىر چاغلاردا ئانىسى ئۇنى شۇنداق چاقىراتتى. بىراق، ھازىر... ھازىر يوق - تە. بەلكىم ئەكبەرنىڭ ئانىسى لەگمەن ئەتكەندۇ، ئەكبەرگە گۆشلىرىدىن تاللاپ سېلىپ بەرگەن بولسا، ھۇزۇرلىنىپ يەيدۇ - دە! ئۇنىڭ پۇتلىرى مەززىلىك پۇراق كېلىۋاتقان ئەكبەرنىڭ ئۆيى تەرەپكە توغرىلاندى. ئۆزىمۇ بىلمىگەن ھالدا قەدەملىرى بىردىن - بىردىن يۆتكىلىپ، يوغان دەرۋازا ئالدىغا كەلگەندە توختاپ قالدى. ئۆيگە نېمە دەپ كىرىش كېرەك؟ قورسىقىم ئېچىپ كەتتى دەپ كىرسە، ھەمراخان ئاچا تويغۇدەك لەگمەن بېرەتتى. بىراق... ئۇ ئۇرۇق، سېرىق يۈزلىرىنى سىلاپ تۇرۇپ قالدى. ھېلىمۇ ھەمراخان ئاچامنىڭ تامىقىنى يەپ يۈركىلى ئىككى كۈن بولدى، مېھرىبانلىقتا ئۆز ئانامدىن قېلىشمىسىمۇ، بەربىر ئۆز ئانام ئەمەس ... بۈگۈنمۇ قېلىنلىق قىلسام... ئۇ ئاغزىغا يىغىلىپ قالغان سېرىق سۇنى تەستە يۇتۇۋەتتى - دە، دەرۋازا تۈۋىدىن ئاستا - ئاستا يىراقلاشتى. ھاۋادا مەززىلىك لەگمەن پۇرىقى ئۇچۇپ يۈرەتتى...

«ئىشىك بېشىدا قارا مۈشۈك ئولتۇرىدۇ، بۇ نېمە؟ » دېگەن تېپىشماقتا ئابدۇنەبىمۇ، ئەكبەرمۇ ۋە باشقىلارمۇ دەرھاللا «قۇلۇپ» دەپ جاۋاب بېرىشەتتى. مانا، ئابدۇنەبى ئۆز ئۆيى ئالدىغا كېلىپ ئىشىك بېشىغا ئېسىلغان «قارا مۈشۈك» نى كۆردى. «قارا مۈشۈك» ئۇنى ئۈمىدسىزلىككە پاتۇرۇپ قويدى.

— دادا، نەگە بارسىز؟ — دېگەنىدى ئۇ، دادىسى «قارا مۈشۈك» نى ئېسىۋاتقاندا.

— يىراققا، بالام.

— مېنىمۇ ئېلىپ بارامسىز؟

— ئۇماق بالام، ئۇ سەن بارىدىغان يەر ئەمەس.

— نېمىشقا؟!

— ئۇ يەردە مەن بۇغداي ئورىمەن، سەن ئىسسىققا چىدىيالمايسەن، قوزام.

— چىدىيالايمەن، بارايچۇ، دادا!

— ئوبدان بالام، گەپ ئاڭلا! سەن ياڭاق تۈۋىگە بېرىپ ئويناپ تۇر. بۇغداي ئورىسام كىشىلەر ماڭا پۇل بېرىدۇ. ساڭا سامسا، كەمپۈت ئېلىپ كېلىمەن.

سامسا ئەجەب مەززىلىك، كەمپۈت بەك تاتلىق... ھەمراخان ئاچام ئەكبەرگە لەگمەن بېرىۋاتقاندۇ. ئانام ماڭىمۇ لەگمەن ئېتىپ بەرگەن، شۇنداق مەززىلىك ئىدى، « قوزام ئەمدى ئۇخلا! » دەپ سۆيۈشلىرىچۇ، تېخى. ئانام نېمىشقا كېلىد-

www.uyghurkitap.com

ۋەرمەيدىغاندۇ؟ «دادالڭ پۇل تاپقاندا بارىمەن!» دېگىنى نېمىسى؟ سالىنىڭ ئانىسىمۇ يامانلاپ كېتىپ، بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندە، «بالامنى كۆرگۈم كەلدى» دەپ، ئۆزى قايتىپ كەلدى. سالىمۇ، دادىسىمۇ هازىر مەززىلىك تاماق يەۋاتقاندۇ، ئانامنىڭ مېنى كۆرگۈسى كەلمەمدىغاندۇ! مېنى قورسىقى ئاچقاندۇ، دەپ ئويلىمايدىكەن. ئاسماندىكى ئايمۇ بەزىدە بالىلىرى — يۇلتۇزلارنى تاشلاپ كەتسە، يەنە كېلىدىكەن. ئۇ، بالىلىرىنى هەر كۈنى ئىمىتىپ قويامدىكىنە! كۈن بەك ئەسكى، شۇڭا ئۇنىڭ بالىلىرى يوق. ئاۋۇ يۇلتۇز يۈگۈرۈپ كېتىۋاتىدۇ، قورسىقىنى تويغۇزۇپ بولغان ئوخشايدۇ... ئانام كىيىملىرىنى ياغلىقىقا چىگىپ كەتكەن كۈنى قار ياغقان... قورسىقىم...

ئابدۇنەبىنى كۈچلۈك ئەسنەك تۇتتى. كەچنىڭ سالقىن شامىلى ئۇنىڭ يېلىك كىيىملىرىدىن غۇيۇلداپ ئۆتۈپ باراتتى. قورساقلىرى ئىچىپ، ئۈچەيلىرى تارتىشقىلىپ تۇردى. هەي، ئىسسىت، ئەكبەرنىڭ ئۆيىگە كىرسەممۇ بولغانىكەن، لەڭمەنگە تويىۋالاتتىم. هازىر هەممىسى ئۇيقۇغا كەتكەندۇ. ئەكبەرمۇ ئۇخلاۋاتقاندۇ، ئۇنىڭ قورسىقى توق، ئۆيى ئىسسىق. ئەكبەرنىڭ قورسىقى دائىم توق بولغاچقا، هەممىمىزدىن بەلەن يۈگۈرەيدۇ، مەن هەممىدىن كېيىن قالىمەن. ئەكبەر قوشاقنى يۇقىرى ئاۋازدا ئېيتالايدۇ، بۈگۈنكى قوشىقى ئەجەبمۇ چىرايلىقكەن.

چۆچۈرە، چۆچۈرە قاينايدۇ،
ئانام ماڭا بەرمەيدۇ.
بەرمىسىمۇ بەرمىسۇن...

ئاخىرىنى نېمە دېگەن بولغىيىدى!؟ بەرمىسىمۇ بەرمىسۇن... بەرمىسۇن... دادام ماڭا سامسا، كەمپۈت ئالغاچ كېلىدۇ... سامسىنىڭ گۆشى جىق، كەمپۈت ئەجەب تاتلىق... تاتلىق... دادا... دادا سامسا...

ئۇنىڭ ئۇيقۇ باسقان كۆزلىرى يۇمۇلدى، بۇرنىدىن پۇشۇلداپ چىقىۋاتقان ئىسسىق تىنىقلار شامالغا قوشۇلۇپ كەتتى. بەلكىم، ئانىسىنىڭ بۇرنىغا ئۇرۇلار...

ئەھەت ئابدۇراخمان

مەسئۇل مۇهەررىر: روزنەمەھەممەت جۇمە

تەھرىر ئاغامغا خەت

(هېكايە)

هۆرمەتلىك تەھرىر ئاغا.

مەن باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 2-يىللىق (A) سىنىپىدا ئوقۇۋاتىمەن. بوۋامنىڭ دەپ بېرىشىچە توخۇ يىلى 9 ياشقا كىرىدىكەنمەن. قايسى يىلى توخۇ يىلى بولىدۇ؟ «توخۇ يىلى» دەپمۇ يىل بولامدۇ؟ بۇلارنى بىلەمسىز، تەھرىر ئاغا؟ سىز بىلىسىز، شۇنداقمۇ؟ ماڭا خەت يېزىپ ئۆگىتىپ قويسىڭىز، مەن بوۋامغا بىر ماختىنىۋالايچۇ!

دادام ناۋاي بولغاچقىمىكىن مەن قۇرۇق نان يېيىشكە ئامراق. بىزنىڭ سىـ

نىپتىكى دادىسى ناۋاي بولمىغان باللارنىڭ سوڭكىسىنى ئاختۇرسىڭىزمۇ ساپلا نانىنىڭ ئۇۋۇنقىسى چىقىدۇ. دادىسى ناۋاي ئەمەس باللارنىڭمۇ ماڭا ئوخشاش نان يېيىشكە ئامراق بولغىنى نېمىسى؟ ئۇلار: «فۇرقەت، سېنىڭ نېنىڭ بەك تاتلىق ھەم يۇمشاق» دەيدۇ. راست شۇنداق. دادام دۇكاندىن قايتقاندا ماڭا ئىسسىق نانلارنى ئالغاچ كېلىدۇ ياكى بولمىسا ئەتىگەندە مەكتەپكە ماڭغاچ يول ئۈستىدىكى دادامنىڭ دۇكىنىدىن ئۈزۈم تاللاپ تۇرۇپ ئېلىۋالىمەن.

مۇئەللىم يادا ئىملا يازدۇرغاندا ياكى ھېساب ئىشلەتكەن چاغدا مەن بىر قولۇمدا قېرىنداش تۇتۇپ خەت يازسام، بىر قولۇمدا نان تۇتۇۋېلىپ يەپ ئولتۇرىمەن. باللارمۇ يەيدۇ. دەرس ۋاقتىدا نان يېمەيدىغان باللارمۇ بار. ماھىنۇر مۇئەللىم بۇنداق ۋاقىتلاردا بىزنى بەك تەنقىدلەپ كېتىدۇ:

— بۇ نېمە قىلىق-ھە، دەرس ۋاقتىدا نان يەيدىغان؟ سىلەر توخۇمۇ يا كەچكىچە دانلاپ تويمايدىغان؟ نانلىرىڭنى سونكاڭغا سېلىش! ھۇ، تويمىغۇرلار... — دەيدۇ.

بەزى باللار نانلىرىنى سېلىۋېتىدۇ. بەزىلىرى يانچۇقىغا سېلىۋېلىپ، بىر چېتىدىن ئۈۋاپ ئېلىپلا كاپ ئېتىدۇ. بەزى كۈنلىرى مۇئەللىم خاپا بولۇپ، بىزنى تەنقىدلەپ، دەرسمۇ ئۆتەلمەي قالىدۇ. قېيىداپ سىنىپتىن چىقىپ كەتكەن ۋاقىتلىرىمۇ بولدى. ئەمما بىزنىڭ نان يەيدىغان ئادىتىمىز ئۆزگەرمىدى. ھەتتا بىر قىسىم قىزلارمۇ نان-پىرەنىكلەرنى ئەكىلىپ يەيدىغان بولدى. ئۇلار بوتۇلكىلاردا سۈت، چايلارنىمۇ ئېلىپ كېلىدۇ. شۇنداق قىلىپ، بىزدەك دەرس ۋاقتىدا نان يەيدىغانلار بارغانسېرى كۆپەيدى.

كېيىن بىز 2-سىنىپقا چىقتۇق. شۇ چاغدا بىزگە ھۆسىيىن مۇئەللىم دەرسكە كىردى. بىز يەنە بۇرۇنقىدەك دەرس ۋاقتىدا نانلىرىمىزنى يەۋەردۇق. ئەمما ھۆسىيىن مۇئەللىمدىن سەل قورقۇپ، ناننى يانچۇقىمىزدا ئۇشتۇپ ئېلىپ، قولىمىزدا ئاغزىمىزنى توسۇپ تۇرۇپ، چالا-بۇلا چايناپلا يۇتىدىغان بولدۇق. بىراق، ھۆسىيىن مۇئەللىم نان يېگىنىمىزنى كۆرمىگەندەك بىزگە ھېچ نەرسە دېمەيتتى. شۇڭا بىز بارغانسېرى ئاشكارا يەيدىغان، قىزلارنى بوزدەك قىلىپ سۈت ۋە چايلىرىنى ئىچىۋالىدىغان بولدۇق. مۇئەللىم دەرس ئۆتىۋاتقان بەزى سائەتلەردە سىنىپ ئىچىدە: «فۇرقەت، نېنىڭدىن ئازراق بېرە»، «رەيھان، چېيىڭنى ئەكەلە، بىر ئوتلىۋالاي» دېگەندەك ئاۋازلارمۇ ئاڭلىنىپ قالاتتى. بۇنداق چاغلاردا مۇئەللىم پارتا ئارىلىقىدىكى يولدا قولىنى كەينىگە تۇتۇپ، گەپ قىلماي ماڭاتتى.

ھۆسىيىن مۇئەللىم بىر كۈنى باللارنى يوقلىما قىلىپ بولغاندىن كېيىن بىزگە كۈلۈپ قاراپ:

— ساۋاقداشلار، بىز بۈگۈن 20 مىنۇت دەرس ئۆتكەندىن كېيىن ئارىلىقتا بەش مىنۇت پائالىيەت ئۆتكۈزىمىز. شۇڭا مۇشۇ 20 مىنۇت ئىچىدە باشقا ھەرىكەت قىلماي دەرسكە كۆڭۈل بۆلەيلى، بولامدۇ؟ — دېدى.

بىز «پائالىيەت ئۆتكۈزىمىز» دېگەن گەپنى ئاڭلاپ بەك خۇشال بولۇپ كەتتۇق. شۇڭا ھەممىز:

— بولىدۇ! — دەپ چاۋاك چېلىۋەت-

www.uyghurkitap.com

تۇق. دەرسكە كىرىشىپ كەتكىنىمىزدىن نان يېيىش پەقەت ئېسىمگە كەلمىدى. بالىلارمۇ نان يېمىدى. بىر چاغدا مۇئەللىم:

— قېنى ساۋاقداشلار، 20 مىنۇت توشتى، بىز پائالىيىتىمىزنى باشلايلى. سىلەر بۇنىڭ قانداق پائالىيەت ئىكەنلىكىنى بىلەمسىلەر؟ — دېدى كۈلۈپ تۇرۇپ. بىز:

— ياق، بىلمەيمىز! — دەپ جاۋاب بەردۇق. مۇئەللىم:

— هازىر چۈشتىن بۇرۇنقى 3 - سائەتلىك دەرس ۋاقتى. سىلەرنىڭ ئەتىگەن ئۆيدىن چاي ئىچىپ كەلگىنىڭلارغا تۆت سائەتتىن ئاشتى. شۇڭا بىز هازىر «نان يېيىش پائالىيىتى» ئۆتكۈزىمىز. قېنى، نان، چايلىرىڭلارنى ئېلىپ، بەش مىنۇت ئوزۇقلىنىڭلار، ئاندىن يەنە 20 مىنۇت دەرس ئۆتىمىز، — دېدى.

بىز خۇشال بولۇشۇپ، نان - چايلىرىمىزنى پارتا ئۈستىگە ئېلىپ يەپ - ئىچتۇق. ۋاقىت توشقاندا مۇئەللىم:

— بۈگۈنكى پائالىيەت مۇشۇنچىلىك بولسۇن، ئەتە يەنە داۋاملاشتۇرىمىز. ئەمما ساۋاقداشلار ناننى سومكىغا، يانچۇقلارغا ئەمەس، ئايرىم سۇلياۋ خالتىلارغا سېلىپ كېلەيلى. مەن ئەتە سومكا، پارتا ۋە يانچۇقلارنىڭ تازىلىقىنى تەكشۈرىمەن، — دېدى.

شۇندىن كېيىن بىز سومكا، پارتا، يانچۇقلارغا نان سالمايدىغان بولدۇق. مۇئەللىم بىزنىڭ سومكا، دەپتەر - كىتابلىرىمىزنى پات - پات تەكشۈرۈپ، سېلىشتۇرۇپ باهالايدىغان بولدى. تازىلىقتا، تەرتىپتە، ئۆگىنىشتە ئۆزئارا ئۆگىنىدىغان پائالىيەتنى يولغا قويۇپ، «قىزىل بايراق تاختىسى» چىقاردى. «نان يېيىش پائالىيىتى» نىمۇ بىر مەزگىل داۋاملاشتۇردى. بىر مەزگىلدىن كېيىن بۇ پائالىيەتنى تەنەپپۇس ۋاقتىغا ئورۇنلاشتۇردى. مەكتەپ بىر چوڭ ساماۋەر ئەكىلىپ ئوقۇغۇچىلارغا چاي قاينىتىپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن بىز دەرس ۋاقتىدا نان يېمەي، كۆڭۈل قويۇپ ئۆگىنىدىغان بولدۇق. ئالدىنقى مەۋسۇمدا بىزنىڭ سىنىپ تازىلىقتا كۆچمە قىزىل بايراققا ئىگە بولدى ۋە «مەكتەپ بويىچە ئەلاچى ئوقۇغۇچىلار ئەڭ كۆپ سىنىپ» بولۇپ مۇكاپاتلاندى. مەنچۇ؟ «ئۈچتە ياخشى» ئوقۇغۇچى بولۇپ تەقدىرلىنىپ، بوۋامنى بەكمۇ خۇشال قىلىۋەتتىم، تېخى.

تەھرىر تاغا: سىز دەپ بېقىڭا، مانا مۇئەللىم بىزگە خاپا بولۇپمۇ دەرس ۋاقتىدا نان يەيدىغان ئادىتىمىزنى ئۆزگەرتەلمىگەنىدى. ھۆسۈيىن مۇئەللىم «نان يېيىش پائالىيىتى» نى يولغا قويۇپ تۇرۇپ، بۇ قىلىقىمىزنى ئۆزگەرتىۋەتتى. يەنە بىز بەك تىرىشىپ ئۆگىنىدىغان، تەرتىپلىك بولۇپ كەتتۇق. بۇنىڭدىكى سىر نەدە؟ بوۋام مېنىڭ سورىغانلىرىمغا زادى جاۋاب بېرەلمىدى. مەن تەھرىر تاغام نېمە دەپ جاۋاب بېرىدىكىن دەپ تەشنا بولۇپ كېتىۋاتىمەن.

سىزنى ھۆرمەتلەپ خەت يازغۇچى

2 - يىللىق (A) سىنىپ ئوقۇغۇچىسى: فۇرقەت

ئايىمەمەت سايىپ

دوپپا

(ھېكايە)

قۇربان ھېيت يېقىنلاپ قالغاچقىمىكىن بۈگۈن يەكشەنبە بازار تازا قىزىپ كەتكەنىدى. كوچىلاردا ئادەم شۇنچە كۆپ، خېرىدارلارمۇ، دۇكاندار، تىجارەتچىلەرمۇ ھەممىسى ئالدىراشتەك كۆرۈنەتتى. تاراقشىپ سانىلىۋاتقان سىقىم-سىقىم پۇللار، ماگىزىنلاردىكى ئېسىل كىيىم-كېچەك، خىلمۇخىل رەختلەر، باققاللار رەستە بويلىرىغا تۆكمە قىلىۋەتكەن سېخىي يازنىڭ نېمەتلىرى ... نەقەدەر باياشاتلىق، مەمۇرچىلىق-ھە.

ئالتۇنگۈل ئىككىمىز شۇنداق تۇيغۇدا كوچا ئارىلاپ كېلىۋاتىمىز. بىز بىر-بىرىمىزنى لايىق تېپىشىپ يۈرگەن نەچچە ئايدىن بېرى ئاشكارا ھالدا سىرتلارغا چىقىپ، ياندىشىپ مېڭىشىمىز بۈگۈن تۇنجى قېتىم ئىدى. ئالتۇنگۈل يۈزلىرى يۇملاق، كۆزلىرى چوڭ، زامانغا لايىق ياسىنىپ يۈرىدىغان، ئوچۇق-يورۇق قىز ئىدى. ئۆزۈمنىڭ كۆڭلى چۈشۈپ قالغان قىز بىلەن بىرگە سىرتلارنى ئايلىنىش، پاراڭلىشىش نېمىدېگەن چوڭ خۇشاللىق-ھە. شۇ تاپتا كۆڭلۈم شۇنداق شېرىنلىك ئىلكىدە كىشىلەرنىڭ بىزگە ھەۋەس بىلەن نەزەر سېلىشىۋاتقانلىقىنى تۇيۇپ تۇراتتى. بۇ ھالدىن سەل ئويالغاندەك بولساممۇ، يەنىلا شاددىمان ئىدىم.

شۇنداق شېرىن تۇيغۇ ئىلكىدە سۆزۈمنى داۋاملاشتۇرۇپ، بىنەزەر كېتىۋېرىپتىمەن. يېنىمغا قارىسام ئالتۇنگۈل يوق، مەن بىرەر ئوياتلىق ئىش قىلىپ قويغان كىشىدەك ئەندىكىپ ئەتراپىمغا قارىدىم.

ئالتۇنگۈل ئون-يىگىرمە قەدەم نېرىدىكى يايمىكەشنىڭ ئالدىدا بىر نەرسە كۆرۈۋاتقانىكەن. مېنى كۆرۈپ قېشىغا چاقىردى.

نېمە كۆرۈۋاتقاندۇ؟ شۇ ھامان كۆڭلۈمگە بىر گۇمانلىق ئوي كېلىپ قالدى. قىز بالا دېگەننىڭ كۆزى لاتا-پۇتىدا. كوچا چۆگىلىگەنگە لايىق قۇرۇق قول يانغۇسى كەلمىگەنمىكىن، ياكى ھېيتلىققا بىر نەرسە ئالامدىكىن؟ ئۇ بىر نەرسە ئالسەن دېسە يانچۇقنى كوچىلىماي تۇرغىلى بولاتتىمۇ ئەمدى؟ قىممەت بىر نەرسىنى تۇتۇپ تۇرغان بولسىچۇ؟ ھېلىمۇ بۈگۈن خېلى پۇل خەجلىۋەتتىم. ئۆيدە ئولتۇرايلى دەپ چىڭراق تۇتسام بوپتىكەن بايا، قېشىغا بارمىسام تېخى...

مەن شۇنداق خىيال بىلەن قولۇمدىن سۆرىگەندەك ئۇنىڭ قېشىغا باردىم.

— بۇ دوپپىنى سىزگە ئالدىم، كىيىپ بېقىڭا!

مە ئۆز قۇلىقىمغا ئىشەنمەيلا قالدىم.

— بۇ ... بۇ...

مەن ھېلى ئويلىغانلىرىمدىن خىجىل بولۇپ زۇۋان سۈرەلمەي تۇرۇپ قالدىم.

uyghurkitap.com

— ھېيتقا ئاز قالدى، يالاڭباشتاق يۈرسڭىز سەت تۇرىدىكەن.

مەن بۇ گەپنى ئاتا-ئانامنىڭ ئاغزىدىنمۇ نەچچە قېتىم ئاڭلىغانىدىم. دوپپا كىيگۈممۇ بار ئىدى. لېكىن قىزلارنىڭ نەزەرىگە ياقماسمەنمىكىن دېگەننى ئويلاپ، ئېرەنشمەي كەلگەنىدىم. ئالتۇنگۈلنىڭ ئاغزىدىن بۇنداق گەپنىڭ چىقىشى خىيالىمغىمۇ كەلمىگەنىكەن.

مەن ئالتۇنگۈل تەڭلەپ تۇرغان دوپپىنى قولۇمغا ئالدىم. ئالتۇنگۈلنىڭ يېقىملىق چېھرى قولۇمدىكى دوپپىنىڭ چىمەن گۈللىرىدەك تېخىمۇ چىرايلىق كۆرۈنۈپ كەتتى.

پاشاگۈل ئىسمايىل

مەسئۇل مۇھەررىر سارەم ئىبراھىم

يېگانە سۆيگۈ

پەخىرىمدۇر قىز بولۇپ تۆرەلگەنلىكىم

قىلمايمەن پۇشايمان
قىز بولۇپ دۇنياغا كۆز ئاچقىنىمغا.
چىرقىراپ - چىرقىراپ
يەنە چىرقىراپ
چوڭ بولدۇم.
ھايات!
سۆيگۈ!
ئەقىدە! بۇلىقىدىن شەربەتلەر ئىچىپ.
قىز بولۇپ تۆرەلدىم
جۇڭخارىيە قىزىغا خاس.
قەلبىم
ئۆكرۈنۈش،
ئەپسۇستىن خالى.
چۈنكى سەن شۇنداق
ئاكام ياتقان قىبرىڭدا
يېتىپ چوڭ بولغان،
ئالىشىپ ئىمىپ
بىللە بويى تارتىشقان.
كۈلىمەن
قىنىپ - قىنىپ.
چۈنكى، ئازاب دولقۇنى
چۆكتۈرەلمىدى.
تۆرەلگەن ۋۇجۇدۇم
بىر ھەقىقەتتىن.
ۋىجدانىم ھۆكۈمران سەبىي قەلبىمگە
پەخىرىدۇر قىز بولۇپ تۆرەلگەنلىكىم.

تىترەيدۇ ياپراق

تۆكۈلدى ياپراق ئون توققۇزىنچىسى
ھايات دەرياسى
رەھىمسىز ئېقىن،
دولقۇنلار تىكلەر ماڭا
ۋە كېتەر يىراقلاپ
يۈرەككە قويغان ئارمانلىرى
چاقىدۇ يالقۇنلۇق چېقىن.

كەچمىشلەرگە چىدالارسەنمۇ

ئېسىڭدە بارمىدۇ بىز چىققان تاغلار،
قۇياشقا تەلمۈرگەن ئاشۇ بىر سەھەر.
تاشمۇ تاش قوغلىشىپ، ناخشا ئېيتىشىشاق،
سەھرانىڭ لاي سۈيى بولغانتى كەۋسەر.

سەن مېنى ئۇنۇتتۇڭ، لېكىن چۈشۈمدە،
يەنىلا ئايان شۇ قەسەم، شۇ سۆيگۈ.
ئارمىنىم تۈزدى تۆتەكتەك ئىزسىز،
تۈزىمدى قۇرغۇر خىيالىي تۈيغۇ.

يۈرىمەن يېگانە ئېتىزلار ئارا،
ئۆپۈقتىن قىزىللىق يېيىلغان سەھەر.
كەچمىشلەر قىينىسا چىدالارسەنمۇ؟
سۆيگۈنۈڭ يادىڭغا يەتكەندە دىلدار.

بالىلىقىم كەلدى ئېسىمگە

ئەجەب بىر چاغ ئىدى ئەسلىسەم،
بالىلىقىم ئەركىن شوخلۇقۇم.
خالىي ئىدى دىلىم خىيالدىن،
كۈلۈپ - ئويناپ ئۆتكەن توقلۇقۇم.

غەمسىز ئىدىم كۆڭلۈم شادىمان،
سەبىيلىكىم بولغاچقا ئوماق.
ئەمگەكمىدىن سۆيۈنگەچ كۆڭلۈم،
پۇرۇچلاردىن ياسايتتىم قورچاق.

ئون توققۇز ياش چېغىمدا بۈگۈن،
ھىجران دەردى تولدى ئىچىمگە.
ئاھلىرىمدىن ئاپالماي ۋىسال،
بالىلىقىم چۈشتى ئېسىمگە.

شۇنداق قىزمەن

شۇنداق قىزمەن كۈلمەيدىغان،
سۆزۈمنى ئاز دېمەيدىغان
كۈلمىسەم
سۆزلىمىسەم
ياشلىق ھېسسى يوق دەيسەن
مۇجەسسەملەنگەن
ئىچىمگە
تەزلىرىمدىن پەخىرلىك كۈلۈش.
كۆزلىرىمگە يوشۇرۇنغان،
سوئالىڭغا جاۋابلا بېرىش.
كۈلسەڭ قارايمەن —
كۈلگۈنۈم شۇ.
بولسىلا كىتاب
سۆيگۈنۈم شۇ.
شۇنداق قىزمەن كۈلمەيدىغان
ھەم ئۆزگىنى بىلمەيدىغان،
پىكىرداش دەپ بىلگەندىلا
مەغرۇرلۇقۇم يوقايدىغان،
شۇنداق قىزمەن
كۈلمەيدىغان،
سۆزۈمنى ئاز دېمەيدىغان.

قىزلار يۈرىكى

چىدامىلىق، تاقەتلىك قىزلار يۈرىكى،
بىغۇبار پاكلىقى چاقنار كۆزىدە.
كەلسىمۇ مۇڭغا قەدەمدە قايغۇ،
يۇتۇپلا ئىچىگە ئۆتەر سۈكۈتتە.

يىغلىما

كۆزلىرىڭ نە شۇنچە ياشلاندى دوستۇم،
ئېيتقىنا يىغانىڭ سىرىنى ماڭا!

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئېمە ئۇ ھەسرەتلىك ئىڭرىغان سېنى،
قەلبىم شادلىقنى بېرەي مەن ساڭا.

ھەقىقەت، مۇھەببەت دەمسىنا دوستۇم،
شۇمدى كۆزۈڭدىن ياشنى چاچراتقان.
يىغلىما ئۇ ئۇچۇن ئەكەل قولۇڭنى،
باشلايمەن ھاياتقا دولقۇنلار ئاتقان.

كۆزۈڭنى ئاچقىنا كۈلۈپ تۇرۇپ بىر،
تەقدىرنىڭ چاقچىقى كەلدى يەنە بىر.
كۈتۈۋال ئۇنىمۇ شادلىققا بوخشاش،
ئۇ ئۆلۈم بولسىمۇ قورقمىغىن ھېچبىر.

كۆزۈڭنى ياشلىما بىر مەھەل كەلسە
دەرد - ئەلەم لەشكىرى قىلىچ كۆتۈرۈپ.
ياشلىقىڭنىڭ ئۆتىگە بولسا نىشانى
يەڭگۈلۈك ھەممىنى مەزمۇت تىك تۇرۇپ.

يىغلىما بىھۇدە ئاچچىق تولغىنىپ،
تۇمانىنى ياردۇ قۇياش قىزىرىپ.
ياشلىقنى ئۆتكەتمە يىغىدا باشتا،
رىبىئاللىق ئالدىدا غەمكىن تاتىرىپ.

ئالىم ياۋا.

كۈيلەرگە بۆشۈكتۇر شائىر يۇرىكى

تاتلىق تەۋسىيە

خورسىنمىغىن ئۇمىقىم يەنە
يوللار تېخى ئۇزۇندۇر قەۋەت.
مەيۈسلۈككە باسمىغىن ئاياغ،
ئۈمىدىڭنى يوقاتما پەقەت.

سەھەردىكى تورغاي كۈيىدىن،
چۈشلىرىڭگە ئىلھۋال تەبىر.
شاماللاردىن سوراپ باققىنا،
تىنىقلىرىڭ كىملەردە ئەسىر.

يوقلىغاندا سۆزۈك شېۋىرغان،
قومۇش كۈللۈك پەردەڭ يېپىنى.
زەيتۇن چېشلەپ بارغان كەپتىرىم،
بېرەر چوقۇم كۆكۈچ يېپىنى.

يىقىلغاندا ھارغىن كۆلەڭگەم،
زەر قاپقاقلىق تۈگلۈكۈڭ ئۆزەر.

ناخۇل تەگكەن تارىنىڭ كۈيىدەك،
بوپ كېتىدۇ ۋۇجۇدۇم ئۆگرە.

ئېلىپ كەلسە رەڭلەنگەن ئۆپۈق،
تەشۋىشىڭنىڭ ئاسمىنىغا ئاي.
لەۋ كۈيىدىن تاتارغان ماكان،
چۈشلىرىڭدىن ئالالارمۇ جاي.

ئازابلارغا تولدى دۇنيايىم

كىملەر ماڭا قولىنى سوزار،
يالماپ كەتسە كۆزۈك دولقۇنى.
چېكەتكىلەر چۈشۈمنى بۇزار،
ئاسمىنىمغا ئاي چىققان كۈنى.

خىياللارنىڭ ئۇقىغا ئەسىر،
سۆكۈتلەرگە مىنگەشكەن تىنىق.
كۆل بەرگىدىن كۆچكىنىدە ئاي،
كۆرۈنەرمۇ يۇلتۇزۇم ئېنىق.

دۇنيايىمنى ئازابقا بوغقان،
قەيەردە سەن قەلەم قاشلىقىم.
مىسرالارغا سىڭدۇ تۈندە،
يۈرەكتىكى ئىسسىق ياشلىرىم.

گۈلباھار مۇسا

پارچە

توخۇدىن سورىساڭ داڭگال غىمىدا،
ئۆچكىچىۇ شەكسىزكى جاڭگال غىمىدا.
ئات - كالا ئەزەلدىن مېھنەتكە كۆنگەن،
شىر، يولۋاس ياشايدۇ چاڭگال غىمىدا.

قەلب ئۈنچىلىرى

ئىز ئاختۇرۇپ يۈرمەيدىكەن
جۈپ كۆزلەر

قىش پەسلىدە سۇس ئاپتاپقا قاقلىنىپ،
ئولتۇرىمەن ھويلىمىزنىڭ ئىچىدە.
ھېس قىلسامۇ ئۇستۇمدىكى قىسمەتنى
تەققاس قىلىپ ئېيى پاتقان كېچىگە.

چاچمايدىكەن يالغۇز قەلب ئالەمگە
تۈن كېچىنى يورۇتقۇدەك نۇر يالقۇن.
ئاڭلانماسكەن يىراقلارغا تۇۋلاشلار،
يالغۇز ئاۋاز بولغاچ كۈچسىز ھەم سۇلغۇن.
ئۆتتۇلمەسكەن بەختلىك كۈن قەدرىمۇ،
خۇشال يۈرگەن توققۇزى تەل چاغلاردا.
ئىز ئاختۇرۇپ يۈرمەيدىكەن جۈپ كۆزلەر،
باھار پەسلى بىرگە بولغان باغلاردا.

تاڭ شامالىرىغا خىتاب

مەستخۇش بولۇپ دوشىزلاندى ئۆتكۈر سەزگۈلەر
لەيلەپ يۈرەر ئاسمىنىمدا جۈت تۇمانلىرى.
يوقاپ كەتتى قەلبىمدىكى مۇقەددەس كۈيلەر،
تېپىپ كەلگىن سەن ئۇنى ئەي تاڭ شامالىرى.

تىترىمەكتە ياپراقلاردەك دىلىدىكى سۈرەت،
ئورىماقتا شېرىن دەردلەر قەلبىمنى قات - قات.
ئۇچۇرۇپ كەل نىگارنى ئەي تاڭ شامالىرى،
مۆجىزىلەر كۈلۈپ باقسۇن ماڭىمۇ ھەيھات.

ئايدىڭدىكى مەجنۇنتالنىڭ شىۋىرلاشلىرى،
زەرداب بولغان يۈرەكلەرگە بولالماس شىپا.
يورۇتقىنسەن تۈنلىرىمنى تاڭ شامالىرى،
باشلاپ كېلىپ جانانىمدىن بىر ئالەم زىبا.

ئابلەت روزى

كىملەر ساڭا سالام قىلىپ ئۆتەركىن

نېمە ئىشتۇ چۇشۇپ كەتتىڭ تەختتىن،
شۇ كۈنىلا ئورۇۋىلاپسەن ياغاچتەك.
سەن ئايرىلىپ ئەمەل دېگەن بەختتىن،
سالپىيىپسەن، قورۇلۇپسەن چاناچتەك.

دېگەنتىمغۇ بىر خىل ئۆتمەس بۇ جاھان،
تۇغۇلۇشمۇ ئىنسان ئۈچۈن بىر قېتىم.
كەلگەن مېھمان كېتىپ قالار ھەر قاچان،
ئەمەل بىلەن تۇغۇلمىغان ھېچ كىشىم.

كېرىلگەنتىڭ ئەمەل تۇتقان چېغىڭدا،
ساڭا ئىدى تەخسىكەشلەر بەك يېقىن.
ئەمەل ئەمەس ئەل مۇھىمدۇر قاراپ باق،
ئەمدى كىملەر سالام قىلىپ ئۆتەركىن؟

ھۆرمەتى

سۆيگۈ

سۆيگۈ خەنجەر، سۆيگۈ ئەقىل، سۆيگۈ يول،
سۆيگۈ بىلەن يېتەر ھەركىم ئارمانغا.
سۆيگۈ جاندۇر ھايات ئۈچۈن يارالغان،
سۆيگۈ تۇتاش، پارلاق، نۇرلۇق ئىقبالغا.

سۆيگۈ بولماي نىجادلىق يوق ھېچ ئىشتا،
سۆيگۈ بىلەن يېتەر قولۇڭ ئاسمانغا.
لېكىن جاننى ئالدۇرىدۇ ئالقانغا،
سۆيگۈ كۆنمەس زەر ئالتۇنغا، بايلىققا.

سۆيگۈ نۇردۇر، تەقدىرىڭنى يورۇتار،
سۆيگۈ ساڭا ھەرخىل يولنى راسلايدۇ.
سۆيگۈ تىنىق، ئەزرائىلدۇر (ئېھتىمال)،
سۆيگۈ ئۆلسە ئوت يۈرەكنى مۇزلايدۇ.

ئامانگۈل ئېلى

ئايدىڭدىكى يېڭى كۆي

ئايدىڭ كېچە ئۈزۈك - ئۈزۈك ئۆكسۈشلەر،
پەريادىمۇ ئاسماندىكى يۇلتۇزنىڭ.
پەنجىرىگە يامىشىقلىق ھىلال ئاي،
قانىتىنىڭ پارچىسىمۇ ئاق قۇنىڭ؟

سېنى ئىزدەپ كەتكەن ئىدى ھەسرىتىم،
بولارسەنمۇ كۆز يېشىڭنىڭ دىلكىشى؟
ئەڭ ئاخىرقى تەنھا قالغان يۇلتۇزنىڭ
بىلەلمىدىم كىم بولاركىن سىردىشى؟

ئۆكزەمگە قونغانىدى بىر چاغدا،
پەيلىرىنى يىتتۇرۇۋەتكەن شۇ ئاق قۇ.
ئەجەب يەنە ئۈچۈپ يۈرەر بىمالال،
تۇۋا، دېدىم قاناتلىرى ساپ - ساققۇ؟

غېرىبانە ئۇخلاپ قالسام ئەگەردە،
ھېچ بىلمەيمەن كىم قوياركىن ئەللەيلەپ.
پەنجىرەڭنى سۆيۈپ كەتكەن گۈل ئاينى،
قارىچۇقۇمغا سىلىڭالدىم قەدىرلەپ،

ئايدىڭ كېچە ئۈزۈك - ئۈزۈك ئۆكسۈشلەر،
ھەسرەتلىرىم يۇرەر قاڭقىپ ئەندىكىپ.
بىرتال يېشىم نۇر قولىنى سوزغانچە،
ئاق دالىدا تۇرار سېنى سېغىنىپ!

رەيھانگۈل غوجابدۇل

ۋەتىنىم

تەنلىرىم چېتىلغان سېنىڭ تېنىڭگە،
كۈيلىسەم كۆيۈمسەن، توۋلىسام ناخشام.
ئەجدادىم قانلىرى ئاقار تومۇردا،
ۋەتەنىمىز — مۇردىسەن، دېگەنتى ئاتام.

بىباھا باغرىڭدا ئۆستۈم ئەركىلەپ،
شەربەتتەك خۇي بەردى شەربەت باغلىرىڭ.

مەن ئۈچۈن شېئىردۇر، ھاياتتۇر، نۇردۇر،
سايلىرىڭ، باغرىڭ، ئېگىز تاغلىرىڭ.

سەن مېنىڭ ئانامسەن ئاپئاق روماللىق،
ئەسىرگە تەڭ بولار سەندە كۈنلىرىم.
سەن بىلەن دۆڭلىرىم بولىدۇ چوققا،
سەن بىلەن ئېچىلار قىزىل گۈللىرىم.

چوپانى

ئىككى غەزەل

مەن بار

سېنىڭدەك، سەن ئۈچۈن ئوتقا ئۆزۈمنى ئاتقىلى مەن بار،
ئوتۇڭدا كۈل بولۇپ خەستەك، لېۋىڭغا ياتقىلى مەن بار.

ئەجەلنىڭ نۆۋىتى كەلسە ساڭا، تەشۋىش يۇتۇپ يۇرمە،
سالامىم بىرلە ئەزرائىل پۇتىدا ياتقىلى مەن بار.

مۇھەببەت — سۆيگۈ، مېھرىمدە قىران روھىڭغا بەل باغلاپ،
ساڭا ھەرنە كېرەك بولسا جېنىمنى ساتقىلى مەن بار.

ئەگەر ئالۇۇنغا يەم بولسا ئىتنىڭ چۆللەردە ئارماندا،
غۇرۇرۇم بىرلە مەيەڭگە ئۆزۈمنى قاتقىلى مەن بار.

www.uyghurkitap.com

نېمىشقا چاپلىشىپ قالسا ساماۋى كۆلكە، نەس تۈيغۇ،
ئۇنى قەھرىمنى يا ئەيلەپ داۋاملىق ئاتقىلى مەن بار.

دېرىلدەپ تىترىسەك قىشتا قالا قەلبىمنى، مېھرىمنى،
ناۋادا چاڭقىساڭ مۇز بوپ توموزدا قاتقىلى مەن بار.

رىئال تۇرمۇشىمىز — ئوت - يالقۇن، ياشا ئىسسىق كەبى قەيسەر،
بۈيۈك پەزلىڭگە پەزلىمنى ۋاگون قىپ چاتقىلى مەن بار.

تەگرىگە

ماڭا بەرگەندىكىن تەگرى، جېمى تاقەتنى جەم ئەيلەپ،
نېمىشقا مۈڭ ياراتمايسەن بۈيۈك قەلبىمنى چەم ئەيلەپ؟

پىغان - ئاھىم قويۇپ بەرگەچ ئەرش تۈۋرۈكلىرىگە دەز،
كۆزۈمگە كۈلكە ئورناتتىڭ، كېچە كۈلكەمنى نەم ئەيلەپ.

پىراق لەشكەرلىرىدىن بۇزغاچ كۆڭۈل خۇش ۋاقلىقىڭنى بىر،
مېنى زەپ مۆھتەرەم قىلدىڭ ئەلەم، ھىجرانغا يەم ئەيلەپ.

ئاماز ئوقۇشقا باشلاپتىم نىگار قارىچۇقىدا ئەمدى،
ماڭا شەيتاننى يار قىلدىڭ ۋىسال ھەققىدە غەم ئەيلەپ.

مۇھەببەت — كۈچ، ئەقىل، قۇدرەت! بۇنى بىلمەي خاتا قىلدىڭ،
بېرىپ سۆيگۈ چوپانىغا، «ئەقىل، قۇدرەتنى كەم ئەيلەپ».

ئەنۋەر ياقۇپ

دوستۇمغا سۆز

بىزلەر ئەمدى چوڭ بولدۇق، جاھان كۆرۈپ ئوڭ بولدۇق،
كىچىك دېمەس كۆرگەنلەر يىگىت دېيدۇ ئۇلۇغلاپ.
ئاسمىنىغا لايىقراق ئىش قىلايلى ئوخشىلىپ،
يامانلىقنى جايىغا قويايلى بىز قۇلۇپلاپ.

سېنىڭدىمۇ بار ئېۋەن، مېنىڭدىمۇ يوق ئەمەس،
دوستۇم بولساڭ كۆرسەتكىن سەندىن خورسەن بولىمەن.

مەن ئەمەسمەن ماختىسا كۆككە ئۇچقان ھاماقەت،
تەنقىدلەردىن مەن تېخى تولۇن ئايدەك تولىمەن.

سېنىڭ ئۈچۈن ئاز - تولا سۆزلەپ قوياي قوبۇل قىل،
ھەر ماكاندا ھەر زامان غۇرۇرىڭنى ساقلىغىن.
ياخشىلىق ھەم يامانلىق قوشۇلمىسۇن سېنىڭدە،
خۇشامەتتىن يىراق بول ھەقىقەتنى ياقلىغىن.

بۇ دۆرەمگە ئاڭلىدىم، بىرەيلەننى كۆپتەردىڭ،
تەلۋە قۇيۇن خۇيىنى شۇنچە ئوبدان ئۆستەردىڭ.
جېدەل بىلەن غەۋغاغا خوردا بولغان ئەزەلدىن،
شۇ ياۋايى پەيلىگە ياخشىلىقتىن تۈس بەردىڭ.

يامان بىلەن دوست بولساڭ يالىسىغا قالىسەن،
دۈشمىنىڭگە ئوق بېرىپ، دوستنى يەكسان قىلىسەن.
يامانلاردىن يا بويى قاچ دېگەنگۇ كونىلار،
ھېكمەتلەرنى تىڭشىماي يۈرەكلەرنى تىلىسەن.

ۋەھشىيلىكمۇ شەرەپمۇ؟! تونۇشتۇردۇڭ دوستۇم دەپ،
بولۇپ كەتتىڭ ئۇنىڭكى خىزمىتىدە پايىپېتەك.
گۇ ھۆرپىيىپ ھەممىگە ئوخشاپ قالسا قاۋانغا،
يىرگەنمەيسەن، ئارقىدىن ئەگىشىسەن يوپ ھەلەك.

ئۆز قوۋمىنى تونۇماي، غالجىر ئىتتەك تالىسا،
دېدىڭمىكىن ئۇنىڭدىن يەتمەس ماڭا ھېچ ئازار.
ئەزىز كۆرۈپ ئۆزىنى، ئۆزگىلەرنى چەيلىسە،
خېرىداردۇر ئۇنىڭغا قايسى دۇكان قاي بازار؟

يامانغا يار بولۇپسەن خىسلىتىڭنى يوقىتىپ،
ئوخشىۋالغىن ئۆزۈڭنى بولسۇن سەندە ئېتىپتىخار.
ئادەم بىلەن ھايۋاننىڭ پەرقى پەقەت ئېتىقاد،
ئېتىقادلىق ئادەمگە شەرەپ ياغار، نۇر ياغار.

تۇرسۇنتوختى مەتتوختى

ئۇچمە كۆڭۈل

كېچىلىرى ئۇخلىماي
ئايغا قارايمەن.
كۆيۈپ قاپتۇ دېمەڭلار

كۈننى قارايمەن.
كۈن ئۆرلىسە، تەلمۈرۈپ
گۈلگە قارايمەن!

يېشى لەتىپىلەر

شۆكۈر يالقىن*

بۇزۇلمايدىغان تېلېفون

ئۆيىدىكى تېلېفوندىن پات ـ پات چاتاق چىقىپ، سۆزلەشكىلى بولمايدىغان بولۇپ قالغىنىدىن خاپا بولغان قوشنىسى موللا نورۇزغا:

— زادى مۇشۇ تېلېفوننى يېڭىلىمىسام بولمايدىغان بولدى، — دەپتۇ.

— يېڭىسىنى نەدىن ئالسەن؟ — دەپ سوراپتۇ موللا نورۇز.

— تېلېفون باشقۇرۇش ئىدارىسىدىن ئالىمەن.

— ياق، ئۇ يەردىن ئالما، بەربىر چاتاق چىقىدۇ.

— ئۇنداقتا، نەدىن ئالسام چاتاق چىقمايدۇ؟

— تېلېفوننى كىنو ياسايدىغان جايدىن ئال، نېمىشقا دېسەڭ، كىنودىكى ئارتىسلار قاچان بولمىسۇن، تېلېفون بەرسە شۇ زامانلا جاۋاب كېلىۋېرىدۇ، — دەپتۇ موللا نورۇز.

پۈتۈن بىر بويۇن

موللا نورۇز بىر كىلوگرام گۆش ئالماقچى بوپتىكەن، قاسساپ پۈتۈن بىر بويۇننى بىر كىلوگرامغا توغرىلاپ تارتىپ بېرىپتۇ. موللا نورۇز گۆشنى ئېلىپ، قاسساپقا «رەھمەت، رەھمەت» دەپ قايتا ـ قايتا ئېگىلىپ تەزىم قىلىۋېرىپتۇ.

بۇنداق ئارتۇقچە مىننەتدارلىقتىن ئەجەبلەنگەن قاسساپ:

— نېمانچە تولا رەھمەت بۇ؟! — دەپتۇ.

— ياق، بۇرادەر، — دەپتۇ موللا نورۇز، — مەن ئۆتكەندە پۈتۈن بىر قوي ئېلىپ، ئارانلا بىر بويۇنغا ئىگە بولالىغانىدىم. ھازىر بىر كىلوگرام گۆش ئېلىپ، پۈتۈن بىر بويۇنغا ئىگە بولۇۋاتىمەن. مەن خۇش بولماي كىم خۇش بولسۇن!

---

* ئۆتكەن ئەسىردا ئاپتور «تەييارلىغۇچى» بولۇپ قالغان.

«تارىم» ژۇرنىلىنىڭ ئارقىلىق ئوقۇتۇش كۇرسىغا 2 ـ قارارلىق ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ئېلانى

تۇنجى قارارلىق كۇرسىمىز ئاپتورلار ئارىسىدا كەڭ ۋە ئاكتىپ تەسىر قوزغىدى. بىر مۇنچە ئەقىسانە ئىگىلىرى بايقالدى، بەلگىلىك تەربىيىگە ئىگە بولدى. ھەۋەسكارلارنىڭ تەلپىگە بىنائەن بۇ كۇرسنى يەنە داۋاملىق ئاچماقچىمىز. كۇرسىمىز ئوقۇتۇش تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەش ئاساسىدا داۋاملىق ئىسلاھات، ئىجچىۋىتىش روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، بۇ قاراردا ئوقۇتۇش شەكلى ۋە ئۇسۇللىرىنى ئۆزگەرتىپ، ئوقۇتۇش سۈپىتى ۋە ئۈنۈمىنى ئۆستۈرۈش ئەچۈن تىرىشىدۇ.

1. مەقسەت: ئەدەبىيات ھەۋەسكارلىرىنىڭ ئېھتىياجىنى كۆزدە تۇتۇپ خەت يېزىش. يۈز تۇرانە سۆزلىشىش. ئەسەر ئېلان قىلىش قاتارلىق كۆپ خىل شەكىللەر بىلەن ئالاقىلىشىش ئارقىلىق كۇرسانتلارنىڭ بەدىئى ئەسەرلەردىن ھوزۇر ئېلىش ئىقتىدارى ۋە ئىجادىيەت سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش، بەدىئى ئىجادىيەتنى راۋاجلاندۇرۇش. ئىلگىرى سۈرۈشتىن ئىبارەت.

2. ئوقۇش مۇددىتى: 8 ئاي (1993 ـ يىل 9 ـ ئايدىن 1994 ـ يىل 4 ـ ئايغىچە)، مۇددەت توشقاندا ئوقۇش تۈگىتىش گۇۋاھنامىسى بېرىلىدۇ.

3. سىنىپلار تۈرى: نەسرىي ئەسەرلەر، شېئىر ۋە ئوبزور بويىچە ئۈچ خىل سىنىپقا ئايرىلىدۇ.

ئىجادىيەتكە ھەۋەس قىلغۇچىلار ۋە يېزىقچىلىق ئىقتىدارىنى ئۆستۈرۈشنى خالىغۇچىلار ئوقۇش تارىخى. يېشى ۋە كەسپىنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئوقۇشقا تىزىملانسا بولىدۇ.

4. ئوقۇتۇش شەكلى: ① شائىر، يازغۇچى، ئوبزورچى، مۇھەررىرلەردىن تەركىب تاپقان يېتەكچى ئوقۇتقۇچىلار تاپشۇرۇقلار (مەشىق ئەسەرلەر) نى تەكشۈرىدۇ، تاللاپ نەشرگە تەييارلايدۇ ياكى خەت ئارقىلىق يېتەكلەيدۇ. ② «كۇرسانتلار ئەسەرلىرىدىن» سەھىپىسى ئەسەر ئېلان قىلىش مۇنبىرى ۋە ئاساسلىق ئوقۇتۇش ماتېرىيالى قىلىنىدۇ. «دۇنيا ئەدەبىيات ئېقىملىرىغا نەزەر»، «ئەدەبىياتتىن ساۋات»، «توختاملىق سەھىپە» (ئۆزى ھەق تۆلەيدىغان) قاتارلىق سەھىپىلەر كۈچەيتىلىدۇ ياكى يېڭىدىن ئېچىلىدۇ. كۇرسانتلار ئەسەرلىرى ھەققىدىكى باھا ۋە ساۋات خاراكتېرلىك ماقالىلەر ئېلان قىلىنىدۇ. ③ ماتېرىيال ۋە خەت ئەۋەتىلىدۇ. ھەر بىر كۇرسانتقا «تارىم» ژۇرنىلى، «شىنجاڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەت گېزىتى» بىر نۇسقىدىن ھەقسىز ئەۋەتىلىدۇ. بەزى كۇرسانتلارغا خەت ئارقىلىق يېتەكلەش ئېلىپ بېرىلىدۇ.

تاپشۇرۇقلار 9 ـ ئايدىن باشلاپ كۆرۈلىدۇ. 10 ـ ساندىن باشلاپ 2 ـ قارار كۇرسانتلار ئەسەرلىرى ئېلان قىلىنىدۇ. ئېلان قىلىنغان ئەسەرلەرگە قەلەم ھەققى بېرىلىدۇ. كۇرسانتلار ئەۋەتكەن ئەسەرلەردىن تاللانغانلىرى ئېلان قىلىنىدۇ. نەتىجىسى كۆرۈنەرلىك بولغانلار قەلەمكەشلەر يىغىنلىرىغا قاتناشتۇرۇلىدۇ، يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزالىقىغا تونۇشتۇرۇلىدۇ.

5. ئوقۇش ھەققى: نەسرىي ئەسەرلەر سىنىپى 140 يۈەن، شېئىر ۋە ئوبزور سىنىپى بىردەك 120 يۈەن (1 ـ قارار كۇرسقا قاتناشقانلار قايتا قاتناشسا 20 يۈەن ئېتىبار بېرىلىدۇ، تاپشۇرۇقلىرى ئالدىن بىر تەرەپ قىلىنىدۇ). كوللېكتىپ تىزىملاتقۇچىلار 10 دىن ئاشسا باھادا ئېتىبار بېرىلىدۇ. ئوقۇش ھەققى پوچتا چېكى ئارقىلىق ئەۋەتىلىشى، ئەۋەتكۈچىنىڭ ئىسىم فامىلىسى، ئادرېسى، پوچتا نومۇرى ئېنىق يېزىلىشى كېرەك.

6. تىزىملىتىش ۋاقتى: ئېلان چىقىرىلغان كۈندىن باشلاپ 10 ـ ئايغا قەدەر.

خەت ـ چەكلەرگە: ئۈرۈمچى شەھرى جەنۇبىي دوستلۇق يول 22 ـ قورۇ «تارىم» ژۇرنىلى ئوقۇتۇش مەركىزىگە تېگىدۇ، دەپ يېزىلىشى كېرەك.

پوچتا نومۇرى: 830000

«تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى

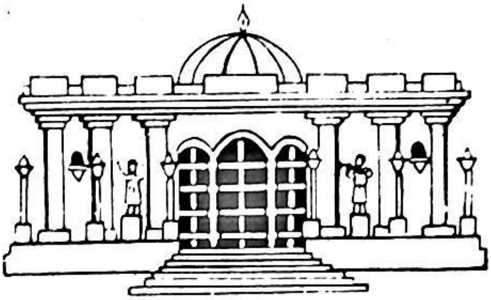

《塔 里 木》 文学月刊 （维吾尔文）

TARIMAMONTHLY LITERATURE JOURNAL

IN UIGHUR LANGUAGE

تارىم

编 辑：《塔里木》编辑部	1993 ـ يىل 6 ـ سان (388 ـ سان)، 43 ـ يىل نەشرى.
出 版：新疆人民出版社	تۈزگۈچى «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى.
印 刷：新疆新华印刷厂	ئۈرۈمچى جەنۇبىي دوستلۇق يولى 22 ـ قورۇ، تېلېفون نومۇرى: 416214.
发 行：乌鲁木齐市邮局	شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى، شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى.
订阅、零售：各 地 邮 局 所	ئۈرۈمچى پوچتا ئىدارىسىدىن تارقىتىلىدۇ. مەملىكەت بويىچە ھەممە جايلاردىكى پوچتا ئىدارىلىرى مۇشتىرى قوبۇل قىلىدۇ.

国际统一刊号：ISSN 1002－9044 ISSN 1002 _ 9044 خەلقئارالىق بىرلىككە كەلگەن ژۇرنال نومۇرى:

国内统一刊号：CN 65－1010／I CN 65 _ 1010 / I مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن ژۇرنال نومۇرى:

邮发代号：58－66 定 价：2.00元 پوچتا ۋاكالەت نومۇرى: 66 _ 58، باسما تاۋاق: 10، باھاسى: 2.00 يۈەن

邮政编码：830000 پوچتا نومۇرى: